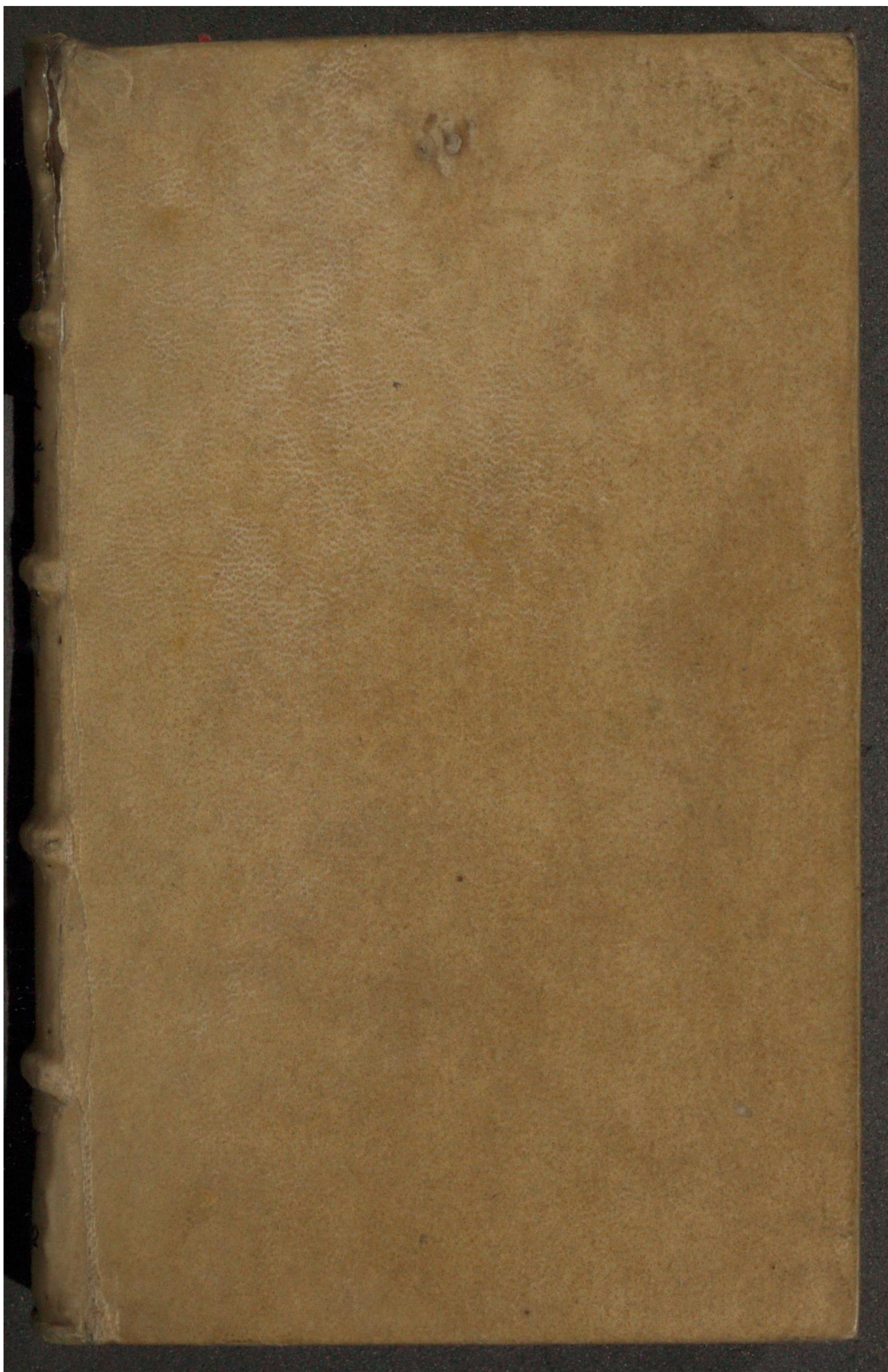
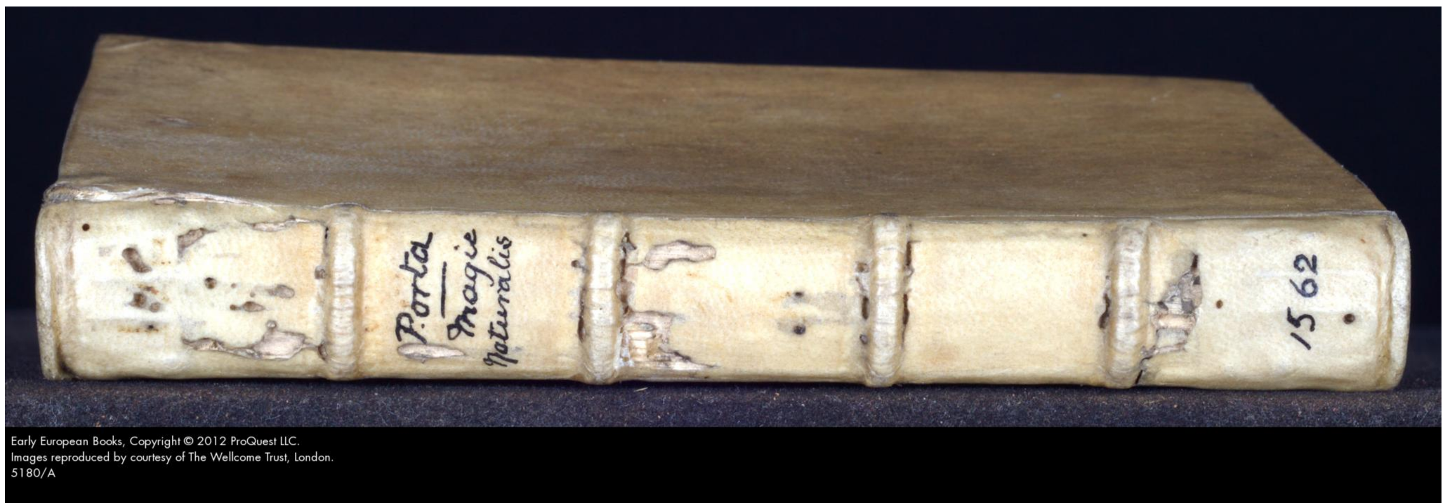
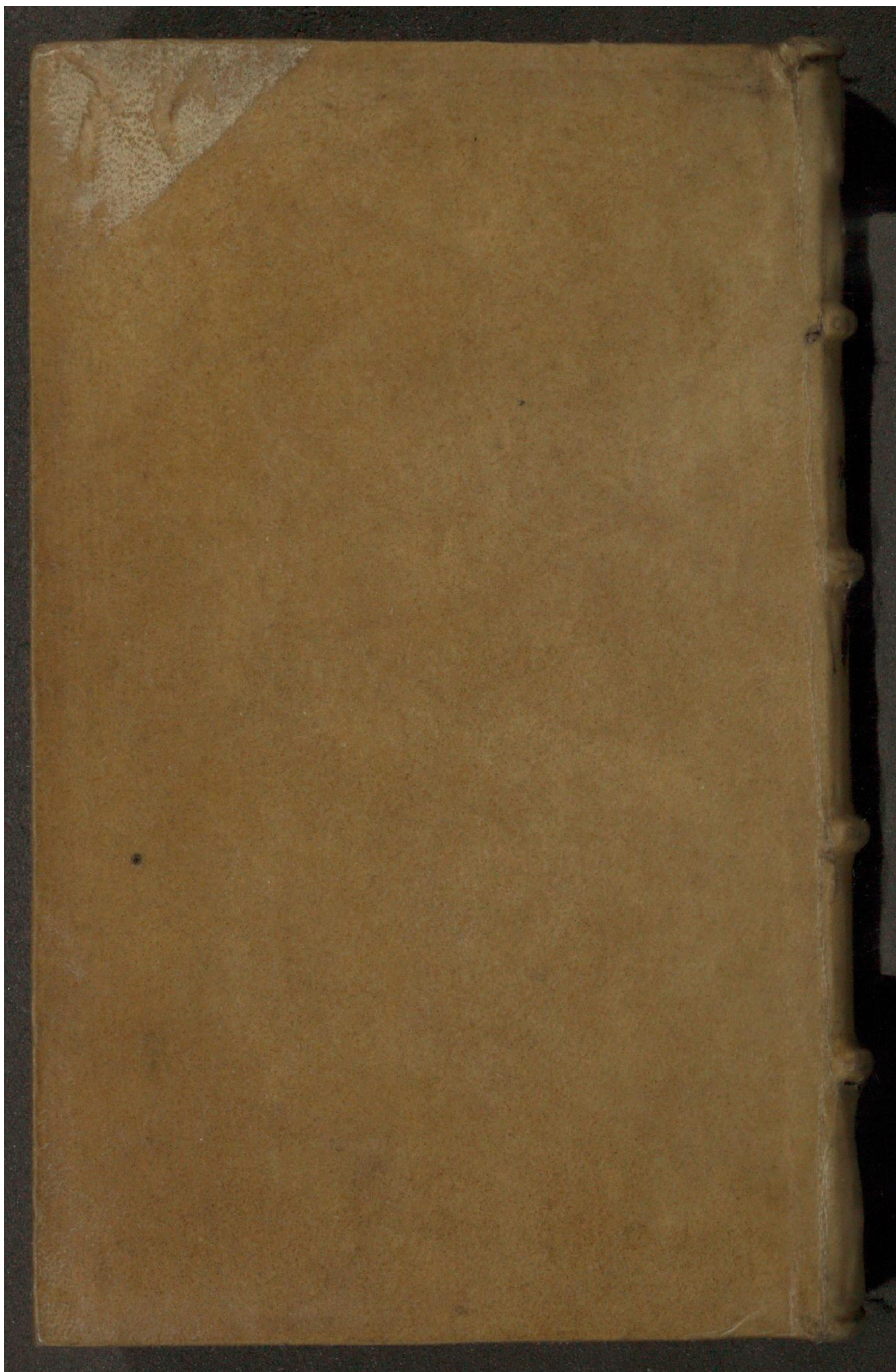

Porta
Magie
Naturalis
1562

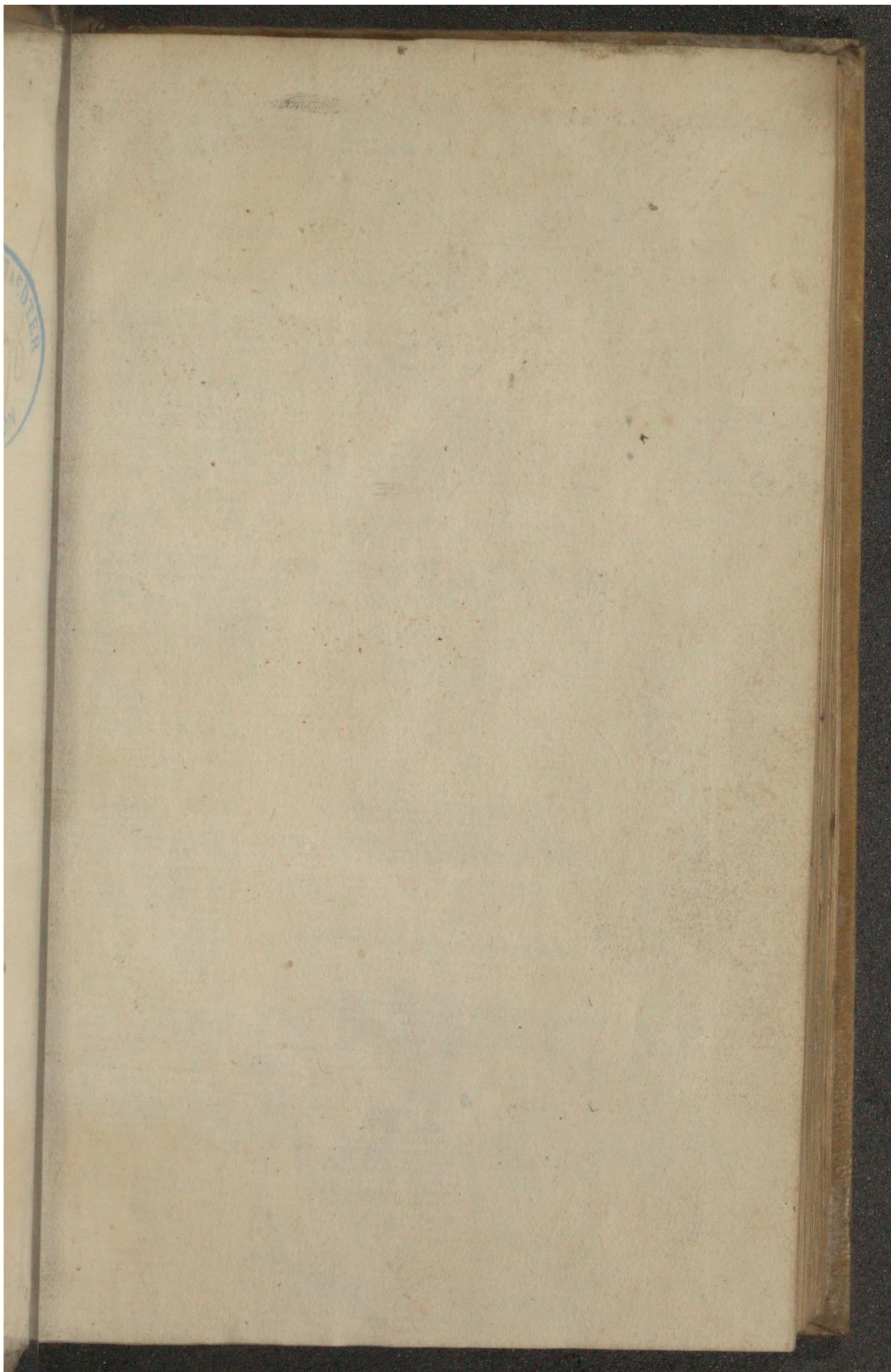

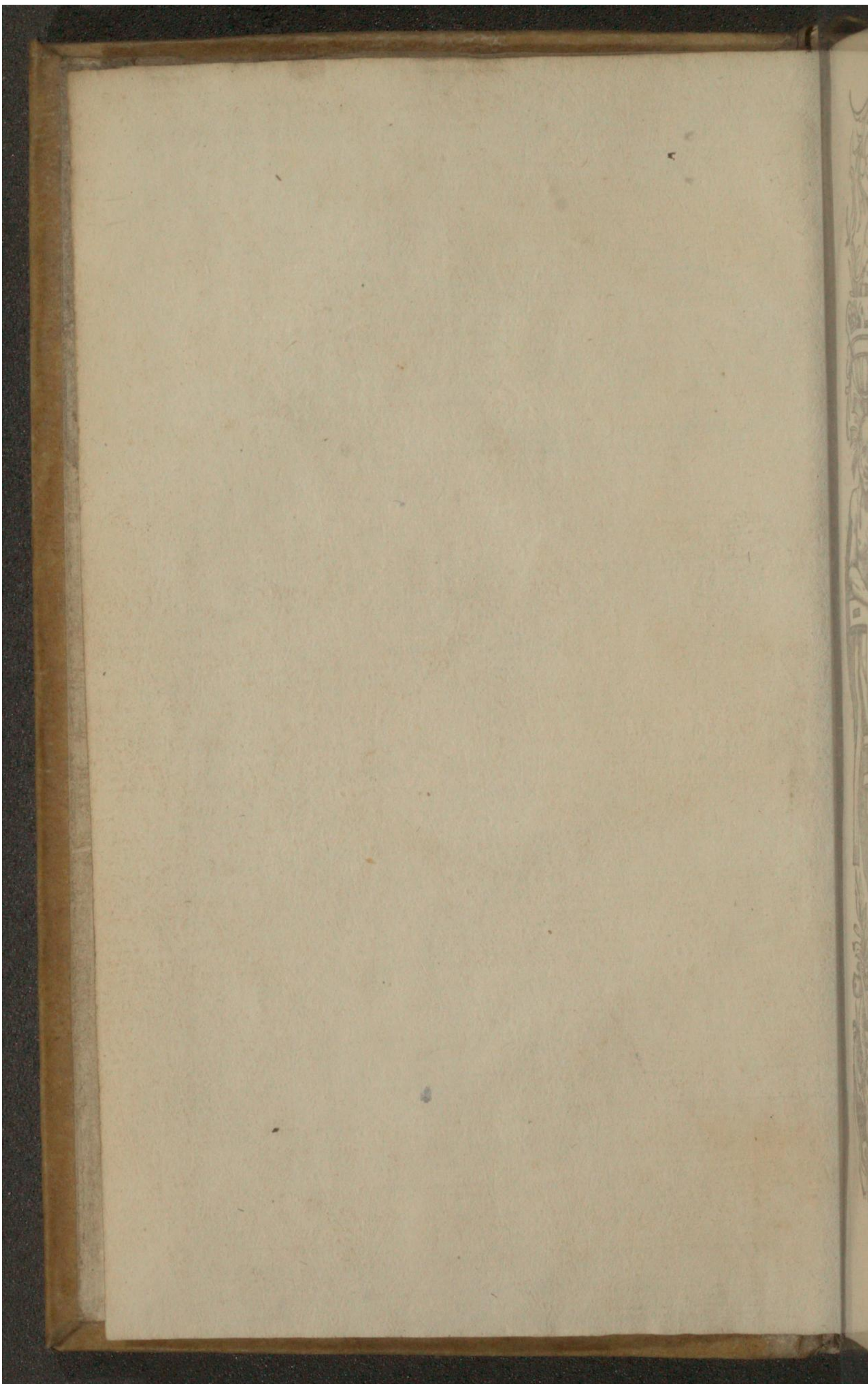

OTTIS
COMITIS
FONTANELLATI
&c.

DR. ERNST DARMSTAEDTER
No. 1212
COLLECTION

MAGIÆ NATVRALIS,
SIVE
DE MIRACVLIS RERVM NATVRALIVM LIBRI IIII.

IO. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANO AVCTORE.

ANTVERPIÆ,
In ædibus Ioannis Steelsij
M. D. LXII.

PRIVILEGIO REGIS.

*R*Egali Priuilegio concessum est imprimere, & distrahere Librum, qui inscribitur

Magię Naturalis, *siue*, De Miraculis rerum Naturalium Libri IIII. Ioan. Baptista Porta Neapolitano Auctore.

Datum Bruxellis, 25. Octob. 1559.

Ph. de Lens.

PHILIPPO REGI SERENISSIMO ET CATHOLICO, IOAN. BAPTISTA PORTA NEAPOLITANVS. S. D.

O SEMPER INGENIO FVI Inuectiſsime Rex, Vt ſi quid vſquam vel magnum, vel admirabile eſſet, in quo animi vires frangerentur, & vileſcerent, eo me oblectarem, eiq́ue totum addicere vellem. Diu mecum ab ineunte pueritia indefeſſo quodam ſtudio cogitaui, quænam eſſet ſcientia, neque animo hoc meo indigna, neque non illuſtris & Regia. Tandem comperi nullum eſſe maius ſapientis opus, quàm mirabilia opera efficere, quo quidem non animus ſolùm intelligendo enutritur, ſed corporis quoque ſenſus omnes affectionibus alliciuntur, & recreantur. Hæc ſublimis ſcientia in rerum, cauſarumq́ue cognitione verſatur, & dum naturæ arcana perſequitur, & inueſtigat, non vulgaria ſolùm opera vt in pleriſque apparet, ſed omni abdicata ſuperſtitione Naturæ monſtra quędam, & miracula parit, & ita reliquas omnes excellit (diuinam tamen Philoſophiam mitto) vt illi cæteræ artes, atque ſcientiæ tanquam reginę famulari videantur. Iurè ergo vt longè difficillimam, ita quoque excelſam, regiamq́ue præ cæteris ſtatuo. Cicero enim inquit: Neminem apud Perſas regno potiri ſolitum, qui prius Magiam nō percepiſſet. Plato verò ſic in Alcibiade ait: Imbuũtur Perſarum Regum filij, vt ad mundanę Reipublicę exemplar, & ipſi ſuam Rempublicam adminiſtrare, diſtribuereq́ue condiſcant. Quid commemorem toto ferè orbe clariſsimos Pythagoram, Democritum, Empedoclem, atque platonem, cuius illi ſic deſiderio flagrauerunt, vt

ad hanc discendam orbem nauigationibus peragrauerint, exilijs pòtius, quàm nauigationibus susceptis, hãc deinde reuersi prędicauerint, hãc in arcanis habuerint. Quid Reges Magos narrem ad adorandum Christum venientes, cæterosque multos in hac arte præclaros, quorum nominibus antiquorum monumenta completa sunt? In quibus quanto labore, quantisq; vigilijs versatus sim, non quęrendo, sed periclitando, non sine familiaris rei iactura, vt te aliquo digno munere aliquando venerari possem, tum ex antiquorum frontibus hauserim multa, tum ex ingenij nostri riuulis nonnulla ipse adiecerim, profectò cogitabis. Hos igitur de naturali Magia libros (quanquam tibi non respondeant, non enim tanti sum, sat tamen erit voluisse) vti tuis auspitijs incœptos, tibi vni Rex PHILIPPE dedico, tum vt hæc nostra antiquis Regibus exculta scientia à tuo nomine, atque à tuo fauore splendorem, & ornamentum accipiat, tum vt ab ijs, qui humiliore ingenio, tardoque sunt, meis studijs iniquiores erunt, per te fortissimum præsidium, & patrocinium consequantur.

VALE.

PRÆFATIO AVCTORIS AD LECTORES.

N præcox opus Lectores candidi, cui si ornamenti id addidissem, quod sanè animo constitueram, fortasse pleniori obsequio abditarum naturæ rerum, literarumq́; præauidos demererer. Hæc enim dum experiri cœperunt, nonnulli ex aliorũ laboribus gloriam aucupantes cum tale sibi ascriberent munus, diuersæ, vndiq; scripta cudebant, & tam maleuolorũ potuit liuor, vt cùm auidius inuestigarentur, mutilata, inordinataq́; in hominum lucem citius prodirent, quàm putaramus, vti studiosus quisq; animaduertere poterit, sic multa de philosophorum famigerato pharmaco illo, nõ iniucunda, inutiliaq́; omittuntur, pensiq́; maioris, quæ cùm longum expostulassent tempus, in via erant. Multaq́; præterea acri censorum virga nimis seuerè examinata delentur, lacerantur, & tolluntur, non sine meo dolore, quæ potius admirando, & philosopho ingenioso dignißima, quàm profani erãt operis: vnde cùm illud non poßim, quod velim, id necesse est velim, quod possum.

Mihi cùm ab ineunte ætate hæc audiendi, cognoscendiq́; innatum fuerit desiderium, adeò creuit, vbi ætas inualuit, vt accuratius pertinaci studio perdius, atq; pernox, si qua extarent nostrorum maiorum monumẽta reuoluerim, & si verbũ protulerint, denotarim: nec minus aures adhibuimus sedulas, si qui hæc percallerẽt, vel ea cognosci aliquo modo possent, & lecta, auditaq́; diuturna experientia explorabam, ne intẽtatum aliquod remaneret, cùm sæpe Ciceronis sententiæ meminissem, qui sic inquit: Par est eos, qui generi humano res vtilißimas, & perpẽsas, exploratasq́; memoriæ tradere cõcupierint, cuncta tentare, et nunquid ea experientiæ responderent, denotabã: animo potius vera, quàm falsa reperiendi: cùm planè perspicerem nõ vana eos lucrispe, aut inanis gloriæ affectatione ea futuræ posteritati scriptis mandasse, quæ perpetuò essent duratura, sed vt vera eruerent naturæ secreta, patefacerentq́;, haud sine minimo scribendi, inueniendiq́; labore, & vbi veritati retulisse consona reperiebamus, non sanè id mihi tam erat carum, quàm quod eandem curam animos illi auxisse, ac sollicitauisse comperierim. At post

longum

longum naturalium rerum periculū, crebra est animaduersione perspectum, clareq; nouimus in scribēdo potius, quàm exploran do auidiores eos extitisse, cùm à veritate multa lōgè aliena scri bant, ex alijs alio commutuāte, ac si ardua esset eorum operatio.
Narrat Cato hederaceum vasculum suapte natura vinū propalare, an habeat immixtam aquam, cum vinum id, quod aquā habere putas, eodē mittas: si enim dilutum fuerit vinum, effluere, & remanere aquam, cùm vinum hederacea materia non contineat: & antiquitus vasa fingi solita, quæ dilutum vinum explorarent, ad detegendas vindemiatorum fraudes excogitatā. Transcribunt ab eo Plinius, & omnes ferè, neque est aliquis tā longa successionis serie, qui id experiatur, nā contrariū apparet, nec scimus qua ratione, aut experiētia fuerint ducti. Ridet Galenus omnes protulisse, quod tritū ocymū celerrimè scorpiones generet, ipse enim inanibus experiēs ollis, quotidie ad Solem cōcalefaciens ollas, maxima arte falsum deprehēdit, & tamē leniter contusum lateribus humido loco, Soli expositū, eos procreat parvulos, qui tū in dies augescunt, nec ibi alios odore allectos accersiri. Quis credat insignes in nostra ligna authores Pliniū, & Albertū sæpißimè falli? quorū alter nobilis, rusticus alter mēdax dicatur, cùm ille aliorū testimonio fretus trāscribat, hinc suapte authoritate mētiatur, nec in dicēdo sibi satis constet, nec quæ dicat de his, mouerit, & paginas sæpe repleat, cuiusmodi solēt vetulæ effutire? Quid cæteros cōmemorem authoritate clarißimos viros, qui si qua protulerint, ea nō præsenti solū inspectione, res et simplicia nouerunt opus subingrediētia, sed alienis traditionibus cōnato, & importuno quodā adijciendi studio edocuerint, sic succeßiuè errores propagātur, & in immēsum postremo augescūt, vt ne vestigiū quidem eorū appareat, & ægrè à primis cognoscātur, atq; vt nō solum difficilis experimēti, sed ne sine risu quidē frequēti legi poßint? Præterea multos omittimus, quos in præsentia recensere opus esse nō duximus, qui circa salē, fabam, & enigmatū quibusdam inuolucris, parabolis, & verborū commētis, data opera maximas tenebras offuderunt, dū mira ad posteros noscenda transmittūt, & mōtes pollicētur aureos: quis enim sciet, vtrū talia nouerunt, vel aliud, & diuersum sæpenumero scribāt, quàm creditum ab eis sit? vnde ingenia, quæ sublimiora, & discēdi cupidiora sunt, longißima tēporis intercapedine detinentur, & tandē eorum animaduertentes inscitiam, quod

se illa

se illa assequi posse diffidãt, seseq; operam, & oleum contriuisse intelligant, desperatione actos, cõteritos serò pœnitet: alij deinde alieno periculo sapiẽtes facti, prius hæc odisse discãt, quàm nosse. Multi quoq; dum mira narrant, ne verbum quidẽ proferunt vnum, vnde aliquid occurset lucis, vel ingeniosi habeãt, vnde inuestigent: sed vti habent (credo) ex alijs, ita exhibuêre, cauti, ne vno detecti verbo, suam imperitiam prodãt. Quod si me tali via vsurum existimetis, multa profecto repleuissem volumina, et in infinitum excresceret eorum numerus: quare hoc absit, sed quæ ex nostris naturalibus scientijs elegimus, quantulacunque fuerint vobis dedimus, nec tã pro eis vtilia, quàm ansam maiora excogitandi, conficiendiq; præbeant: incomprehensarum enim rerum infinita est multitudo, & in immensum se porrigit, maiorq; est, quam ab omnibus considerari poßit. Ipsi enim omni ambitione omissa ambiguitateque, sine fuco, & fallacijs ea prodimus, quæ tacuerũt diu, vel sciẽtis inuidia, vel noscẽtis inscitia, & quo tegebantur, dilacerauimus velum: vt quæ hactenus prodigiosæ naturæ gremio, & promptuarijs testatißimorum virorũ delituerant, in lucẽ emergãt, & quomodo explorari queq; poßint, vbi non iactantiã, non verborum inuolucra audietis, non aliorũ authoritati cõfisus sum, nec nobis est visum honestè errare, optimos sequendo duces, sed rudius, & planius, vt potuimus, sumus loquuti, simplicia circumlocutionibus, & distinctionibus nominauimus. sine quo multũ tenebrarũ effundi solet: legãt hæc omnes, quanquã me scio ex hoc, calumnia non cariturum, sed doctiorum aures offensurum, ait enim Plato ad Dionysium: Philosophiam videntur ridiculã facere, qui agrestibus & prophanis viris hæc tradere conantur. Sed reijciatur hæc ambitio, profligetur hæc inuidia, generosi enim animi non sunt, & vincat posteris iuuandi voluntas, scio enim eis profutura, nec parum fructum studijs allatura. Tranfert Cicero à Platone nobis solùm non esse natos, ortusque nostri partem patriam, partem parentes, partem amicos vendicare. Id tamen non inficior, obticuisse me, aliqua transposuisse, verborumq; anfractu celasse, non sic tamẽ, vt ingeniosus quisq; non detegat, & percipiat: nec ab re id me potius fecisse censeatis, ne prophana turba, nec dum philosophiæ sacris initiata assequi ea poßit, néue ad eorum manus delata vilescãt, id præcipuè in noxijs, quæque maioris fuerint ponderis. Vos autẽ, qui thesaurum præ manibus habetis, addite, demite, & quod

facile vobis fuerit, germanum sensum eruite, & si experimẽta occurrunt, aut vilia, aut nota, sine nausea prætermittantur, vobis enim non scripsimus, sed alijs, vt quæsitum quisque hauriat sibi cibum.

Accipite igitur, studiosi Lectores, labores longos nõ sine studio, vigilijs, sumptibus, & incommodis plurimis, quo elargiuntur animo, et intellectus, animiq; ambiguitatem omnem, atq; inuidiam, tollite, quæ mentis aciem præstringere solent, & veritatem impedire, rectoq; iudicio res perpendite, dum ea periclitamini, quæ scripsimus, nam veritatem comperiẽtes, meis fortasse studijs æquiores fueritis. Quanquam me non lateat inscios multos non defore, & omni seria re feriatos qui hæc horrescãt, ijsq; inuideant, & hæc non solum falsa, sed ne posse quidem fieri temere affirment, dumq; argumentis, & infinitis disputationibus verum eruere nituntur, faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligãt, & eorum prodatur inscitia: isti veluti prophani à Magiæ nostræ liminibus arceri debent. Qui enim naturæ miraculis fidem non adhibent, ij modo quodam philosophiam conantur abolere, quod si aliqua prætermisimus, & inconcinnè diximus, scio nil esse tam ornatum, quod expoliri non poßit, nec tam plenum, quod incrementum recipere nequeat.

EXPERIMENTORVM MAGIÆ NATVRALIS.

INDEX.

Bſconſæ rerum proprietates. Folio. 7
A cælo & ſideribus vim naſci. 18
Aes, & eius medicinæ. 100
Aes coquere. 96
Aëtitis vires variæ. 130
Amethyſti vires variæ. 130
Amorem conciliare quomodo poſsimus. 85
Amygdala & citria dulciora fiant. 36
Amygdala vt inſcripta naſcantur. 40
Amygdalo perſicum quomodo producatur. 33
Animalia ex diuerſis commixta quomodo generentur. 78
Animal viſu, & tactu inficiens generandi ratio. 79
Anſer iam viuus excoctus. 56
Antidotus ad elephantiaſin. 68
Antidotus contra hecticen. 69
Antidotus contra plagam tactu inductam. 67
Antipathia rerum. 10. 11. 12. 13. 14
Antiquorum opiniones de Magia. 3
Anuli Platonis, & catena Homeri quid. 4
Apium hortenſe ocyſsimè producatur. 30
Aqua ardens quomodo fieri poſsit. 49
Aquæ ad magonizandam faciem. 61
Aqua faciem denigrans. 62
Aqua ſalſa quomodo potabils ireddatur. 56
Araneus ſuſpenſus collo, quartanis circuitibus medetur. 130
Arbores necare.
Argenti viui aqua. 45
Argenti coagulati fixatio. 94
Argenti viui congelatio cum caſside ferrea. 108
Argenti viui congelatio cum æneis pilis. 107
Argentum viuum, & eius medicinę. 107
Argenti viui congelatio cum odore. 107
Argenti viui congelatio cum oleo. 107
108

Argentum

Argentum in aurum tingere. 106
Argentum in calcem vertere. 95
Argentum vel aurum diminuere. 100
Argentum viuum congelatum in aurum tingere. 107
Argentum viuum è plumbo extrahere. 96
Aſtantes ſine capitibus videantur. 65
Aurum argentum, & eorum medicinæ. 106
Auricularis abortiui digitus prohibet concipere. 130
Aurum augere pondere. 99
Aurum ex argento. 100
Candela ardens ſub aqua deferatur. 58
Canes ne latrent. 72
Canini dentes à canum morſibus defendunt. 129
Capilli in ſerpentes vertuntur. 80
Capillos, barbam, & ſupercilia tingere. 59
Cinaræ, ne ſpinis horreant. 39
è Cinnabari fixo argenteam barbam eligere. 109
Cinnabarim figere. 109
Coloratum cubiculum lichnijs quomodo videatur. 64
Compoſitio ſimplicium huius operis. 25
Cnnuiuiorum & epularum miri apparatus. 54
Conceptioni, quæ proſint. 70
Conuiuæ ne accumbentes edant. 72
Corallium in formulas digerere. 111
Coralli virtutes variæ. 115
Corallus confirmat ſtomachum. 130
Cryſtallus vt fuſilis fiat. 113
Cucurbita vt in craſſam, exiliens, latam, oblongam, & in reuolutam anguis figuram excreſcat. 45. & 47
Cucurbita ſine ſemine. 35
Dentifricia quomodo fiant. 61
Domum argenteam & luminoſam videre. 64
Draco volans quomodo conſtituatur. 57
Electiones inſcribendis lapidibus neceſſariæ. 134
Elementorum virtutes, & qualitates. 67
Equina, vel aſinina videantur aſtantium capita. 65
Extractiones aquæ & olei. 92
Faces, quæ ventis non extinguntur. 49
Facies fucata palleſcat. 62
Facies inſignis videatur maciei & palloris. 64
Faſcinationes quomodo fiant. 87

Ferrum,

Ferrum,& eius medicinæ. 103
Ferrum æris colore tingere. 104
Ferrum auri colore tingere. 104
Ferrum in æs commutare. 104
Fœtus diſcolores quomodo gignantur. 76
Ficus æquè alba,& nigra quomodo fiat. 40
Ficus iſchiadas ſomniferas,vel purgatiorias facere 43
Flammam eminus proijcere. 50
Flores & fructus præcoces vel ſerotinos producere. 29.30.31.
Florum & fructuum conditura. 33
Flos tingatur diuerſis coloribus. 40
Friabile tollere. 97
Fructus è diuerſis compoſitus,quomodo fiat. 32
Fructus & flores ſuauiores,& odoratiores reddere. 36.& 37
Fructus varij. 40
Fructus creſcentes figuras omnes & impreſsiones ſumēt. 39
Fructus exos & enucleatus. 34
Fructus omnes augere. 38
Fructus perpetuo habere. 36
Furem cognoſcere. 72
Furfures à facie abſtergere. 61
Gemmarum compoſitiones. 115
Gemmarum virtutes & imagines. 130.133
Gemmæ fictitię quomodo fiant. 114
Genarum liuorem abſtergere. 60
Grandines imminentes & tempeſtates abigere. 72
Helioſelinon geſtatus ſolarem facit ſpiritum. 130
Hernioſo crepitent teſticuli. 73
Hirundinum lapilli comitialibus proſunt. 130
Homines & mulieres ligare, vt ad concumbendum impotentes ſint. 72
Homines longa ſaltatione quomodo torqueri poſsint. 73
Hyacinthi virtutes varię. 130
Iaſpidis virtutes variæ. 12
Iaſpis collo ſuſpenſus ventrem confirmat. 129
Imagines debent effigiari lapidibus debitis. 132
Ignaria diuerſa parandi ratio. 46
Ignium compoſitiones variæ. 47
Ignea mixtura,quam Sol accendere poteſt. 48
Ignem accendere phiala aquæ plena. 125
Igne tueri aliquid ne comburatur. 50
Ignitus

Ignitus totus videri. 50
Insomnia inducere. 83
Iris quomodo videri possit. 119
Indiuiduo noscunt virtutes. 15
Lactucam seminibus multis consitam nasci. 38
Lampadum experientiæ. 66
Lamiarum vnguenta, quę per aëra deferri videre faciunt. 85
Lampade noctu ranæ taceant. 66
Lampada quis accendens reformidet. 66
Lapis ignem humido quouis excitans. 47
Lapidum virtutes. 131
Latex in tenebris refulgens. 50
Licium quod arcta imminente manu peruratur, laxa verò extinguatur. 66
Ligna, quæ attritu ignem concipiunt. 46
Lilia semper vegeta seruentur. 43
Lilia rubea, & purpurea. 41
Literarum experimenta multa, variæq; scribendi & legendi latebrę. 51.52.53
Lumen quo astra vagari videantur. 66
Locorum & fontium proprietates aliquę. 23
Lumen quo homines gignantum forma spectentur. 66
Lupi stercus suspensus cœliacis prodest. 130
Lyrę, cytharę, aliáve instrumenta vento pulsentur. 83
Lyræ proprietates variæ. 81
Lyræ surdus audiat sonum. 83
Lyra pulsata, alteram eiusdem toni recubantem mouet. 83
Lyra somnum concilians. 82
Magia quid. 1
Magum qualem esse oporteat. 1
Mandragoram fingere. 40
Magnetis virtutes variæ. 59.& 89
Mammillarum incrementum prohibere. 61
Margaritas itidem confractas in vnam conglobare. 112
Mechanica experimenta. 59
Metallorum medicinæ secundi ordinis. 108
Metallorum medicinæ tertij ordinis. 109
Metalla in corpus reducere. 97
Metalla quomodo fiant ponderosa. 98
Mirabilia experimenta quorum nescitur causa. 71

Mixturæ pondus inueſtigatio. 26
Monſtra quomodo gignantur. 77
Muliebra remedia. 62
Mulier an caſta ſit experiri. 73
Mulier an intacta coitu, vel puerperio maculata ſit noſcendi ratio.
Mulieres pulchros pariant filios. 75
Mulieres vt vaſde lætentur. 77
Mulieribus lotium compeſcere. 72
Mulier in ſomnis patrata narret faſcinora. 71
Mulierum coſmetica. 76
Murena eodem tempore frixa, elixa, toſtaque. 59
Mirtum vertere, vt baccas ſine nucleolis producat. 56
Oculorum colorem permutare. 36
Onyx collo ſuſpenſus auget triſtitias in ſomno. 60
Ouorum excubatio citra gallinam. 120
Ouorum oleum. 79
Ouum vt hominis caput ſuperet magnitudine. 94
Ouum vt in aëre aſcendat. 56
Pauones albos procreare. 58
Pecudes diſcolores gignere. 77
Pæoniæ radix collo ſuſpenſa liberat à morbo comitiali. 76
è Perſico, & nuciperſico malum componere. 130
Perſicum ſine oſſe producere. 33
Phiſicæ ligaturæ 35
Phœbi & Pythonis pugna. 129
Pilos cito naſcere, quæ faciunt. 111
Piſces carta frigantur. 60
Plumbum, & eius medicinæ. 57
Plumbum in aurum tingere. 104
Plumbum in calcem vertere 104
Plumbum in ſtannum vertere. 95
Poma in arbore diu immorari. 105
Poma artificio eueniant rubra. 45
Poma in vigore diu maneant. 54
Poma vt inſitione eueniant rubra. 44
Pomum ſomnificum. 42
Præſtigia per elechnia. 71
Pruna purgatoria, & ſomnifera. 64
Pſilothra. 43
Pullus gallinaceus è palumbo, & gallina commixtus. 59
77

Pullus gallinaceus quaternis alis enaſcatur, quaternisq́ue pedibus. 78
Puluis pyrius in bellicis inſtrumentis mira operans. 50
Punica dulceſcere. 37
Roſa diuerſis tingatur coloribus. 41
Roſa & iaſmes flaueſcant. 40
Roſæ & lilia vegeta ſeruentur. 44
Saphyrus ſuſpenſus ardores refrigerat interiores. 130
Schædulæ non tactæ ſitum permutent. 58
Selenites lapis ſuſpenſus lunarem efficit deferentem. 130
Simplicia ſcatis exerceri, & parari debere temporibus. 21
Simplicium præparationes. 26
Simplicium regiones conſiderandæ. 22
Smaltum vulgo quomodo effingatur. 340
Smaragdi virtutes variæ. 330
Smegmata mulierum. 60
Somnia grata excitandi ratio. 84
Soporifera medicamenta. 70
Somnos conciliare. 71
Specula. 118
Sorba, & pyra ſeruare. 45
Specula quomodo confluentur. 128
Speculi concaui è planis portionibus pluribus imaginationes. 124
Speculis bracteola quomodo inducatur. 127
Speculis concauis ignem accendere. 150
Speculis planis vt caput deorſum, pedes verò ſurſum ſpectentur. 121
Speculis planis & pluribus vt ea cernantur, quę longè alienis in locis geruntur. 122
Speculo concauo effectus varij 149
Speculo cylindrico conuexo quis intuens alterius rei penſilem imaginem in aëre videat. 123
Speculum conſtruere quo multæ imaginum diuerſitates videantur. 126
Speculum è planis componere in, quo imago vna veniens, in altero recedens videatur. 121
Speculum è planis, in quo vnius rei plures imagines appareant. 121
Speculum è planis, quomodo conſtituat, quo imaginem volitantem in aëre aſpiciat, 123

Speculum multiuidum construere. 121
Speculum quomodo constituatur, vt nil imagineris, nisi quę volueris. 122
Stannum & eius medicinæ 105
Stanni stridorem tollere & mollitiem. 105
Stanno surditatem adimere. 106
Stannum in plumbum vertere. 106
Sublimationum modi. 94
Sulphuris oleum. 94
Talci oleum. 93
Testudinis pes suspensus podagrici dolores sedat. 130
Varij fructus & vina medicata. 42
Vas ventum proijciens. 59
Venena quomodo præcaueri possint. 67
Venereis in castris militare. 62
Veneris desideria obtundere. 63
Ventris rugas à partu abstergere. 61
Veronicæ coronariæ flos in ceruleum commeet. 48
Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens. 54
à Vino aquam segregare. 55
Vinosos abstemios facere. 55
Vinum an habeat ammixtam aquam. 55
Viperæ laqueus faucium apostematibus medetur. 129
Vires rerum abditæ vnde. 4
Vires inesse post mortem. 16
Vitis botriones albos afferat, & nigros acinos. 33
Vitis theriaca, propomata. 43
Vua in vite seruetur. 45
Vuas & punica seruare. 45
Vua plenum domicilium ellychnijs videatur. 65

IOANNIS BAPTISTÆ PORTAE NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER PRIMVS.

Quit sit magia naturalis.

CAPVT I.

Agiam à Perside nomen, & originem duxisse, Porphirius, & Apuleius inter Platonicos astruunt non obscuri: quanquam Suidas à Maguseis traxisse putet, illosq; Magos appellitãt, quos Latini Sapiẽtes, Græci Philosophos ab vno Pythagora, Indi Gimnosophistas græcè, Aegyptij Sacerdotes, Cabalistæ Prophetas, Babylonij, nec non Assyrij Chaldæos, Celtæ Galli Druydas, & Bardos, qui et Semnothei appellabãtur: & tandem Magia diuersas apud gẽtes diuersis scatet nominibus. Plerosq; in ea fulsisse viros rerum naturæ callentissimos reperimus, qualis fuerat Zoroaster Oromasi filius apud Persas, Numa Pompilius apud Romanos, Thespiõ apud Gymnosophistas, Hermes apud Ægyptios, Budda apud Babylonios, Samolxis apud Thracas, Abbaris verò apud Hyperboreos. Ipsam bipartitam faciunt, infamem alteram, ac immundorum spirituum incantationibus concinnatam, & nephariæ curiositatis esse afformatã, quam reconditioris literaturæ Græci γοητείαν vel Theurgian vocant, cui omnes aduersantur, vt quæ præstigia, & phantasmata porrigat, quorum mox vestigium non remaneat. Na-

turalem alteram, quiſque veneratur, & colit, vt nil altius, nilúe bonarum literarum candidatis plauſibilius: nec aliud eſſe putent, quàm naturalis Philoſophiæ conſummationem, ſummamq; ſcientiã. Hæc plurimæ compos poteſtatis, abditis ſcatet myſterijs, ac deliteſcentium rerum cõtemplatiõe, qualitatẽ, proprietatem, ac totius naturæ cognitionem elargitur, vt apex, & faſtigiũ totius Philoſophiæ. Docetq; rerũ adminiculo, & earũ mutua, ac oportuna opplicatione opera efficere, quæ vulgus putat miracula, omnem admirationem, humanumq; captum excedentia. Ideo maximè in India, & Aethiopia vigebat, vbi animantium, herbarum, lapidum, cæterorumq; ad id ſpectantium multa ſuppetebat facultas. Vnde qui viſuri acceditis, nil aliud Magiæ Naturalis opera credatis, quàm naturæ opera: ars autem illius eſt miniſtra, ac naturæ ſedulo famulatur. Sicubi enim aliquid naturali cognationi de eſſe noſcit, per vapores, numeros, qualitates oportunis illud inſtaurat tẽporibus. Vt in agricultura ipſa Natura herbas, plantulas, & ſegetes parit: ars autẽ præparat. Vnde rectè Plotinus Magum naturæ miniſtrum, nõ artificem vocat. Quali autem fungatur officio, & literatura miniſter hic, in ſequenti demonſtrare intendimus.

De Magi Inſtitutione, & qualem oporteat eſſe Magiæ naturalis profeſſorem.

CAP. II.

N*Vnc peruulgare fas eſt, quæ meminiſſe, & nouiſſe toto hoc opere Magũ oporteat, vt omniquaque inſtructus, latentes, & mirabiles Naturæ effectus pertingere auſpicetur. Iam ipſam actiuã, & naturalis Philoſophiæ abſolutã portionem de-*

descripsimus. Iure quidem primùm qui tanta debet maiestate pollere, exactum, & consummatum in Philosophia, rerumq; Naturæ disertissimum optarem. causas enim principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuum elementorum nexum, combinationem, vnde mixtorum scaturigo, et interitus, meteoriam, maris æstus, cæcos motus terram concutientes, animantium, quadrupedum videlicet, aëriuagorum, aquatilium, & omnium vita fruentiũ, & metallorum naturas, loca, & nomina, in quibus oportet multùm versatum esse, vti legentibus liquidum fiet. nam nominum diuersitate, similitudine, & ambiguitate, diu in aliquibus, operibus vehementerque laborauimus. Neque enim id artifici inconuenientius, esset, quàm instrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque haud ignarum, hæc enim huic arti multum congener, & simillima est, eamque sub hanc speciem irrepsisse, & hominum mentes sic allectasse aiunt: & præsidia multa præstat: docet enim mixtiones, temperies, & compari modo, ad ea peragenda componere, & applicare. Inde profluit stirpium notitia, vt herbæ diligenter inspiciantur aduenæ, indigenæque, necessaria admodum, vt hinc omne dependeat. Mathematicas nouisse disciplinas oportet, nam sidereo calore, multiuagis cælorum flexibus, & habitudinibus, quas docet Astrologia, multa sunt, quæ operandi, patiendique vim portrahunt, rerumque occultæ manant proprietates, & virtutes Magia Opticam continẽt facultatem oculos pertinentem, quomodo subinde oculos fallat, visiones in aquis, procul, in speculis. in orbẽ conglobatis, concauis, extensis, diuerseque efformatis,

è quibus pars magna naturalis magiæ dependet. Omnibus perpensis, has ipsa asseclas, & adiutrices artes sibi adsciuit: quique has ignorauerit, penitus hinc secludendus est, nec Magum esse quempiam existimandum, nisi disciplinis his insigniatur. Sit Magus naturæ dono artifex, & sciens valde: nam sine artificio sciens, aut ignarus artifex, si quid naturale forte non habeat, adeò cõiuncta sunt, vt frustra terat operam, nec optato potiatur. Sunt autem quidam ita Naturæ muneribus in ijs rebus habiles, et sciẽtes, vt à Deo ficti esse videãtur. Neq; hæc ita dico, vt ars aliquid limare nõ poßit, et quæ bona sint meliora fieri nõ posse, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi posse. Lynceis oculis perpendens, quæ se sibi demonstrãt, vt re inspecta sedulo operetur, hoc dicere volui, vt si inscius fallitur, nobis vitio ne vertat, sed suã culpet inscitiam. hæc non tradentis, sed professoris imbecillitas est. Nam si hæc in manibus alicuius minus ingeniosi versabuntur: derogatur scientiæ fides, fitq; , vt fortuita videãtur, quæ verißima, ac necessarijs eueniunt causis. Sic debita actiua paßiuis addes mira produces: & si mirabiliora quæsieris, haberique vis, eorum sufficientis causæ cognitionem tollito. Nã qui causas no uerit, nimiũ authoritati derogat, illud enim mirum: cuius causa latet spectantem, eatenus rari, insuetique illud retinens, quatenus causæ abditæ sunt. Quidam lucernam extinxit, ac rursus muro, vel lapidi admouens accendebat, ceu rem mirandam, & tunc illud mirum videri desijt (inquit Galenus) cum sulphure contactum reperière. Et Ephesius inquit: Miraculum inde soluitur, vnde videtur esse miraculum.

Sit

Sit quoque diues: difficulter enim operamur, si opes nō suppetunt. oportet enim ditari, vt philosophemur, non autē philosophari, vt ditemur, Sumptibus ne parcat, sed perquirendo prodigus, dumque attentius, examinatiusque perquirit, patiens reuocare ne grauetur, nec laboribus pârcat: ociosis enim, & ignaris Naturæ secreta non panduntur. Vnde rectè Epicharmus dictitabat: Deos mortalibus omnia laboris precio vendere. Et si descriptioni non respondet effectus, aliquid defecisse scito, non enim rudibus, & tyronibus, sed ingeniosis, & artificibus breuiter perscripsimus.

Antiquorum opiniones circa mirabilium operationum causas. CAP. III.

QVos sæpè intuemur Naturæ effectus, in causarum dignatione sic accendit priscorum philosophorū animos, vt in eo non parum insudarint, & hallucinati sint, ac varij varias dixerint opiniones, quas antequam vlterius progrediamur, referre censuimus. Principiò, vt ab vltimis opiniones repetā, Aegyptij omnes, quos primùm liquet cælorum effectus scrutari, & metiri ausos, postquam perpetuæ serenitatis obsequio, in camporum patentium æquoribus habitantes, cùm è terra nihil emineret, quod contemplationi cæli afficere poßit, æterna semper clara, perspicuaque sidera deprehendentes, omnem curam in siderum cognitione influxuum posuerunt. cumque ociosos valde perterreret causarum aucupium, cælo, & sideribus asscripsère cuncta, vt inde duceret vnumquodque fatum, cælique influxum in exortus hora, & interitus, stellarum reciprocatio-

nibus effectus producebant miros. vnde certis sub horis, statis temporibus, & aspectibus omnia parari, colligique cœpêre: nec vltra progreßi suam tuentur opinionem. Alij deinde Philosophi ab elementis omnia progredi, eaque statuerunt principia, & causas: vti Hippasus Metapontinus, et Herclides Ponticus ignem: Diogenes Appolloniates, et Anaximenes aërem: Thales Milesius aquam: Hesiodus terram: Hippon verò et Critias horum vapores: Alij qualitatibus ascripsère: vti Parmenides frigido et calido: magnaque medicorum pars per frigidum: humidum, calidum, et siccum: quando simul conferuntur ex eorum victoria, has mirabilium radices statuère: quæque in medium protulère experimenta, ijs componi, ac causas reperiri posse credunt. Addidit Empedocles Agrigentinus elementis, vti non sufficientibus concordiam, et litem, ex vna res gigni, et corrumpi ex altera. Citticus Zeno materiei Deum: quorum efficiendi vnum, patiendi alterum fecit principium. Recentiorum verò philosophorũ ætas, inspectare, id tueri non posse iudicauère, nam contraria sæpe qualitatibus operantur, ac vltra elementa, et qualitates, aliquid aliud esse coniectarunt. Plato enim, et Aristoteles, qui philosophiæ culmen tetigère, finemque imposuerunt, altius rimati, multaque reperierunt ex elementorum qualitatibus, vti virtutes substantialibus formis connatas: sic per se vnum, per accidens aliud, et multa, quæ in sequentibus aperiuntur.

Vnde rerũ vites patentes, abditæque eueniant.
CAP. IIII.

Iam

IAm àntiquorum quiſque in patentibus, abditisque rerum virtutibus eſt digladiatus: nec eos redarguere opus eſſe cenſui, cùm communi omnium præceptore, ac ſummo peripateticorum Principi fuerint affatim confutata. Nunc autem, vt enucleatus pateſcant omnia, æquum eſt meminiſſe, à quibus vires nanciſcamur, non minimum in reperiendis nouis, componendisque profuturum, vt ſeparare, & diſcernere diſcant, ne omnem veri ſeriem conturbent. Cùm ex eodem mixto plures fluitent effectus varij admodum & diuerſi: ex vno autem perorirí principio eſt omnibus in confeſſo, cuiuſmodi multa in proceſſu leguntur exempla. iamque vnde proficiſcantur apertè dicturis paulò altius exordiendum eſt. Cuiuſcunque naturalis ſubſtantiæ (nam ſubſtantiam voco id, quod eſt ex vtraque compactum) compoſitioni materia, formaque vti principia eueniunt: nec qualitatum functiones eijcimus, quæ ex primordijs in elementis latitabant, ternumq́; ſimul replent numerum, Cùm elementa ipſa in alicuius efformatione veniunt, retinet efformatum qualitates præexcellentes aliquas, è quibus quanquam cunctæ in effectuum productione concurrant, à ſuperioribus totum perueniſſe creditur, cùm ſibi reliquorum vires aſcribant: ſi enim æquè omnes decertarent, inconſpicua eſſet eorum virtus. Nec materia quodammodo viribus eſt viduata: non illa princeps, ſimplexque eſt, qua de memoro, ſed quæ ex elementorum vi, ſubſtantijsque enata eſt, è duobus maximè patibilibus, terra videlicet, & aqua. & quas aliquando ſolet Ariſtoteles ſecundarias qualitates, et corporeos effectus appellare: nos materiei functiones,

siue vires, siue alio vocabulo gaudent, cognominemus: vti rarum, densum, asperum, leue, durum, fißile, materiei gremio penitus constituta, ab elementis tamen omnia veniunt. Rectius igitur censui ne confundantur, qualitatum effectus à temperatura, materiæ verò à consistentia effluere. At formæ tanta vis inest, vi quos omnes intuemur effectus, ab ipsa primum progigni nemini sit non cognitum, diuinumque habeat exordium, veluti superior, & præstantißima per se, sine alterius adminiculo, eis vti instrumentis vtitur, vt citius & commodius actionem expediat. quique animum minimè addictum, assuetumque speculationibus habet à temperamento, materiaque omne effici posse putat, cum ijs tanquam per instrumenta fiant. Opifex enim si in alicuius constructione simulachri aliquo vtitur stylo, vel scalpro, non vt agẽs vtitur, sed suppeditando vt nauiùs expediat. Tres igitur cum in vnoquoque sint efficientes causæ, non feriari, aut cessare putes, sed fœtificantes omnes, remißiùs vnam, validius reliquam: omnium verò maximè forma ipsa id efficit, reliquas corroborans. & si deficeret, irritas faceret, & frustrarentur: cùm non sufficiant cælestibus muneribus capiendis. Et quanquam sola exprimere eos non poßit, quin reliquæ suos depromant, tamẽ nec confunduntur, nec diuersæ fiunt, sed ita inter se colligantur, vt mutuo indigeant opere. Qui rectè id rationis indagine cernere nouerit, obscuritatis nihil habet, nec veri scientiam confundet. Vnde vis ea, quæ rei dicitur proprietas, non à temperamento, sed ab ipsa euenit forma, & vt omnium præstantißima, cõpari quoque euenit loco: à suprema igitur vertigine, proximè,

huic

huic ab intelligentijs illis, denique ab ipso Deo, sic quæ formæ eadem est, & proprietatum origo. Nam Deus, vt sentit Plato, cùm primitus cælos, sidera, ipsaque rerum primordia ortus, & interitus vicißitudine marcescentia, suæ diuinitatis omnipotentia, apto modulamine condidisset, dein animantium, stirpium, & inanimatorum genera, ne illa eadem cum cælo conditione forent, cælorum, elementorumque viribus accitis, per gradus aßignauit, inferiora supernis ancillari fatali lege sanciuit, & formam vnicuique suam sidereo lapsu viribus cumulatã immisit: & ne continua rerum desisteret procreatio, singula semen proferre iussit, & formã præparatis fœnerari. sic ab ipso cælo deuenientes formas diuinas, & cælestes esse necessariò pronunciabis, in qua formarum exemplar, & nobilißima consistit causa, quam Plato idem Philosophorum Princeps mundi animam vocat, summus item Aristoteles vniuersalem naturam: Auicenna autem formarum datorem. Ipse non de re vti caduca, sed ex se eliciens, & immittens, primo intelligentijs, stellisque impartitur, deinde elementa tanquam per instrumenta materiam disponentia aspectibus informat. Quis est ergo tam demens, tam malè à Natura informatus, vt si hæc ab elementis, cælo intelligentijs, & denique ab ipso Deo veniat, cælestem dicat, quod naturam illam non sapiat, & diuinam quodammodo maiestatem non redoleat, & quum tanta sit cum eo affinitas, opera efficiat, quibus nil admirabilius, aut fingi, aut cogitari poßit? Multa fastidientis lectionis argumenta relinquimus, siquidem singulatim vires vberius sumus explanaturi.

Quid

Quid Platonis anuli, & Homeri catena.

CAP. V.

HÆC igitur rerum combinatio, hæc series, & ordo diuinæ deseruiens prouidentiæ, vt quæ reguntur inferiora hæc omnia, ab ipso Deo rpimitus seriatim procedant, & operandi virtutem suscipiant. Deus enim (Macrobius ait) qui prima causa, & rerum princeps, & origo, suæ maiestatis fœcunditate mentem creauit, hæc autem animam, quæ partim rationem, quam diuinis rebus, vtpote cælo, & sempiternis ignibus impartitur: (ideo enim diuinis dicuntur animatæ mentibus) partim quoque, & sentiendi, & crescendi caducis rebus vim largitur: id Maro sentiēs mundi animā his mentem vocat.

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet

Homo igitur cùm medius in vtroque consistat, & à cælo nobilitate recedens, et rationis particeps, qua meretur cæteris præstare animalibus, & sentiendi vim retinet reliqua deinde animalia, vt ab eo degenerantia, duo tantum retinet remanentia, sentire, & crescere. Arboris autem quia sensu, ratione que carent, cùm crescēdi tantùm indigeant vsu, hoc potiri, solumque crescere, & hac parte viuere dicuntur. id deinde exprimit Poëta paulò pòst:

Vnde hominum pecudumq; genus, vitæq; volantum
Et quæ marmoreo fert mōstra sub æquore pōtus. &c.

Cùm ergo ab ipso Deo mens, à mente anima proficiscatur, & ipsa omnia quæ sequuntur animet, vt conueniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum sensu, hic autem reliquis intellectu, sic vt à prima

ma causa tanquam funiculus à cælo ad infima vsque hæc tensus, mutua quadam colligantia, & continuitate, vt superior virtus radios spargendo, ad hæc veniet, quod si extremum vnum tangatur, tremat, & reliquum moueat, iurè hunc nexum anulos, vel catenam dixerimus, & Platonis anulis, & Homeri aureæ catenæ congruere videbitur, qui diuinarum omnium inuentionum fons, & origo, sub figmenti nube id sapientibus intelligi dedit.

Εἰ δ' ἄγε πειρήσασθε θεοὶ ἵνα εἴδετε πάντες,
Σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες,
Πάντες δ' ἐξάπτεσθε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι,
Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρύσαιτ' ἐξ οὐρανόθεν πεδίονδε
Ζῆν' ὕπατον μήστωρ.

Vt primò Deus rerum opifex ipsius fecit prouidentia, vt inferiora hæc omnia necessaria quadam naturæ lege à superioribus regantur. Hæc noscens Magus, vt agricola vlmos vitibus, sic ipse cælo terram, vel vt apertius loquar, inferna hæc superiorum dotibus, mirificisque virtutibus maritat, & inde arcana, natura gremio penitus latitantia, veluti minister in publicum promit: quæque assidua exploratione vera nouerit, vt omnes cunctorum artificis amore flagrantes, sui conentur omnipotentiam laudare, & venerari.

De elementis, eorumque virtutibus.

CAP. VI.

HActenus de substantialis formæ ortu, rerumque serie. Nunc autem quæ occulta eueniunt proprietate, dissident simultate, & amicitiæ nexu conuinciuntur, & quo modo experienda per similitudinem, & reliqua docere conandum: sed ne ordinem conturbemus, à rerum elementis orsi, quæ pri

mige-

migenia rerum ſemina ſtatuit Natura, ad cætera paulatim deueniemus, quæ noſtro opere cognoſci, & ſciri neceſſaria videbuntur. Rerum hæc cunctarum ſemina elementa, ſimplicia corpora (nunc autem illegitima, ſpuria, & adulterina: nam alijs mixta vti magis & minus tranſmutantur) materiale principium naturalis ſunt corporis, perpetua viciſſitudine alterabilia, & vertibilia agitantur, atque intra ingentes cæli fornices ita ſunt conglobata, vt totum hunc ſublunarem repleant mundum. Ignis enim leuiſſimus, puriſſimusq́ue, vt viſum effugiat, in altum ſe ſuſtulit, & ſuperiorem ſibi adſciuit locum, quem æthera appellant. Huic proximum elementum ſpiritus, quem Aërem vocant, paulò igne ponderoſior, immenſa amplitudine circunfuſus, per cuncta meabilis ad ſuam nos reddit qualitatem, nunc in nubes denſatur, nunc cogitur in nebulas, & reſoluitur. Succedit his aqua, inde vltimum ex defæcatis elementis abraſum, coalitumq́ue, quod terra dicitur, cunctisq́ue ſubſternitur, vaſta, impenetrabilis, & ſolidiſſima, vt nil tangi poſſit ſolidum, quod terræ ſit expers, & nil vacuum ſine igne. Ipſa medij ſpatio æquilibrata, obuallatur omnibus, immobilis ſola reſidens, alia nanque rotata vertigine motu orbico circunferuntur: Singula tamen vicinia, veluti quibuſdam vlnis complectuntur, & contrarijs diſſident qualitatibus. At natura ſagax rato modulo, miraq́ue oportunitate hanc machinam architectata eſt. Cùm binæ eſſent in vnoquoq; qualitates, in aliquibus iugabilis ſocietas, in aliquibus verò diſcrepantia, talem ſingulis de duobus alteram dedit, vt cui adhæreat, agnatam ſibi, & ſimilem habeat qualitatem:

litatem, vti aër, & ignis, alter enim calidus, et siccus, alter verò calidus, & humidus: siccum enim & humidum contraria sunt, conciliatione tamē socij caloris copulantur: Sic terra frigida, & sicca est, aqua autem frigida, & humida, quæ & si per siccum & humidum sunt aduersantia, connectuntur tamen frigiditatis societate, aliter enim difficilis esset eorum concordia: sic ignis paulatim in aërem vertitur, per calidum, hic in aquam per humidum, aqua in terrā per frigidum, & terra igni per siccum coniungitur, & ita prouidißimè gradiuntur: inde ordine præpostero, denuo transmutātur, & ex se inuicem fiunt, faciles tamē transitus, cùm communem nacta sunt qualitatem: vti ignis, & aër per caliditatem: quæq; autem ambabus sunt opposita qualitatibus, vt ignis, & aqua tardius difficiliusque vertuntur. Hæc igitur tanquam fundamēta statuantur mixtorum omnium, è quibus multæ veniunt operationes.

De qualitatibus elementorum, & eorundem operationibus. CAP. VII.

QVatuor iam præfatis corporibus quatuor insunt qualitates elementariæ, quæ mutuò inter se commeant, è quibus omnia, quæ ortum, & interitum agnoscunt, gignuntur, & perimuntur: scilicet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & principes dicuntur, cùm ab elementis elabantur primò, & ex ijs secundarij emanent effectus, quarum duæ effectrices sunt, caliditas, & frigiditas: quæ plus ad agendum, quàm patiendum natæ sunt, patiuntur aliæ humiditas, & siccitas, non quòd prorsus oriantur, sed quia ab alijs conseruentur & in

ducan-

ducantur. Sceundariæ dicũtur, quaſi primis inſeruientes: & ſecundo operari dicuntur, vt emollire, maturare, reſoluere, tenuïorem reddere, vti cùm calidum in mixtũ aliquod agens, educit impurum, & dum ſuæ actioni idoneũ reddere tentat, vt ſimplicius fiat, euadit tenue: ſic frigidum conſeruat, conſtringit, & cõgelat: ſiccum inſpiſſat, & exaſperat: nam dum exedit in illius ſuperficie humidum, quæ conſumere non valet, indurat: vnde ſuperficiei ſcabrities inducitur, nam vacuitate depreſſa, & eleuata duritie, partium fit aſperitas, & prominentia euenit. Sic humidum auget, corrumpit, & plerunque per ſe vnum facit, per accidens aliud: vt ex maturatione, conſtrictione, expulſione, & ijs ſimilibus lac, vrinam, menſtrum, ſudorem euocat: quæ tertiæ à Medicis dicuntur qualitatis, ſic ſecundis inſeruientes, vt illæ primis, & quandoque in aliquibus operantur membris, vt caput corroborare, renibus conſulere: quas & nõnulli quartas vocant. Hinc multa eueniunt experimenta, vt paſsim in opere conſpicitur: ad explendam tamen hiſtoriam earum ab re non fuit cõmonuiſſe, ne aliquid deſiderari poſsit, vt inſtructus artifex ritè noſcat vires, & operandi ſemitam.

Abſtruſæ rerum proprietates variç, quæ ab ipſa eueniunt Forma. CAP. VIII.

MVltæ ſunt rerum ἰδιοσυγκρισίαι, id eſt occultæ proprietates, vireſque: non ex elementorũ qualitatibus, ſed à forma ipſa vti diximus, & cùm ab ea eueniãt, materia exigua maximũ demonſtrat effectũ, quod materiei contrariũ eſt: vt enim promptiùs agat, maiorẽ expoſcit materiẽ. occultæ ſunt, quia certis demonſtrationibus ſciri non poſſunt. Ideo anti-

antiqui sapientes illi terminum quendam constituendum esse decreuerunt, vltra quem rationibus progredi non possent, cùm multa sint in Naturæ penetralibus, occulta plena energia, quorum causas indagare nec potest, nec capit humanæ coniectura mentis: Naturæ enim obscuritate, & abdita maiestate latent, potiusque hæc admirari quàm sciri voluit. Vnde ait Theophrastus: Qui de omnibus rationem quæritat simul cum ratione scientiam tollit. & Alexander multa dicit esse, quorum nulla ratio reddi potest, modum penitus humani ingenij excedentia, Deo duntaxat cognita immortali, qui omniũ parens rerum atque author est: quæ cùm elementorum naturam, & vires superẽt, demonstrationibus arctari minimè possunt: sic quæ à veteribus Philosophis reperta potius admirati relinquere, quàm rationem efferre conati sunt. Nec solum mirati animalia quæque creasse, & varijs differre figuris & magnitudinibus, sed secundùm speciei quoq; varietatem vnicuique proprietatem quandam, & peculiarem tribuisse, qua cæteris moribus & operationibus distent. exempla proponemus eorum multa, quæ fortasse lectoribus voluptuosa, et non iniucunda erunt. Veluti cùm ferox Taurus fico arbori alligatur mitescit, domaturq́;: & illitis rosaceo naribus, rotata vertigine cõcidit. vt Zoroaster ait, qui ex delectis veterum placitis Geoponica scripsit: & tenerescit Gallus, qui ex eadem arbore pependerit. Vultures & Scarabeos rosarum odore extingui tradit Aristoteles: Si capræ barbam, quam aruncum vocant, è grege manibus apprehenderis trahens, tota subsistitur grex, pabuloque relicto obstupent omnes, nec prius admirari desinunt, quàm rei gnarus

ille

ille reliquerit, vt Aristoteles ait, decepti multi de eringio herba protulère, aruncum enim ηρύγγιον Græci dicunt, & vocabuli conformitas erroris causa fuit, cùm experientiæ non respondeat. Hyæna si hominem canemúe soporantem aspexerit, suum iuxta illud protendit corpus, siq; dormientis corpus superarit, delirũ efficit, & ne sibi obsistat, manus erodit: si proceritate superabitur, celerem arripit fugam: vti Nestor in sua tradit Panacæa. Si quoq; sæuiens hyæna occurrit, caue ne illam à dextra excipias: stuporem enim inducit maximũ, cui obsistendi non amplius facultas dabitur, nec tibi ipsi poteris auxiliari, si è læua inuaseris, stupore obreptã enecabis: eius vmbra canes elingues reddit, et obmutescere facit, quod sentiens insecuta aduerso sideris lumine currit, & infestantum ora canũ verberat vmbra. Febricitans leo vorata simia liberatur. Capræ, hirciq; culturæ veneno sunt: nonnullas enim satas oleas, vitesq; corrumpunt, vt sterilescant, sic nõ iniuria factũ, vt Libero patri vitis repertori hircus immolaretur, et Mineruę capra vt capite pœnas daret. Olea virginea manu decerpta, & plantata vberiores præbet fructus: si à meretrice sterilescit. Serpens vel vipera calamo percussa, torpet, si denuo percusseris, se se recolligẽs aufugit. Apuleius sic ait: Serpẽs cauernã subiens, si sinistra manu fuerit detracta, paruo extrahitur negocio, si vero dextra extrahi nequit. Vipera, ramulo fagi in eam cõiecto, obstupet. Formicæ, ne con dita frumenti acerua foras pullulent, medullã extrahunt. Struthiocamelus occultiore vi ferrum cõcoquit, & in alimoniã cõuertit. Gallinacei, surculo è sermentis collo ipsorũ addito, nõ canunt. Sic marina stella tã

concoquendi vi prædita est, vt cochleas integras, & stellas deuoret, & comminuat. ἐχενηΐς à Latinis Remora, & Remiligo, paruus admodum pisciculus gubernaculo adhærens velificantes naues, & secundo vento cõcitatas, robusto fræno remoratur. is, ruãt venti, sæuiant procellæ, vires omnes compescit, immobiles reddit, ac si anchoris, firmisque vinculis alligarentur. Torpedo tantam vim stupefaciendi habet, vt è longinquo capta. fuscina, hamo, seta, arundine contingendo, piscatoris artus obtorpescant, piscibusque quibuslibet, quos cupit, & veloces, stupore eos afficiens, vescitur: capiti tamen admota, dolores lenit, & compescit: frequenti vsu, Platonis, Aristotelis, Galeni, & Æliani testimonio comprobatum. Marinus lepus spectantes omnes nauseabundos facit, vt facilè vomituriant, prægnantibus noxam abortiendo defert. Pastinacæ radio nil in mari execrabilius, vt si in viridem, & vegetem arborem defigas, statim enecet: dentes excutit, & eorum dolores lenit, Laurus & ficus è cælo nõ tanguntur, nec vituli marini tergus, nec hyænæ pellis, nec alba vitis: quare nautæ ijs vela muniunt, ne fulmine icta deflagrent, & decidant, hoc Octauius se muniebat Augustus: lauro Tiberius Cæsar, qu mpro corona gestabat, ne tonitru afflarentur: non enim solùm fulminis impetum euadunt, sed aduersam, fulminis ictum retorquentem naturam habent, & Tarcon albis vitibus domum sepserat. Corpus, quod fulmine icitur incorruptum permanet, vnde cadauera ipsa siderata, veteres vrere non curabant, nec terra obruebãt, cùm corruptionem non sentiant: sed putredine immunia durent. Sic obiurgatione vates dignos existimamus: qui

cœlestis aurigationis rectorem Phaëtontem de cœlo tactum, in vallibus computruisse cecenerunt. Rupicis auiculæ conspectu regius sanatur morbus. Tanta est lysimachiæ vis, vt discordãtibus iumentis iugo imposita, asperitatem cohibeat. Buglosson herba in vinũ coniecta, animi voluptatẽ auget, vt Euphrosianum dicant. Ocymum, vti Teophrastus prodidit, maledictis, & conuitijs lacessitum, dum seueris, vberius & celerius nascitur. Vnde ex eodem fonte manasse puto id, quod prouerbij loco apud nos iactatur, Ocymum serito, & fortasse Persius huc alluserit senariolo.

Cum bene discincto cantauerit ocyma vernæ.

Nec minus Rutã iniurijs siquis prosequitur, prodesse certissimum est: immò melius furtiua prouenit: vt veteres crediderunt. Idem euenit apio, quanto magis pedibus porculcatur. Adamas Indicus, duris quibuslibet resistit, dum hircino sanguine proluitur, mollescit, & frangitur. Rhabarbarum ex humoribus solam purgat bilem, Etiphymum atram, Agaricum pituitam. Nec minus admirationis habent: quæ ex medelis animaliũ medicorum cura sunt reperta: vti canis vomitione ex herbis quibusdam aluum purgat, & Ibis Aegyptia curat. Capræ in Creta venenatis infixæ sagittis, & sauciæ herbam quærunt, quam Dictamũ vocant, eamque gustantes, sagittas è corpore eijciunt. Marinæ aues exulceratis rostris, cunila medentur. Testudo serpente depasto infirmata, eius venenum origani esu aufert: & contra eum dimicatura hoc se munit. Cùm mandragoræ mala vrsi gustauerunt, eunt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, & moriantur, formicas comedendo. Et ceruus vbi venenata aduertit pabula,

bula, sibi cinara medetur herba. Elephas chameleonte iam depasto, qui frondibus cõcolor immoratur, suo veneno occurrit, oleastrum desumens. Pantheræ veneno deuorato carnibus insperso à venatoribus, ne extinguantur, humanum stercus inueniunt, quo sibi medentur. Palumbes, graculi, & merulæ laurifolio. Columbi & gallinacei helxine pasti, annuum fastidium deducunt, Chelidoniam visui saluberrimam hirundines monstrauerunt, vexatis pullorum oculis ille medẽtas. Sic putrescente terra animalia quædã in alienigenam deficiunt naturam. Eruca ascitis alis in papilionem desciscit. Erucæ in fico enatæ, incantharides mutantur. Hydrus iã lacubus, vel stagnantibus aquis exhaustis, in serpentem degenerat. Alia in temporibus eueniunt: vti accipiter, vpupa, erythacus, & phænicurus in æstate mutantur sæpe. Ficedula, atricapilla, quæ Græcis Melancoryphos mutuò commeant, vt quæ fuerit ficedula autumno, vindemiarum calce in atricapillam vertatur. Sic triticum in lolium, & ex lolio rursus in triticum, & ex semine in auenam mutatur. Ocymi semen si frequenter seratur, Martialis affirmat, modò in serpillum, modò in sisymbrium mutari. Galeni quoque patris testimonio, cùm triticum & hordeum diligenter selecta, quo certò cognosceret, seminaret: in tritico loliũ, in hordeo parum inuenit. & multa quoque refert, hæc tamen sufficiant enarrasse.

De Sympathia, & Antipathia, & vt per eas rerum virtutes experiri, & reperiri possint.

CAP. IX.

EX proprietatibus quoq; occultis animantibus, vegetabilibus, & speciebus omnibus inest (vt

ita dicam) compaßio quædã, quam Græci συμπάθειαν, *& ἀντιπάθειαν, nos tritius consensum, dissensumq́, dicimus: quædam enim mutuo connubio sibi associãtur, & tanquã fœdere deuinciuntur, aliqua verò sibi ipsis infesta, & simultate dissentiunt, cæcisque laborant discordijs: vel horribile aliquod, & destructiuũ habent, quod rationibus vllis & probabilibus, nec quæri, nec arctari possunt: nec prudentis erit huiusmodi causarũ aucupio probare, nisi quod spectaculo eo fuerit Natura ipsa delectata, nec aliquid placuit esset sine pari, & nil esse in Naturæ occultis, quòd arcana quadã proprietate non vigeat, & peculiari: quorũ admiratione ductus Empedocles, omnia per litem, & concordiam fieri, & dißipari affirmauit, ac illa rerum omnium semina esse, & reperiri in elementis, per qualitates sibi inuicẽ dissidentes & consentientes, quas diximus: ac denique in ipso cælo, vti Iuppiter, & Venus planetas omnes diligunt præter Martem, & Saturnum: Venus amica est Marti, cui Planetæ cæteri aduersantur. Est & alia amicitia, inimicitiaq́ue, per oppositiones domorum, & exaltationes. Flagrant enim odio signa, & amicitiæ nexu conuinciuntur, vt canit Manilius.*

Quin etiam proprijs inter se legibus astra.
Conueniunt, & certa gerunt commertia rerum,
Inq́ue vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium, fœdúsue gerunt, conuersaq́ue quædam
In semet proprio ducuntur plena furore, &c.

Et latius patent in Astrologorum libris, sed magis in animantibus perspicuæ. Vti homines, & serpentes adeò irreconciliabili dißident simultate, vt statim viso serpente homo expauescat, & fœminæ vterum gerenti

renti occurrens, partum abortu vitiet. Nec minus ieiuni hominis saliua scorpiones interimit. Crocodilus Niliacus, & panthera sæua homini sunt: hæcillum deuorat, sed ab hyæna maximè terretur. Ichneumon crocodilo exitialis: illi enim est hostis à Natura datus: apricanti enim insidiatur: nam hic rictu immenso dum os gerit patulum, in illius perniciem inhians, in oris hiatum ille intrat, & per latum guttur in aluum delabitur, & exesis visceribus, e mortui ventre progreditur, dißidet tamen cum phalange, & cũ aspide belligerãs, sæpe interit. Homini sic lupi visus est noxius, vt quem priorem contemplatus fuerit, vocem adimat & anticipatus obtutu nocentis, licet clamare desideret, vocis tamen ministerio careat: si se præuisum senserit, conticescit, & ferocitate torpescente, grauem virium iacturam facit: vnde natum prouerbium: Lupus est in fabula, à Platone in Politijs traditum. Et lupus si equum mordicus læserit, equus eximia pernicitate cursus pollebit, & si luporum vestigia conculcet casu, obstupescit, & crura torpore hebescunt, vt Pamphilus ait. Habet & cum oue internecinum bellum, & sic eum formidat, vt occisæ ouis à lupo pelles, & vellera neta, si ex his vestes conficiantur, longè, quàm cæteræ sint ad procreãdos pediculos aptæ. & carnes, quæ lupinos sensere morsus, tenerescunt, & suauiores fiũt. Cauda, caputq́, lupi, si in præsepe pendulum fuerit, mœrore oues afficiet, vt relicto pascendi studio, præsidium implorent. Lupo canis inimicus, homini amicus, & equus, cui gryphes, & vrsi aduersantur. Araneus cum bufone, & serpẽtibus dißidet, vt conspecto hoste, filo se libret, & aculeum fronti infigat, & mortem

 deferat.

deferat. Leo ferarum generosissimus animalibus cunctis tremendus, expauescit, eumque terret galli gallinacei cantus, albi præcipuè, & crista. Simius testudinen horret, statimque visa fugit, & vociferat. Elephas animalium terrestrium maximus, magnitudine stupenda, subrumi suis grunnitum maximè perhorrescit: vt Zoroaster in Geoponicis ait. Est & cum dracone continua dimicatio. Gallinaceus pullis ipsum non curat, & tantam eius molem in ludicra vertit: milui tamen vmbram timet, eumque expulit. Elephas quoque, nec minus arietẽ timet. dum enim feritate effertur, ariete viso mansuescit, ac conflaccescit impetus: quibus Romani machinamentis Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam verterunt, amplaque victoria sunt potiti. Salo asinum odit, & cum eo prælium est illi: nam fruticetis, vel vepribus scabendi causa sese atterens, vt quas adhuc tenellas frondes deuoret, nidos dißipat: vt oua deijciat, & pulli è nido decidant, metu: at ipsa rostro vlcera fodiens & lancinans, narium mollia pungit. Accipiter columbino generi hostis infestus, hoc tuetur tinnunculus, cuius conspectum, vocemque formi dat accipiter, nec eas hoc latet, quòd vbicunque residet tinnunculus protectoris fiducia è loco non facessunt. Cornix, & noctua perpetuum gerunt bellum, inuicem fœtibus insidiantes, ouaq; absumunt, & exedunt, noctuq; hæc, interdiu altera, tunc cùm sit luce potentior. Cum noctua auiculæ omnes, dum circumuolant, & percutiunt. Cornici inimicus est mustela. Miluus coruo inimicus, qui volatu præstantior, & vnguibus validior, prædam eripit. hic quoque vulpi. sic anas gauiæ, harpa araneæ, & stellioni, pipo ardeo-

deolæ, æsalo, & coruus vulturi, florus equo, coluta asino: dormiens enim præsepio, narem subiens asini, impedit esum ardeola cum aquila, alauda cum vulpe, aquila cum dracone, trochilo & oleribus, & cum ea cybidus nocturnus accipiter belligeratur, inuicem se confodiunt, vt simul emoriantur. Et aquatilia odio flagrant, vt mugil, & lupus, vt sæpe mugili à lupo cauda abscindatur: sic conger, & muræna caudas sibi mutuò prærodũt. Locustæ polypos horrẽt, vt brachijs vinciantur, & emoreantur. Est & verniculus in mari œstrum nuncupatus, scopioni similis, aranei magnitudine, thynnis, & xiphiæ sub pinna affigit sese aculeo, vt interdum in nauigia insiliant dolore nimio. Serpit & hæc simultas inter plantas: vti quercus, & olea, & tam pertinaciter odio dißident, vt si quarcus in oliueto nata fuerit, fugiat, introrsum commeet, & exarescat: vel olea in querceto radices maximè noxias relinquit, vt eas enecet. si eandem iuxta iuglandem nucem seueris, harum alteram necesse est, aut emori, aut infirmam semper esse. Et nucis vmbra satis omnibus inimica, & quæcunque attigerit, veneno inuadit illico, nocet & stillicidij ratione, cùm humor è frondibus diffunditur. Pernicialia sunt braßicæ, & vitis odia, ac spectanda earum dimicatio: vtis enim cum intortis clauiculis omnia complecti soleat, solam refugit braßicam nam propè sentiẽs, in aduersam partem se torquet, vt si quis eam admoneret hostem esse in propinquo, dumq́ue coquitur braßica, vinum vel si paucißimum instilles, nec coquitur, nec ipsius color constat. Ipsumq́ue olus, quo vitis fugatur aduersum cyclamino, & origano perarescit, vt vnum vierat, alterum

pereat necesse est: iuxtaque consociatæ sæpe aridæ spectantur. Sic quoque vitis laurum odit, quia odore deteriorem facit. Nam eam olfacere, & allicere dicunt, quamobrem cùm germen eo accesserit, retrograditur, inimicum fugiens odorem. Mira quoque arundinis, & filicis discordia, & peruicatia, vt altera alteram necet: nã filicis radix contusa è cannis spicula, corpori infixa, deijcit: & si quis arundinem penitus non nasci volet, filice vomeri imposito exaretur locus, sic felices arũdine sectas, minimè renasci cognoscet. Cucumeres oleum mirè oderunt, vt contra ipsum refugiant, & si pendent, velut hamus plicentur: quod vna nocte deprehenditur: nec id satis omnibus gratum, emoritur enim stirps, quæ fuerit eo peruncta, vnde oleosæ arbores, cæterarum insitiones, & consortium respuunt, pinguem resinam, & picem collachrymantes, vel quippiam oleaginũ plorantes. Vnde quercus pyra afferre, platanus poma, punica mala myrtus dicũtur. In picea verò, & pinu insitus termes non comprehendit. Orobanche eruum necat amplexu, & fœnum græcum radici adnascens, & fabas maximè iuxta nascens innescit, & necantur, & iuxta eas maximè nasci amat. Lappa lenti aduersatur: Aegylops, & æra, tritico, & hordeo. Cicer herbas omnes enecat, & seipsum, & tribulum celerrimè. Cytisus vicina omnia strangulat, eo valentior auro est, nam cytisum ipsum interimit Serpentes fraxini vmbram fugiunt, quãquam in longum porrectam, vt si locum in agro circundes igne, serpentes citiùs in flammam, quàm ad arboris vmbram confugiant. Rhododaphne folijs, & floribus iumentis omnibus perniciosa est, homini verò contra serpentes præsidium.

ſidium. Veratrum, & cicuta homini peſtifera: illo coturnices, hac ſturnos veſci conſtat: quod eleganter expreſsit Lucretius.

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta (alibi:
Barbigeras pecudes, hominumq́, eſt acre venenum, &
Præterea nobis veratrum eſt acre venenum,
At capris adipes, & conturnicibus auget.

Ferulæ aſinis gratiſsimo ſunt pabulo, cæteris verò iumētis præſentaneo veneno, vnde id animal Libero patri immolatur, cui & ferula. Merum cicutæ venenū, platano radicibus infuſo gaudium. Scorpio ſi repit per aconitum, ſtupet, & torpeſcit. Eſt quoque herba nomine Ceraſtis, cuius ſi quis ſemen manibus, digitisúe tractauerit, impunè ſcorpium conterat. Feles cohortales gallinas, & aues non inuadunt, quarum ſub alis agreſtis rutæ ſurculis adhæreat. Muſtela cum ſerpente dimicatura, hoc ſe cibo prius munit, et loricat. Leo ilicis frōdes calcās, vel ſupergreſſus obſtupet. Lupus ſcyllæ bulbos euētu cōtingens, reſolutus fatiſcit, ideo vulpes latebris ſuis ſcyllas opponūt. Platani folia veſpertiliones abigunt, ideo contra eos ciconiæ ad nidos afferunt. Apium ſilfas, & blattas, hirundines contra eas nidis inſpargendo ſe muniunt: ac reliqua pellendo noxia animalia, palumbes apponūt laurum, accipitres ſyluestrē lactucam, quam inde hieraciam vocāt, harpæ aues hederam, corui aron, vpupæ adiantum, cornices ſupinā verbenacam, turdus myrtum, perdix arundinem, ardeola careon, aquila callitrichum, galerita gramen. Vnde græcum adagium:

Ἐν κορύδου κοίτῃ σκολιῇ κέκρυπται ἄγρωστις,
Graminis intorti luſtro Galerita recumbit.

Et

Et cygni parituri viticem quoq; in nidos afferunt. Si hæc mutua contagione infesta narrauimus, quid mirabilius, si multa, & amico consortio, & naturali affectu beneuolētiæ deuincta conspiciamus? miro Naturæ arcana, nec nisi alijs fœderis nexu coalescūt. Si serpens homini inimicus, lacerta homini amica, cuius conspectu lætatur, contemplatur, vt saliuam elambat, quid homini amicius quàm canis? & inter aquatilia delphinus? vt φιλάνθρωπος dicatur: & venerios quoque & amasios constat: vt Appion scriptum reliquit, & aliquot seculis antè aput Naupactum (vti Theoprastus tradit) amatores flagrantißimos fuisse, & pueros liberali forma in nauiculis fortè cōspectos, aut in vadis littorum miris, & homanis modis exarsisse. Vulpes cum serpente amicè degit, Amant pauones columbas, merulæ turdos, turtures, & psittaci simul.

Vnde Ouidius:

Et niger à viridi turtur amatur aue.

Cornices ardeolas, & inuicem sibi auxiliantur contra vulpium genus communibus inimicitijs. Sic galgulus & lædus, iunco & alauda. Sic harpæ & miluus contra triorchem communem hostem, Nec minus inter pisces, qui gregatim degunt. Estque inter balænam, & pisciculum quendam magnitudine & gobij forma tantus amor, vt lubens antegradiatur, viamque dirigat, ipsa sequatur, & in eo salutis, vitæque spem habeat, & quiescente quiescat, & progrediente progrediatur: nec appareat, cur velit ei inseruire. Sic inter plantas amant vites vlmum, & populum, quòd nimis propemodum in eis luxurient, vt ipsis nuptæ maritæque per earum ramos scandentes, adeo capreolis, & sequacibus

ibus loris amplexentur, vt auelli, diuelliq; nequeant, & lætißimæ multum afferant fructum, quod in alijs non sic euenit. Palmæ vehemẽtiori se prosequuntur amore, vt altera alterã desideret, et adeò cupidinis tabe depereunt, & libidinis titillãtur pruritu, vt pronæ comas simul inclinent, vel complicentur, si propius hærent, at funis nexu religatæ, tanquam mutuo per eam contactu complexentur, & Veneris munere fungantur, vt capitum vmbracula hilariter erigant. huic vesaniæ hoc afferunt agricolæ remedium, & insanus amor discutitur, & fructuosam reddunt. Narrat & ardentius amoris desideriũ Leontius, Veterum verbis fortasse fisus, quod siccõ sociari cupit, sic Veneris est animus, vt nec desiderio stimulata cupiditate prius quiescat, quàm ipsam adamatus mas consoletur, siquidem pronam conspicere cuique licet, suis incumbere comis, impatientemque suum grauari stabilimentũ, & quasi viduam infructuosam degere: & nisi subuentum sit, emori, quæ res non latet agricolam, quòd amoribus affligetur: nec ille remedij inops, vt in quem maritãli cupidine deflagret, penit⁹ cognoscat, cùm plures consociatæ ambiant, eas contingens denuò afflictæ amanti affert, cùm autem manus tanquàm osculo affricare senserit, vti desiderio satiato denonciet, blandioribus comis demulcens, nutat: vnde maris flores trunco eruptos: amasiæ capiti circumponit. sic amantis munere iam nusta, dat sobolem, & hoc amoris pignore exhilarata, fœcundabitur. Nec fructus in fœmina palma perdurare potest, nisi florem maris cum puluere super eam concusserit. Amor est quoq; magnus inter oleã, et myrtũ: & vt refert Androcius myrti brachia, virgultaq;

per

per oleam prorepunt, & commiſcentur, & radice
mutuò complicantur, nec alia præter ipſam iuxta eam
ſeritur, ſic & fico, cæteris inimica. Nec minus myrtu
cum punico mutua conſuetudine ſupra modum oble-
ctatur, quòd ſi conſortio fruuntur, fertiliores euadunt
& quanquam radices aliquo diſtent interuallo, cõple
xu tamen exhilarantur, ſed coniugio lætantur magis,
vt inſita myrto punica maiora largiatur poma, Didy-
mus. Et magna eſt cum arundine aſparagi conſociatio
vnde corruda optimè in arundinetis ſeritur, & lætior
proſiliet. Sola amygdala mines ferax, aſſociata verò,
culerius dat fructũ. Multæ quoque arbores, ſterileſcũt
ſi in propinquo palum, vel maſcula non adfuerit, vt
inito quodam fœdere pariant. Oleæ ſterilitatem tollit
oleaſtri talea. Vnde carmen.

Fœcundat ſterilis pingues oleaſter oliuas,
Et que non nouit, munera ferre docet.

Inter allia, roſas, & lilia arcanum eſt commerciũ, vt
propius naſcentia, ſimul gratificentur, & lilij, roſæque
flores ſuauiores oleant. Lætiora omnia prouenięt, cui
ſcylla fuerit adſita, et olera omnia in vniuerſum iuuã-
tur, ſi iuxta ea eruca cõſeratur. ex Frontonis dictis. Cu
cumeres aquas diligunt, vt oleum oderant, vt eis im-
minentes, vel modicè diſtantes adrepãt. Ruta nuſquã
lætior proſiliet, quã ſub ficus vmbras, vel ſi eius corti
ci inſeratur. Cattus radicis odore phu impenſe delecta
tur, quòd illius oculi corroborentur. Vnde nomen gat
taria inditũ, vt maximè perfodiant, & caput ſæpius
reuolutent. ſic, & nepta. atque hæc ſufficiant, longiori
enim oratione aures detinuimus.

Quòd

Quod particulari indiuiduo maximè insint è cælo dotes. CAP. X.

Haud quaquam dotibus indiuidua carent luculentis, & mirificis: sed magnam in operationibus retinent potestatem, & maiorem: quam ab ipsa habeant specie, cælesti stellarum situ, occultaque proprietate. Inquit Albertus: Omne indiuiduum, quod sub stato nascitur horoscopo, cælestique influentia, congruam haurit proprietatem, & mirabilẽ operandi, patiendiue energiam, nõ specificam, sed propriam & peculiarem. Vnde varij in diuiduis asscribuntur effectus, & inclinationes, vario ab influxu, cælestique habitudine, quæ omnia nouisse Magum oportet, vt multis ostensis operandi vijs, eligat commodiorem, suoque inseruiat vsui. si inops aliquando eorum fuerit. Nostrum enim tunc absoluimis pensum, cùm indagandi componendique methodum tradidimus, ne quid nostris in historijs desiderari poßit. Sed redeat, vnde oratio fluxit. Refert quoque Albertus, gemellos extitisse, alteri quorum latus erat, tactu cuius claustra & portæ paterent omnes, alter è diuerso rependẽs claudebat, quæ aperiebantur. Alij cati, muris, aliorumq́ animalium sic perhorrescunt aspectum, vt non poßint non ægrè ferre, & in animi deliquium cadere. Sic aliquibus strumas sanandi, & diuersa curandi vlcera est impressa cælitus potestas. & quod chirurgũ fatigauit multum, pharmaco curari non voluit, nec vlla profuit medicina, sola saliuæ tactu sanatur. Nec minus considerari debẽt, quæ non generi toto, sed quæ solis conueniunt indiuiduis, & insunt. vti meretricibus audacia, ganeonibus petulantia, furibus timiditas, & huiusmo-

iusmodi paßiones multæ, quæ paßim literarum monumentis memoriæ produntur.

De rerum viribus, quæ animalibus in vita tantum in sunt. CAP. XI.

PErpendere ac intueri par est functiones præinsignes aliquas, imo maiorem eorum partem, quæ in vita tãtum operantur, post autem interitum habetantur, & euanescunt, & rarò aliquibus inseruiunt. Luporum oculi vocem, catoblepa verò & basiliscus confestim adimunt vitam, moratur echeneis nauigiorum impetus, struthiocamelus ferrum concoquit, non iam emortui id operantur, quòd nil penitus liquidò agunt: emoritur enim & deperit virtus illa, vita iam euanescente, immò si partes ex eis eligendæ sint, è viuis sunt petendæ. Ideo in Naturalis Magiæ præceptis non temerè sancitum puto, si quæ ex animalibus consequi possunt, ijs iam viuis demere, fueritque præstantius, si id fieri potest, in vita supersint animanti enim iam expirante debilitatur, ac elanguescit virtus illa. Anima enim (inquit Albertus) his confert multùm, quæ in animalibus gignuntur: interitus enim, aut corruptio peruertit ea, & præcipuè si naturalis, cum corruptis humoribus emoriuntur: viua longe secus operari sunt solita, viresque luculentiores habent. Obseruatur id multùm medicorum astipulatu, cæterorumq́, qui huiusmodi studio nauant operam. Si extrahentur post hac è ranis linguæ, è pastinacis radij, lapides ex animalium capitibus, aut oculi, vt aliquid opportunè operẽtur, nõ enim è mortuis illis, sed adhuc vita fruentibus, viuaque in aquam proijciantur, & viuant, vt non insita eius virtus depereat, & flaccescat, sed vir-

tutis

tutis exuperantia, ad agendum promptiora euadant, nec aliter in omnibus id imitemini, quod verbis parcẽtes, breuiter enarraturi ſumus.

Quòd poſt mortem vires aliquæ corporibus quoque inhæreant. CAP. XII.

NEc minus in rebus vita carentibus perſpicere licet: remanent enim proprietates aliquæ ſic conſociatæ, vt operari non deſinant, immò & valẽtius multò. Lupi ſic ouibus ſunt exitio, vt odium poſt interitum ſeruent, nam ſi lupina pelle tympanum accommodabis, inter cætera ex ouibus pulſatũ audies, ſilentibus ſonoris omnibus, & obmuteſcere ea faciet: ex vrſi vel lupi corio confectum, & pulſatum longè, equos abigit & fugat. Et ſi ex omnibus eorum inteſtinis chordæ in lyris tẽdantur, obſtrepent, nec temporamentum vnquam efficient. Diſsidet hyæna cum panthera: vnde qui hyænæ corio ſe loricat iam mortuæ, fugiunt quæque, nec congredi quidem ſuſtinent. & ſi eorum pelles è regione aduerſantes ſuſpendes, pantherarum pellis pili defluunt. Leonis pellis cæterorũ animalium pelles abſumit, & erodit: lupinæ verò quoque agnorum, & reliquorum alituum pennæ aquilinis permixtæ, in tabem reſoluuntur, & per ſe decidunt. Aduerſantur ſibi florus & ægithus, & tam eſt eorum pertinax odium, vt mortuorum ſanguis ſimul commiſceri non poſſe dicatur. Amant ſic columbæ tinnunculum, vt referat Culumella, ſi quis tinnunculi pullos in fictilibus ollis defoderit, & ſtipantia opercula ſuperpoſuerit, & gypſo oblinita vaſa, in columbarij quatuor angulis ſuſpendantur: auibus amorem loci conciliare, que deſiderio captæ nunquam mutent ſedem, ſic poſt

mortem

mortem amicum amant. Nec herbæ. ſimpliciaque cætera operari deſinunt, quia iam detruncata, aut ſicca depereant, ſed iam validè eis quoque vires præualēt. Tu autem conſidera, & æqua mente librato, ne te in operando decipiant: qui mirabilia operari affectas.

De mutua rerum communicantia, & quòd aliqua tota ſubſtantia, & partibus operentur.

CAP. XIII.

IN ſunt prætera naturalibus rebus aliquæ communicationes, quæ mutuò agunt operanturque: quarum exempla in reliquis obſeruato, & ijs vtitor. Impudentiſsimæ meretrici, non audacia ſolū, ſed virtus etiam ineſt, vt quæ tetigerit, vel ſecum habuerit, vim habeant audaciam inducendi, & impudentem reddendi: vnde, qui illius ſe ſæpius contemplatus erit ſpeculo, vel induerit exuuias, ei redditur, & in impudentia, & in libidine ſimilis. Nec ſolùm ferrum à magnete contactum trahitur, ſed cætera allicit ferrea, ac vti dicemus, anulus vnus quē rapiet magnes, multos attrahit, vt tanquam catena pēdere videatur, & mutuò illius transferatur virtus. Sic lugubres panni, vel quibus in funeribus fuerint vſi, & lugubrem, & moribundum reddunt hominem. Idemque in cæteris obſeruare licet. Animaduerſione quoque dignum puto, rerū virtutes aliquibus ſubſtantia tota, aliquibus verò & partibus immorari. Retinet, vt diximus, echeneis nauem, non iam partibus præcipuè ſuis, ſed tota ſui ſubſtantia, exemplaque plurima paſsim leguntur. Multa ſecundùm partes operantur aliquas, oculis ſcilicet regulus, catoblepa, & lupus. Fugiunt veſpertilionis alas formicæ, non tamen cor, vel caput: fugiuntque

vpupæ cor, non tamen caput, vel alas: id in reliquis animaduertes. Nunc quomodò per rerum similitudinen operari oportet, clarè doceamus.

De rerum similitudine, & qui per eam virtutes operari, iuuestigarique debeant.

CAP. XIIII.

QVæ ex totius substantiæ proprietate iam euenire diximus, si conferantur, aut affinitate genuina deuinciri, aut dißidio præliari vidimus. Nunc autem, quæ similitudine quadam operantur, dicemus. nec est principium magis in dicendis profuturum, nec radix vnde secretorum & mirabilium operationes expullulent magis. Perinde maximam, & talem adhibeas diligentiam, qualem accuratißimè veteres adhibuisse in eorũ scriptis reperimus. vt hinc pars maior eorum secretorum constet. Vnde vt in compositione & noscere, & aßimilare discas. Vniuersas rerum species, & qualitates ad se aliqua secundùm totum eorum posse inclinare, trahere, & allicere, & ad suum conuertere simile videmus, & si ex actione præcellentes fuerint, id facilius eueniet: vti ignis ad ignem mouet, ad aquã aqua. Et asseuerat Auicenna, quòd si quid diu in sale steterit, salsilaginem totum resipiet, & si quid in fœtido, fœtidum, & si cum audace & timido, audax & timidus fiet. cum hominibus si quod animal conuersari solitum humanum, & cicur euadit. Huiusmodi multa astruũt Medicorum dogmata: vti corporum partes aliquæ similibus gaudent: vt cerebrum cerebro, dentes dentibus, pulmo pulmone, iecur iecore. Hominis, vel gallinæ cerebrum memoriæ, & ingenio confert,

eiusdemque calua recens epulis immixta iuuat epilepsiam. Mustelæ oculus dexter in anulo positus, liberat à fascinatione, quæ per oculos fit, vt dicemus. Et qui lupi, vel hominis oculũ secum detulerit, ægrè nõ videbitur. Si eorum linguas, minus inuidorum nocent linguæ, vel verba, Gallinæ ventriculum ante cœnam si comederis, & si ægerrimè concoques, ventriculum tamen confirmat. Cor simiæ cordis prohibet pulsum: & audaciam, quæ in corde residet, adauget. Lupi virga assa, & incisa, si editur, venerem excitat, si languescunt vires. Leporis vterus ad fœcunditatem valet. Si vulturis corium dextri calcanei dextro podagrici pedi imponas, vel læuum læuo, articulorum lenit dolores, & tandem membrũ quodlibet membro simili prodest. pleraque ex Medicorum scholis condisces: non est enim nostri consilij omnium meminisse, quorum iam ipsi meminêre. Colligendum præterea, multumque aduertendum, quibus insit rebus qualitas, vel proprietatis alicuius excessus, & non communis, vel affectio, vel huiuscemodi perturbationes, & num ille excessus casu, natura, vel arte insitus sit, vt calorificus, frigorificus, amor, audacia, sterilitas, fœcunditas, tristitia, loquacitas, vel aliud, quod facere volumus, ex his operentur, & quàm minimè impunè puto, vt si mulierem sterilem reddere destinaueris, sterile considerato animal, quodque excellenti paßione illa superet omnia, quibus talia operandi detur facultas, vt leuiore efficias opere: vti mula: cuius sudor, vrina, cor, matrix, vulua, & maris testiculi, ventri impositi, si hausti, vel condimẽto aliquo esi sunt, vel suffitu, per infundibulum hianti ore rapti, probibeant cõcipere mulierem,

lierem.concipiendiq́ ſpem adimãt. Sic ſalix inter plantas ſi elixa bibitur, quia frugiperda. Sic homo, vel indiuiduum aliquod, quod nunquam fuerit infirmũ, ægritudinibus confert omnibus. Si audacem, vel imprudẽtem aliquem reducere curaueris, fac illũ ſecũ afferre leonis pellem, oculos, vel galli, animoſus, & inuictus perget inter inimicos, & eis timorẽ inducet. Si amorẽ inducere, vel allicere quæris, animalia quære, quæ cupidinis maximè retinent deſiderium, & diligunt. vti paſſeres, columbæ, turtures, & hirundines, & hora, qua præcipuè his vacant, arte, vel euentu, & operæpretium fuerit, ſi partes accipies, vbi maximè vigent: vti cerebrũ, cor, teſticulos, vuluam, matricẽ, ſperma, menſtruum, vel ſecundinam, & ſi mulieribus paras inſidias teſticulos, vel ſperma. ſi viro mẽſtruum, vuluam, vel matricem. Si loquacẽ aliquem optabis, dant linguas, modumq́ optato potiendi, ranæ aquaticæ, ſylueſtres anates, anſeres, et ſi quæ ſunt animalia, quibus loquacitatis notam impingunt, obſtrepera, & loquacitate non incelebria, quorum linguas, ſi pectori, vel capiti dormientis mulieris ſuppoſueris, quia loquaciora noctu ſunt, cordis ſecreta propalat. Plæraque, quæ potius luxuriãtis, quàm proficiẽtis eſſent lectionis. Quonam modo ritè miniſtrentur, inferius docebimus, cùm de ijs profuſiùs agemus. Nunc autem de cœlorum operationibus proferamus aliqua.

A cælo, & ſideribus vim naſci, multaque inde euenire. CAP. XV.

N*On dubiũ reor inferna hæc ſupernis illis ancillari, et ab ætherea natura illa vim quandã illabi, vt quæ mutationi obnoxia ſint, rata le-*

ge, & continua serie corrumpantur, atque gignantur, Vnde non temere Aegyptios puto cælorũ influxibus ascripsisse cuncta, cùm hæc omnia illis subiecta cernerent. Affirmat hoc Ptolemæus, qui cælestes influxus ad normam expangere, et inde multa præsagire est ausus: & verbosa ait probatione non indigere. Nec minus & siderum omniũ verbere, animantia, germinaq; omnia crescere, decrescereq;: ex aliquibus crebùs, manifestiusque, alijs verò incertius, & in teruallis rariùs. Aristoteles dum superiorem lationẽ cunctorũ causam, & principium esset contẽplatus, quæ si desisteret, hæc illico deperirent: Necessitate (inquit) fuit hic mundus superioribus lationibus cõtiguus, vt vniuersa inde ipsius virtus gubernaretur. Tantamq; à Sole vim diffundi nouit, quòd denuò concinnè protulit: In obliquo circulo flexuosus solis meatus progenies, & interitus caducorum omnium est, & accessu, recessuq; temporũ interualla causari. Plato cælestes quosdam circuitus causam eße fœcunditatis, sterilitatisq; ait. Ipse Sol temporum rector, vitæq; regimen est. vnde Iamblicus Aegyptiorũ doctrina fretus inquit: Quicquid boni adest, id solari potestate adesse certum est, & si quid ab alijs habemus ab ipso tamẽ absoluitur. Vocat eum Heraclitus fontẽ cælestis lucis: Orpheus vitæ Lumẽ: Plato cælestem ignem, sempiternum animal, astrum animatũ, maximum, & diurnum: Physici cor cæli vocant. Affertq; Plotin⁹ ab antiquis Sole Dei loco esse veneratũ. Nec minus Luna sua, Solisq; virtute operatu, cùm nobis affinior, & peculiarior sit: Albumasar per Solem & Lunam omnibus vim infundi, insinuariq; dixit. Doctissimus Hermes post Deum, Solem, & lunam viuen-

uentium omnium vitam esse. Hæc terris citima, cæteros vicinitate exuperans, humidorum domina, & conciliatrix est, & cum ea tantam habent affinitatem, vt animata, inanimataque sui incrementa, & damna sentiant. maria, flumina, & laticum fluctus crescunt, & deficiunt: nunc properè fluctuant, nunc tardo feruntur cursu. Maris æstus reciprocando perpetua agitatur vicissitudine, nec id nisi Lunæ mortui ascripsere cuncti, vt nunc auido haustu absorbeat, nunc verò intumescens decedendo refluat: nec apparet vnde aliter euenire possit. Munificentiùs prouocat animalia tanquam ei mancipantia: nam orbem replens (vt ait Lucillius) alit ostrea, echinos, spondylos, conchylia, cancros, cæteraque. quia noctu tepido fulgore mitificat, gibbosa autem, vel in cornua vtrinque falcata, inanit, & exhausta reddit. Idem etiam, quod modò retulimus sidus, sentiunt cucumeres, cucurbitæ, pepones, quique plurimum humoris abundant aquei, vt adolescente gliscant, & senescente decrescant. vt referat Athenæus maxima perspici posse Soli auersa, & aduersa eorum incrementa, & decrementa. Nec plantarum germina cæli statum respuunt: quòd norunt agricolæ, cùm sæpius exploratum habeant in insitione: nam crescens lignum, non fructus incrassat, silens verò fructus, ligno languido & macrescente. Vnde agriculturæ peritiores, & anni circuitum, & menstruum Lunæ cursum plantis sic necessarium iudicauêre, vt pars hæc agriculturæ apprimè necessaria sit existimata. Luna quoque dum per Zodiaci signa peragrat terrea, plantatæ arbores fortes radices, & subterraneas partes iniiciunt: si peraërea migrans com-

morabitur, arbos diffundet ramos, folijs luxurians, & magis sursum, quàm deorsum concrescens. Immò quod certius reperiri poterit signum, quàm quòd in punico malo cernere est, vt quot diebus ab interlunio discesserit luna, tot annis sobolem det? Et fertur allium, & si luna sub terris posita seratur, & item sub terris latente vellatur, odoris fœditate cariturum. Cædua omnia, vti trabes, lignaque, dum nouum sortitur Luna lumen, humore scatent plurimo, & quasi per humoris conceptionem emollita vermiculantur, & marcescunt. Vnde iubet Democritus, nec Victruuio displicet, statua ratione innocentiùs in decremento cædi, vt materies tempestiuê cæsa, carie non deficiens, diuturnitatem recipiat. Quin ætates variando, varios demonstrat effectus, nam à Solis coitu vsque dum cornicularis, & diuidua fuerit, humectat, & calefacit, humectans magis, signo, quod humida omnia gliscant, & humificam virtutem ab ea recipiant. dum verò prætumida, & in orbem sinuata fuerit, æquè calidum, humidumque habet: sentiunt id arbores, & mineralia. Decrescēs verò vsque dum medio orbe cæsa, calida humidaque, plus tamen caliditatis, cùm plus habeant lucis: vnde contingit pisces per aquarum superficiem commeare, in eo tamen occultus tepor, quia humecta diffundit, & humore aucto putredo prouenit, vnde in tabem ea resoluit. Vbi verò denuò cum Sole fiet synodus, & lumine orba apparere desierit, calida, & præstantiorem tunc cæli statum Chaldæi astruunt sapientes. Sic lunarem quoque esse herbam, rotondis folijs, circinatis, & cæruleis tradunt, quæ lunæ dies nouit: Nam crescēs vnū

in

in die producit folium, & decrescens deponit. Latiùs & crebriùs apud nos id perspicere licet in mansuetis animalibus, & plantis, continuoq́ue id experimur visu. Sentit formica minimum animal siderum vices vt interlunio cesset, & quiescat, plenilunio in noctibus operetur. Murium fibræ Lunari numero respondent, vt tumido orbe crescant cauo autem decrescant. Capilli resecti, & vngues tonsæ post interlunium celeriùs, ante verò seriùs renascuntur. Ælulorum pupillæ easdem Lunæ vices nouêre, vt nūc ampliores, nūc arctiores cernantur: quòd qui huius rei periculum facere quæsierit, in eodem sit lumine: maius enim eximiè arctat, minus verò laxiores facit. Scarabæus siderum ætates, & tempora manifestat, ex stercore pilulā in orbem conglobat, humoq; effossa scrobe vigintiocto diebus obruit, tantisper condens, dum ambiat signiferum Luna: & ad interlunium reuertatur: tunc orbem aperiens, nouam dat sobolem. Cæpa (quod multo mirandum est magis) inter olera omnia sola siderum vicißitudines aduersas nouit, & contrarias habet augendi, minuendiq́ue vices, reuiuiscit enim, & congerminat dedecente Luna, contra autem decrescit adolescente: quàm ob causam Aegyptij sacerdotes eam non comedunt, vti apud Plutarchum IIII. in Hesiodum cōmentario legi. Tychimali genus vnum, quod vocāt, Helioscopiū, quasi Solsequū comā ad Solis normā circumagit, vt expergiscatur, & occubet crepusculis sopitum, desiderio quodam excitum, & vt eius ortū manè spectet, noctu verò florem comprimat. Sunt & solares herbæ multæ, vti heliotropion: iubare enim exorto interdieu semper prono vertice spectat, vt nusquā videatur

deatur eius intorsisse folliculum, fœdere amoris quodã, seseque eodem inclinat, quo sidus defertur, sic maluæ flores, & chichorium. Lupinus quoq; abeuntem Solem intuetur, vt caulem nusquam intorqueat, quotidie agricolis horam nubilo etiam obumbrante, vti horarum index demonstrat, eisque est confecti sideris signum: & in Euphrate ait Theophrastus: Loti florem non solùm aperiri, & claudi, sed etiam caulem aliâs abscondere, aliâs patefacere à solis occasu ad mediam noctem. Sic olea, salix, tilia, vlmus, & populus alba solstitium demonstrant, frondes obuertunt, albaque lanugine canescentem dorsum ostendunt. Irium, & arentis herba pulegij, tametsi radice careant, ligno suspensa, & affixa florent & æquidium ostendunt. Selenites perinde ac si Lunæ iubar diceres, lapis est, quem alij aphroselinum vocant. Is Lunæ imaginem continet, eamque reddit in singulos dies augescentem, & decrescentem. Et lapis alius est nubeculam continens, quæ Solis instar, emergens, demergensque circumuoluitur. Congratulatur cynocephalus Lunæ in exortu, quod stans manus in cœlum tollit, & regium insigne in capite gestat: talemque habet cum Luna consensum, vt in eius congressu, ex quo affici solet, cum inter menstrua, non pernox, & blando colore illustrans omnia, sed opaca, silensque est, mas cynocephalus quoquam non intueatur, nec comedat, sed in terram demisso vultu Lunæ, raptu indignè lugens, mœreat: fœmina vero illuni nocte non contenta, nusquam oculos contorquens, eadem cum mare patitur, & è genitali sanguinem mittit. Ideo adhæc vsque tempora cynocephali in sacris nutriuntur, vt ex ipsis tem-

ris tempus coniunctionis Solis, & Lunæ sciri poßit, ex Oro in hieroglyphicis. Arcturus exoriens, imbres & pluuias facit. Sirij exortum canes norunt, quia in rabiem aguntur. Viperæ & serpentes furunt, stagna mouentur, in cellis vina fluctuant, & maximi sentiuntur in terra effectus. Ocymum sub eius ortu pallescit, & coriandrum siccescit, à Theophrasto traditum. & caniculæ ortum quotannis obseruabant diligenter, & ab ea coniecturam capiebant, vti scribit Ponticus Heraclides, salubris ne, an pestilens annus futurus esset: nam si obscurior, & quasi caliginosa fuerit, pingue & concretum esse cœlū, vt eius qualitas grauis & pestilens futura sit. Si clara & pellucida apparuerit stella, cælum significat eße tenue, ac purum, & propterea salubre. quam sic metuebant veteres, vt ei canem sacrificare instituerint. Columella.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.

& Ouidius:

Pro cane sidereo, canis hic imponitur aræ.

Præsentit eam fera, quam Oringem appellat Ægyptus: nam Solis radios tunc contuens caniculam adorat. Molestas dicit Hippocrates purgationes ante, & post eam, nec secandas venas: plerasq; demonstrat Galenus operationes in diebus decretorijs obseruandas, & necessarias admodum: nec minus inserendis segetibus, iactis seminibus, & platarum propagationibus. Nec te magnorum siderum configurationes lateant: è signis disceßus, vt aqueæ igneæq́ue impreßiones in aëre videantur. Quod si hæc æquo animo conspexeris, quis nō omnium inferiorem causas sidera ipsa eße conijciet? qui

quibus iam ignoratis maxima ſecretarum operationũ ſcientia perire deprehenditur.

Simplicia omnia ſtatis exerceri temporibus, & pariter parari debent. CAP. XVI.

PRopterea nos ſtatis omnia parare debere tẽporibus, nec prætereundum id eſſe cẽſuimus: nam vti cœlum varias reddit anni conſtitutiones, ita & plantas variat: ad incrementum autem alimentumq́; plurimùm cæli temperies (vti dixit Theophraſtus) & in totum anni conditio iuuat. Vnde non ab re eſt, quod prouerbio dicunt: Annum producere fructũ, non aruum. Ita vt operationes retineant noſtra ſimplicia validiores, ſcito aliqua multùm retineri, aliqua verò breui temporis proceſſu vim expirari, vti omnibus conſpicere licet, & cautum eſt medicorum regulis, quæ multis ſeruentur annis, quæúe inutilia ſint habenda. Sic ſæpe, quæ ab antiquis traduntur irrita, & vana reputantur experimenta, cùm fortaſſe incidant in manus aliqua vetuſtate collapſa & conſumpta, præcipuè quæ in gemmis & in lapidibus. Inſunt prætereà in herbarum radicibus, folijs, floribusq́; potiores virtutes, ſi ſtato decerpantur tempore: Nam radices omnes autumno ſunt euellendæ, tunc cum humore & virtute ſcatent plurima, aliter enim exareſcendo euaneſcunt, et tunc decidua ſunt folia, vis ipſis occulitur, verno tempore flores, cum illo enaſcantur tempore, & vim retineant magnã, æſtatis tempore folia, ſic in cæteris obſeruandum iubemus, cui ſimilis eſt Dioſcoridis ſententia. Verùm (inquit) in primis curam impendere oportet vt ſuis tẽporibus ſingula, & demetãtur, & recondantur: certè enim pro horũ ratione, aut valẽt viribus

bus, aut euanido, nulloq́ munere funguntur. Serena igitur cœli constitutione demetenda sunt, sic si non suo tempore, & opportunè colliguntur, minus viribus valent, aut si per imbecillitatem intabuerint.

Quòd Regiones, & loca maximè sunt consideranda, vbi nascantur simplicia.

CAP. XVII.

NEc eis rarò errare contingit in plãtis, metallicis, & ijs similibus, qui loci situ spreto, ea propinant, quæ in vsum & manus veniunt. Si quis verò id integrè assequi velit, non parùm conducit, si cœli status & loca spectẽtur propria, vti enim locus diuersas sortitur temperaturas, ita & diuersitatem in plantis operari potest, & tantam aliquando in plantarum virtutibus mutationẽ causatur, vt non solũ huius disciplinæ rudimẽtis initiati sæpenumero fallantur, sed in earum virtutibus inquirendis, & Medici, & qui non parùm Philosophiæ studijs nauant operã. Huius rei meminit Plato: Muniuit Natura naturãs loca terræ virtutibus diuersis, vt in eis sigillarẽtur virtutes diuersæ, vt int plãtis, & rebus alijs, quales merentur secundùm genus eorum. Cui consimilis & Porphirij sententia: Quod est (ait) locus generationis principium sicut & pater. Clarum est & Dioscoridis authoritate: quòd magni quidem refert, si loca, in quibus prodeunt cliuosa, & ventis exposita sint, & proflata frigidaque, & aquis carentia: in his enim locis vires eorum longè validiores intelliguntur. cõtrà, quæ in campestribus riguis & opacis, cæterisque locis à vento silentibus enascuntur, plerunque degenerant, & minus viribus valent. Et Achaiæ apud Cabyniã

maxi-

maximè ita refert Theophraſtus: Vitis quoddam genus habetur, cuius vinum abortum facit, & vbi canes vuas comederint, eas quoque abortu periclitari neceſſe eſt, & in guſtu, nec vua ſenſum alium, quam cæteræ vuæ faciũt, nec vinum à cæteris vinis diſtare percipitur. Nec ſolùm plantarum naturas regio ipſa permutat, ſed hominum mores & formas. Quis non cernit Aſianos, Lybicos imbelles, & timidos è contra Europæos animo & corpore prorſus varios, audaces, bellicoſos, magnanimos, & ſolertes. Scytas effœminatos, eunuchos, & ad concũbendum impotentes: forma autem alijs craſſam carnoſam, alijs verò gracilem? Nec in his tantum regionibus ſolum variatur, ſed in eorũ quoque partibus: vt Hippocrates refert in libro de aëre, aquis, & locis, & Platoni & Galeno quoque placitum video. Vnde ſi per regiones multum à primis diſtare videntur, neq; pares retinent vires, eo deferantur loci, & vnde maxime vim illam ſortiri videntur. Neque enim æquè efficiunt, quæ ad Septentrionem, vel ad Auſtrũ vergũt, vel quæ Solem exorientem, occidentémue ſpectant. Incolunt montes, pinus, abies, & terebynthus: fluuius platanus, populus, ſalix: ſyluas, ilices, fraxini, aceres, & coryli, quæúe ſtagnãtes aquas, fluentes, paluſtres locos, vmbroſos ſpecus, fontium & parietum aſpergines, & ſaxa manantia. quibus non inficior alios ſcaturiri locos, virtute non tamen pari, in vno enim intenſiùs, in alio remiſsiùs operantur, ſecundùm Naturæ diſpoſitionem, quæ hîc vel alibi naſci amat. Cicutæ ſuccus Athenis venenum, pœna Athenienſiũ publica inuiſus: quẽ quũ Socrates præſumpſiſſet, præſentanea de medio morte ſublatus eſt. hic autẽ

imſu-

impunè magis ſumitur, & beſtijs manducatur. Et in Perſide ferunt lætalem naſci arborē, cuius ſunt poma præſentis veneni, vt ilicò veſcentis interimant: quapropter in ſupplicijs tantùm ijs vtebantur. Regibus tamen in Ægyptum tranſlata, & Perſiana iam exuta perfidia, cibis idonea, & ſalubria defert poma. Columellæ de hac extant verſus.

Stipantur calathi, & pomis, quæ Barbara Perſis
Miſerat (vt fama eſt) patrijs armata venenis:
At nunc expoſiti paruo diſcrimine læti,
Ambroſios præbent ſuccos, oblita nocendi.

Locorum & fontium proprietates aliquæ, quæ operi noſtro conferre poſſunt.

CAP. XVIII.

NEc minus locorum diuerſitas in varijs rerum effectibus operatur: Locus enim quoque terrarum, aquarumq́; miracula retinet multa, quæ rectè ſcire & noſcere Magum oportet, nam ſæpenumero videm⁹ aliqua ſitus ratione ſolùm operari, & miracula afferre ob cæli inclinationē, & Solis impetū longiùs, & propiùs accedendo recedendoq́ue. Si enim terra vna ab altera non differret, non ſolùm in Syria, & Arabia in harundinibus, iuncis, herbiſque eſſent odores, & thuriferæ arbores, neque piperis baccas, neque myrrhæ glebulas darent, ſed in omnibus terræ locis generis eiuſdem omnia procrearentur. Ex fontibus quoque proprietates hauriuntur aliquæ quæ non aliter poſſent fieri, niſi cū terren⁹ humor ſuis proprietatibus ſaporum in radicibus infuſus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci, & ſui generis fructus ſaporem. Zama Afrorum eſt ciuitas

uitas, ab ea paſſuum millia viginti eſt oppidũ Iſmue, & cùm Africa parens & nutrix ſit beſtiarum, & maximè ſerpẽtium, in eis agris oppidi nulla naſcitur, & ſi allata ibi ponatur, ſtatim moritur, & terra illa aliò tranſlata idem efficit. In Tarquinenſi lacu magno Italiæ nemora circunferuntur, nunc figuram triquetram edentia, nunc rotundam ventis impellentibus, quadratam verò nunquã. In agro Ciſpadano, in tractu eo, qui Monſterax dicitur tritici ſpecies, quam ſiliginem vocant, tertia ſatione in frumentum vertitur. Iuxta Harpaſam Aſiæ oppidum cautes eſt horrenda, quæ vno digito mouetur, & eadem ſi toto corpore impellatur, reſiſtit. Sunt quoque & terræ, quæ maximis ſcatent ignibus: vti in Silicia Æthna mons ſæpe flagrat, & in Phaſelide mons Chimæra, & tradit Cteſias ignem eius aqua accendi, extingui verò terra: & in Megalopolitano agro, & in ſubiectis. Arciæ aruis ſi deciderit carbo, terra ardet. Sic in Lycia Epheſti mõtes tæda tacti flagrãt, vt lapides & arenæ in aquis ardeãt, vnde ſi quis baculo ſulcos traxerit, igniũ riuos ſequi narratur. Nec de aquis minora narrantur: dum enim per ſubterraneas partes procedunt, per alumen, bitumen, ſulphur, & cætera metalla tranſeunt, nunc internas percurrendo partes illicò corpus contabeſcit, & necatur: nunc verò interiora corporis vitia mederi ſolet. Sunt & genera aquarũ multa, nec paucas habẽt proprietates. Eſt enim in Sicilia Himera flumẽ, quod in duas diuiditur partes: ea enim, quæ cõtra Aethnam profluit, infinita eſt dulcedine, quæ verò per ſal currit, ſalſum habet ſaporem. Eſt & inter Mazaca, & Tuaua Cappadociæ vrbes lacus quidam, in quem ſi harun

dinem

dinem immiseris, vel lignum, paulatim lapidescit, nec mutatur, quod aquis extat. In Hierapoli vrbe trans Mæandrum fluuiũ aqua, quæ in Tophum lapidescit, ita, vt qui aquæductus deriuant, integra struant ex illis septa. Sunt Bœotiæ flumina Cephysos & Melas, & cùm pecora suis temporibus ad cõceptionem partus per id tempus ex eo continuè bibunt, inde quamuis sit alba, procreant alijs locis leucophæa, alijs pulla, alijs verò corecino colore. Sic ex Peneo Thessalico, & ex Astace Pontico fluminibus bibendo nigrescunt oues, sunt & genera aquæ mortifera, quæ per maleficũ terræ siccũ, vim recipiunt in se venenatã: vti Terracinæ fons, qui Neptunius vocabatur, ex qua qui biberant, vita priuabantur, quapropter antiquos eũ obstruxisse fertur. Et Cychros in Thracia lacus, ex quo nõ solùm qui biberint, sed qui se lauerint moriuntur. Stillantes sunt è saxo frigidißimi humores in Arcadia Nonacris nominata regione, quæ aqua Stygos Hydo nominatur: quam neq; argentum neq; æneum vas potest sustinere, sed dißilit & dißipatur, nec illã aliud continere potest, nisi mulina vngula, quæ memoratur ab Antipatro in prouinciã, vbi erat Alexãder per Iollã filium perlata, & ab eo aqua illa regem esse necatũ. In agro Phalisco via campana in Corneto campo est lacus, in quo fons oritur, vbi anguium, lacertarũ, reliquarumq; serpentium ossa iacentia apparẽt, quæ si extrahere volueris, nil reperies. Item sunt nonnullæ acidæ fontium venæ: vti Lyncesto, & in Italia virena Campania Theano, alijsque pluribus locis, quæ virtutem habẽt, vt calculos in vesicis potionibus discutiant. Fons est vnus Paphagoniæ, ex quo etiã sine vno potẽtes fiunt

temu-

temulenti. In insula autem Chio fons, è quo qui biberint impundenter fiunt insipientes, & saxei redduntur sensus. Susis autem funticulus est, è quo qui biberint amittant dentes. Nili aqua adeò est fœcunda, vt ex ea animentur glebæ. In Aethiopia fons scaturit, qui circa meridiem adeò friget, vt sit inhabilis potui, vbi autem media accesserit nox, sic feruet, vt tangi non sustineat. multi præterea sunt, quorum meminit Ouidius.

Medio tua corniger Hammon
Vnde die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recesit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum sexea reddit.
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus
Crathis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroque capillos.
Quodq; magis mirũ est, sunt qui non corpora tantum,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita est obscenæ Salmacis vnda?
Aethioposq; lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem.
Clitorio quicunque sitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.
Hinc fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiæ Pheneum dixère priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.

Aliæ sunt quoque locorum & fontium proprietates, quas qui quærit, libros legat, quos scripsit Theophrast⁹

Timæus,

Timæus, Poßidonius, Hegesias, Herodot⁹, Aristides, Metrodorus, qui vigilantia & infinitio studio locorũ proprietates exquisiuerunt, & eas scriptis declarauerunt. Inde à Plinio, Solino, multisq́ historijs narrata.

Vt misceri & componi simplicia debeant, mixturas subingredientia nostras.

CAP. XIX.

IAM compositiones simplicium, vel mixturas necessarium tradere iudicauimus, vt postquã latẽtes Naturæ effectus studiosi inuestigare didicerint & omnia seligere, in lucẽ vt mira illa depromãt, & componendi methodum discant: quam & medicis obseruatam summopere video. Quia sæpe vnico nõ indigemus effectu, sed duplici & triplici, sic & simplicium mixtura vtendum est, vt quæsitos depromãt effectus. & ad hoc eam inuentam iudico. vel enim sæpius euenit, vt remißè operentur aliquando: nos verò vt propitius agant, citiusq́ actionem expediant: multiplici præsidio corroborare solemus: & cõtrà, si inten se nimis effectum depromant, eorũ vires habetare, & extinguere. Sepißimè autem euenit, vt cùm statutum membrum ferire volumus, caput videlicet, cor, vel vesicam, associemus aliqua, vt illud directè vulnerẽt, & omnibus prouideant: vnde euenit, vt contraria quoque permisceãtur. Incœptum igitur sermonem exequamur. Cùm aliquod opus aggrederis, illud primum cõsideratio, quod maximè intendimus, & ad quod simplex illud, vel mixturam dirigimus, compositionis basim vel fundamentum substituamus, à qua compositum dicatur: & tantæ sit quantitatis, quantæ materialis formæ actiones esse debent. Nam vt agãt, debi-

tam exposcũt determinatamque quantitatem, alia autem vti adiuuantia & primi condimenta addantur, nec absque ijs sic faciliter, nec tardiùs citiusq; operentur. Sic commiscetur odoriferum fœtido amarum dulci, saporis vel odori gratia, nam si amara fœtidaq; fuerit exhibenda mixtura, ab aliquibus reijcitur, quibus dirigitur, & animales spiritus eam fugiunt & abhorrent, vt eo absorpto virtutis læsio sequatur. Sic tenuibus & mollibus partibus crassæ & duræ iucunditatis gratià permiscẽtur. Euenit aliquando vt tam exigua sit pars vt antequã corpus calefaciat, à corporis absumatur calore: tunc aliquam addimus molem: nam operationẽ non impediens, cõueniens pabulum præbet calori, ne citius, quã fuerit opus, consumatur materia, sitq; operationi idonea. Si exempli gratia consopitas aues captare tentamus, commodum hoc nobis præstat nux methella talium compos virium, vt somnos conciliet, stupidos reddat, & cerebri grauitate somno dentur: eam mixtionis basim reliquis snbsternimus. vt viuidius inde operetur, opium, & meri fæces adiungimus. Si dura sint, & fluere volum[9], vt eò aptius legumina vel alia saturentur, vt dicemus in preparationibus, eis quoque aues inescabimus mandragoræ itaque succo, vel sicute, vel bouis felle dissoluantur: neúe fœtida, vel amara videantur: mel, caseum: vel farinam immiscemus, vt esculentior fiat, res, eò madeant legumina, eisq; comessanda exhibeantur: nam cùm cibum gust auerint, ad terram consopite procumbunt, nec volare audent, apteque manibus capi possunt. id in cæteris obseruandum iubeo.

Quo-

Quomodo mixturæ pōdus inuestigari debeat. CAP. XX.

EST quoque animaduertendum maximè, vt recta mixturæ dosis percipiatur, ponderumque proportio reperiatur: quod operationū bonitas rerum omniū non nisi in optima proportione, ac recta harmonia: nec præbebunt mixturæ quos pollicētur effectus, nisi omnibus sint numeris absolutæ. vnde tam in eorum mixtionibus, quàm per se priscos illos semper vti consueuisse comperimus, nil nisi eorum delectu & pondere. & sic experientia comprobata nobis conscripta. Igitur maximam tu qui his operam impendis, primùm simplicis medicinæ pondus reperias, quātum res ferat, secundum quæsitæ rei proportionis imaginationem: & tecum finge medicamen illud ex quibuslibet componētium, respiciendo qua se habeat ad totum proportione. in toto enim ea esse debet, et quæ in partibus reperitur, & si plus suæ dosis positum esse reperies, habitis componentibus à toto id abstrahatur. Sic iam scito pondere pro fundamento illud statuatur, & tātum alijs ponderibus subsistat, & ab eo remoueatur, quantum inde alijs secum mixtis completæ suæ æquiualeat dosi, cum plures res medicamentum subingredi oporteat, & ea ex operantis coniectura percipiantur. Sic de composita mixtura nunquàm illud des, quod dosim excedat, etiam si simplex esset in virtute. Sed computatis gradibus omnibus non in quantitate maior vel virtute esse debet, vt diuersam habeat qualitatē virtutemq;: nam eam non addimus, vt dosim augeamus, sed vt facilius opus expediat. Est id quoque præcipuè animaduersione dignū sic in mixturis & medicami-

nibus ponderum proportionem variare debere, vti & regiones & clymata diuersa fiunt: nam & operando diuersam nanciscuntur virtutem: ibi enim viuidius, hic autem vegetius operantur, vti monuimus. Tu æqua mente librato, & secundum simplicium operationem, ponderum ratio mutetur, demendo, adiungendo, & tui ingenij solertia accommodando: vt illud operenter quod quærimus. Id autem in nostro opere ratione optima vsi fuimus in experimentorum descriptione, per partes pondera describendo, nec temerè, & vt facilius percipiantur, quia fortasse diuersa ponderum nomina: quæ ab alijs obseruari vidimus, artificem ab operatione impedirent: atque vt quisque quæsita & optata quantitate vtatur, ijsdemque vidimus Cornelium Celsum vsum fuisse: sic enim accommodatius omnibus satisfactum est.

De simplicium pręparationibus.

CAP. XXI.

Componere iam, & pondus inuestigare docuimus: superest præparationes simplicium quasdam enarrare, quæ operi accõmodatæ, & necessariæ visæ sunt maximè, longeque reliquis maioris artificij. nec tam in simplicibus operationes consistunt quàm in eorum præparationibus, sine quibus parum, aut nihil operabuntur. Simplicia igitur plurimis quidem artificijs præparari solent, vt vsui aptiora cõmodioraque sint. Quæ sunt præcipuè nobis vsu frequentiores sunt hæc: Maturatio, Putrefactio, Maceratio, Elixatio, Combustio, in Calcem redactio, Incineratio, Distillatio, Arefactio, & ijs consimiles. Tunc enim aliquid maceramus, quum humore aliquo immergimus,

mus, vt tam interius quàm exterius res madescat & maceretur: vti diximus, & subtilior pars in expressione eliciatur, & terrestris relinquatur: vt quæsitum humorem in meditullio recipiat. Elixamus autē tunc cùm succus ex aliquo non poßit euocari: nam elixando à centro ad circum ferentiam extrahimus. vbi maceratione, vel infusione non inuenit: ipsa tamen tenues resoluit vapores. Sic adustione, torrefactione, et in calcem reductione vtimur, vt partes penitus humore priuemus omni: quod euenit cùm in calcem reducimus, vt faciliùs resoluantur, vel in liquorem vertantur, alijsque rebus immisceantur. Sic Torrefacimus, cùm res conteri nequeunt, vt in puluerem vertantur: id animaduertendo, ne res comburatur, & combusta quæsitas omittat vires, & assetur, vt tenuitatem recipiat. Res vel simplicia distillantur, & vt potentioris virtutis eliciatur aqua, quò facilius res & commodiùs operetur: & quia tenuiores medicamenti partes requirimus, crassioribus reiectis, quæ nostro officiunt instituto: & sic de alijs operationibus intelligendum est. Hæc nostro operi oportuna, & necessaria esse censui. Si quis autem id fusiùs exoptabit, medicorum libros cōsulat. Sed nunc ab his promoueamus stilum.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIAE NATVRALIS LIBER II.

PROOEMIVM.

HActenus in causis, earumque actionibus, quod primo volumine pręcepisse videmur, lati⁹ euagati sumus, quã par fuerat. Nunc autem, quas polliciti sumus sæpe operationes, aggredi non intẽpestinum videtur. Sed monstrificas primùm plantarum transmutationes doceamus, multa etenim retinet agricultura inter cætera experimenta huiusmodi, nec iniucunda visu. Sed antequam de eis conficiendis disseram: pręfari aliqua in totum necesse habeo. Plures demonstrat natura vias, quibus facilè votum assequimur, cum certò sciamus facilè plantas in alienigenam transire naturam, varijsque obnoxias esse permutationibus. Ab hoc igitur auspicato principio, viuunt aliquæ cultu plantæ, coliquè iubent, aliæ autem negligunt, respuuntque: quibus si his detrahes, ijs adhibes, deteriores fiunt, & in peius ruunt. Abies cultu deterior, fit immitescitque pinaster & celastrus degenerant: & immitescunt vrbanæ neglectæ, mitescunt autem syluestres cultu, vti vitis neglecta degenerat in labruscam, & si symbrium nisi cultura coërceatur figura in nepetam desciscit. Sic si eam stercorabis

bis, quæ amputationem quærit, & fimi aſpernatrix fuerit, illam autem decacuminabis, quæ fimum quæritat. Præterea operæprecium fuerit ſi eorum noſces ortum: vti è Theophraſto, alijsq́ue condiſces. Hæc ſemine apta eſt exoriri, illa ſponte, alia radice, auulſione, ramo, ſurculo, trunco, & ligno minutatim conciſo: nam albæ populi cortex contuſus, ſtercoratis ſulcis ſubactus, edules dat toto anno fungos, earum quoque ortum docet in Georgicis Virgilius Maro. Si tu autem earum, quæ radice naſci compertæ fuerint, vel ſpontaneæ, ſemel plantabis, quæ autem ſemine radicibus depoſueris, quæ talea, tu ſurculo ſeres, inſuetos largietur fructus, eosq́ue contra Naturæ ritum eueniſſe cernes. Iam ſcimus ficus ſationem talia fieri, ſi ſemen ficario ſeres, aliquam efficere diuerſitatem ſcito, cum genuina non ſit eius ſatio: vnde nigræ ficus ſemina ſata, ficus præbebunt albas, & albæ nigras, vel nullum pœnitus genus procreatur, niſi caprificus, aut ſylueſtris ficus. Et ex nigra vua candidam prodire dicunt, quam capuciam vocant. Et populus alba in nigram commeat, vel bonæ frugis arbor nuncquam perfectè reddetur. Dulcis amygdala, ſi fructu ſeratur, fit amara, dura, & ſapore degenerat. Et è ſemine dulcis punici acida proueniunt, cùm ex virga prodeat, & germen citet, & ex acinis illius glaucis vilia exeunt. Eſt & in Creta Cæpæ genus quoddam, vt ait Theophraſtus, quod ſemine ſatum in radicem craſſatur, depoſitum verò cauleſcit, & in

ſementotum funditur ſine capite, ſaporeq́ue dul ce eſt: Id enim è contrario, quaſi cæteris habet: Omnes nanque depoſitæ, melius celeriusque perficiuntur. Si rapæ deponuntur raræ, effœminantur, ſi autem denſæ ponantur, maſculeſcere eas omnes aiunt. Et ex rubro lauri, & myrti fructu, nigrum fieri conſtat. Nec incongruum fuerit, cæli clementiam, temporumq́ue viciſsitudines conſiderare, vt in ſuis inter eas commutentur temporibus, & ocyùs, & tardiùs ſerantur. Vetus enim ſemen in quibuſdam valet, vt naturam commutent. Cucurbitæ, atquæ cucumeris ſemina, ſi recentiora fuerint, maturiùs gignuntur. ex veteri autem ſemine celeriùs proueniunt apium, & naſturtium: & ex ſemine braſsicæ cùm inueteraſcit. naſci aiunt rapam, & contrà, è raporum ſemine braſsicam. Tiphæ ſemen in triticum mutari ſolere, ſi piſtum ſeratur, id autem non protinus, ſed anno tertio. Si ergo irrigaueris, quæ irrigationem negligunt, diuerſitatem efficiunt. Mala punica acida fieri creduntur, ſi aſsiduè irrigaueris: ſiccitas enim in his ſuauitatem præſtat, & copiam. Sic mutatis quoque in omnibus alimentis, Theophraſtus ait, arborum quoque genera permutari, & immutatum quoque ſemen terræ commiſſum tam plantá, quàm fructus permutare poteſt: ratio eſt quale nanq; principium ſit, tale illud quoque ſequi, quod ab eo ipſo principio prodit, neceſſe eſt: ſic præcoces, ſerotinos, maiores, monſtruoſos ſeriatim docebimus. ſat mihi nunc ſit modum demondraſſe.

Flores,

Flores, & Fructus quom odo præcoces, vel ſerotinos producamus.

CAPVT I.

ARs naturæ æmula, & imitatrix, dum eam ſequitur ſublimiora facit. vnde Magus, vt ſecunda Natura, illius habitu indutus, oculorum argumentis, & animi coniectura perſcrutans, quod abdita maieſtate re ipſa efficit, multiformi ambage, obſcurisque tegens inuolucris, & hominũ paratu multa quia noſcit prouenire, & quod faueat natura, inſolitos partus, & inconueniens producens germen, qua ſine penitus negaret. Sic vi opus impedit, retrocedere facit, & quæ ſerò operatura, maturè cogit producere, ſuo iuſſu parere, & virtute ipſa, qua cælitus pollet: noſcens quoque temporum diuerſitate, & ex irrequieto cæleſtis caloris circuitu flores, fructus variari, ac naſcentia omnia quæ in mundo viſuntur, vt ſi cordi fuerit ea immorari, & feſtinantiùs adducere, vt chariora ſint, id mentitis temporum interſtitijs exequatur, & in ver, hyemem, & æſtatem permutare, Affert præterea non parum commodi inſitio ipſa, nobisq; multum in his ſuffragatur. Vnde ſi libet

Flores & fructus temporiùs adducere:

Elige florem quem mauis, nam quòd vni, omnibus conueuit: ſit roſa: tempore anticipato circiter Octobris calcem inter fictilia vaſa ſerito, in terram, cribro ſuccretam, & ſtercore admixto liquidiorem factam, bis in die calida fouebis aqua, & ſi aër vento exagitatus, vel immoderata pluuia erit, in contectam inferes domum,

mum, nec noctu subdio relinque. vbi verò gelicidia, & hyberni imbres cessauere, & aëris euocatur mollities, Soli expone, si diei permittit apricitas. hoc dum tempus expostularit, & primum ver affulserit, & calice germinare incipiente, calidiori aqua infundatur: iugi enim & lenta scaturigine gaudet. sic prima erumpet quæ erat inter vernos flores nouißima. Considerandum præterea, intempestiuã fieri germinationem, placida hyeme, austroúe sequente, non horrida & niuali, vti è Theophrasto elicitur, cùm vis generandi, humorq́ue fœcundus aggregatur, aliâs per se, aliâs ex parte residua humoris progreßi, quo fructus prodierant. Nec dißimili ordine habebimus.

Cucumeres & cucurbitas valde præmaturas:

Vere nondum ineunte semen implantabis, vt in antelatis liquet, ex Quintiliorum placitis: & postquam conualescere cœperit, & frigora cessabunt, in locum subactum, & crebris, irrigationibus excultum, scrobibus effoßis vas frange, ac labro tenus abde, donec summæ terræ coæquetur, et si luxuriantia, adhuc virgulta, sustuleris, longè celeriùs fructus edent: nõ enim satis tutò in hortis, & subdialibus locis relinques ob temporis sæuitiem, commodiùs autem cubicularibus rhedis consitæ, incumbente frigore, in occultis & specularibus munitis locis immorentur, & sic hyemis rigorẽ arcebis. Simili ferè modo cucumeres Tiberio Cæsari præbebantur singulis diebus, mirè ab eo expetiti. Nec alia putanda est causa si Inarimes, & Puteolorum tellus celeriùs, quàm cæteri accedentes agri fructus præcoces producant. Subterraneo enim calore & ignibus, quibus vniuersum scatet solũ, arbores fouet

vt citiùs concoquant. Id in cæteris faciendum iubeo, ne largiùs euagemur, Leuiori verò, & diuerso quoque artificio.

Vuas vere producere.

Possumus. Si verno tempore (vt apparet) Cerasum arborem sua gerere mala conspicimus, nos tunc vuas optamus, sic non deerit copia, vti è Tarentini & Pamphili elicitur dictis: Quando ab ijs gummi effluere desijt, ne putrescat, & vermiculetur, emuscari iube lanuginem quãdam quæ obuallat arborem: officiet enim insitis multùm. Sit insitio, quam emphyllismon vocãt sic enim facilius coalescit. Arboris inde cortex relaxetur, & tenuis, & validus cuneus inter lignum, & librum adigatur, sed sensim leui manus libramento, ne corticis fascia lædatur, cuneo subducto, surculus præacutus nigræ, & feracis vitis immergatur, & ligetur, sic verè consueto cerasiorum tempore fœnerabit vuas, cùm cogatur subiecti trunci alimoniam surripere. Idem quoque pyro, & malo facies, si diuersis libet tẽporibus. Sic autumnales ficus vernas faciemus, & biferas, & sæpe vuas autumno edimus. SIC perpetuò fructus habemus, vt docuit Didymus, si malum in citrium inseratur, cum perpetuæ fœcunditatis toto anno sit arbor: poma semper habens subnascentibus alijs, & tempestiuiùs, & tardiùs habebis. Notato id quoque hæc illis tantum euenire arboribus, quæ humidæ, et fertilißimæ sunt, siccis verò minùsue fertilibus nullis euenire. Sunt & medelæ multæ, quæ his suppeditant. vt pote

Fructus & flores maturiores omnes.

Habiturus, maximè rosam, post vindemiam plantabis,

bis, ſeres, putabis, & ſingulis menſibus, ſine temporis intercapedine roſæ euadent floriferæ, vt docuit Dydimus: LILIA, *vt viciſſim flores pariant, ſerantur bulbi, allij duodecim, alij decem, octo, vel quatuor digitorum altitudine.* CINARAE *quoque ſæpe plantentur, & ſæpe fructus depromēt.* FICVS *præcoces, & maturiores habebimus ſi comlumbaceum ſtercus, oleum, & piper indideris, & linieris. Et confert ad hoc caprificatio: nam putreſcētibus granis, ficarij quidam culices generantur, ac in ipſis alimento fraudati ad cognata volant, & crebro morſu, auidoq́; aperientes earum ora, ſolem ſecum inducunt, apertaque feneſtra cereales auras immittunt, & lacteum humorem abſumentes maturitati præparant. Vel truncus fici ſcarificandus, quo lacte turget, nam vno humore affluente, reliquus agiliter concoquitur.* SI *ficetis quoque circa arborum radices obruantur arietina cornua: & ſi iuxta ſcylla ſeratur ocyùs dabunt fructus. ceraſa præcocia facit calx radicibus admota. Sed adeò mens naturalia exactiùs perſcrutari auſa eſt: adeò indagine experientiæ ſolertiore Naturæ penetralia aperire non diffitetur, vt audeat non ſolùm ocyùs, ſed*

Apium hortenſe ocyſsimè producere,

Cuius ortus inter ſata non eſt contumacior, quinquageſimo enim die, vel quadrageſimo ſolet erumpere, vti Theophraſtus, cæteriq́ue aſſerunt, qui hoc poſteris legendum reliquêre, noſtrates petroſelinum vocitant. hic ſedulus operator eſto: nam tantillum erroris committens, optato defraudaberis: Sint ſemina hornotina, ac æſtate ingruente, aceto immerge, ſine immorari aliquantiſper tepente loco, ſubinde ſemina in ſolutam

terram

terram conuolue, cui combuſtarum fabalium cinerem admiſſce: vbi verò leui imbre ardentis aquæ (quam vocant) irroraueris, & crebris irrigationibus: panno operi, ne calor euaneſcat, ſic pauculo temporis curriculo, paucis elapſis horis terram diſcutiet, amoue pannũ, irriga, & caulis elongabitur, maximamque ſpectantibus admirationem ingeret. Nec diſsimiliter.

De cucumeribus idem.

Eueniet, ſi eorum ſemina, vel peponum, quos melones vocant, recentia, æſtiuo tempore humano cruore immerſeris, non infirmi, ſed ſani, adulti, & fului viri: retinet enim in ſe calidiorem, efficacioremque vim: crebro permuta ne tabeſcat: ſed immarcidus maneat oportet morentur per hebdomadam, ſic inſolata ſemina ſcrobiculis effoſsis, in fœcundam & pulueratam terram pangantur: & caue ne inuerſa, nec obfuerit ſi viua calx ſubſternatur, ſubinde calida aqua, vel ardenti rigatus caulis foras emicabit: pannis tege, nè calor elatus euolet, eum ſerpere ſpectabis, ſi propius non admiſeris cui caducus hæreat, & in immenſam monſtrifice creſcet magnitudinem: quanquam breui temporis proceſſu, vitam aſcititiã expirabit, Quæ ſic enim præcoces pariunt, imbecilliora alijs ſunt, vt differre non valeant illuc facto humoris impetu. Iam diximus quomodo præcoces fructus et præcociſsimos efficiam⁹: nunc ſupereſt vt ſerotinos doceamus, quos efficere à contrarijs diſce: vt quæ prius calefaciebas, nunc refrigera. Sed vberioris doctrinæ gratia, exempla ſubnectam aliquas. Si velimus.

Cucumeres, & fructus oẽs ſerotinos efficere.

Scimus eos maximè gelicidia, & imbres horrere, ac

frigora

frigora pertimeſcere: vnde ſemina in æſtate plantabis lætamine circumaggerata, ſic frigori maximè obſtabunt, nec ab eo necabuntur. ALITER *quoque vegetes perdurare valent: apud puteum ſerantur, & iam tempeſtiuos in puteos dimitte, ac ſupra rectè operi, ne Sol ventiq́ue noxam exiccando deferant, iuuãt & aquæ ſurgentes vapores, vt diu viridi maneãt habitu:* VEL *ſtercoroſo loco et aprico, vbi ſemina poſiturus eris, ſi rubos aut ferulas habemus poſt autumni equinoctiũ his iuxta terrã reciſis, excauatis, & ligneo ſtylo inter medullas lætamen immittimus, ac cucumeris ſemẽ addimus: hinc naſci apparet fructus, qui poßit et inter frigora non necari.* SIC *quæ edimus æſtate fragra, ſi hyemali vel verno optamus tempore, cùm cãdicãt, nec exacto purpuræ colore rutilant, cũ folijs in arũdines immittimus, pingui oppletas ore lætamine, & obruimus ſi tempore quoq; rubeſcant cupimus, Soli oſtendimus* CITRIA *ſi toto vis habere anno, eũ ſeruabis morem, qui in Aßiria peculiaris, multisq; etiam locis frequens eſt. Quum legendi tempus aderit, partem à genitali reſcindas ſtirpe, & luxuriem ferro corriges, partem relinques, qua parte ſtrinxeris genuina arboris feracitate, alia ſubſtituet, eisq; adultis poterũt & priora illa decerpi atq; noua fœtura inuitari.* AT *ſi quam voles ficum ſerotinam facere, cùm erunt iam minuti groſſuli, eos decutito, ſic alterum edens fructũ in hyemem differt ſeram maturitatem, dummodo tẽpus ſuffecturum partui ſuperſit, & generare aliàs poſſit.* VVAS *poſſumus quoque nõ dißimiliter, & roſas ſerotinas habere ad hũc modum à Florẽtino edoctum: Si tunc ceraſo vuæ ſurculũ inſeruiſti, nunc roſam malorum*

lorum cortici inoculari permitte: peregrino enim in cortice, cōcrescens & adolescens, quo dabat arbor fructus tempore, dehiscet, rosa, mira odoris iucōditate, & pulchritudine redolens, omnibus cōtemplari, & spectari sinit. CERASA *si tardiora quærimus in vindemijs, horum surculum in cerasum inserimus mala producentem, quæ ab ingrato insigniq́ue amarore, amarendulas dicimus: si hoc ter quater denuo effeceris, fructus dabit serotinos: & si nimio tunc acremēto respuūtur, priores oblita succos, nunc acidulo sapore iucūdiora euadent: sic diuersi flores, diuersiq́ue fructus, diuersis quoque temporibus impartimur: ijs pro voto vtaris,*

Fructus è diuersis compositus quomodo fiat.

CAP. II.

I*N monstrificis Naturæ cōpositionibus, ac transmutationibus, haudquaquā alia, quā insitione ducitur via meliori, hanc satis laudauimus, lōgè secus laudaturi posthac, mutuò postquam diuersorū complexu indissolubilem vnum efficiat nexum, mirandiq́ue præbeat rationem: et si insitiones laboriosas, ac impossibiles, aliquis existimabit (scio enim multos nō defore, qui hæc irrideant & inculcent) sit effectus laboris leuamen, & ferè impossibiles insitiones solerti emendabis cura, nec te ab eo rudis agricolæ, & inscij artificis dimoueant dicta in eo, quod demonstratur experiētia: & animo obuolue, quæ à priscis memoriæ prodita sunt: vti ficū platano inseri, et moro. Morū castaneæ, terebintho, & albæ populo, inde alba nasci mora. Castaneas, nuci, & quercui. Punicam varijs gaudere adulterijs & omnibus immisceri lætatur. Cærasum persico & terebintho. Ceraso terebinthum & persicum.*

cum. Cotonea oxyacanthæ. Vitem in oleam fructus dare & elæostaphilos appellari, quos oleuuam latine dicimus: quam Florentinus vndecimo Georgicorum libro se apud Marium Maximum vidisse perhibet, fructum gustasse & æstimasse, quod vero asinum & olei baccam simul gestaret. Myrtum salici insertam, & punica quoque retulisse mala ferunt, & cæteris (ne longiori narratione legentes fatigemus) quas intueri par est, longè tamen nostris difficiliores: & tandem omne genus surculi omnibus arboribus inseri posse au tumat Columella & docet. Hint omnis fructuum com positio, hinc omnis eorum adoptatio, hinc insueti largiuntur fructus & frondes. Vnde in Georgicis Poëta:

Mirataque nouas frondes, & non sua poma.

Et adeo valet quod nouum reperit adulterij genus. vti è nucipersico, & persico mixtura, progenies maioribus nostris inuisa, inaudita, nec prorsus excogitata, vt

E persico & nucipersico malum componere:

Hoc per insitionem efficies, quam emplastrationem vocant agricolæ, vt si è persico, & nucipersico ramos abstuleris nouellos feraces, & qui adolescendi magnumque germinandi præsagium dabunt, ipsis duobus digitis circũsignatis, gemmæ vt in medio collocẽtur, sic cortices acuto scalpro à ligno leniter ne lædantur euellas: has per mediũ findito: vt simul cõpactæ ritè coalescant, & cicatricis locus non appareat, sed gemma vna videatur, alterutro insere ex ea arboris parte quæ maximè nitida ac præcipuè hilaris conspicitur, reliquis amputatis, ne alimentum surripiant, vt omne insito seruiat: corticem aperi, ne ligno ferrum inferat plagam, ac cicuncidito eiusdem gemmæ quantitatis, ac ita gemmam

mam aptato, vt circumcisæ parti par sit: circa eã vincito, ne lædas: ac luto munire plagam oportet, supra aliquid imponendo, ne pluuia dilabatur, sic germinabit, & sobolem dabit mediam retinens ab vtroque genitore naturam, quam nunquam arbores peperêre: erit enim malum persicum, & nunciperficum æmula facie repræsentans. SIC *mala punica ex vno dulcia, ex alio latere acida videntur.* ET *mala pyris odoratis cõprehendi iubet Diophanes, & ea myrapidia nominari.* ET *mala cotoneis inseruntur, & pulcherrima eueniunt mala, apud Athenienses melimela vocata, vt Diophanes quoque scriptum reliquit. Et inuicem diuersis generibus commixta, citromala limonibus, & medica mala cum acidis, sic semiacida, et semidulcia. Persicum ex sanguineo, & albo, sic mellita mala, & reliqua multifario prouentu euenisse constat. Neque id vllam nobis admirationem ingerere debet: cum viuum omne viuo sit sociabile: præcipuê, quæ in genere conueniunt, cùm in vnicam coalescant naturam, & vtrique sine alterius admixtione alimentum famulentur, ita vt fructus nascatur varius, & in vno conueniant, vt fluuij duo simul congruentes, habentes vterque fontem, qua emanant. Exoritur quoque insitionis diligentia malum, quod foris persicum æmulabitur, intus vero dulcem mentitur amygdalam, quod rectè nominare possumus.*

Amygdaloperſicum:

E persico arbore decerpas surculum, quem si dulci amygdalæ inserueris, inde enatum germen, denuò inserueris alteri, idq́ ter quater effeceris, malum dabit intus dulcem nucleum continens: pleraque poterit ingenio

genio ſus artifex componere: mihi viam oſtendiſſe ſufficiat. Et aliter, vt

Vitis botriones albos afferat, & nigros acinos.

Quanquam prælato poßimus exemplo vuas producere, quales propoſuimus, quò tamen pleniori doctrina li terarum præauidis ſatisfaciam, alia apponemus. Palmes idem, vt vuam candidam ſimul, & nigram afferat, & in eadem vua acina alia nigra, alia candida, & ea æquè diuiſa apareant: Melleolos tres, quatuor, vel plures diuerſorum generum, & colorum ſumito, facileque auctiles, quos æqualiter compoſitos, atq; arctiſsimè colligatos in tubulum, vel arietinũ cornu inſerito, vt ab vtraque parte ſupereminea nt: ſubter ſa menta reſoluito, ac in ſcrobem ſtercorata terra obrui to, dum germina agant, rigato: at biennio, vel trien nio exacto, cum vna compages ex illis coagmẽtata fu rit, tubulum frange, ſi cornu iam emarcuit: vbi ma ximè cohæſerunt, ſerra præcidito, ac pulueratam ter ram ſupra exaggerato, vt tribus ſupra digitis trũcum operiat, & cùm coles germinauerit, vnum relinque reliquos amputa, ne relictis omnibus ſarmenta ſuccum miniſtrare nequeant: tunc ex compoſitarum virgar coitu, arbor vna exurgit, verſicolores vuas præbens.

ALITER *ex Didymi doctrina, & leuiùs ſatisfa ciendũ ſic putauimus: Sint ſarmenta, vt nigrum alt rum, candicans verò alterum: & cùm putantur, p medium ſunt findenda, præcauendo ne quicquam medulla excidat, & ſic inter ſe iunges diuiſa, vt vtr uſque oculos æquando coincidant, vt duo ferè vnu fiant: inde arctiùs ligabis, & glutinoſa terra adlini curabis, terniſque diebus crebra ſuccedat ſibi irrig*

ti

tio, donec ex vtroque vnicum erumpat germẽ, vuasq́ producat, in quibus diuersi generis, & coloris sint acini. Quòd si ex arbore præcisi malleoli non sic faciliùs coalescant, vel si alia fuerit planta, quæ nequeat in alieno hospitari trunco, cautiùs ad hunc modum operaberis insitionem, nuper animaduersam in vicinis arboribus. Ex arbore, à qua petimus surculum, ad plantam eam quam inserere volumus, ramulum traducimus, eiusq́ue ramo præciso, & discisso implicatur, & ramuli locus qui ex vtraque parte contingit, qua subintrat fissuram, falce deraditur, & extenuatur, & ex ea parte qua cœlum visurus est, cum cortice corticem exæquatam habeat: eius autem ramuli quem inseret, cacumen vt directum sit, ad cœlum currat, elapso anno, cùm comprehendit: vnde propagatum est, ab altero præcidit, & sic ramulus delibratus alieno cortice induitur, obligaturq́ue vt limbi respondeant. SIC punica & cydonia mala diuersè colorata prodeunt, & multa, quæ superuacuum duximus enarrare. Sed virgas, quia duræ sunt, mallo præmolliunt, sic enim contusæ faciliùs coalescunt. Paratu alio nunc

Ficus quomodo ęquè alba, & nigra fiat.

Diuersum tradamus modum ab alio, quem Leontius tradidit: ex ijs commodiorem elige, quem à monedula aue veteres didicêre: cum ipsa semina in hiulcas arborum rimas conderet, inde enata, non solum arbos in arborẽ, sed discolores, baccæ visæ sunt, atq; eius rei causam præbuisse. Vnde ficaria grana albæ, nigræúe ficus linteo, vel papyro strictè religato, inde scribito, et cum tempus expostularit, transferas, & ficus enascentur bicolores, vt pomum parte altera nigrescat, altera ve

rò candicet. Quæ narrauimus ſemel laborioſa exiſtimauimus: elapſo enim tempore poſſumus ſarmētis pluribus ſobolem propagare, alias inſerendo, vt genus efficiamus rarò defecturum. Iam per ſe quiſque multa componere poterit: compoſitionum enim genera ſunt innumerabilia, quæ & comprehendi, & ſcribi ſi poſſent, ſuperuacuum tamen eſſet recenſere.

Quomodo fructus exos, & enucleatus euadat.
CAP. III.

VEtus eſt Philoſophorū dictū: præcipuè qui ſelecta agriculturæ præcepta tradidêre, ſi inſerendis ſurculus, vel viuis radicibus medullā auriſcalpio, vel oſſeo abſtuleris cultro, fructū exoſſem, ac ſine ligneis nucleorum putaminibus prodituram, ſiquidem altrix ipſa, ac parens eſt oſſeæ ſubſtantiæ. Arcades autem huic refragantur opinioni: Omnis enim (aiunt) arbos, cui aliquatenus dempta eſt, viuit: ſed omnino ſi medulla ſubtrahatur, non ſolùm non enucleatos fructus protuberare, ſed vita viduari, ac exareſcere penitus neceſſe eſt, ratione hac ſuffulti, cùm pars illa humidiſsima, maximeque vitalis ſit: alimentum enim, quod à ſolo miniſtratur, tranſcurrit, dum ad omnes peruenerit partes: naturali enim ſpiritu omne alimentum viuentis, quaſi quædam anima, per trunci medullam, veluti per ſiphonem hauritur: id monſtrat, materies expers medullæ recuruatur, & in orbem redigitur, vſquequo omnino reſiccetur: idque priſci pertinaciter reformidarunt. Nobis autem, quos Theophraſti veritatis, & experientiæ cōmonent placita, multum erit vſui, nec parum cōmoditatis affert.

Vt si voles sit, vt Democritus docet,

Vua vinaceis vacua:

Sarmentum, vel flagellum obruendum ex æquo diducito, lapilloque discuneabis à summo capite, hinc inde medullam omnem osseo stylo erodẽdo in parte illa, vel quam abscondet terra: vel quantum fieri poßit altè excauato: subinde arcto vimine, vel papyro diligenter alligato humido, ac præpingui solo vnam defodito scrobem, & deponito, illudque fixo ligetur calamo, ne poßit intorqueri, sic compages vna, vt prius coagmẽtatur, & præstabiliùs fuerit, si quantùm sarmentum erit excauatum, intus scyllæ bulbum demerseris: veluti enim glutino quodam adiũgit humore humectat, & calore fouet, vt insitio quædam. Vel idem etiamnum eueniet, si inserendo surculo vniuersa medulla subtrahatur. SIC *etiam efficies, si cerasus mala sine oßibus producat velis: tenellum adhuc caudicem rescindas, & medullam auferas, seiunctas partes astringe, & luto, & fimo oblinito, dum coalescant, & habebis: & si hoc longis euenire temporum curriculis tædet, vbi germen annotinum apparuerit, ipsam aliis nouellis inserere surculis, vel suis alias. Producere quoque nos.*

Persicum sine osse.

Possumus, & nouo insitionis modo: Circa salicem persici plantam serimus, loco riguo, humido, & superfœtante: sin minus, aquationibus adiuua, vt lignum turgescat, & sibi, & aduenis surculis succum porrigat superfluentem: Sit salix brachii craßitudine, in medio terebretur, persici capite relicto, ramos omnes amputabimus, ac per foramen saligini trunci inducimus: fo

ramen luto diligenter operimur, ac vinculis astringimus: anno subinde elapso, vbi iã cohæserũt, vt è duabus arboribus vna fiat, quantũ mox prominet supra terebrationem & compagem, resecamus, ne eò feratur alimentum: & ab insitionis coalitu succus auocetur, & arbos alia grauata stirpe, adoptatis frugibus incuruetur. Vel capite salicis in terram demerso, in arcus similitudinem flectatur, & toalitis persicum succiditur, transfertur, & terra exaggeratur: sic persicus salici nupta, & maritata, mira iuncunditate sine oßibus fructus pariet. Sic de pruno, ziziphis, tuberibus, & reliquis pomis. ALITER ex Africana habebimus: si arboris truncum infernè perforabimus, cuneo, vel saligno paxillo adacto, medulla sic excisa vt exarescat. Dißimuli aliquantulùm modo idem de.

Cucurbita sine semine.

Eueniet, vti ex Quintiliorum dictis elicitur: si virgultum cucurbitarum, peponum, cucumerum, vbi increuerit, & elongabitur, vti vitis propagetur, defossa terra inhumetur, vt solum caput erectum superemineat, cumq́ue adoleuerit, rursus, iterum, & tertiò efficito, aquam super disperges, atque hoc blandimento vbi omnes radices iniecisse cognoueris, & impetrasse, super terram extantes propagines incuruatas per medium secato, postremus verò caulis sine intestinis seminibus fructus dabit, chartilaginibus solùm inuolutis. SIC quoque enascentur absque seminibus, si tribus diebus, vel pluſculis sesamino oleo maceraueris antequam seminabis. Ex ijs quoq; docetur, qui nasci poßit

Nux tenella, & sine putamine,

Vt Africanus ait: Perfectæ iam nucis vtrinque frangan-

gantur carinæ, vt integer nucleus quadripartito distinctus, & lignea intercursante membrana distrahatur, illæsa carne, sic vellere, papyro, vel vitigineis folijs obuolue, ne à formicis nudus erodatur, & tenellos dabit fructus: V E L *loco, quo iuglandem plantare destinaueris scrobem defodito, & pulueratam imponito terram, ac ferulæ semen pangito: cùm enata increuerit, aperi, & in eius medullam nudæ nucis nucleum celato: et sic habebis longo tempore præoptatos fruct⁹.* S I C *possumus & Tarentinam efficere, alij Molluscã vocant: nam & Tarentinam dicunt, quæ est molli, & fragili putamine, vt manibus attrectata, facilè frangatur: Hanc lixiuio per annum sæpè irriga, cinerem radicibus inijce: vt prodidit Damegeron.* E T *arborẽ quoque penitus perforans, duras, & masculas nuces friabiles facies.* S I C *de auellana nuce, & amygdala: antequam florem produxerit, ablaqueatis radicibus per dies aliquot calida infundetur aqua, & teneras dabunt nuces, vt Africanus ait: fit priori modo vt nudum nucleum, & friabilem testam afferat, vt non putamine, sed verius integatur cute, adeò tenella, vt simul mandatur, & tandem de fructibus omnibus, qui testa integuntur. Possumus idem in*

Myrtũ vertere, vt baccas sine nucleolis producat:

Duobus palmis in gyrum ab ea fodies, ac crebrò tepentis aquæ irrigabis imbre: quod Teophrastus narrat fortuitò deprehensum: cùm enim neglecta myrtus iuxta balneum nasceretur, sine nucleo fructus dabat, & ab hac semina ferentes, petebant: sic Athenis genus huiusmodi esse incœperat. Sic quoque de verna retulit euenire malo. N E C *Africani dictum prætereundum*

puto, vt ſine granis punicum facias: idq́ue euenit, ſi conſpicuam medullæ partem, vt in vite, exerueris, & fiſſum lignum plantabis, et poſt tempus ſupereminentem plantæ partem ſecabis, quæſitum dabit fructum.

Fructus dulciores, odoratiores, & maiores qui nam fiant. CAP. IIII.

N*Onnullæ ſunt arbores, quæ caudicis fiſsione, mutilationeq́; aliqua, ſubito aëris, aduenæque caloris intruſu pereunt, corruptione enim ad ima deſcendente, contabeſcunt, et exareſcunt illico: ſunt præterea multæ, quæ nō ſolum plagam, ſed caudicis fiſsionem, terebrationemq́ue ſuſtinent, & ex pauciferis, multiferæ redduntur: vti punica, amygdala, malus, quibus maximè vtimur: vulneratæ enim meliorem, ſuauioremq́ue deferunt fructum: alimentum enim quantùm ſufficit, capiunt, indeq́ue noxium deſudant humorem, (vt in animalibus ſæpenumero perſpicere licet) & reliquum faciliùs concoqunt, dulciores reddunt, & ſpecioſiores proferunt fructus: cum enim tenui viuant compage, diſciſſas, ac diſiectas partes facilè comprimunt, & coagmentant. Hinc multa ſubiere experimenta. Sic vt*

Amygdalę, & citria dulciora fiant,

Quanquā amara Amygdala ſalubrior credatur, ſpernitur tamen, & deculcatur, at eandem, ſi amareſcentem vis reddere dulciorem, ex Africano: Radice quatuor digitis vndique circumfoſſa, imam arboris partem terebrato, ſic continuò defluet pituita, ſiue inconcoctus humor, quo turget, & dulciorem reddit, & citius poma matura defert: SIC *citrium eſculentum habebimus, ſi inteſtina aciditate mandi nō poſsit: Radix obliquo*

obliquo terebretur foramine, dum noxium plorabit humorem, cùm iam collachrumauit aliquanto, & formata sunt poma: luto vel argilla, plagam obtura.
VEL craßiorem palmitem cædes, & in palmi altitudinem excauabis, mel super instillabis, & stramine cratibus, imbrice, cæterisque id genus integes, dum Soles & aquas arcebis, cùm planta vniuersum mel hauserit, aliud rursus infundes, & radicibus lotium adfundes: subolescentes, & extuberantes gemmas, nisi qua parte mella propinaueris, expangito, & eradito, cæteris verò parcito, & dulcia sic habebimus citreta. Et etiam possunt ipsa, vt ait Paxamus, &

Punica dulcescere.

Si acida fuerint, sic emendando: Circa arborem in gyrum scrobem efficies, mox apertas radices suillo stercore, humano, & veteri rigabis vrina: vel antequam flores pepererit ablaqueatis radicibus feruẽtem aquã impones, & acidulo sapore placebunt ori. EX Anatolio mala sic dulciorem efficiunt fructum, si vrina assiduè, caprino stercore, & vini veteris fæce radices plantæ rigaueris. SIC pyrum dulcem & vberiorem facies, è Diophanis cura, si truncum ad ipsam terram perforabis, & cuneum ex quercu, vel fago adiges, & ita obrues. At si libeat.

Fructus, flores suauiores & odoratiores.

Reddere sic possumus, vti melopepones, cucumeres, cinaræ, medica, citria, pyra, vt odoratiora euadant ex Florẽtino: si qui flores, siue fructus sint figuræ colorisque iucunditate, gustui & odori non respondent, & si vis non minus saporis odorisúe iucunditate, quàm formæ lenocinio placeant: nam diximus quomodo fieri

poßint

poßint quando adulti sunt, nunc verò antequam serantur: Semina vel grana triduo mulso, lacte ouillo, vel aqua vbi sacharon eliquaueris, quod veteres præstare existimarunt, sunt maceranda & insolata ponẽda, & maiorem fructus contrahent suauitatem. SI *odoratiores quæris: Semina nardio oleo, succo, vel stillatitio rosarum liquore, aqua dissolutis in ea moscho et zibeto appellatis: vbi aliquantulùm madefeceris, iam siccata serito, & suaueolentes fructus mira quidem illius odoris fragrantia delibuti orientur, cuius semina combiberint. Sed si seminum cacumina cõfringes paululo ibi morentur tempore.* AT *si vinum vel vuam odoratam facere iubes, aut vnguentariam, quæ multùm redoleat, idque inuenimus Paxamum tradidisse: Sarmentum obruendum scindimus, ac odoriferum omne conijcimus, vel vnguentum, quod volumus vuam olere, & aliquantulum maceretur eiusdem odoris aqua, & vuam dabit absorpto humore olentem.* ET *sic odoratus flos, indicus vulgò dictus, forma coloreque insigni, & omnes qui hac labe polluuntur.* IDEM *præstabit, si vnicuique surculo inserendo moschum, vel aliud condatur, eiusdemq; odoris redolentes dabit fructus sæpè sic moschatula visuntur pyra.* SI *rosam illam, quàm à foliorum multitudine centifoliam vocant, & candidam vis odoratißimam efficere, rosæ insere, quàm à miro moschati odoris effluuio moschatam dicunt: sæpè insitiones reiterando, non & minus forma quàm odore oblectabit.* SI *lactucam quoque quærimus odoratiorem: Semẽ vnà cum citrij semine seratur.* SI *Lauri baccas (ait Varro) excauabimus, vbi cinaræ semen condimus, & pangimus, maximè laurino redolen-*

redolentes odore, & laureatas reddimus cinaras. Iam suaues & oderatos fructus dedimus: Nunc restat

Fructus omnes augere.

Vnde si eos voles, & maximè punica fieri maiora: Fictilis olla aquæ plena circa radices obruatur, in ea flos cum ramo sequaci flexu imponatur annexus, neúe dimoueatur arctè ligetur: ollam in terram conijcies, & obteres circa ramum, ne extrinsecus afflet spiritus: sic completis fructibus elapso tẽpore miræ magnitudinis pomis exuberabit, & maioribus quàm in arbore vnquam pependerint, nimia corticis craßitie: humorem enim quem Sol & aër ab eo surripiunt, seruat olla, & coërcet, surgentesque vapores fructus incrassant, et augescũt. PVNICI *quoque acinos sic augere possumus vt nimio videantur mirabiles incremento. Punicam iuxta cornum serito, cornique truncum terebrato, ac per foramen (vt antè diximus) immittito punicã, vbi autem trimatum expleuerit, è radicibus separabis, inde cornum iuxta coalitum resecabis, ne aduenæ arbori succum adimat, & euocare poßit, aut ne cui magis, quàm insito seruiat: sic enim fructum præbebit, cuius acini corni fructus æmulabuntur, saporeque insignes, vt speciosiores videri nequeant.* CITRIA *si maiora voles, Ramorum syluam decutito, & resecato, aliquibus parcito, quò illi pauciores relinquantur, hoc mala proueniant ampliora. Si vis autem cucurbitam craßiorem facere: Semina è ventre legas, & inuerso cacumine seras, si exilem: ex earum ceruice. si latas: ex fundo, quod ijs docet Columella versibus.*

Nam si tibi cordi
Longior est, gracili capitis, quæ vertice pendet,

Et

Et tenui collo ſemen lege: ſiue globoſi
Corporis, atq; vtero nimium, quæ vaſta tumeſcit.
Ventre legas medio ſobolem dabit illa capacem.

Ex Quintiliorũ placitis, inaquoſos reddes ſic cucumeres: Vbi ſcrobem foderis, in quam cucumeres es plantaturus, dimidiũ eius altitudinis paleis, aut ſarmentis exple, & aggeſta terra plãtato, nec irrigato. S I C *nimium caulis proceritate, & foliorũ amplitudine excreſcunt apium, eruca, porrum, & ijs ſimilia, ex Sotionis ſententia, ſi ſingulis caprini fimi baccis incluſa ſemina ſerantur: Vel quantum tribus digitis apprehendere poſſumus, papyro obuoluamus, ac breui ſcrobe & ſtercorata terra obruamus. Nec iniucundum videre.*

Lactucam ſeminibus multis conſitam naſci.

Erit, ſi lactucæ folia, quæ iuxta radices ſunt, euellimꝰ, ſingulisque gradibus ſemen condimus, ocymi ſcilicet, crucæ, naſturtij, & ſimilium, admixtaque fimo obruimus: enaſcetur enim ab omnibus coronatus lactucæ thirſus. I D E M *ſic efficies: Caprini vel ouilli ſtercoris exinanita faba, lactucæ, ocymi, & huiuſmodi ſemina vnà cõdito, ac pingui fimo fabam illam oblinitam defoſſa aliquantulum profunda ſcrobe demergas, & lætamine ſuperiniecto crebra irrigatione fecundabis: ſic lactuca: & ſimul omnes proſiliunt, vnicuique ſeruato ſapore: cura vt excreſcãt, Didymus.* S I *ſingulis fabis ſingula quoque claudantur ſemina, & papyro vel linteolo obuoluta ſerantur, idem præſtabunt. Et ſeßilem efficiemus è florentini doctrina, ſi radice ablaqueata, vbi aliquid excreuerit, bubulo fimo circũaggeremus, & rigemus, & cùm caulem erigit, præcidamus, ſupra mox lapidem, teſtam, vel ſuperpondium accommodemus*

mus, ne ſurſum aucta feratur, ſed in latitudine, & folijs eam habebis in vnum cõglobatis. S I *delicatioris quoque ſaporis eam quærimus, docet Ariſtoxenus Cyrenæus voluptuarius philoſophus apud Athenæũ, ac deliciarum deſiderio ſupra omnes, qui cùm gulæ magis indulgeret, veſperi mulſo naſcentes horto lactucas rigabat, eoque multũ ſatiabat potu.* A P I V M *ſi criſpis folijs fieri malueris eius ſemẽ pila ſaligno palo pinſitum, & expoliatum linteolo ligatũ obruito.* I D E M *ſic præſtare poſſumus, ſi qualitercunque ſatum, vbi fuerit enatum incrementum eius peruoluto cylindro, coërceat.* P O R R I *ſi caput radio, vel acuta arundine punxeris, & cucumerorum ſemen, vel raporum in eorum medio indideris, immiſſum ſemen vnitur, & porrum intumeſcere facit. Euenient*

Cinarę, vt ne ſpinis horreant,

Vt Varro docet, ſi pangenda ſemina lapidis attritu retundantur cacumina: V E L *ſi lactucam ſcindimus in partes, & ſingulis ſingula condantur, ſic non hiſpidæ naſcentur cinaræ.* P E R S I C V S *magna quoq; poma dabit, per triduum, ſi florenti ternos ſextarios caprini lactis ingeſſeris.*

Vt creſcentes, fructus figuras omnes, vel impreſsiones ſumant. CAP. V.

M*Vlta fortuitus commõſtrat caſus (vti citria ſæpe videmus ramorum, foraminum, cælatarumq; rerum occurſu, varijs ſcatere imaginibus, impreßionibus, & ſigillis) quæ ab ingenio pollentibus, non paruo augentur labore, factoq; frequenter periculo, accummodantur vſui: vnde carmen:*

Ipſa

Ipſa nouas artes, varia experientia rerum,
Et labor oſtendit miſeris, vſusque magiſter.

Et cùm pleroſque cauſa lateat, miraculi plurimùm cõ-ſiderantibus ingerunt, vt præter Naturæ normã eue-niſſe cenſeantur: nã ſi teſtaceam vaſa creſcentibus po mis accommodaueris validè adoleſcẽtes typos replẽt, & formam induent quam voles, & ſi qui fuerint pin ſiti colores, locisque debitis coaceruati, fructus vti na-turales inficiunt. Vnde ſæpè viſitur hominis caput in chryſomelis, candidis dentibus, purpuraſcentibus ge-nis, nigreſcẽtibus oculis, vt omni virore omiſſo, huma nũ imitetur caput. Sed conficiẽdi hinc patet Africani.

Modus:

Si humanum caput, equinum , aliorumúe animalium mentiri affectas: magnitudine perfecti fructus argilla gypſo molli, ac ſicceſcente formabis, & ſtyli acie findi to, vt archetypum eijcias, vt iterum poßint aptè con-iũgi. ſi lignea erit perſona, ſit intus excauata, ſi ex ar-gilla, vbi torrueris, & fructus validi ſint incrementi, fictilibus typis (aperto loco quo petiolus intromittatur) claudãtur, ac forti ligentur vimine, ne pomi auctu a-periantur, idq́ ab ipſis eorum incunabulis , & in eam adoleſcere vbi impetraueris , & ad debitam fructus fuerit reſtitutus magnitudinem figuras & effigies da-bit, quas effingere placuit . valetque id maximè in cu curbitis, pyris ſtrutheis, vt placebat democrito, citreis punicis, & malis inſanis . Ex Quintiliorum placitis ſcriptum video: Si arundine in longum fiſſa excaua-bimus inter nodia, in ea nuper cucumeris, vel oblongæ cucurbitæ partus æditi includantur, improbo creſcens auctu, arundinem implebit, in oblongam , & teretem figu-

figuram nimiũ protensi. Quòd si inter duos discos compressam apposueris cucurbitam, in orbem planum excrescit, & maximè figuras præstat omnes, quibus cogitur. Si in vitilem vaginam postquã defloruerit conieceris reuolutam ostendet anguis figuram. Possumus quoque & hoc modo.

Lineamenta malis imprimere:

Si excocto gypso, ac liquidiore aqua redacta supra cidonij mali vel punici cortices notas graphio descripseris cùm ad debitam ipsa creuerint craßitiem, atque decerpseris, graphidis vestigia depressa extabunt, ac refricata nobis erunt conspicua. SI *quis verò in ficum alicuius rei effigiem delineare voluerit, osseo, vel ligneo stylo, in ficulnum oculum, vel primum ficus rudimentum scribat, cumq́ creuerit pomum dabit ijsdem imaginibus insignitum. Vel* ALITER *ex Democrito: Si in oculum inscribis, quẽ infoliaturus es, & ficus euenient scriptæ. Inde quoq́ didicimus qui nam fiat.*

Amygdala, vt inscripta nascatur:

Amygdalam biduo vel triduo macerato, vel rhodaceni oßiculum, vt Democritus monumentis mãdauit, inde leuiter testam confringito, ne lædatur, nucleus, et in eo quicquid libuerit aliquantulùm profundè scribito, inde claudatur papyro, vel lineo deuoluatur pãno, ac luto circumlito stercore fœcundato, & adulta inscriptos dabit fructus: Africani: quod idem in reliquis eueniet pomis. Nunc autem superesse video.

Mandragoram fingere.

Factitiam illã, quæ sæpè mulierculis ab impostoribus & circulatoribus venditur: Bryonie radicem habeto ingentem, acutaque scalpri acie fœminam, vel virum

effin-

effingito, adiectis genitalibus: cum absolutã noueris, inguina, vel pilorum loca stylo perforato, ibi milium, vel aliud condito, quo radiculas proijciens, pilos imitetur, breuiq́ue effossa scrobe, tandiu ibi sinito, quandiu & cortice quadam fuerit induta, & radiculas proiecerit illas.

Vt flores inuicem, & fructus à diuersis coloribus descíscant. CAP. VI.

IN promiscuo florum, & colorum coitu, & metamorphosi, adeò versicolores iucundis oblectant coloribus, vt nil delectabiliꝰ oculis occurset nostris. nunc, quæ saturata rutilat purpura, in cœruleum commeat: nunc, quæ lactea, in luteum languescunt, viride, phæniceum, ac diuersorum colorum commixtu delectent, in quorum contemplatione mentis acies amœno demulcetur fructu, rerumq́ue obruta magnitudine miratur, vt percipiendæ excellentiæ multò inferior conspiciatur. Vt hoc ergo efficiamus, vnus quanquam effectus, multæ tamen viæ: vti insitiones, rigationes, quarum aliquæ ab antiquis traditæ, multisq́ue præterea nec prorsus excogitatis super auximꝰ. Et insitione primùm doceamus quomodo.

Rosa, & iasmes flauescant:

Quia genistæ flos inter cæteros maximè flauus enitet, nos eum rosa, & iasmino æmulari quærimus, & sociatio, cùm non sit iugabilis per surculum, vel infoliationem, ideo rosam iuxta genistam serimus eam cum genitali terra transferimus, adeò & libentius in sinu parentis, quàm nouercæ adolescunt, ac terebramus plantam, cùmq́ue plagam purgauimus, rosam vndique abrasam inserimus, luto circumlinimus, & ligamus: mox

mox vbi crescentis trunci vi fuerit coërcita, à radice separabimus, & supra insitionem truncum rescindemus, sic rosa non illepida venustate deflauescet: sic iasmes apud nos adeò eleganti, lucentiq; colore lucet, vt oculorũ aciem præstringat. Sic vndique diuersis quibuslibet coloribus delectat, quibus scilicet adoptabitur. Simili ferè modo.

Vetonicæ coronariæ flos in cœruleum cõmeat.

Quem multi ab odoris garyophyllorum iucunditate, gariyophyllum nominant: vtrum tã celebris flos, qui odore, colore, pulchritudine rosa non sit inferior, antiquis fuerit agnitus, vel silentio inuolutus determinare inconsentaneum videtur, & quia prædicto exemplo aliquibus idem difficile videri poterit, voti sic fies compos: Intubum, vel cyanum, sed melius intubum erraticum, antiquum, crassum, & pollicarem, excedens latitudinem, radice tenus secamus, ac per mediũ findimus, vt in excentrismo, & sobolem floris radice vulsam infigimus, vimine constringimus, ac terram putri fimo circumaggeramus, sic florem pariet, qui cyaneo blandietur colore, quo gratius nil oculis visitur. SIC *si Anchusæ radici album aliquem infiges florem, purpureum habebis, inde in puuiceum vergentem.* FLOS *idem, rasaùe si sulphuris imminet suffimẽtis diuersis videbitur coloribus tinctus. Nunc perscrutemur, an fieri poßit.*

Rosa aliter viridis, lutea, & cerulea.

Id sic exequemur: Floris caudicem vti rosæ iuxta radices, & ramos omnes findimus, & colore vbertim infarcimus, si viridem ærugine, si cœruleum indico, vel lapide sic dicto, si flauum croco, prius tamẽ in pol-

linem redactis: præcaue tamen ne auripigmenti, vel alterius rei huiusmodi quicquam immisceas: enecat enim virtus plantam, mox stercora, & liga & colore florem inficiet, secum ducens nutrimentum. Possumus ALITER *& rigatu idem efficere, versicolorem: S. cadis, vel fictilibus vasis flores plantabis fœcunda, & cribrata terra, & bis in die colorata irrigabis aqua, colore, quo florem quæris noctu locis condito à frigoribus tutis, vbi verò Sol tepens fuerit, in apertum reuoca, & apricari sine. Aquam colorabis non noxijs, sed conferentibus: vt si cæruleam, Rubi mora, qui per dumos repit, colligantur, quæ satis fore credideris matura, & quæ manus atro colore inficiunt: in vmbra siccentur, ijs aquam inficito: Si flauam, mora sint immatura, & de alijs idem facies: quæ irrigamus, sic tingens, & penetrans, vt tinctus nascatur flos.* S I *discolores eosdem optamus fieri, diuersis aquis, diuersis pariter, & temporibus irrigato: Sic quouis alio liquore irrigaueris: nam quo fuerint delibuta, par est eum referre. Et* IDEM *possumus efficere, vt in fructibus docuimus: Diuersorum gemmas circumcidere oportet, & eas diuidere: & in alicuius corticem inserere illam fingendo, & præparatum emplastrum aptare, vt delibratæ parti conueniat. Sic quoque vt*

Lilia rubescant.

Docebimus, vti prior docuit Florentinus: Si bulbos diligenter aperimus, ibique affatim cinnabaris infundatur, vel aliud, maximeque eo satietur intinctu: sedulus tamen esto, ne bulbos saucies, & pingui, & stercorato solo operire, sic purpurescentia dabunt lilia. V E L *sic purpurea, & florida formabimus, lilieta ex*

Ana

Anatolij, & maiorũ lectione: Iulio mense, cùm probè defloruerint, cauliculos decem, vel duodecim in scopas colligatos vnà colligito, fumo suspendantur, sic è caulibus nudos nodulos remittẽt, bulborum similitudine, Februario mense cùm pangẽdi tempus aderit, cauliculos ipsos nigri vini fæce macerato, cum purpureum colorem intinxerint, scorbiculis serito, largiùs singulis eadem fæce effusa, & cùm dehiscent saturata florebũt purpura. Iam flores inficiendi rationẽ docuimus. nunc de fructibus verba faciemus. Et primo vt docet Florentinus.

Poma, vt insitione eueniant rubra:

Si citri mali, vel pyri surculũ rubro inseramus moro inde enata rubra dabunt poma. SIC *Rhodacena insigni colore sanguinea ex mori insitu euenisse cõstat.* SI *autẽ aliquantulùm rubicondiora optas, ex Democrito discito, qui circa plãtas rosas serit.* IDEM *aliter docet: Obrutũ persici os post dies septem detegitur spõte, cinnabari infundatur, rursusque obruatur, & rubra habebis persica. Et si aliter, colorare quæsieris, alium colorem infundere libeat: sic cætera, quæ conspiciuntur.* ET *mora ipsa si alba, reddere optabis, in albã inserantur populum, vel inoculentur, & albescentia dabunt poma: vt tradit Beritius.* SIC *moscatulam vuam nigram vertimus, si super nigram inserimus vitim: nec parum color oblectabit.* SIC *appia mala possunt nigra verti si hæc supra illud inserueris malum, quod à fuscedine pyrũ dicimus.* ET *mala ipsa purpurare incipient, ait Beritius, si vrina cõtinuò rigetur.* ET *punica rubicundiora efficiemus, si aqua & lixiuio quotidie arbor saturetur, vt scriptũ reliquit Diophanes.*

PVNICI *candida grana sic fient: Si cũ argilla, & creta quartã gypsi, partem permiscebis, & eius radicibus adiunges, idque triennio seruabis, Possumus & alio*

Idem artificio producere.

Nimis incommodè, sed exponam: fortaßis vsui fuerit legisse, vti ex Beritij quoque scriptis legitur, Ramos malis oneratos iuxta radices fixo palo religant, & in propinquo vasa aquæ plena, hinc inde dimouendo dũ feruidus Solis meridianus radius in aquam incidens, reflectatur, & calido vapore in mala resiliens, purpureum conciliet colorem.

Varij fructus, & vina medicata.

CAP. VII.

V*Eteres illi sommo studio, diligentiaque sunt enixi, quo nã modo diuersis antidotis vinũ conderẽt, vsuiq́ue, si opus foret, accommodarent, neque hoc iniuria factum, vt nil cõmoditati præstantius: & monstrat, quòd eorum par maior multa memoriæ prodidit, & curiosius, quàm pars fuerit, mirabilia dictu, operatuq́; facilia, quorum commeminit Theophrastus, apud Heracliam Arcadiæ fit vinum, quod epotum viros dementat, et mulieres infœcundas reddit. Ei simili, quod in Træcensi agro ab Athenæo comprobatur. Et apud Thrasum vinũ fit somniferũ. Et aliud arte quadam conficitur, quod epotum vigilantiorem facit, variæque vinorum conditure, quas apud diligentes rei medicæ, & agriculturæ scriptores inuenies, nec scitu difficiles, nec ijs arduum fore credo, qui simplicium vires nouerint, & coniectura consequuntur ea denique operantur, quæ ex loci eueniunt proprietate, & vtillimum fore puto, vt ijs adhibeantur,*

tur, qui medicamenta timent, & horrescunt, vt prius iucundè absorbeant, quam odisse velint. Sitq́; primò

Vitis Theriaca.

Pangendum sarmentum, vt docet Floretinus primo, & secundo Georgicorum suorum, radice tenus quatuor digitorum latitudine sit ima parte fissum, ablatis medullis, ipsius vice veratrũ inseratur, ac stricto deligetur vimine, & terræ mandetur: vuas hoc modo dabit, quarum esus, aluum præmollit, & euacuat. VEL *si efficaciùs vis vacuent, eadem sarmenta antidoto satiata, scyllæ bulbo inserẽdo terra recũdito, semper medicamentum infundendo aßidua suffusione, & succo satientur imbibendo, ne tam cito senescat vis.* SI *autem propomata spõte vis nasci, vt Palladius docet. E vitibus ipse sarmẽta ponas in vas aliquod semiplenũ potionibus, vel conditis absynhiatis, vel rosatis, vel violatis: inde terram simul resoluas ad lixiuij modũ, donec sarmentorum oculi in germen nouæ frondis erũpant, tunc sarmenta ea, quouis loco vitium cæterarum more depones, & tales dabit fructus.* VINVM *Phthorium, id est, quod partus enecet, & abortus faciat, sic fiet: Scammonium, vel niger elleborus in vite inseratur, terebra vitem pertundito, & vitigineos ramos illos, quos voles, & fiet.* VEL *circa ipsam agrestis cucumis seratur inde vim detrahens, & cõbibens. Vel si vino veratrum maceramus, idem præstabit, & sic diuersarum mixturarum vires adsciβit. Et*

Ficus.

Quarum esus, aluum læuigat, habebis, si radicibus veratrum, cum tithymalo tritum inieceris, vel inserueris, talia dabit poma. Nec ignorandũ sæpius trans-

plantata, & insita antidotum elanguescere, tu denuò semper adito. MIRE *aluum inaniunt cucurbitæ, & cucumeres, si eorum semina antequam seras triduo, vel biduo dictorum succo maduerint, & enati cucumeres hoc præstabunt. Sic habebimus*

Pruna purgatoria, & somnifera.

Si somnum, & alui deiectionem moliri affectas, sic fuerit præstantius: Ramum, vel totam plantam terebra, inde scammonio, vel opio impleas, papyro, vel corticibus rectè inuolutam relinquito, cumque matura fuerint poma, ventris deiectionem, & somnum molientur. VEL *si citiùs idem affectabis, Caricas ficus, quas Ischiadas Græci appellant, & passas vuas vino, vel aqua per diem macera, dum tumescant: vbi prius scammonium, vel opium dissolueris, & si amarorem quendam resipiunt, dulce aliquod admisce, & insolatis vtitor. Sed de vinis hactenus medicatis.*

et

et

Florum & fructuum conditura.

CAP. VIII.

TAnta est siderei caloris inconstantiæ vis, vt omnia, quæ ambit, & sublunaris complectitur mundus, ad finem tendant, nec à motu desistant: sed non adeò hominum mentes caligant, hebescuntque sensus, quin multa ferè innoxia euadant. & si gratæ fructus figuræ, iucundi saporis, insignisque coloris lenocinio venustauimus, ne tam celeriter eorũ depereat gloria cæliq; improbus variantis motus tabefaciat, & exanimet, sic constantes reddes contra tenorem algoris, æstúsue: nec fies inglorius, si pro viribus ambientis aëris, & per cũcta meabilis ab iniurijs vindicabis, qui naturæ agnatiõe calidæ, quod in pomo reperit,

perit, alicit, vt se miserum innata prius fridigitate lacessitum, quàm naturalis abrepti caloris exinanitum sentiat, eoque flaccessente, siccessit. Plurimùm quoque ad hoc confert loci situs. Fenestras ergo patentes Septentrioni dirige: claudendæ enim sunt, quæ ad Austrum vergunt: Austri enim afflatu rugis deturpantur non tamen sine foriculis, ne pertinaci vento, cùm humorem amiserint, vieta fiant, vel putrilaginis labe putrescant poma. Nunc etiam tradamus modum in floribus fructibusque. Et primo ex Anatolio, & reliquis, vt

Rosæ, & Lilia vigeta seruentur:

Legantur rosæ, reliquique flores, non iam satiui, cùm iam patefacti perennant: sed flore iam dehiscente, cæsuram in liquidam picem immerge, & arundine fissa condantur, ritè picentur, & sub dio obruantur accliui loco, ne labens aqua pluuia noxam afferat. VEL *arundinem iam viridem findito, rosam, vel florem intus condito, & fissuram vt coeat curabis, sic ouans habebis, quod optas.* LILIA *vt talia inueniãtur, qualia condantur, id facito. Cùm occlusa sileant, decerpas, prius quàm dehiscentia se pandant, & arundinibus vel lagunculis opertis, & bene picatis, ne expirent, recondantur: sic cùm exegerit vsus, relaxato spiramento, detrahes, nam vegeta toto anno seruabis. Vel sic* ALITER: *Vas fiat quernum, hoc floribus reple, & rosis, quæ nõdum oscitent, bene operculato, & picato, ne intrò fortasse aqua permeet, putei, vel cisternæ aquis immergas, vel currentibus, quò minus putrefiãt, ibique multum durabunt virides occlusi: cùm omnes dehiscant velis, pediculum in malumfigito, aut aceto*

immergito, soli ostendendo. Nunc modum tradamus quomodo.

Poma in vigore diu maneant.

Præcocia, pyra, mala, cotonea, sed mustea spernenda, ficus, tuberes, & zizipha cum suis frondibus legito omnia immatura, non tamen percruda, caduca sunt separanda, vndique diligenter inspiciendo sint ne integra, nec manibus quassentur, incisos eorum tenaces calida cures amburi pice, parum tangendo, nam faciliùs principium putrefractionis exhiberent: inde canapi, stupaúe inuoluendo, feruenti cera circumline, & circumlita melle demergantur, vt sint omnia submersa, & separata custodi, ne simul commisseas, ne se mutuò contingant: alterum enim ab altero corrumpitur operculo imposito operculatumq́ue vas pellicolato, & per annum viridia semper habebis: & sic omne pomum in melle seruari potest. quod in vetustatem reponitur. AT *virides ficus seruare docet Africanus: Ex viridibus cucurbitis è lateribus eximito partes, quæ splenijs existunt similes, & excaua velut loculos, & vaginas, inde in singulis, singulas ficus appones cũ petiolis, vt durabilius integræ sint allatæ, quippe quæ diutiùs durent integræ, inde obturato, & vmbroso suspẽdito loco, ne ignis, vel fumus inspiret.* VEL *mala in vigore decerpta cõditiua è Sotionis sententia, si gypso subacto illeueris, vel figulorum creta singula crustabis: vbi occalluerint, incolumia diu seruabis, cumq́ue vti libet, dulci aqua perluito.* VVAS *quoque sic immarcessibiles habebis: si singulis fictilia vascula pensilia apposueris occlusa, in imo verò pertusa, & imposito cespite pluuiam arcebis muniens, ne*

vel

vel trunco mutuò rumpantur, vel alio munimine ambito. S I C *pinsito vitro si circumuoluantur, & obruãtur, longo tempore conseruantur. Multa quoque in picatis doleis musto immersis.* S I C *myrteas virgas cum baccis, & ficulneos ramos in amurca seruabis. At si vis.*

Poma in arbore diu immorare:

Ramulos intorqueri iube, ne maturescens humor in ipsa dilabatur, & ea incolumia seruabuntur contra æstiui caloris blandimenta, tali maximè pacto punica seruantur: ne hiantia dispereant. Aliter seruamus.

Sorba & pyra.

Paulo amœnius lecta, sed duriora non decidua, fictilibus vasis condito, & operculato, quæ picari pariter & gypsari facias, bipede effossa scrobe inuerso ore obruito, superinducta terra, spissius supra pedibus calcata, de cliui loco, per quem perennis aqua decurrat. At

Vuas & punica.

Seruare si volueris: Sint vuæ duracinæ, et illæsas legi iube, ne sint acerbitate duræ, neq; maturitate defluentes, tactu molli cum iucunditate calloso, & si qua sunt putrida, resecari debent: sic in feruentem aquam dimitte tempore exiguo, ne excoquantur, sed temperamento quodam opus est: dein sublata in vmbra suspendantur. Neque hoc prætermittendo, quod aduertit Columella, vt seruari omnis possit vua: Decrescente Luna post horam quartam, cùm insolata iam est nec roscida, viti detrahatur, & seruetur. Si vis

Vua in vite vt seruetur

Ex Beritij præcepto: Iuxta vitis radices vmbroso & accliui loco, vt facilè pluuia aqua dilabatur, scrobẽ ad ere-

erecti hominis altitudinem effodito, arenam pauimen to consternas, vt siccitate melius conseruet, supra cala mos & hastilia defigas. & sarmenta luxans illesis bo tryonibus aßiduè obtorqueto, & adnexantur dependeantq́, ex ridicis, ne pauimentum tangant, & contignatione tegito, vt eo imber penetrare non poßit, & reseruatur vsque ad ver perpetuum annum clausa. Rebus his finem imponendo, remanet

Arbores necare.

Si volumus, sic possumus: Corticem in orbem detraha mus, cortice enim spoliata interit omnis arbos, sed tardiùs & celeriùs: vt tilia, & robur ociùs, tardius autem infirmiores. Refert quoque quibus fiat anni tẽpo ribus: Martio & Februario statim emoriũtur, hyeme autem robustis arboribus diuturnior est interitus. At subero corticẽ detrahere oportet, ne deterior fiat. SIC Pastinacæ marinæ radius omniũ caudici præfixus occidit. ET menstruatus pannus radicibus admotus, præsertim iuglandi nuci, vt placet Democrito. Plata nus autem circundolata, quæ in Antrando & Philip pis euenerat, si reuixit, & cortex iterum circumtexit, fuit pro ostento habita. Aruspex enim tũc persuasit, vt sacrificarent custodirentq́, arborem vtpote factam ostento fausto. NVNC verbasci proprietatẽ quandã enarrare superest: Manè cùm flores aperit, si planta leuiter concutitur, paulatim flores siccescẽtes defluũt ad terram omnes, nec fuerit qui id inspiciet, quin magicis præcaminibus euenire credat, si quis decusserit, mania quædam obmurmuret verba. Ex omnibus quæ adhuc narrauimus coaceruatis, vnã nouimus arborẽ, sæpe io ci gratia deliciarum horti arborem dictam; erat enim

cras-

craßitudinis & proceritatis nõ ingratæ, apto vase cõsita, præpingui, rigo, & superfœtante solo, vt tũ plantæ vigore, tum humi vbertate, frugalitateque insitis alimentum supeditaret. Erat trifurca, in vno vuam vinaceis vacuam, discolorem, & medicatam gerebat, quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Affert secundus ramus persicum, ex persico & nucipersico interuallis pluribus æquè distinctum, exossem, & ramulo nunc persicum, nunc nucipersicũ protuberans, si aliquod pomum nucleum habebat, dulcem vti amygdala dabat, & nunc hominum, nunc animalium faciem ementiebatur, diuersaque demonstrabat lineamenta, Dat alter cerasia exossa, acida, dulciaq́. dat mala aurea, cortex floribus, rosisque consita, fructus debitam omnem superantes magnitudinem, dulciores, odoratiores, verno tempore efflorescentes, debitum vltra tempus fructus producentes: diutiusque immorabantur, continuæ fœcunditatis orbem perpetuum annum ministrabant, per quosdã gradus poma sibi succedebant, fœtura interpollabatur, brachia ponderibus inclinata procumbebant, & denique sic cælũ fauebat, vt pulchriorem non conspexerim. De huiusmodi re iam satis: longiùs enim euagati sumus, quàm par fuerat, quorum aliqua ex maiorum monumentis excerpsimus, tempori regionique accommodãtes, quæque multis erant experimentis cognita, multis præterea ingeniosis, & vtillimis auximus.

Diuersa ignaria parandi ratio.

CAP. IX.

F*Ortuitò euenisse narrat Vitruuius, quòd diuersæ arbores, crebreque ventis, & tempestatibus*

exagi-

exagitatæ attritu validò ramos terentes, collisis inter se partibus, & rarefactis calorem euocarint, & ignem excitarint, vnde magna successit flamma, efferati, & agrestes homines inde perterriti terga fugæ dedêre, sic iam sopita flamma, propiùs cùm accessissent, et magnā inde humanis corporibus perpendissent accedere commoditatem, ignem conseruabant: sic vrbanitatis, consuetudinis, & sermonis causas præbuisse, inde pastorum in solitudinibus, & militum in castris explorauit necessitas, diuersa quomodo parari ignaria possint cùm semper abstrusum ignem ad excutiendum silicis, occasio non detur, & docuerunt quæ nam ligna essent vsui accommodata: & quanquam terebrum & conceptaculum ex eodem fieri nonnunquam eueniat, tamen ex vno, quod agat, atq; efficiendi vim retineat, ex altero verò, quod patiatur, ex molli vno, forti altero faciundum censent. Exemplo.

Ligna, quæ attritu ignem concipiunt.

Sunt, quæ maximè calida, vti laurus, rhamnus, ilex, & tilia. Menestor vero morum addit, & conijciunt, quòd ascias ilico retundent, & hebetent, ex his omnibus terebrum faciunt, vt attritu acriùs resistat, & pertinaciùs opus expediat, cōceptaculum verò ex molli: vti hedera, ferula, syluestri vite, & similibus arefactis, & penitus humore omni exinanitis: ad summū ea deteriora ad ignarium vsum veniunt, & reijciuntur quæ vmbrosis contectisque locis assurgunt. Et sic commodius expedies: nec referre arbitror, si laurum lauro, vel hedera enudata, ferulam ferula confricaueris, & (quod præstantius est) fune super eam celeriter & vehementer moto, & vbi fumū eleuabit, adiecto minu-

minuti sulphuris momento, fomitem admoueris, vel arida nutrimenta, quæ ex materia parabis aridi fungi: foliorum excocti velleris, circa tußilaginis radices reperti: ocyùs enim ignem concipiunt, retinentq́ue. Ex ignarijs olea vt inepta reijcitur, pinguiori materia, et immodico humore referta. At cùm hominum mens rarò in eisdem repertis subsistat, sed nouis reperiẽdis, altius viam inuestiget, eius industria repertus est.

Lapis, ignem humido quouis excitans,

Huiusmodi faciũdi ratio hæc est: Magnetem lapidem in ollam, vel aliud cõsimile vas conijce, viua calce immersum, meliusq́; fuerit si colophoniam adieceris cum calce pari: cùm vas expleueris figulari creta circumlito spiramento, fornaci inditur, donec percoquatur: inde detrahatur, & in nouam ollam conijciatur, creta denuo illita imponatur fornaci, alternis eadem prosequendo, dum vehementer inalbuerit et torrefiat: cum opus fuerit, aqua vel saliua superinfusa flammã eleuabit, qua sopita loco calido ad vsum recõdito. Est quoq:

Alia faciendi ratio:

Si viui sulphuris, salnitri vocati repurgati pari põdere, caphuræ duplũ, nouæ calci addãtur, ac omnia mortario cõterantur vsque adeò tenuia, vt in aures euolare poßint, simul stricte linteolo deligata conuoluantur, testaceo vase clausa, superillita argilla, feruenti desiccentur sole figulorum imponatur fornaci, cumq́ue figilinum vas fuerit excoctum, in quo maxima est adhibenda diligentia, in lapidis duritiem coëunt, & rediguntur, extracta ad vsum ministrantur. Sic

Aliter idem.

Hoc efficies: Sumatur magnetis lapidis prænarrata

calx,

calx, salnitri sæpe purgati quadruplum, æquali pondere caphura, viui sulphuris ignem nondũ experti, & terebinthinæ resinæ oleũ, et vini fæces concretæ, quas semper tartarũ vocabimus post hac, hæc omnia mola, vel pila trita cribrẽtur, quæ infracta supersunt, denuo terantur cribrenturque : insuper austeri vini ardentem aquam paratam habeas, eamque infundas, vt superemineat, vitreo vase condito & operculato, ne halitum expiret, fimo supponatur duobus vel tribus mensibus, denis vicissim diebus innouãdo, donec mellis crassamentum imitetur, nec vllum diuisionis iudiciũ præbeat, flagrãti inde carboni inferuescat, dum humiditas omnis euolet, et penitus siccata in lapidẽ coëat. Si hoc cognoueris, vas frange, & exemptã iterum terito compositionẽ, aqua vel humore aliquo leniter superinfuso flamma erigetur, & inter omnes principem hæc sibi vendicat locum: Quomodo quoque speculis ignis accendi possit, aliaue ratione inferiùs dicetur, cũ de ijs agetur.

Variæ ignium compositiones.

CAP. X.

NEC spernanda, vti non necessaria, nec visu existit iniucunda artificiosa ignium compositio, nec multum à superioribus degenerat, de qua nos aliqua narrabimus experimenta, quæ quanquam ab ignaris & idiotis tractẽtur, subtilitatis tamẽ plurimum habent, nec ea recensere pigebit. Et primò.

Ignis mixtura, quæ sub aqua ardeat.

Quomodo autem fieri possit latè patebit : multifaria est enim earum compositio, eaq; dicemus, quæ paratu facilia cùm sint, citius opus expediunt : Puluis primò

pare-

paretur pyrius (vt dicunt) ad bellicas machinas, quibus ab ardenti quasi bombo, nomen bombardum est inditum: hic mixtiones horum subintrat omnes, vtpote basis & fundamentũ: cui adijciatur tertia colophoniæ pars, communis oliuarum olei quarta, sexta autẽ sulphuris, ritè permisceantur, ex omnibus resiccatis periculum sumunt, si valentiùs vritur quam quæritur, colophoniæ & sulphuris, si remißiùs pulueris dicti plusculum suggeratur, horum mixtura in stramentis, & linteis obuoluatur pannis, vel loculis ex ijs confectis, strictiùs quã poßit, inde funiculis & ligaminibus obuolutam feruenti immergunt pici, & resiccari curant, ac denuò straminibus munientes, illinũt pice, vt eam ab aquæ humiditate tueatur, nec ignis vi disrumpi sinat, vbi autem ritè fuerint insolata, paruo foramine peruia, ignem immittunt, & ardere incipientẽ, paulo morentur tempore, tum proijciunt in aquam, nec se ab ea extingui sinit, nunc fundum, nunc aquæ superficiem petens, & in ea obuoluitur. Nec displicet, vt naphtam adiungant ijs, quam petroleum vocant: rapacissimus enim ignis est, eoq́ longè viso dißilire cogit, vt magnes ferrum, & comburitur. Multumq́ue bitumen hoc in aqua ardet, quod à natura artifices mutuati sunt, nec balneorum semper ebullientium alia reddi potest ratio, nisi quòd bitumine intus ardeant, & aqua depascuntur, quæ continuæ sit causa ebultionis. Bellica sæpe instrumenta huiusmodi cõpositionibus replentur, inde igneas quasdam emittunt pilas emimus, & disrumpuntur, quas sic parant: Puluerem hunc obuoluunt stupa ac mixtura, quam diximus, illinunt & implicant, & concauas machinas replẽt puluere, pilis, et

mix-

mixtura vicissim inspersis igneque admoto in hostiũ congressibus pile per aëra proijciũtur accẽsæ. QVOD olet vicem expleat, & ardentiùs exuratur, immitunt aliqui suillum adipẽ, anserinũ, sulphur ignẽ nõ expertum, quod Græci vocant ἄπυρον, sulphureum oleum, & naphticum, salnitrum sæpè purgatum, ardentem aquam, terebinthinã resinam, liquidam picem, quam omnes Kitram vocant, vulgò dictam liquidam vernicem, vitellorum ouorum oleum, & aliquando vt molem his addat, et liquida inspisset omnia, lauri scobem immiscent: ijs vitreo vase occlusis, illud sub fimo condito, per menses duos vel tres, alternis semper denis diebus innouando fimũ, & remiscendo, exemptæ inde compositioni, si ignem adieceris ardere non desinit, nisi tota fuerit absumpta, aquæ enim aspersione non restinguitur, imò accenditur: veruntamẽ luto, terra, puluere, & omnino quibusuis aridis suffocatur, si caßidi, clypeo, & armatis hominibus inieceris igne candẽtes reddit, vt comburi cogantur, aut arma exuere. ALIVD trademus, quod valẽtioris est operationis, terebinthinæ resinæ, picis liquidæ, & vernicis, inde picis, thuris, & caphuræ pares portiones, viui sulphuris sesquitertium, salnitri purgati duplum, ardentis verò aquæ triplum, & tantundem naphthici olei, sed salicis pollinis carbonum pusillum adijcias, hæc simul conficiantur, & in globulos effingito, vel ollulas reple: sic exurit, vt extinguere sit vanum. Alia inter has reperitur.

Ignea mixtura, quam Sol accendere potest.

Maximè autẽ feruens in meridie, & id præcipuè illis rigionibus vbi Sol flagrat, vel sub caniculæ ortum, nec aliunde euenit, nisi accendibilium rerum compositione,

tione, hanc tamẽ ſedulò parabis, qualis eſt, quæ ex his conſtat: Caphura paretur, inde viuis ſulphuris, terebinthinæ reſinæ, iuniperi, & vitellorũ ouorum oleũ, pix liquida, colophonia in puluerem redacta, ſalnitrũ, & omnium duplum ardẽtis aquæ arſenici, & tartari puſillum, hæc omnia bene tuſa, & remixta, vitreo condas vaſe: quod per duos menſes obrutum immorari oportet, fimum ſemper innouando, & remiſcendo eodẽque (vt docebimꝰ) eliciatur aqua vaſe, hæc inſpiſſetur, vel noſtro puluere, vel ſtercore colũbaceo, & tenuiter cribrato, vt ſtrigmenti formã habeat, ligna delinito, vel aliqua cõbuſtibilia, & æſtiuis Sole vtitor diebꝰ. Hæc omnia Marco Gracchco aſcribũtur. Vim retinet comburendi maximam columbaceum ſtercus. Refert Galenus in Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, ſic domum conflagraſſe. Erat proiectum columbaceũ ſtercus, in propinquo feneſtram tangebat, vt iam cõtingeret eius ligna, quæ nuper illita reſina fuerant, cui iam putri, & excalefacto, & vaporem ædẽti, media æſtate cùm Sol plurimus incidiſſet, accendit reſinam, & feneſtram, hinc fores aliæ reſina quoque illitæ, ignem concipere, & ad tectum vſque ſubmitere incipiunt: vbi autem à tecto ſemel eſt accẽſa flãma, celeriter in totã graſſata eſt domum, cùm maximam habeat inflammandi vim. Præterea

Ignẽ, qui oleo extinguitur, & accenditur aqua,

Fieri ſi opus ſit, ea ſunt conſideranda, quæ faciliùs in aqua ardent, vel in ea ſponte accenduntur, vti caphura, & viua calx. vnde ſi cera, naphta, & ſulphure mixtum compoſueris, ignemque cõcipiens, vbi oleum inieceris, vel cœnum extinguitur: reuiuiſcit enim &

maiorem concipit ignem infusa aqua. Hac fiunt compositione faces, quæ fluminum traiectu, & pluuiosis locis nõ extinguuntur. Narrat Liuius, vetulas quasdam in eorum ludis, accensis facibus, ex his confectis, Tyberim tranasse, vt miraculum expectantibus, & cernentibus ostentarent. Hinc pro itineribus fiunt

Faces, quę ventis non extinguantur,

Quod è sulphure eueniт: difficiliter enim extinguitur, vbi flammam concipit: vnde faces cera, & sulphure vicißim oblinitis, & confectis, ventis & tempestatibus innoxiè feruntur. PRO *ducendis autem exercitibus, vel necessarijs rebus alijs, vtuntur tali: Earum ellychnium salnitro ebulliunt, & aqua, & exiccatum sulphure, & ardenti madefaciunt aqua, inde candelas hac efficiunt mixtura: constat enim sulphure, inde caphuræ, & terebinthinæ resinæ medietate, colophoniæ duplo, ceræ autem triplo: quatuor efficiunt candelas, eas componunt simul, in medio autem viuum sulphur inijciunt, & pertinaciùs omnibus resistit.* SI *candelam aliquam niue circumtexeris, vt pueri solent, & incendes, in niue flamma ardere videbitur. Sed vt facilè accendatur,*

Aqua ardens

Effici sic ritè poterit: Vetus, validum, & nigrum vinum habeas, inde intus viuam immitte calcem, tartarum, sal, viuumq; sulphur, vitreis chimistarũ organis (vt docebimus) aquam exugito hæc mirè ardet nec ardere desierit, nisi tota consumetur, vel parũ relinquat: si in patinam, vel aliud patentioris oris vas pones, & flammam admoueas, illicò ignem arripit, si in murum proieceris, vel è fenestra noctu, innumeris

scin-

ſcintillis, & igniculis accenſum aërem videbis, ardet in manibus detenta, nec comburit multùm, id autem aduertito, ſi pluries diſtillabis minus ardere, id enim aceto contrarium aqua habet ardens. Si minus phlegmate redundet vis ſpongiam oleo madidam vaſis ori in diſtillatione accommodato, phlegma autem penetrare non ſinit. Si

Flammam eminus proijcere.

Quæſieris, id commodè faciunt colophonia, thus, & ſuccinum præcipuè, nam ſi flammam cõcipit, in altum ſe tollit, eminus flammam emittẽs, ſi inter digitos candelam continebis: in palma autem pinſitum puluerem dumq́ue proijcis euolet puluis per candelæ flammam. Si optabis ab

Igne tueri aliquid, ne comburatur:

Ea conſiderato, quæ ſummè frigida, obſtupent, et ſubtilia ſunt, & ob ſubſtantiæ connexionem ab igne non vincuntur, vti amiantus lapis, quem plumeum alumẽ vocant, extincta calx, oui albumen, altheæ ſuccus, hyoſcyamus, pſyllij ſemẽ: hæc cum ſuccis permiſcentur, dũ linimenti ſpeciem aſſequantur, inde manus oblinito, & illæſus ignem detinebis: non ſic tamen, vt omnino tutus, & intrepidus pertractare poßis, vel per ignem ambulare. ex amianto lapide mappæ texuntur, & ſi ſordidatæ igni proijciuntur, candori priſtino reſtituuntur. Inde autem ſi vis

Ignitus totus videri:

Prædicta vbi te linineris mixtura, reſiccari curato, & tritum ſubtilißimè ſulphur inſpergito, flammam admoueas, vbi ardere incipiet, ignitus videberis totus. Si minus commodũ fuerit ſulphur, ardentis aquæ

irroratus aspergine, quam diximus ignem admoue, & aliquantulum sub ea tutus deges. Fitq;

Puluis pyr⁹ in bellicis instrumẽtis mira operans:

Si quis in vulgarem puluerem duodecimam argenti viui partem, marchesitæ tantundem, & colophoniæ & rectè pertunderit, & permiscuerit, hoc puluere si bellica repleuerit instrumenta, vbi ignem admouerit, ingenti fragore dissilit machina, vt astantium multos interimat. CONTRA *autem si in pyrium hunc puluerem combusta papyrus immisceatur, vel quod idem explebit, valgaris fœni seminis duplum, si optimè trita immisceantur, validißimam vim retorquet, vt nec flammam, nec strepitum tam validũ emittat: tali puluere mira ingeniosus excogitabit experimenta.*

Qui fieri posit latex in tenebris refulgens:

CAP. XI.

T*V qui præauidus ad lectionẽ rerum accedis, quas larga, eademq; prodiga Natura humano vsui liberaliter fœneratur, abditas, & delitescentes, eumque curat tenebris innoxium reddere, quod non est profecto aspernabile, ex ijs ingeniose require, quæ præstare possunt, pleraque etenim habes, quæ in noctibus sensum feriunt, & cient, multa Aristoteles, multaque paßim experientia demonstrat: Ceu bestiolæ, ex insectorum genere quas Greci* πυγαλαμπίαδας, *Latini nitedulas, siue cicindelas, vocant. Sunt fungi, capita, & squamæ piscium, vti recentis trichiæ, & vulgo harengi dicti. Sic miluus, siue miluago, quòd oculi noctu splendeant lucerna dicitur. Pectinum vngues in tenebris igne lucentes, & in ore mandentium. Sic luporum, & ælurorum oculi. Estque*

in Germaniæ ſaltu in Hercinia apparens volucris, cuius lucent pennæ ignium modo, earumque ſplendore viatores, per innumeras illas ſolitudines itinerum dubios moderantur euentus. Sic de ſpondylis, plerisque oſtracodermorum generibus, vel ſuper eos inſidente muſco. Aglaophotidis marinæ, & terreſtris meminit Ælianus, tale nomen à ſplendore lucis inditum, aliaque maris alumna animalia. Sæpe manibus marinam aquam exagitatam, igneis ſcintillis coruſcantem vidimus. Narrat Ioſephus vallem, in qua eſt locus Baraas, ex eodem radicis nomine dictus, igneo colore fulgurans. Sic nictegretum, cuius valde miratus eſt Democritus. Iam quercus præaridi caudices, ſituque marcidi, argenteo noctu ſplendore aſpectum mouent, & vulnerant. Carbunculus in tenebris rutilat, aërem circumſecus pro corporis modo illuminãdo: et multa ſunt quoque noctu lucibilia, grauiſsimorum authorum teſtimonio cõprobata. At ſeries admonet doceamus inde humorem extrahere, ex quo latiùs diffuſiusque proficiſcatur lumen, & emanet, vt noctu videri poſsit. Iam infra pateſcit

Exemplum.

Nitedulæ igneo multum colore coruſcantes, inter omnia principatum obtinent. Nos earum caudam à corpore reſcindimus, præcauendo, ne alieni quippiam nitidis partibus immiſceatur, porphyretico lapide conterendo, diebus quindecim, vel pluſculis ſub fimo vitro condimus: fueritq; præſtantiùs ne latera contingant, ſed pendeant: iam elapſis diebus, furno, vel calentis aquæ balneo vaſe impoſito, & accommodato, paulatim luculentum, & ſtillatitium laticem ſubiecta pa-

ropſide recipias, ac pellucido cryſtallino orbe condito, ſic conclauis medio lucigena pendeat aqua, & aërem illuminabit, qui eſt circa illam, vt maiuſculæ literæ noctu poßint conſpectari: dummodo à non magis ſplendido illuſtretur, ſic enim illius penitus exiguum lumen exoleſcit, vt interdiu videri nequeat. Cui congener, nec multum dißimilis eſt aqua, ex dictorum piſcium ſquamis ſedulò extracta, quā ſæpe ſeparari vidimus, nec à prima ferè dignoſcitur, eandemq́ue in reliquis parandi ratio iam patet, eisq́ue vtimur in dicendis.

Multa literarum experimenta, variæque ſcribendi latebræ. CAP. XII.

DE clandeſtinis literarum notis, quas vulgus zipheras vocat, duplicem ſtatuunt normam viſibilium vnam, & per ſe dignum tractatu ſtudium habet, deliteſcentium verò alteram: iam poſcente hic loco, aliqua commentari cenſuimus, & quæ hæc conſequuntur, Magnatum & Principum rebus conſulentes, dum abſentia curant, & commenti illius gnaro conſcribunt. Nos paucula oculis ſubijciemus exempla, nō ea tantùm recenſendo, quàm quæ inde ſunt euentura, & ij noſcent, qui nonnihil addentes, coniungentes, vndiq; artificio contexta, & velata detegūt, ne in manus in docti, & gregarij peruenientia vileſcant: tunc enim chariora, cum arcana, & fido clauſa pectore diutiùs commorantur. Sed quæ iā ſæpius peruulgata in medium afferenda duxerim, ad rem redeūtes, dicamus, quonam fiant pacto

Literæ in tenebris conſpicuę,

Si quis furtiuo ſcripto rei cōſcio nouo aſtu excogitata quæpiam nuntiare quæſierit, quæ tantùm nocte intēpeſta

pesta conspextari queant: prænarrato iam liquore graphicè describendo pagina saturetur, maxima adhibita sedulitate, & ineffigiata interdiu apparebit. Si hoc minus fortasse tutum, magisque fuerit cordi

Literas lumine interpositas legere,

Hæc est scribendi inopinabilis latebra, nec vti cæteræ leuiter igni detegitur: Si colore corporeo albo scriptitaueris, vti cerussa liquido immixta gummi, vel consimili, sit chartæ concolor, néue aliquid sit discerniculi, vel coniectari poßit, tunc oculo, & lumini interiecta sideris, vel candelæ, vbi descriptæ fuerint literæ, ocularibus radijs penetrari non sinunt, sic obscuriusculæ conspiciuntur. Vel si velimus, vt

Literæ in nigro extemplò candicent,

Est, & occultiùs mentis conceptum proferendi ratio: Luteum, ouique albumen valide exagitatum, instar scriptorij atramenti liquescat, huiusmodi literas, vel lineamēta protrahe, iam exiccatis, colore atro papyrus superlinatur, & inquinetur: vbi vero literæ iam obrutæ liquescant velis, lato ferro, vel cultro leuiter eas erodendo, tenebricosum dilacerantes velum, vti nebulas discutientes supra modum candore panduntur insigni. Sicque si

Literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant.

Optabis: potieris, si stillatitio calcanthi liquore, vel ardenti aqua affusa donec solutum fatiscat: ac papyro literas duxeris: iam enim siccescentibus cælantur: porro combustam paleam ex aceto triturabis, & quæ sumus scripturi, in priorum interstitio versuum latè describito. Omphacitis inde galla albo vino decoquatur, spō-

giam madida, cum cordi euenerit, leuiter expergifican do, & ſuper eas inducta atterendo, vernaculus nobis color ater obliteratus delitefcit, priſtinus verò inuiſibilis refricatus nobis fiet conſpicuus. At

Literæ intercutaneæ, & indelebiles in membro quouis.

Appareant ſi velis: ſic citò expedies: Cantharides naturalis diei curriculo valida aqua, vel tritiùs auri ſeparationis madeāt, inde graphio, vel apto ſtylo, ſum ma cute brachij vel alterius membri characteres effigiabis, læſa humore caro inflatas ſurgit in veſiculas, exulceratur, ſic acris veſtigia aquæ vi, albas cicatrices perpetuo emarginat æuo, & nunquam euaneſcentibus literis membrum inſignitur. Vel

Literas confeſtim loco quouis emergentes

Nigras & coloratas efficies: ſi aceto, vel vrina, clăculum in manibus, vel alibi literas exarabis cū exiccatæ fuerint, nec veſtigia apparēt, et viseluceſcāt, fuligine, vel colore, quē vbertim infectoriæ dāt officinæ, extricato, & nigricabunt valde, ſi eaſdem albas quæſieris charta, ficulneo lacte delineato, exiccatas carbonis pol line inſparſo confricato, & detergito. At reddere

Literas igne, vel aqua viſibiles

Sic poſſumus, & literas in carminum intercapedinibus, & ſyllabarum coagmentis, & diſtantijs protrahere. Contineat epiſtola inane quippiam, vt inconditè putet poſitas, & interceptè, aut nihil omnino, aut ægerrimè ſentient. Si citrij, medici imali, cæpæ, & om nium ferè acriū ſucco deſcripſeris, ſi igni inferueſcit, eorum acrimonia detegūtur illico. MAIVS *aliquantulùm ſubtilitatis habet; ſi alumine aqua diſſoluto,*

ſcripſeris

scripseris, cumq́ lectioni accedis, aquæ immergendo,
ate euadent visibiles & elegantes. Si verò candicent
velis, & lacteas sic facies: Lithargyris primò teritur,
& fictile aquam continens, cum aceto conijcitur, deco-
quitur, & decoctum per colum traijcito, serua, inde li-
monis succo citrigeri generis literas exarato: iam enim
siccescentibus abdūtur, si seruato liquore immerseris,
lacteas & cōspicuas videbis: Si mulierum vbera, vel
manus ea madeāt, prædicto insperso liquore lacte resu
dabūt: vtitor, si inops aliquādo eorum fueris. Si quo-
que literæ hirci adipe lapidi fuerint inscriptæ, lapidiq́
occultæ prorsus, si lapis idē aceto demergatur prodeūt
ilicò, & quasi sculptæ foras eminentes extabūt. Si au
tem absoluta aqua perscribendo, literas nigrescere iu
bes, vt nauiùs expeditiusq́ue itineribus accingamur:
Gallas & calcanthū subtiliter pinsito, inde puluerem
chartæ inspergito, panno perfricato, recteq́ue expoliā-
tur, & vt sit chartæ cōcolor, & pertinacius inhæreat,
cōtuso iuniperi gūmi, quod scriptoribus vernigo dici-
tur, addatur reliquis, cùm vsu euenerit, aqua vel sali-
ua scribito, & nigrescunt: ijsq́ue simillimæ eueniunt
technæ, quas per longum esset recensere. At

Literas ouo imprimere

Africano sic placuit: Alumen ex aceto subtiliter mul
tumq́ue terito, & cortici quicquid velis affigurabis,
ferūeti Soli exiccato, muriæ vel acri aceto impone, tri
bus vel quatuor diebus, resiccatum coquito, cumq́ue
fuerit tostum cortice enudabis, & duro albumini scri-
ptas literas reperies. INDE occurrit alterum: Cera
circumlinito ouo, stylo literas exarando, fatiscentes ri
mas humore reple, ac aceto macerari sinito per diem, cū
ceram

ceram sustuleris decorticato, & peruium corticem, & ouo impressas leges literarum figuras: Nunc lege, quæ improbo excogitatu necessitas explorauit, vt

Literæ constitutis diebus deciduæ sint, & euanescant,

Quantùm humanũ euolat ingenium, dum naturæ secreta pandit? Demersetur tenuis elimatus chalybs in separationis aquam, pondere iam triplicato, quibus liquidæ picis, vel terebinthinæ resinæ fuligo addatur, vt nigrior fiat, & dolum cooperies: porphyrite multũ teratur, scribe, & consenescentes decident. Hoc silẽtio prætereundum non putaui, quod maximè præcipuum & tanquam rei caput est, periculum frequenter facere: nam si diutius in charta commoratur, fortis aquæ plusculũ suggeratur, & si fueris sedulus, subcrocea nõ remanebunt vestigia: hac indicij norma frui poteris. SIC aliud consimile genus habebis, si sic mentiri satius fuerit: Chrysocolla, ammoniacus sal, & alumẽ æquali pondere certent inter se, tusa omnia fictili condãtur, & forte ex calce parato lixiuium, & faucibus excepturi vasis lineo panno obtento, colato: sic igitur parum ebulliat, atramento immisce, & vbi incolumes aliquantulum durabunt, iam flaccescẽte fiunt caducæ, ad vsum recondito. Sed lituras, maculas, vel

Literas penitus abstergere

Si quæsieris: Calcanthi & salnitri aqua calamo supra literas delineato. VEL è sale alchali & sulphure, paruis conglobatis orbiculis perfrica, sic erodet, vt nec vestigium remaneat. Literas vero disco Lunæ obsessis nunciare, iam certiores facti conscribemus, Hæc enim raptim perscripsimus.

De

De conuiuijs & epulis mirè apparatis. CAP. XIII.

HÆC silentio prætereunda cogitaueram, ganeonibus & bibacibus, coquis & popinarijs relinquēda, vt à re ipsa plurimùm aliena, & inconuenientia, & defæcatoribus auribus non mittenda. Sed omnibus satis faciendi gratia apposuimus, aliquibus hæc reliquis gratiora, & ijs similia fuerint, nec gulæ & genio indulsisse vnquam pœniteat: sic summatim perscribentes, ne longiori narratione legentium animos detineamus, ad ea noster se conuertat sermo, vt conuiuia frugalesque cœnæ lautiores apparatu videantur. Et primo

Vini haustu nimio ne inebrietur accumbens, *Vel si cibo largiùs sumpto corpori noxam sentiet, sic discutiet, vt Cato docet:* *Initio, ac cœnæ summo crudæ braßicæ quatuor vel quinque cymata esto, & crapulã sedat, vini noxam restinguit, & reddet quasi nil ederis, biberisque, adeò inter se perniciali dißident odio, vt satæ alterã altera discordante natura fugiat. Inde Androcydes sapientia clarus cõtra temulẽtiam valere indicauit, & contra eam mãdi præcepit. Nec omittam, quæ Nestor in Alexicepo suo dixerit: Braßicam enim Lycurgi lachrymam vocat: inquiens. Cum Bacchus eum reueritus mare subijßet, Lycurgũ vite vinctum lachrimam emisisse, & è lachrima natam esse dicit, & ob id contrarietatem inter vinum & Braßicam esse. Idq; euenire tradit Aristoteles, quod succum dulcem discutientemque obtineat. Vnde Plutarchus in sympoſiacis dulcia ait, si vino infundantur ebrietatem discutere. Euenit aliquando à capitis distillatiõe*

colu-

columellam in guttur laxari, tunc crudæ braßicæ succus capiti impositus, vuam retrahit in sublimen oris partẽ. Inest & crambæ vino obsistendi vis: nam si vineto obseritur, dilutiùs proueniet vinum: inde apud Ægyptios et Sybaritas solenne erat ante omnia crambem sumere coctam. Aliqui id amethysthino vasculo facere consueuère ante compotationem, quò impunè vino indulgere possent, ex Athenæo. At si ALITER vini noxam inhibere voles, maximè dilutiusculi, nam citius crapulam senserint, quàm qui meratiùs hauserint. Si multum poturus eris Africanus docet in cibatu præmittas tres vel quatuor amaras amygdalas exiccantes, & humiditates absumentes, vinolentiã propulsabunt. Narrat Plutarchus Cheronæus apud Drusum Tiberij Cæsaris filium medicum fuisse, qui cùm bina senaue amara amygdala esitaret, in comestura bibendo superabat omnes, qui iam deprehensus, ijsque deinde priuatus decertare amplius nec pauxillum valuit. NEC incassum pumicis farina, si potor in bibẽdi certamine præsumat eam. Affert Theophrastus periclitari, nisi vniuerso potu impleatur. Sic Eudemum in vigesimas secundas vices durasse, demum balneũ ingressum nil reiecisse, ac ita cœnitasse vti si non bibisset, vi absumente siccifica, & in cadum musti bullientem coniecta, statim in totum vini feruor sedatur. AD auerruncandum quoque meri exitiũ antiquitus in cõpotationibus corollis floreis redimita capita ferebant.

Vnde Ouidius:

Ebrius in cinctis phylira conuiua capillis
Solet, & imprudens vtitur arte meri.

Et Valerius Martialis:

Pin-

Pinguescat nimio madidus mihi Canus amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Rationemque dicunt, quod nimia frigitate cranium frigescat, vt vinolentiam, & eius vim extinguat. Vnde Dionysium legimus discumbentibus hedeream instituisse coronam, quæ insita frigidifica vi vini potentiam retūderet, nam ea contra crassantis ebrietatis impetum obsepit, calidum siquidem meri capitis poros patentiores reddit, frigidum enim sic contemperat, vt scandentes repercutiat vapores. EST *& altera priscorum patrum cura, vt crapulosa extinguātur, vt lactucis cœnæ fine vescerentur, cum insitam frigiditatē habeant maximam: nunc autē initio ea vtimur cœnæ ad conciliandam appetentiam. Vnde Matialis:*

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Dioscorides tanquam acrepulam nuncupare videtur, quod ebrietatem prohibeat. Vini autem postquam meminimus, de eo enarrentur, quæ visa sunt, quomodo oporteat

Vinosos abstemios facere.

Multi enim sunt cùm vinum liberaliùs hauriant, vt nil eis perniciosius sit, in morbos, & denique in mortē incidant: ad eos aspernari & abhorrescere si voles, & Clitorius fons lōgè abest: Anguillas tres, vel quatuor vino immersas finito dū emoriātur: ebrioso vinū admoueto, & pertedescet semperque oderit, nec amplius bibet, vel quamminime modestius degens. Mullum quoque vino suffocatū (Athenæus memoriæ prodidit) si protinus à viro absumatur, Veneris impediendæ potestatem habere, si à muliere, nunquàm eam cōcipere.

Fortasse

Fortasse ALIO *modo placebit, vt hæc amplius degustent, idque docet Iarcas, vt in Apollinij vita demonstrat Philostratus: Obseruato vbi noctua nidulatur, illius oua præripias, elixata infanti incommessatione præbeto, semper inde vina perosuro.* SIC *è cæsa vite distillans aqua, multum potata sobrium facit, vti Democritus docuit. Scire autem*

Vinum an habeat ammixtam aquam,

Ex Democrito & Florentino condisces: Mala vel syluestria pyra vino immerge, si perfluitantia supernatauerint meri indicium, si merguntur, iam diluti. Ex *Sotionis experimento: Paleã, arundinem, vel sermentosum aliquod oleo illitum in dolium immittũt, extrahunt, & si aliquæ hærent guttæ aquam habet.* IN *calcem fundito, si calces diffundet aquæ mixtione defraudatum, & conglutinans meracum est.* SIC *in linteũ si diffunditur: & præterea multa extant. Si verò mixtum displicuerit, ecce*

A vino aquam segregandi modus:

Cißibium paratum habeas, id est vas ex hedera tornetur, vel aliter conficiatur, vinum conijcies, et si qua mixta fuerit aqua breui tẽpore foras extillabit, quod contrarium antiquos omnes, et recentiores sensisse video: cui tum ratio, tum experiẽtia reclamat: nam cùm foraminulentum sit lignum, multisque interpateat rimulis, aqua humorũ omniũ subtilißima ex Aristotele foras effluet, quod corpulento magis reseratur. EST *& alia segregãdi ratio licijs vel penicillis ex goßipio, vel lino dolio immersis, vt superemineant, ab eo aqua secernitur. Sic vino iniecta spongia & expressa, plus aquæ quam vini eijciet. Sic breui temporis processu*

Vinum

Vinum diuersè odoratum

Reddes: Ardenti aqua immergantur simplicia, cuiusmodi odoris quæsieris vinũ: nam aquæ natura odorẽ illicò combibet, per colum traijcito, & defæcatum finito vt considat, vino immisce, ab eo enim sapore nõ est dissimilis, & nimium perolentia relinquet. Nunc docetur

Aqua salsa quomodo reddatur potabilis.

Quod docet Aristoteles: Si enim vas cereum efformabimus vacuum, & in maris aquas immergimus, quæ per ceræ poros intro delabitur fiet potabilis. Sic crudo fictili vase obstructo ore quod enim intro permeat percolatum est, quod salsedinem facit per commixtionem, secernitur. FIT *aliter vberiùs & celeriùs: Sabulonẽ fluminum in salsam aquam immittas, & paulisper im moraberis, & lineo panno subiecti vasis ori, obtento colatur, donec salsamentum amiserit omne, & dulcescet: multa vti vilia sileant. Nunc autem dicemus vtrum potuerit videri*

Anser iam viuus excoctus.

Sæpe enim lautis opiparisq; mensis magnatibus apponuntur, sic inualuit gulæ luxus: cape conficiendi normam: Sit anas, vel anser, vel aliud viuacius animal, sed in hoc anser omnibus antestat, capite colloque relicto toto sit implumis corpore, sit hinc inde obuallatus igne, & circumseptus, nõ arctè, ne suffocetur fumo, néue igne torreatur citius, non largè, ne impunis euadat: intus passim pocilla, & ollulas aquæ plenas, cui sal & mel adijcias, ibique lances elixatis malis sint plenæ, et tessalatim disco cõcisis, ipse totus liquamine obductus & laridatus, vt esculentior sit, & facilius decoquatur

ignem

ignẽ admoue, festin are nolito, vbi calore efferuere cœperit, circumambulando & fugiendo præsepit ignis et iter includit, sic improbus aquam absorbendo compescitur, cor, cæteraq́ue membra refrigerando, medicamẽti vi laxat aluum, abstergit & exinanitur: & vbi inferbuerit, interiora decoquet, spongia continuò cerebrum; & cor humectato: vbi verò insania ferri & cespitare conspexeris, deficit cordi humidum, remoue, conuiuis appone, euulsis semper partibus vociferantẽ vt ferè priùs commessatus quàm mortuus videatur. Nec visu iniucunda

Murena eodem tempore frixa, elixa, tostaque

Erit: primo pãni attritu eam excruciatã veru infigas, & elixas & frixas quas vis partes, ter, quater lineis obuoluas linteolis, insperso in vno pipere, in elixo petroselino, croco, menta, fœniculo, & passo cõtusis, aqua & sale, vel iusculo madeãt, frixas oleo, ad ignem vol ui iubebis, fasciculi aspergine origani semper humectando, vbi pars iam fuerit torrefacta remoue, & optimum erit obsonium epulaturis præbeto. At verò

Ouum, vt hominis caput magnitudine superet,

Reddere tam ingẽs si vis, extat artificium, nec à naturali dignosci potest: Decem vel plura boleta, & albumina inuicem separabis, boleta leuiter commisceto, & in vesicam immittito, rotundamq́ue ligando imitaberis figuram, in ollam aquæ plenam imittas, & cum bullis intumescere cernis, vel cum duritiem traxerint, exime, & albumina addito accummodando, vt in medio insideant, & iterum coqui finas, sic corticibus enudatum habebis, quas sic effinges: Ouorum cortices albas & elotas cõteres, vt in tenuissimum puluisculum volent

volent, forti aceto, vel distillato emacerari sinito, dum mollescant: nam, si ouum in aceto diutiús fuerit appositum, cortex eius dissoluitur, et tenerescit, vt facilè, per strictum os phialæ poßit immitti, vbi fuerit intromissum clara aqua in pristinam reddit duritiem, vt demirari cõtingat. Cortices cum vnguenti formam præ se tulerint dissolutæ, penicillo aliquo, super excoctum ouum corticem inducas, & clara durescit aqua, tunc verum, & naturale habebis ouum. Si vis autem vt

Pisces charta frigantur:

Ex charta simplici frixorium vas efformato, ibi oleũ & pisces ardentibus prunis, quibus flammæ desint, imponantur, & citius, & commodiùs expediet. Nec superpondij modò addere pigeat, quod fortaßè sciße nõ obfuerit. SI vis dissecta caro iterũ coalescat: Symphyti, quod vulgò consolida maior dicitur, radices, quæ foris nigræ sunt, intus candidæ, & glutinosæ, vnà cum concisis carnibus ipsis coquantur, & celerrimè coniungentur, vt incisuræ non videantur. Nec inferior vis petrea simphyto inest, quòd summè glutinet, sic quoque de holosteo fertur. SI chalybis frustulum inijciatur ignitum in deplumatum, & exinanitum pullum, & tegatur, ne calor euanescat, & si tetro inficit odore, esui tamen bonũ erit. SIC pipionem exossum reddes. Si exẽnteratum acri aceto per naturalem diem sines, bene lotum, & aromatibus repletum, elixabis, vel assabis, sic eis caret, ossa vt simul mandi poßint. SIC oua viuæ calci obruta, aqua expersa decoquũtur. SI friabilem gallum, vel tenerum exoptabis: Iugulatus pensilis adhæreat ficus ramo, & maximam accipiet teneritudinem, quòd Aristionis coquus dum Her

culi immolatum gallum, qui fico pependerat, inter epulas attulisset, admiratus Aristio citam teneritatem, è durioribus periculum cœpit, & verum reperit.

LIRÆ *chordæ minutatim cōcisæ, nuper excoctæ carni reiectæ, vermiculari videbuntur.* ET *leporis excoctum, & congelatū sanguinem in puluerem versum, super carnē inspargendo, sanguinosa videbitur caro, vt nauseabundus eijcias: & multa, quæ gulosis relinquimus. Sat sit tantum debacchatum esse.*

De Mechanicis quibusdam experimentis.

CAP. XIIII.

QVædam extant nō spernendæ subtilitatis experimenta, ab omni mixturæ additamento secreta, quæ non iniucunda fore putauimus ingeniosis, & artificibus, vt omne liber hic suboleat. Extat & artificium, quod aliquibus

Draco volans

Vel Cometæ sidus dicitur, cuius talis sit constructio: E subtilioribus arundinum paxillis quadrangulum constituatur, vt longitudo latitudini hemioliæ sit proportionis, diametri duo & ex oppositis partibus, vel angulis immittantur, quarum intersecatione funiculus illigetur, & eiusdem quantitatis, cum duobus alijs iungatur, è capitibus machinæ prouenïētibus: sic papyro, vel subtili lino obtegatur, ne quod graue in ea sit: inde è turris, mōtis, vel altioris loci fastigio, æqualibus & vniformibus ventis credenda, non validis ne dirumpatur machina, nec leuibus, si vndique silebit aura, nam eam non sublimat, ventorumq́ue segnities irritum faciat laborem: ipsa recto non incedat tramite, sed obliquè quod efficit funis tractus è capite vno, ex

altero

altero longa cauda, quàm è restibus effinges æquidistantibus, & papyris paßim religatis, sic leui tractu immißa, artificis manibus committenda, qui nec segniter, nec oscitanter, sed valide impellat: & sic volitans carbasus aëra petit, vbi paululum fuerit eleuatū (hic enim ex domorum anfractu disruptus est ventus) vt vix manibus compesci, vel retineri queat. Laternam aliqui supra locant, vt cometa videatur. Sclopū alij charta, & pyrio puluere inuolutum, & cum in aëre quiescit, immittitur per restim accensus funiculus, anulo, vel lubrico aliquo, statimq; velum petens, ignem ori admouet, maximoque tonitru, in plures machina dißilit partes, & ad terram procumbit. Ælurum aliqui, vel catulum ligant, ac per aëra immissas auscultant voces. Hinc auspicari poterit ingeniosus principia, quonā pacto, & homo volare poßit, ingentibus alis cubito, & pectori deligatis, eas autem à pueritia paulatim iactaræ assuescat, loco semper sublimiori. Quod si quispiam id mirum putauerit, aspiciat ea, quæ Archytam Pythagoricum commentū esse, atque fecisse traditur: plerique enim nobilium Græcorum, et Fauorinus Philosophus memoriarum veterum exequentißimus, affirmatißime scripserunt, simulachrū columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaque mechanica factum volasse, ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Sic facere possumus, vt

Ouum in aëre ascendat:

Oui corticem vacuum rore complemus, & Maio mense eum accipimus: (alio enim tempore, vt æstate & autumno, verus ros non est, vt physicis constat rationibus)

nibus) & in meridie Soli oppones, & ab eo eleuabitur, & si difficilis aliquando fuerit ascensus, baculi, vel tabulæ adminiculo, dum ascendere incipiat faciliùs eleuabitur. Altera quoque remanet ludicra subtilitas, vt tres.

Schedulę non tactę situm permutent,

Quod illud penitus ignorãti, fieri non potest, quin mirabile videatur: Tres fiant schedulæ longiusculæ è papyro, vel linteis, seque mutuo æquali superẽt longitudine: nam capite vno æquatæ omnes, & æquè reuolutæ, deuoluuntur, diuersique situs reperiuntur, longior in medio, vel primo loco, si longior eadem in postremo fuerit loco, immobiles remanent, quod non est, qui non putet, à demonibus factum, sed aliundè nõ euenit, nisi quia in reuolutionis fine remanet procerior, & extrema à qua exoritur in reuoluendo remanent. Quorundam fuit error, qui verborum vi euenire putabant, ac de interrogatis omnibus, tanquam de Oraculo responsa præbebant, nam si situm permutabant, ritè auspicari, effectusque propitiari, sin minus infortunari: nec voluere rationibus, & experientijs fidem permutare, cum habitum in credendo effecerint. Est quoque artificium aliud, vt

Candela ardens sub aqua deferatur,

Talique paratur arte: Longum habeto vas, & capacitatis nõ incommodæ, ori lignum applicetur, quo ardens candela insideat immobilis, & inuerso vase lumen fundum feriat, sic totum aquis penitus immergas nec subintrabit aqua, cũ aëre repleatur, & sub aquis ardebit multum, secundum vasis capacitatem. Nec admirationis minus extat experimentũ, cũ voles, vt

Vas

Vas inuerſum aquam hauriat,

Quod ſic efficies: Longiſsimi colli paretur vas, & quò longiùs, eò mirabiliùs, vitreum verò, & pellucidum, vt aſcendentem inſpicias aquam, hoc bullientis aquæ expleatur, & vbi totum efferbuerit, vel igni fundum admoueto, illico, ne frigeſcat inuerſo ore aquã tãgat, & intrò totam abſorbeat Sic naturæ rerum exploratores Solis radijs aquàm hauriri, & abſorberi aiunt, è terræ concauis locis in montibus, vnde fontanea efficitur ſcaturigo: nec leuia inſurgunt hinc artificia in ſpiritalibus mechanicis, vt tradit Hieron, ſed vti ab hoc propoſito aliena, aliò transferatur. Simile quoque à Victruuio de ventorum ortu affertur, nũc verò in domeſticum peragrauit vſum. Sic enim

Vas ventum proijciens,

Confici poteſt, ſi fiat æolipila ærea, vel rei alterius, ſit caua, & rotunda, & in ventre punctũ habeat anguſtiſsimum, quo aqua infunditur, et ſi fors arduum fuerit, priori vtere experimento, ſi ad ignem accedens inferueſcit, cumq́ue nullum habeat ſpiramentum, maximum inde eijcit ſpiritum, ſed vapidæ craſsitudinis humectum. Nunc ad alia tranſire liceat. FVNIS *ſi manibus conuoluatur, vt ſe inuicem ſecet, leui brachij tractu rumpitur, & absq́ue eo diffilè.* SIC *pugno later erectus percuſſus aliquantulum, vel marmor, in plures diſsilit partes, nec minus, ex fluminum volutationibus attriti, & rotundi lapides rumpuntur.* ET *leui ſecatur pomum ictu, ſi cultrum capite percuſſeris, illudq́; parum ſecet.* SI *in hordeo inueſtigaueris, ſylueſtris auenæ ariſtulam reperies nigram, & obtortã, locuſtæ pedibus ſimilem, ſi eam paginæ cum cera liga-*

ueris, mollisque aquæ aspergine disseminaueris guttulas, vbi humidum senserit distorquebitur, vt liræ neruus, & erigitur charta, nec minus nummus styli acie volitabit.

De mulierum cosmetica:

CAP. XV.

INter cætera circunferũtur, & expetũtur maximè experimẽta, quæ muliebribus de honestamẽtis, & speciei conferunt, multumque referre aiunt, nos ne alibi quærantur, hîc scribere decreuimus. Primò autẽ

Capillos tingere

Docemus, flauos, nigros, aureos, cuiusque placuerit coloris: Flauos enim reddes multùm mellis oleo, & vitellorum ouorum. Nec minus lixiuio è sermentitio cinere, hordei palea, liquiritiæ corticibus, rasura, & buxi frondibus, croco, & cumino, si sæpius capillos laueris: maximè flauescent, aurique colorem imitabuntur. Nigricabunt valde corticum ficus, gallæ, elates, rubi, cupressi, & similium lixiuio. HOC tamen commodè tinges modo, barbam, & capillos, si cui canescunt: Argentea spuma, combustum æs, fortis lixiuij quadruplo permiscetur, dumque leuibus prunis in bullas erumpit, lauabis, & resiccatos calida perlues aqua. SIC nigrescunt supercilia: Frigantur oleo gallæ, eas salis ammoniaci pusillo tritabis, inde aceto immiscebis, quo rubi, & mori cortices ebullierint, illinantur supercilia, & per noctem immoraberis, inde ex aqua eluabis. At quia sæpe accidit, vel locus pilorum multitudine deturpetur, vel glaber fiat, talia accipias

Psilothra,

Quibus perlitus locus glabrescit illico, & diutissimè

partes omnes pube immunes seruari possunt. Si vulgari decocto perunxeris, viuæ calcis, auripigmenti tertio, fortiq́ue lixiuio, & dum coquitur, pluma experimentum capias. Columella verò iubet ranam luridam in aquam coquere, vsque dum ad tertiam partem decoxeris, eaq́ue corpus vngere, si quod glabrum facere voles. Sunt & infinita, vti hederæ, & vitium lachrima, quæ veluti gummi est, & psilothri effectum habent. Sed illud vt commodum satisfaciet. ET si nunquam rediuiuos quæris, glabras ritè partes tali radicitus erues illitu: Vti formicarum ouorum, hyoscyami succi, cicutæ, & psyllij seminis, vespertilionis, & testudinis sanguinis. Alij aurea bractea ignita locum impuberibus percurrunt, vt ne vestigium remaneat, nec amplius lanuginosum appareat. At

Pilos scito nasci

Si velis: combustarum apium cinis, cum soricis stercore, si rosaceo illeueris oleo, nascentur & in manus palma, quibus & addere rite poteris auellanæ, castaneæ, dactylorum, & reliquorum fabalium cinerem: ex omnibus enim renascendi vis destruitur, vel prodeunt molliores. Vnde Augustus solitus erat crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Si vero

Oculorum colorem permutare

Pueris velis, sic id assequeris: Putaminũ coryli nucis cinere, ex oleo sinciput illinatur: puerorum albos oculos denigrari contingit, operatione iterata. Plæraque extant experimenta, albos, & glaucos oculos nigrefaciendi, & varios inducendi colores: sed hæc missa faciant, cùm non tam leuiter egentes oculis periculum capiant, nec experientiæ vti quæritur, respondeãt. Nũc

Genarum liuorem abſtergere

Sic poteris, præcipuè mulieribus, tempore quo menſtrua patiuntur: Locus illinatur ceruſſa, fabarum puluere, aceto immixto: Vel ouorum boletis melle mixtis. Quædam ſunt quoque

Smegmata mulierum,

Quæ nitorem, & leuorem faciebus inducunt. Vti mica panis in caprinum lac ſerum iniecta, extillata inde aqua faciem peniciſſabis, mirum admodũ ad eam dealbandam, & nitorem cuti conciliandum valet: Nec minus aſininum candori confert, nam cutem erugat, polit, & molliculam facit. Ideo non temerè Pompeia Sabina Neronis vxor quingentas ſemper ſecum aſinas ducebat, ac balnearum ſolio lacte illo corpus totum macerabat. Vbi ſic inalbueris,

Roſeum faciei colorem conciliare

Poteris ſic leniter, & fucum facies, qui nõ detegitur, omnesq́ artificioſa ſimulatione deludes: nã clara aqua puniceas reddes genas, diu, multumq́ perdurante colore, eoque rutilantior fuerit locus, quò magis aqua laueris, & pãno perfricaueris: Ex Cardamomo, vel quæ pharmocopolæ paradiſi grana dicunt, cubebis, garyophylis, braſili raſura & ardenti aqua ſæpius extillata (vbi aliquantulùm fuerint immorata, vel igni lento, vel putri fimo) aquam elicies, qua ſæpe facies madeat, dum operari incipit. Si diu vrticam ebullies aqua, ſæpeq́ corpus laueris coloratũ, et roſeo colore inſignitũ reddet, ſi id diu cõtinuabis. SIC autem gingiuas, & labia tinges, alumen, coccus, braſili raſura trita tetur, aquáue perfuſa omnia Soli exiccentur, ijs madeat bõbax, quo labia & gingiuas perfricabis. Si autẽ

Aquæ

Aquę ad faciem magonizandam,

Et accommodandam quæruntur, si fors fuerit res cordi, vt leuore splendeat, oui albumina coquãtur & durescant, ijs aquam extillabis, eritque vsui apta, sic ros marini, fabæq; florum & limonum succo. HÆC au*tem aqua omnium præstantissima, solertique cura excogitata: Talcum in minutissimum redigatur puluisculum, & ollæ indatur, & item coclearum multam in mittes copiam, & operculato ne fugiant: nam alimento fraudatæ, immissum vorant talcum, concoquunt, vbi omne vorasse noueris cum testis tusas vitreo accõmodabis oragano, aquam extillabis & seruabis ad faciem: Fæces noctu subdialibus locis ter opponito, ac denuo vasi imponendo oleum accipies, quo nil præstantius capillos fuerit. Sed*

Furfures à facie abstergere

Sic poterunt mulieres: Vaccinum, hircinum, & caprinum fel cum vitri puluere immisceantur, & mollis facies illinatur, & eam maximè purgat, & faciem venustat: Draconteæ autem succus maculas omnes emẽdat, præcipuè si eis os dehonestatur. Aliqua nunc apponemus

Dentifricia,

Quæ optima parabantur antiquitus, ex purpurarũ & buccinarum testis crematis, nũc autem cito poteris vti cõbusti panis micis, pumicis polline, corallis rubeis, sepiarum testis, ceruino cornu, & ijs similibus, quorum vnumquodque ritè expolit & abstergit. Sic cocci granulis, si purpura perfricabis. Omnium tamen optimè sulphuris oleo, nã expolit, leuigat, & maculas propulsat omnes. Fit quoque aluminis & salis aqua extil-

lata

lata. Possumus &

Mamillarum incrementum prohibere,

Si volumus: Contundatur cicuta, eiusq; magmata cũ aceto virginum vberibus imponantur, & sic coërcet, vt crescere non patiatur, præcipuè hoc in virginitate, quanquam solito lac deneget tẽpore. Molles autem & relaxatas sic coërces: Alba argilla, oui albumen, omphacitis galla, mastiche, thus, tusa omnia calido aceto immisceantur, & illinantur mammæ, & integra nocte commorare oportet, & finito illic esse: si parum fuerit efficax opus innouato. Iuuant & ad hoc mespili ossa immatura sorba, syluestria pruna, acacia, & malicorium, balaustion, immaturæ nuces pineæ, syluestria pyra, & plantago, si aceto ebulliantur omnia, & mammis apponantur, aut aliqua. Sic autem poteris

Ventris rugas à partu abstergere.

Diu aqua immatura coquantur sorba, ouique immisceas alborem, nec desit aqua, cui arabum gummi sit solutum, tali linteum pannum madeat aqua, & ventri accommodetur: Vel combustum ceruinũ cornu, amiantus lapis, ammoniacus sal, myrrha, olibanũ, mastichæ, in puluerem redacta omnia, cum melle permisceantur, & erugat omne. S E D *quærens Naturæ ostiũ restringere: ex partu enim relaxari solitum est, quod & si viro displicuerit, sic resarcies: Omphacites gallas tritato tenuißimè, quibus garyophillorum pulueris parũ admisceatur, vino ebulliant, quo pannum madeat, & loco applicetur.* V E L *sic meretricium & popularium restringes & coarctabis: Gallis, gummi, alumine, bolo, draconis sanguine, acacia, plantagine, hippocistide balaustis, lentisco, simphyto maiori minoriq;, cupreßi*

nuci-

nucibus, vuarum acinis, glandium costis, vel cauo illo quo glans prorumpit, & dehiscens nucleum ostendit, mastiche & lemnia terra. Si hæc omnia rubro vino vel aceto decocta sint, & sæpe madeat vulua, coarctatur & supprimitur valde. Vel hæc in puluerem redacta, intro per arundinem traijciantur, vel ijs suffimenta substituantur. A T *si defloratam mulierem integræ virginitati restituere vis, tali pillulas cõstitues pacto: Alumen combustum, mastiche, adiecto calcanthis & auripigmenti momento in tenuißimũ redigantur puluisculum, vt fere tactum effugiat: pluuiali aqua pillulas vbi coëgeris, digitis comprimito, & tennem resiccari curato, ac naturalium ostio hymenæi loco accõmodetur, vbi prius fuerit rupta, senis quibusue horis immutando, pluuiali vel cisternina semper aqua fouẽdo, per naturalem id diem, & hinc inde vesiculas inducunt, quæ contactæ sanguinis inducunt profluuiũ, vt ferè dignosci nequeat. Hirudine aliqui locum mordicus capi curant, sic crustulas inducunt, & fricatæ sanguinem mouent, vbi prius prælatis arctauerint. Si aliquando tale hoc placuerit specimen, vt*

Facies fucata pallescat,

Et dignoscere quæris magonizatã faciem, sic fiat: Crocum dentibus commanducabis, & ore proprius mulieri inter alloquendo apposito, flatus deturpat faciẽ, & subcroceam reddit: si autem nullo fuerit circumlita fuco, innoxia remanet. Extat & alia

Aqua faciem denigrans,

Sæpeque mulieres fallit: Iuglandis calloso, herbidoq; putamine illo, quod guliocam dicunt, & gallis, chymistarum organis clarißima eliciatur aqua, qua si facies

vel

vel manus maduerint, nigrescunt paulatim vt Ae-thiopes videantur, quod si abijcere & pristinæ albedi ni restituere vis: Acetum, limonis succum, & colopho niam extillabis, talisq; lotura nigrum illud abijcit & propulsat.

De muliebribus quibusdam remedijs

CAP. XVI.

QVædam prædictis succedunt experimenta, expetibilia multum, cùm sæpe accidant & vsu veniant, & si aliquibus inhonesta & non scribenda videbuntur, latè quæ-rat medicorum libros, vt nil aliud ferè tractent, id au-tem vtilitatis hoc affert caput, quod si ea dubia ali-quibus videbuntur, hæc experientia selecta scripsi-mus. Primò autem

Veneris in castris militare.

Si quis vult fortiter, tali muniatur cibo, præcipuè bul bis: omnes enim Venerem stimulant. Vnde Martialis

Cum sit anus coniux, cùm sint tibi mortua mēbra:
Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Columella item in hortulo:

Quæque viros acuunt, armantque puellas
Iam Megaris veniant genitalia semina bulbi.

Sic eruca largè sumpta, cicer, cæpæ, pastinaca, anisum, coriandrum, pinearum nucum nuclei, inter hos saty-riō largè mouet semē, & fortiùs venerea in re obstat, & mulieribus libido acriùs excitatur, venerisque vr-ticæ sunt. Sique nobis esset herba illa, quā Indus attu lerat (cuius meminit Theophrastus) vt non solùm edē tibus, sed tangentibus iam genitalibus adeò vis incre scere, vt valerent quoties coire vellent, & qui ea vsi

fuerant

fuerant duodecies perfecissent, illum autem ad septuagesimũ coitum peruenisse affirmat, vt tandem guttatim esset spermatis emißio, & in sanguinem deueniret. Vnde si ex omnibus vel aliquibus Venerem vis ciere, tali remedio vtere: Satyrij sumito radices, pineæque nucis nucleos, anisum et erucam, & æquali certẽt pondere, scincorum medietas, moschi parum, sic electo & despumato melle conficiantur, nec remouendum passerum cerebrum, ornoglossum, syluestris eruca & ijs similia. Si quis autem certando vellet mulieris semen mouere, coli glandem, mosci, & vulgò dicti zibeti, castorei, cubebarum, & olei ben aspergine irrigato, vel horum vnum: coëuntes enim largè mouent. Vterque autem sic delectabitur, longum piper, piretrũ, galanga contundantur, pulueris pusillum cum melle conficiatur, eoque vtantur. At

Veneris desideria obtundere

Contrà sic poteris: Rutam cõmanducato & caphurã destruit enim flatum quo erigitur virga, vt eunuchus vir euadat. Sic vitex inhibet Venerem, & si substernatur, bibatur vel manducetur semen desiccat. Vnde matronæ in Thermophorijs Atheniensium folijs ijs cubitus sibi substernebant, nec minus lactuca, quibus cõtinuo comeditur coëundi adimit facultatem: ideo Pythagoras vocabat εὔνουχον, *quod verborum inuolucris innuunt quoq; Poëtæ, & Callimachus cecinit Adonidem, cùm lactucam comedisset, ab apro interemptum, atq; à Venere sub lactuca conditũ, quod holere tali (Athenæus ait) Venus elanguescat, & impotẽtes viri ad concumbendũ fiant.* VALET *ad conceptionẽ leporis vterus, si mulier ederit, & ventri imposuerit: vbi*

vêrò conceperit ab his omnibus cauere debet, nam cõceptum destruere possunt: Vti mentha naturalium hostio post coitum apposita: genitale enim semen corrumpit, & lacti apposita, nec coalescere, nec cohibere facit etiam adiecto coagulo, immo si mammis accesserit, nec densari lac patitur. Crocum concipiendi vim maxime amolitur. Salicis decoctum si ieiune bibatur, sterilem reddit, cùm ocyßime salicta suum deperdat semen, vt in araneam prius abeat, quam maturitatẽ sentiat. Vnde, Homerus frugiperdam appellat

κλῆτροισ ἀίγαροικαὶ ἴτεα ὠλεσικάρποι.

Sic mulæ vngulæ fumigium, vrina, sudor, aqua, qua ferrum extingunt fabri, hæc omnia post menstruorum profluuium. Sed inter hæc saltatio præualet, & præcipue ob est eis, cùm se nimium motitarit, post cum viro congressum, nam cùm retinere nequeat genitale semen infusum, irritum foras prolabitur, & resilit, quod fortasse erat coalitum. Vti psaltria illa, quam narrat Hippocrates, quæ cùm semen nõ cõceptura retinere nollet, ne conceptio ignobiliorem redderet, ad terrã dißiliẽs, ac genitura exacta ad terram eius defluebat semen. Superstitiosi alij septenarij numeri virtuti fortasse pythagorizantes, & occultæ proprietati ascripserũt: cum modò Hippocrates septies dixisset, id tamen falsum coarguitur, cum ocyùs, & tardiùs defluat, quod si magis saltauerit, scito minus concepturam. Sabinæ succo haustro ruta, scammonio pessu instar vuluæ indito, suffitus opoponacis, galbani, & viui sulphuris. Inter hæc nigro (quẽ vocant) sapone prolita gallinæ pẽna, vuluæ admota, nã illicò abortũ parit. Hæc omnia sunt maxime præcauenda, nam prægnantibus obesse solent.

De

De elichnijs, eorumq́ue præſtigijs, & quomodo homines equinis, aliorúmve animalium capitibus videantur. CAP. XVII.

DIV multumq́ue cogitaui, vtrûm antiquis arcana huiuſmodi ignorarentur, an veritati reſponderent, quæ de eis dicuntur, & ab impoſtoribus promittuntur, nec parùm gauiſus ſum, cũ inter antiquos multos compererim, quibus hæc fuêre curæ, præſertim Anaxilao, Plinianæ aſſertioni fidẽ adhibendo: nec parum in his inueniendis deſudauimus ad explendam noſtram hiſtoriam, nec ab re fueri eorũ commeminiſſe, & in medium afferre, experientiæ accommodando: ijs primò aſſueſcat operator, ad alia paulatim deueniens: docenturq́ue primò quomodo videri poſſit omne, &

Coloratum cubiculum,

Sed maxime id perpendendum duco, luces omnes amouere, ne lumine illo impediatur, ſuperetur q́, è lampade color emanans, & fruſtretur illuſio, ſi die fuerit claudantur feneſtræ, ne aliquod lumen irrumpens præſtigium deſtruat. VIRIDE *autẽ ſic videbis: Sit viridis lampas, vitrea, & pellucida, vt pertranſeuntes radij medij colore inficiantur, & (quod in hoc plurimum cõducit (oleo, vel omni quo viuit humido, immiſceatur ærugo, vnà rite terantur, vt humor fiat viridis, lichnus ex linteo coloris eiuſdẽ, vel è goſſipio paretur vncto: lãpade in illa peruratur, oppoſitum feriens lumen, viride omne, & intuentium vultus oſtentat.* NIGRVM *autem omne ſi videre deſiderabis: atramentum immiſce omni, fuliginem vel ſimile: melius autem è ſepijs immiſſum atramentum, nam lucernis*

admo-

admotum, si accēditur atra lucet flamma. Sic Anaxilaum lusisse fertur, sæpe enim ex atramento sepiæ astātes æthiopes reddebat & nigros. FLAVVM *si teres omne, vti auripigmentum, crocum, lupinorum cortices & oleo permiscebis, & accendes in eo funiculum flaua lampade, croceum cōspicies omne* VIRIDE *partim, flauum partim, & nigrum si præoptabis, hæc insimul permisceto: vti quoque tradit Simeon Sethi, si quis thryallida, id est lucernæ stupā, in sepiæ atramento, & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes videri, partim æreos, partim nigros, propter mixtarū rerum inspersionem. At*

Domum argenteam & luminosam videre.

Si præoptabis, sic efficies: Nigris abscinde lacertis caudas, & stilla è fractura emanans lucida excipiatur, è multis tamen plures adunabis, & papyraceum licium vel sparteum inficies, & si poteris oleo permisceto, sic argenteo colore omne videbis perfusum. Idem in omnibus imitaberis. Nunc vt institutum exequamur ordinem, reliqua trademus experimenta, hanc sequentia seriem, ne cupidos legentium animos detineamus. Vt

Facies insignis videatur maciei & palloris,

Sic faciliter opus exequeris: Vitreo amplioris cratêre, vetus valdè infundas vinū vel græcum, intus sal inijce, quātum pugno quis capere posset, flagrantibus im pone carbonibus sine flammis, ne vas rumpat, illicò ebullire incipiet, candelam admoue, & succendetur, reliqua tūc extingues lumina, & tales astantium facies reddet, vt sibi mutuò terrorem incutiant. Idem in fucinis euenit vbi campanæ cōflantur, & metallica, tam enim opertū omne diro visitur colore, vt demirari cōtingat,

tingat labia squallore perfusa, punicea, in liuidum & nigrum cõmeantia, ACCENSVM *quoq; sulphur astantium medio collocetur, & fortiùs operabitur idẽ. Sic quoque Anaxilaum philosophum ludere solitum esse comperimus: sulphur enim calici nouo immissum carbonibus subditis circumferẽs, conuiuis exardescentis repercussu pallorem dirum effundebat. Id mihi sæpe casu accidit, dũ Neapolitano in agro Leucogeis collibus noctu deambularem: nam sponte ardens sulphur tales dabat vultus. Si quodammodo fieri posset, vt*

Astantes sine capitibus videantur:

Auripigmentum subtilißimè tritum noua olla ex oleo sinas ebullire, nec ab re fuerit si sulphur immisceas, operculo ollæ imposito, ne croceus euolet vapor, id noua incendes lucerna, & astantes sine capitibus & manibus videbũtur, oculos digitis cõprimendo dũ candela accenditur, idque paulisper videbis vt fieri poterit. Si vis autem, vt

Equina vel asinina videantur astantium capita.

Difficile aggrederis opus: vincat tamen operis sedulitas rei difficultatẽ: Equo abscinde caput vel asino, nõ mortuo, ne languida sit virtus, eiusdẽq; capacitatis fictilem fabricato ollam, oleo plenam, suiq; pinguedine, vt superemineat: os operculato, tenaciq; munias luto, ignem subde lentum, vt planè bulliens tribus seruetur diebus oleum, elixataq; caro in oleum currat, vt nuda spectentur ossa, pila tundito puluisque oleo permisceatur, quibus astantium capita perungãtur: similiter in lampadibus stupei funiculi in medio statuantur, nec propè, nec longè v res postulat, & monstruoso spectaberis vultu. Ex ijs multa discas cõponere: satis enim

dixiſſe videor, ſi diligens fuerit intuitor. E X *humano capite recenter obtruncato electum oleum, animalibus faciem hominis inducit, ſic varijs animalium capitibus, munſtroſiora reddes corpora, ſi ijs accenſis licijs illuſtretur domus quod fido claude pectori, nam vti arcana ab antiquis celabantur, nec ita faciliter ex eorum eruitur dictis.* A L I T E R *tamen docet Anaxilaus, nec irritè: Equorum virus à coitu accipitur, nouisque lampadibus ellychnijs accenſum, hominum capita, equina viſui monſtrificè repræſentat: de aſinis ſic quoque proditur.* S I C *illud quod apriam vocant in ſuibus cùm ſubant: acceptum enim & accenſum idem præſtat.* S I C *animalium reliquorum auricularibus accenſis ſordibus.* SI *illud perurus, quod dicemus ſperma, eoque ſpectatorum facies perunxeris, eorundem animalium conſpicies capita, ſerua. Nec diſsimili modo, ſic*

Vuæ plenum domicilium videre

Poteris, & omnes vuarum illuſione decipientur: Cum defloreſcere iam incipiet vua, vas puro plenũ oleo accommodetur infrà, cui racemum cum frondibus immergas, firmetur, ne hinc inde cõuellat ventus feriat, illud Sol, operculũ gypſato et pelliculato, relicto tamẽ foramine quo petiolus intromittatur, ita immorari ſinito: vbi perfectã receperit vua maturitatem, linteo exprimitur, expreſſusque humor ſeruatur in oleo, ſoli diebus paucis, lucernis demum accenſum omnia vuis cernes plena, frondibus & arboribus circumuallari videberis, vbi fortaſſe arbores prorſus carẽt frondibus: In alijs verò fructibus vtitor, idem enim arbitror præſtari poſſe.

De multis lampadum experientijs.
CAP. XVIII.

IAM aliquas lampadum experiẽtias supereſſe video, quas licet viſu non tam iucundas & mirabiles vt res poſtularet, ne quid omiſiſſe videremur, recenſere cenſuimus. Has nec ocioſum vel inutile fuerit primæ addere ſeriei. Vt

Lampada quis accendens reformidet:

Litteum fiat licium cuius meditullio anguis ſenecta, ac leniter infractum Sal accommodetur, alicui ſuccendendum præbeto ex oleo, nam flammam ſentiens ſal diſsiliet, anguina pellis diſtorquetur, cùm coquitur, vt timorem incutiat, pueris: ſic canis & lupi, lupi & ouis corium obtortum ſimul oleo ſi accendens, cõmouentur, innatam itiamnum fugientia ſimultatem, ab Alberto traditum. Si vis vt

Lampade noctu ranæ taceant:

Narrat Albertus delphini pinguedine, ac cera ex Sole alba confecto elychnio, ac accenſo in lacuũ ripis, ſtatim ranas omnes ſilere. Africanus autem naturaliùs & certiùs in Geoponicis græcis, omni id ait euenire lucerna: nam ſi accenſum poſueris in ipſam, obſtreperæ omnes ranæ ſtatim cõticeſcunt. Solent impoſtores perforato pariete ranã immittere, inde charta cooperiũt, & in ea coruum depingunt, accenſa extrà face, vel admoto igne, incaleſcens rana coaxat vt corui voces imitetur, ſic depictum coruum crocitantem oſtendunt. Fit quoque

Licium, quod arcta i mminente manu peruratur, laxa verò extinguatur:

E caphura aquam exugito, vitreis chymiſtarũ vaſis,

*& ritè luto fabricentur spiramenta ne in spiritus euo-
let, tali aqua intus perunge manus, & super flammã
arctans pugnum comburitur validè, si aperitur debi-
litatur lumen. Fit quoque hoc modo*

Lumen, quo astra vagari videantur,

*Sunt qui testudinem vel centauream perurunt, eius-
que flammæ fumo spectant stellas sic vagantes, ac loco
dimoueri videantur vndique per cælum, id quod non
ab eo solùm, sed à rei omnis euenit fumo, craßioris e-
nim existens diaphonitatis, mobilisq; imaginis forma
à loco ipso variari videbitur: ideoq; fallitur visus, ac
moueri putabit. Quòd si id mirabiliùs videri expeti-
tur, ignem cælato, vt spectantẽ lateat, & pertranseũ-
tes radij refrangantur, hinc multa ingeniosus aucupa-
ri poterit oculos fallentia, quæ è libris opticorum exci-
piet. Simile aliud cape*

Lumen, quo homines gigantũ forma spectẽtur:

*Aliqui solani speciem, quam alchachegni vocant A-
rabes, delphini pinguedine conficiunt, vnguento ma-
cerari colligiq́ue in pastillos curant, & vaccini sterco-
ris flamma perurunt debili, atque è regione aduersan-
tes, maiori homini forma visuntur, quod maximè e-
uenit, si spectantes decliui, spectati loco morentur al-
tiori, vt pertingẽs radius hominis caput summa feriat
tecti laquearia, eodemq́ue spectentur angulo, vt eius-
dem videatur altitudinis, quod adiuuatur medij cras-
sitie. Sic sæpe noctu in crepusculis dubio sub Lunæ lu-
mine vel sub nube latitãte, accidit in nemorib⁹, vbi lu-
pi, & animalia cætera montium nemorumq́ue altitu-
dinem superantes videntur, vt phantasmata putent.
Et homines præambulãtes viatoribus, luce sub modi-*

ca pe-

ca pedibus terram, capite astra pertingere videntur, montium maximè ascensu, & cum propè sint miliario ferè distare creduntur, tandiu metum sub pectore seruantes, quandiu Sol aduenies illustrauerit omnia, nec distantia latet. Ne me die quodam itineris longinquitas detineret, maritimum iter inire decreueram, manè autem erat, priusquam diluculasset, incerta lux fecit, vt mea statura, quæ hominis perfectā non attingebat: nautæ gigantū staturæ similis videretur, eminentiori eram loco, & cimbæ gubernator se tā magnum portare onus inficiabatur, pectusque cruce muniens clamantem me dereliquit, dumque causam excogitarem, iræ id mihi & voluptati fuit.

De arte, qua venena præcaueri possint.

CAP. XIX.

NOstrum igitur vt exequamur institutum opus, iā ea tradere remedia fuerit, opportunū, quæ exitialibus medentur venenis, cùm ab iniquis sic fieri soleant, ineuitabilē aliquando inducāt perniciem. Hinc quisque præcaueri ab eis poterit, nam irritum semper eorum faciunt virus, nec effectus respondere sinunt: diutina enim experientia vera nouimus. Eorū nos aliqua pertractabimus, quæ quanquā haud vana, non tamen aliquid operabuntur, nisi & docta artificum manu tractentur, nec paruam operantibus noxam inferre solent. Natura vti vniuersalia, sic particularia instituit venena. Enecat Pardalianches aconitum pardos & pantheras, & idem Thelyphonū Theophrastus vocat, quòd scorpiones stupidos reddat, eosque obtorpescere faciat, supra radicē admotū, cynoctonon, & lycoctonum canibus & lupis car-

nibus obiectis insidiantur: Methellas nuces gustatu canes necare confestim est omnibus perspicuum. Sed hæc omittantur. Nos ad institutum opus accedentes, qui quærunt

Plagam breui tactu inducere

Pessimam, sic faciunt: Rubetam illam accipiunt quæ in vepribus viuit, ac veluti tuberculis dorsum exasperat, quàm bufonem aliqui vocant: hæc nocentior, tantoque erit magis lethifera, quanto in opacioribus & frigidioribus locis vitam degerit, syluis & arundinetis, multum enim venenis ijs infamis est, eam oblõgum in sacculum immittunt, & salem, qui magnitudinem indicæ nucis impleat, manibus hinc inde capitans validè exagitabit multum, dum emoriatur: inde salẽ exitiosum retinens bufonis virus seruant. VEL *Rubetam in sale sepeliunt, ac per mensis dimidiũ infimo detinent, salem seruatum esculentis eliquant, qui id esitauerit, internas percurrens partes, lædet, & sanguinem inficiet, & is breui morietur interuallo. Vel humido loco ad dissoluendum tradunt, talique madens linteus aqua, vel omne nudam carnem contingens, sæuissimam induit plagã. Hæc tamen talis erit veneni*

Antidotus.

Sumito antequã florescat foliorum hiperici florentiũ, quantum manibus capi possint, ac veteri oleo Soli per hebdomadam apponito, tum calentis aquæ balneo per diem immorari sinito, ac stramine prælo succum exprimito, expressumque eodem seruato vase, & iugem operam impendas, & cùm flores deprompserit & semẽ pepererit, tria hæc misceas: et vbi inferbuerit igni, scorpiones centum proijcito, viperam, & rubetum detracto

tracto capite & cruribus, id sub æstum caniculæ, igni detrahe & operculatum vas, & pelliculatum Soli quindecim diebus apponito, cui deinde gentianæ radicis, dictami albi, vtriusque aristolochiæ, tormẽtillæ, et reubarbari pares addito portiones, sic boli armeni præparati, & smaragdi puluerati pusillũ, vas tribus mensibus fimo obruito, nec tamen deficiat theriacæ optimæ duplum, inde per colũ traijcito, & in vas seruato stanno sublitum, eo cordis perungatur regio, hypocondria, pulsus omnes, & dorsum, & ilicò ferarum omnium ictus facit irritos, vnde in ijs, & inferiùs scribẽdis nõ aliud præsentius exhiberi poterit remediũ. Si quoque

Leprosum hominem reddere

Possunt: Leprosi sanguis vel vrina capitur, in quibus si triticum diu steterit vt affatim saturetur, eoque gallinæ vel columbæ obesæ, cui esui præbebũtur, lepra corripietur, & idem in morbis alijs contagiosis considerãt. Vel ALITER: *Cantharides capiũt, amianthũ lapidem, & auripigmenti quintuplum: hæc thapsiæ radicis, vel syllæ succo conficiuntur, vt linimentum imitententur, & caligas vel lineas tunicas perfricant, & inflationem, vlcerationẽ, et lepram inducunt ineuitabilem: proinde ab ijs maximè caueto, & si atrociùs quærunt, vt pertinaciùs operentur, humanum adiungunt sudorẽ ex alis rufi viri & cholerici, aconiti succos, bufonum virus vel consimile, breui lethiferã inducunt plagam. Si ferrum horum maduerit succo, virulentos & insanabiles infigit ictus. Sed talis erit optima*

Antidotus.

Ad elephantiasin: Panis è clibano calidus infundatur

endiuiæ, lupulorũ, & absinthij succo, aceti, & sulphuris in aceto infusi & exiccati tantumdem, & in eo sesquisexta succi pars eupatorij, galegæ, id est rutæ capraria, viperæ carniũ pares portiones, aristolochiæ rotundæ duodecima pars, citri corticum sexta, seminis eiusdem dimidium, & theriacæ par pondus conijcito, hellebori, & scammonij pusillum: omnia remisceto, & igni apponito dum euolet humidum, ad vsum reponitur, tribus semper diebus sumatur. Si quid verò cuti remanserit hoc vtêris linemento. Viperarum adipem habeto, seui hircini dimidium, vrsi pinguedinis pars quarta, caparorum olei tantumdẽ, viui sulphuris pars sexta, lichenis quadruplum, acetum infundatur, & decoque dum strigmentosum fiat, inde cera linimentũ effingito, & alternis diebus inungatur, dum pustularum squamæ decidant. Si optant homines

Dementes reddere, vt facilè alienentur,

Faciliter efficiũt vino, quod sic constat: Mandragoræ radices accipiunt, & in mustum adhuc feruens, & in bullas tumens dimittunt, operculum indatur aptoque loco tribus seruetur mensibus, cùm eo indigueris, potui dabis: qui id hauserit, vbi multum profundo fuerit demersus somno mente capitur, vt per diem non parũ deliret: at post somnum soluitur dementia, nec malum defert multũ, multumque fuerit voluptuosum videre: periclitamini. Sic de cameli spuma ab ebrio potata fertur. Ita tamen vt dicemus sæuius dementant: E menstruorũ profluuio sanguinẽ capiunt fœminarũ, perniciosior est tamen biliosarum & sterilium, potiorem retinet in se vim, cùm syluestriscati cerebro remiscẽt, integram sinunt cum sua nocte diem, vitreis inde

vasis

vasis aquam eliciunt, & poculentis immiscẽt, & tandiu insaniet, quandiu perniciosum destruet virus, & abiget, quod in mense fiet: & si volunt, poterunt sopitã rabiem excitare. Vel sic: Muris cerebrũ, cati, vrsi, canis spuma, & vespertilionis optimè cum mirra aliquo remixta vase fimo obruũt, et exaggerãt octo dierum spatio, per destillationem aquam extrahunt qua potionata, memoria venefica proprietate tollitur, & intellectu carere facit. At longa ægritudine, vti

Hecticè corripiatur

Si volunt, aquam ex his præbent: Plumbũ in tenuem vertunt puluerem, vel in calcem, & cum sale acetum per acre fundunt, aquam igne stillatim capiunt, cui⁹ in mense cyathum exhibent, idque sexies innouant, et hectica eum inuadet tristis. Quòd si exitialem longo moliuntur tempore morbũ, sic faciunt: Cerussam, æruginem, litargyrium, & minium, singulorum pares portiones capiunt: squillæ succi, quantum satis sit ad ea cogẽda, vitreo in vase ponũt, quo fimo quadragita immoretur diebus, extrahunt: deinde hominis sudorẽ remiscent, & esui morituro præbent, sic diuturno languore, & in longuam temporis intercapedinem exitiosam detinent vitam. Tali autem infirmitate liberandi hæc est.

Antidotus,

Si illicò morbus depræhenditur: Si in glycyrrhizæ decocto scammonij pusillum in puluerem redactum hauritur, liberat illico egrotum. Si venenum præcisserit, sic facito: Aquam vitreis chymistarum organis exugito, è columbaceo stercore, & ex corticibus ouorum, quarta piperis parte, & thuris pauculo, ac lixiuij duplo

plo è ſarmentitio cinere confecto remiſceto, & primo menſe ſeptem diebus cyatus ſumatur, vndecim ſecundo, quatuordecim verò tertio, vſque ad ſextū: & veneni extinguit vim. Maciē verò ſic pelles: Aquā haurito ex herba perſonatia cū remixtione nucleorū pinearū, diebus ſingulis ante prandiū, donec ſanitati fueris reſtitutus. Conantur quoque miruminmodum

Mortem fotu allicere, & aliter doloſe

Cùm eis vti libuerit, quis credet, quod aiunt, humani cruoris fæces detracta aqua & arefactas cum ſtyrace commixtas, & cubiculo in aliquo ſuffumigatas lethalem afferre odorem? SIC *verò tutus fies: Cæpam habeto candidam, quàm excaua, vt excipiendis pulueribus ſit apta, intus conijciuntur aloës partes duæ, tres verò agarici pulueris, claudito, & filo ligato ne dehiſcat, inde ollæ inditur, & acetū infunditur acre cū mellis dimidio, aquæ ſeſcuplum, è rufi iuuenis ſtercore, & tantundem roſmarini coronarij, ollam operculo et luto ſtipato, clibano per diei quadrantē calidis inferueſcat ignibus, & prius quàm refrixerit, fimo quinque menſibus exaggerato, eximito demum, & per colum traijcito lineo panno, & ſeruato, ſi vini maluatici cyatho guttulas abſumes tribus diebus liberat: ſi illicò ſuccurris, ſemel tantum ſufficiet exhibita.* ALIA *autem ſic parant venena: Rubetum cum aſpide maxime virulento, vipereoque ſcatente veneno plumbeo condunt organo, quo aptiꝰ extrahi poſsit aqua, inde ambo acribus verberibus excruciantur, vt ita excandeſcāt: intus euforbium & chriſtalli immittunt ſpumam in tenues pulueres, inde leues ſubijciunt prunas, paulatim aquam diſtillendo detrahunt, plumba ſeruāt pyxide,*

cuius si quotidie exhibent guttulam, in mense necat, sensim corpore tabescēte, magis vel minus vt illius erit natura qui venenum hauserit. Oportet autē aquæ dum eliciuntur cauere, pernicialem enim & strangulantem halitum eructant, & respirando noxius extrahitur aër ille, quibus succurres antidotis, quas supra diximus. DOLO autē necādi experimēta multa sunt: vnde ignorantes sæpe necantur homines, vt autem ab ijs præcauere discant, apponemus aliqua: Æneo vase intus stanno, vel plumbo non illito veterem condunt rubetam: execrabilis enim est virulentiæ, & cum eo simul lineum immittunt pannum per dies aliquot: & eiusdem sanie inficitur, quæ ore vomitur, quo si naturæ hostium post coitum absterseris breui interit ictu, cauetote qui inimicis luxuriatis mulieribus: Surdi aspidis sputum illicò necat, & marini canis fel. FIT & alia necandi techna: Argenteam pateram accipiunt concauam, qua rubetam cooperias, inde lentum supra admouent ignem, paulatimque decoquunt: orti enim vapores & virus, quod eructat noxium, per argenti poros combibitur, si in ea poculum subministrant cautè lethalia sumentes pocula necabit.

EST & apud eos cautius interficiendi modus: Equorum è cauda setæ minutissimæ inciduntur, rebusque alijs permixtæ esui præbētur, quas dū digerere tētat, ventriculi, & intestinorum hærent plicaturis, & putrefiunt, & cautè longo occidunt tēpore. Sic gallinas, columbas, mulieres, vel animal aliquod cum eo conuersari solitum veneno alunt aliquo, dū paulatim in alimoniā conuertatur: vti de puella dicitur Alexādro missa, & de gallinis hyosciamo, & de coturnicibus

vere-

*veretro de pastis, nec dignosci potest. Hæc narrasse suf
ficiant. Id tamen mirè occurrit, dum hæc agerem. Ru
betæ lapidem arte quadam electum, si quis cum vene-
no glutierit, innoxium ab eo seruat: circuit enim cum
veneno eiusque vires hebetat, inefficaces & irritas
reddit. In capite senis & magni bufonis lapis est, cu-
ius gratia interficitur. Sed tali elicitur pacto: In cauea
reponitur puniceo in panno, & Soli exponitur arden-
ti, & aliquando verberibus aëris paulatim excrucia-
tur, dumque ipsi feriãdo relaxant se, capitis onus ex o-
re deponunt, hoc è medij foramine in subiectũ vas di-
labitur, alioqui ea est alijs inuidissima natura, vt lapi
dem, nisi tolleretur, resorbeat, sed os potiùs est quã la-
pis, fuscum, oblongum, & ex parte cauum, & proba-
tur sic: Buffoni admouetur, hic eleuatur contra illud,
& si potest attingit, & saltu eripere nititur, sic ab eis
experitur.*

De soporiferis medicamentis.

CAP. XX.

*NEC minus inter arcana reuoluuntur somni-
fera experimenta, maximæq; sunt apud eos
existimationis, qui periclitandis experiẽdis-
que rerũ virtutibus operam impendunt, leniendo per
somnos aliquorum dolores: nũc omnes ferè abutũtur,
vt onusti cibo vinoque profundiori somno sopiantur
è quibus aliqua ingeniosis trademus, quæ veritati no
bis propiora visa sunt, vt ea noscere & componere dis
cant. Principio ea sunt consideranda quæ somnos ac-
cersunt, vti papauer, hyoscyamus, methella nux, man
dragora, & ijs similia: & si possunt nidore abhorre-
ri, styrace, moscho, alijsque immisceantur odoribus, si
comes-*

comessenda vel haurienda fuerint, liquida crassaq́ con ficito, & quomodo poßint fotu somnos conciliare, caput feriant, & tentent. Vnde quis

Sumnos concilare

Si voluerit, sic poterit. E recenti opio, nudisq́ allij capitibus aquã vitreis vasis stillatim accipias, alijs permisceantur, ac dormituro detur, quantum capiet nucis testa, potionato enim illico medicamẽto caput vaporibus oppletur, vt in soporẽ cadat. Nec min⁹ operabitur mandragoræ aqua, feruenti extracta aquæ balneo, nec potator nidore offendatur. ALIVD *ad somnos violentius ex his fit: Opiũ paretur electum, cum methellæ nucis æquali pondere, nigri hyoscyami semen, dissoluãtur luctucæ succo, præstantiùs autẽ aqua, sub fimo obruta aliquantulum dimisisse oportet: inde vasis distillationis aptis accommodato. Vbi autem occipiet ferue re, aquam elicito, fæces seruato, calidisq́ cineribus exiccato, vt in tenuem vertas puluerẽ cribro excutiente, dulce aqua deinde lixiuium, acre cõficito, inde omnis igne vapor euolet residens, cùm priùs reseruata im misceatur aqua, & esui vel potui accommodetur, non eadem, sed pauciori quantitate, quàm quæ supposita est abundè & sumpsiße, nec aliquibus exhibeatur, nisi magna neceßitas vrget.* VEL *mãdragoræ aqua, opiũ, & papaueris semen cum allio, vel rebus caput ferientibus remisceantur: è quibus quod fabæ magnitudinẽ æquet, satis est sumpsisse. Fit quoq́ sic ex omnib⁹*

Pomum somnificum,

Quod constat ex his Opio, mandragora, cicutæ succo, hyoscyami seminibus, vini fæcibus, quibus moschum adijciatur, vt odore illectum olitorem feriat: in pilas

con-

conglobato, quantũ pugno quis prehendat, hoc sæpius oderando, lumina somno demulcet ac ligat. Qui id autem statis efficere certant horis, frustra conãtur, variæ enim sunt hominum temperies: qui verò affectarit, similibus periculum captato, paremque operam impendendo, inops fruaris. Ad retundendã eorum sæuitiem, satis est præsidij, si tale ex aceto dissoluto vel distillato tempora, nasum, et testiculos perunges, vt eorũ vi somnos propellant ac soporantem excitent.

De mirabilibus quibusdam experimentis, quorum nec veræ sciri causæ possunt, nec semper experientiæ respondent. CAP. XXI.

Operæprecium me facturum existimaui, si multa, quæ supersunt experimẽta, auditu mirabilia visuque descripsero, eoque fuerint mirabiliora quò causæ cognitio, minimè haberi poßit: vbi certò scio me insciolorum ignominiã incidere, cùm ferè fieri non posse videantur, nec ita facile respondeãt experientiæ. Nos vti à veteribus accepimus, ita exponemus: multa enim adijcimus, vt verietatis aliquãtulum habeant. Sed ne quispiam fortasse minimè credendum nostris sermonibus arbitretur, optarim quidem (id quod istis præstabilius esset) laboris primum munus hoc subirent, tandiu periclitantes, dum experientiam nanciscantur, dispersa vndique dicta decerpant, vsui accommodẽt, ac exploratorum dictis sedulas adhibeant aures: maiora enim & creditu difficiliora reperirent, ac me vera retulisse cognoscerent. Vt ea autẽ apponamus: sic possumus

Mulieribus lotium compescere.

Extat enim in pastinacæ piscis cauda aculeus quidã, quo

quo nil in mari execrabilius esse authores scribunt, mira operans multa: inter hæc id retinet, si mentem adhibes, mollis vbi terra vel horti fuerint, ac mejet vetula, ilico ibi aculeum desigens vt totum abscondas, tandiu ei lotium prohibebis, quandiu scrobe effossa detrahes: pauculis enim immoraberis diebus, & extemplò mejet, sic vetulis sepe iuuenes vrinam retinent, si alicuius vsum interdixerint. Si vis autem

Conuiuę ne accumbentes edant,

Sic fiet: & quanquam minus veritatis habeat, non tamen omittam, Acum habeas illam, qua mortui sæpe linteis obuoluti resarciũtur, ac sæpe eos perforauerint, clàm cœnæ initio sub mensam figas: prohibet enim hæc conuiuarum esum, vt accumbetes potius cœnæ tedeat, quam edendi vel sedendi voluntas insit: detrahe vbi eos aliquantulùm irriseris. N E C *tamen prætercam, quod Florẽtinus in suis Georgicis tradidit, nec omnino falsum experientia redarguit: ideo nec scribere spreui. Si vis vt ne edant mulieres: Ocymum cape, cùm id operari nobis sit animaduersum sæpe, & tam mulieribus aduersari, vt si quis ea ignorante, sub obsonij patinam integram cum radicibus plantam supposuerit, obsonium mulier atttingere non audet, vel ægrè, nisi ocymum fuerit ablatum. Tunc*

Pistor panem in furnum non immittere

Potest, & experiri si vis: Suspensi furis laqueum habeto, vbi habueris in instrumenti parte illa deligato, quæ furnũ subintrat: si pistor in furnũ panẽ immittere quæsierit, hinc inde discurrẽs, verũ nunquã reperiet iter: & si immiserit, foras eijcietur pala, quod mirabile videbitur valde, minus verũ. Sed mirabiliꝰ fuerit

Homi-

Homines & mulieres ligare, vt ad cõcumbendũ impotentes sint:

*Sed quid de Alberto dicetur? qui in libro de anima-
libus virgam ait lupi si viri, vel mulieris nomine liga
ueris, adeò ad Veneris munus explendum imbelles fie
ri, vt ferè videantur eunuchi, donec solutus fuerit no-
dus, quod fortasse ridiculum haberetur, falsum quoti-
diana probaret experiẽtia, et vulgò iactaretur. Sic au
tem solent aliquando paulisper*

Mulieres valdè lętari,

*Cum leporis adipe lampades accendantur, ac mulierũ
medio morentur aliquantulum, nec enim lætantur, vt
saltent: id tamen raro operatur. Si volumus*

Furtum cognoscere,

*Sic possumus, & subreptam illicò rem recuperare: Est
lapis, qui ætites dicitur, & veluti prægnans est, nam
cùm quatitur lapillus in vtero sonat, si quis ergo terit
eum, & subcineritio pane decoctum, & conditum fu-
ri offerat, fur mansum deuorare non potest, quin etiã
cogitur, aut suffocari, aut fur deprehendi, quippe cum
eo decoctum glutire nequit. Sed*

Canes ne latrent

*Si vis: Nigri canis oculum viuenti iam ipsi detraha-
tur, si tecum detinueris eum, alijs adhærenti canibus,
vel iuxta eos ambulanti, nec adlatrabũt, nec foras vo
ces emittent: quod fortasse euenit odore oculi: Violen-
tiùs operabuntur, & tutius deges, si oculis vel luporũ
corde comitaberis. Sic quoq; dicitur de hyænæ lingua
in manu detenta, nec solum illa canes elingues, sed ge-
stantem ab eis incolumem reddit. Vbi autem libuerit*

Grandines imminentes & tempestates abigere:

Phi-

Philostratus ait: Si speculum incumbenti mihi ostenditur præteritur am grandinem. Palladius autem pellem hyænæ, crocodili, aut vituli marini si quis per possessionis spatia circumferat, aut villa, aut atrijs suspēdat, cùm malum imminere videris, non cadet grando. Si quoq; palustrem testudinem dextra manu supinam tuleris, vineam perambulans, reuersusque eodem modo illam in terram deposueris, & glebas dorsi eius obieceris curuaturæ, ne poßit inuerti, sed supina permaneat, nubi obuiabit & grandinum minas cohibebit. Hæc autem ex veterū monumentis excerpimus: quantum enim indecora (bona eorum venia dixerim) & quæ fieri nequeūt, & risu digna fuerint, considerandū ingeniosis relinquimus. Naturaliùs autem & aliquatenus impedire posset maximus campanarum pulsus, vel machinarum bellicarum strepitus: aërem enim diuerberantes & scindentes, fortasse, consistentiam nubium illam dißiparent, & abigerent: quod in pestibus putant faciendum multi, ne amplius nubium densitas immoretur. Democritus autē ait imbres & tonitrua de repente fieri, si caput & collum chamæleontis ligno vratur, quod appellatur robur, idq; ipsum vsu venire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis vtatur. Putat autē Gellius talis ridiculæ vanitatis, potius talem Plinium ei impegisse notam, quàm à Democrito nobilißimo philosopho scriptam. At si vis

Homines longa saltatione torqueantur,

Vel risu, ploratione, cantu, alijsq; affectibus, sic ritè poterit euenire, naturalesq; magis habet causas. Sed vt liquere poßit experimenti ratio, prius pauca dicenda sunt. Est phalangi genus quoddā, quod à Tarento in

Apuliæ partibus tarantula dicitur, vniuersa enim regio sic eis laborat, vt perpauci sint, qui euadãt: eorum morsus acerbior est quàm vespi ictus, & homines qui ab eis iciuntur diuersis afflictantur casibus, multi enim perpetuò canunt, illachrimant, delirant: sed omnes ferè saltant. Messores enim dum operi accũbunt, ignariq́ue doli, sæpè acriter percutiuntur, musicisq́ue adhibitis modulis animum delinientibus permulcentur, eisq́ue in sanitatem restituuntur: In quibusdam enim cauernulis vitam degunt, easq́ in segetibus condunt: sic facile capies: Arundinum folijs ore sibilum effingas, vt muscæ voces imiteris, vbi illud animal senserit, exit illico: nã sæpe eis depascitur, vt aranei, qui amplißimas ædificijs in nostris telas contexunt, & muscis pandunt. Captũ in puluerem ritè vertas, illius pusillum quantum quis digitis duobus prehenderit, alijs remisceto pulueribus, ne sumentem offendat, venenum est enim: vbi illud absorpserit, ad tripudiũ saltationemq́ concitabitur, præcipuè si sonis fuerit allectus. Sed vt

Hernioso crepitent testiculi

Si optabis: Vbi eum igni accedere conspicies, & calefacere, sambuci vel ficus igni viridia immittito lingna, vt comburantur: sic enim crepitum dabũt vt secedere illic cogatur. An id euenit, quàm eructat, aura, illi vento simili, qui quoque eis officere solet? At exploraturus, an

Mulier sit casta,

Quod Vulgò inter scriptores iactatur, sic fiat: Cum castitatẽ coniugis prodat hic magnes lapis diu enim seduli diurturna exploratione conquisiuimus, & experien-

rientijs clarè nouimus, non eos temere ſic protuliſſe, vt quædam quoque de lapidibus experimenta, quæ ſæpe admirati ſumus, ſepeque irriſimus. Magnes hic lapis, ſi dormientis coniugis capiti ſupponatur, ſi caſta eſt, dulcibus virum detinet complexibus, ſin minus, tanquam manu pulſa è cubili proijcitur. At poſtquam in huius mentionem lapidis incidimus, & ſi maximè fama notus eſt, quæ de eo nouimus experimẽta nõ iniucunda, in medium afferre duximus: nec incõgruum fuerit, ſi huic quoque ſeriei connectam, Magnetem à Magneſia putat Lucretius dici, Heracliũ alij ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule, ſideritin verò, quòd ferrum trahat, nam Græcis σίδηρος ferrum vocatur: tanta enim auiditate ferrum allicit, vt demirari ſæpius ſpectantes contingat, & ob id ab Anaxagora animatus dicitur, quod ſi ſupra, & lateribus accõmodabis in aëre pendulũ ſtabit, tametſi nullis idipſum reb⁹ ab inferiori loco ſuffulciatur, nec ſupernè viſibili nexu colligetur. Hinc Dinocratus Architectus Alexãdriæ Arſinoës templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aëre videretur: aiuntque Græci in Serapidis templi fornicibus Alexandriæ magnetem eſſe fixum, æneamque pendulam ſtatuam tenebat, vt quæ ferrũ haberet in capite. Nec ſolùm ipſe attrahit ferrũ, ſed vim infundit, vt tractũ trahens videas, hoc autẽ aliud, & ſic virtus illa propagatur, vt ſæpe decem ſe mutuò contingentes anuli trahãtur, vt anulorum catena videatur interdum, et pertinaciùs hærẽt, quàm vt auelli queant. Tãta ineſt trahẽdi vis quod non ſolùm per contactum trahit: ſed eminus multum: nam ſi æquilibrio ferrum ſteterit: nec

in reuolutionibus impedimentum habuerit, ac sub solidam tabulam palmi craßitudine moueatur lapis, moueri videbis ferrũ, & lapidem insequi: nec leues hinc eueniunt doli, vt sæpe videant mulieres motum hinc inde ferulaceum, vel cereum puerulum in phiala ab impostoribus, putantes dæmona eße, ac digito per circumscriptum alphabetum de dubijs responsa præbentem. Vel ceream nauiculam amplo in cratêre aquæ pleno remis agitantem, ac hydromantiæ speciem insimulant. Quàm mira in prodigiosæ Naturæ gremio latẽt? inest ei, & præstãtior virtus, nam si eo ferreus obelus perfricetur, & liberum emittis æqui libratum, quasi sentiens ad meridianum dirigitur, mundi verticem pertranseũtem. Huius cõmoditate, & vsu tam vasta sulcantur æquora, eo iter ostendente: Siquidem maiores nostri Solem interdiu, noctu sidera obseruãtes nauigabant: non enim aliter medio oberrantes pelago mundi plagas conspicere poterant. Multi rationem huiusmodi virtutis reddere conantur, aiuntque ferrum trahi, quòd ordine ad cœlestem vrsam magnes multo sit ferro superior. Vel eam ad terrã descẽdere nequeat grauitate, idque alio impedimento negetur, tunc circularis motus violentiam fugiens cũ nulla alia ratione assequi poßit, quã vt axis fiat mũdi, tali enim modo nulla cœli motus intorquetur, & sic è lapidis parte contactum ferrum ad Boream dirigens, sic quæ contrariæ in situ partes sunt in lapide, ita ferrum eo tactũ ad Austrũ dirigitur. Quocirca diligentißimũ esse oportet: nam si veram experimento non noscis lineam ab austro ad Aquilonem, quò ab ea elongabitur, eò ad Occidentẽ vel Orientem inflectetur. Vidimus quoque

que ad ortum, Solisque occasum moueri, à loco tactum inter hos medio: Vnde si ferrum Borealem tetigerit partem, & ad Australem admoueris partem, in Austrum abiges, & è contrario. Hinc dirimitur dubitatio, an ferrum magnete tactum, stellæ in extremitate vrsæ caudæ, an vero loco, quò tota innititur cæli vertigo, moueatur. Hinc fortasse euenit, quòd à scriptorib⁹ narratur, vt ferrum Australi parte fricatũ, Borealem propellat, tanquam si duo fluxerint lapides, vti Theamedes, quem nasci vult Plinius in Æthiopia, in monte quodam nõ longe ab eo, à quo magnes dicitur, quod ferrum abigit: vt mira potius scribere curẽt, quàm vera, cùm præsenti nemo inspectione viderit. Est quoq; omnibus dubium, cur nauigantibus verum ostẽdet cæli æquidium linea ad ortum directa, dirigat verò postea nauem, nõ illi, sed ei per æquidistantem circulum. Ipse allio perunctus maximas huiusmodi deperdit facultates: quod præstantiùs in nauigatoria pyxide conspicitur: vt nautæ, qui cæpas ederint, ab eis obseruatione depellantur: inebriari enim dicunt. Nos non iniucundũ casu inuenimus experimentũ, vt arenã albam à nigra separet, vel alio discrimine notabilem, & fortasse experimentum hoc antiquorum fuerit, quòd magnes, & ferrum, arenam, oleum, & omne traheret. Tandem eius commoditate per longinqua interualla alloquuntur simul, & simul nunciant.

Vtrum mulier intacta, an coitu, vel puerperio maculata sit, noscendi ratio. CAP. XXII.

ALiqua huius rei experimenta attulit prisca ætas illa, aliqua verò et posterior, paratu facilia, mirandaq;: vt hoĩes visis poti⁹ sensum

negare, & se stultos fateri, quàm veritatem comprobare audeant, quiq; desiderio huiusmodi demulcentur, inuestigationis oblectatione tenentur, & doctrinam hanc auidissime sitiunt, capiant conficiendi normam, videantque

Experimentum

Gagatis lapidis (qui frequẽs est nobis, quo globulos effingimus in corollis precarijs, ad numerandas vel explendas preces) rasura, vel ipse pila tũdatur, ac setaceo cribro transmissus, in tenuissimum redigatur puluisculum, inde ex aqua vinóue hauriatur, si cit illicò lotiũ, & retinere nequit, corruptæ virginatis indicium, eamq; defloruisse prodit: si viri non adhuc congressus, vel puerperium passa fuit, eam compescit, & arctius cohibendi datur facultas. NEC *minus inualidè id manifestat succinum album, seu crystallũ quod electrum vocãt, si in puluerem redactum ieiunè ex vino sorbeatur, & ad interiora feratur, nam si carnis senserit maculam, mouet vrinam. Possumus sic expiditiùs huius rei capere experimentum*

Idem suffitu:

Si portulacæ semen, vel personatæ folia, quàm vocãt nostrates lapatium, ardentibus prunis inspersa, ad suffimenta substituãtur, & virginitatis fumus proditor surgat, tunc infundibulo alióue instrumẽto patulo vuluæ ore sursum permeet, proijciet ex tẽplò vrinam, & mejet, nec retinere valet si veneream passa est labem: Si veneris ignara, fumum irritè recipit, vrinã tenet, & virginitas deprehenditur. Si quis autẽ ioci gratia, non mejere solùm, sed semen mulierem emittere volet, hoc efficito: Agallocũ, quod xilaloë dicunt, ferretur,

vel

vel præcidatur, eiusque serraturam viuis carbonibus affatim inspargito, ac peruri curato: recipiat fumum mulier, ac vuluæ meatus subijens, effluet latè semen, nec iniucundum erit specimen. At si aliter & mirabiliùs vltrò atque inuito vis, vt

Mulier in somnis patrata narret facinora,

Quod Democritum quoque sensisse video, magisq́ in mulieribus quàm viris præualet, cùm ad loquelā prōptiores, & loquaciores sint: Nocte intēpesta, vbi profundo mulier fuerit demersa somno, lacustris ranæ linguas: sic etiamnū syluestris anatis, bubonisq́ (quia noctu loquūtur) pectori, supra cordis palpitationem admoueto, immorari sinito, & quantū poteris interrogato, nec reiterare pertædescat, si illicò respōsa non præbeat: Nanq; erumpens tandem vox cordis secreta manifestat, interrogatis omnibus vera semper respōsura: simulatis carminibus aliqui euenire tradunt, cum id omni abdicata superstitione operetur. Dij imortales vnde hoc euenit, vt sic efficacißimè operetur: vt in somnis ea libere narret, quæ vigilantes in cassum conamur? quis hoc fieri posse credat? leniter tamen ad eam accedendo, loquitur blandè, in neceßarijs vtitor.

Quomodo discolores, & pulchri fœtus gigni debeant. CAP. XXIII.

MAgnus est animi effectus, vel vis imaginationis, maximus verò dum sui in excessum fertur, vt id assequi cogitatione minimè queas. Gerentes vterum mulieres, cùm auidißime cupiunt, vehementer excogitant, spiritus immutant interiores, & in his excogitate rei pinguntur imagines, ij sanguinē mouent, vnde in mollißima fœtus mate-

ria rei imagines exprimunt, ſic partus in perpetuum maculis varijsque notis inficiunt, niſi deſiderio refrigerato quieſcant. Ideo non impunè rerum exploratores exquiſiuêre, ita ſignari fœtus, vti cogitat anima, et maximè in præcipuis actionibus, vt in maris congreſſu, ſpermatis eiectione, & alijs. Ideò homini cùm inſit cogitationis velocitas, animiq́ue celeritas, et ingenij varietas, multiformes imprimit notas: plures idcirco in homine, quàm in cæteris animalibus differentiæ: alijs enim cùm immobiles ſint animi, ſingulis in ſuo genere ſimilia procreandi datur facultas. Hanc animi vim, & cogitationis rectè nouit Iacob, vti ſacræ teſtantur literæ. Nam

Pecudes vel equos diſcolores

Progignere quærens, id efficit, quod imitari omnes iubeo, qui idem cupiunt: Ipſe virgulta, ac perticas populneas, amygdalinas, quæue facilè corticibus ſpoliari poſſunt, edolatas corticibus interſeptas, circulis redimitas & ſinuatas, vti colubros albo nigroue interſtinctas colore, in canalibus iuxta aquas, in paſcuis, & præſepibus fixit, vbi grex ouilli pecoris ſtabulabatur, et coitũ ineundo, & oculos circumluſtrando, nil niſi virgas aſpicerent, vt quos dabant fœtus diuerſe eſſent colorati, & paßim candida vellera pullis infuſcarentur maculis, non iniucundũ viſu: ſic lanigera omnia animalia vel vniuerſum pecus. Præualet hoc in equis, idq́ plurimum obſeruant, qui huiuſmodi curam habet, & ad coitũ equas admittunt, & equilia, vbi coitum explẽt, tapetis & pannis, varijs depictis coloribus exornant, vnde diſcolores equos, ſcutulatos, ſpadices, diuerſeq́ue coloratos efficiunt. Docet quoque Abſyrtus: Equã colore

lore aliquo contegas, qualem futuram pullationem referre vis, siquidem qualem vestitu colorem ipsi mentiuntur, in talem enata progenies degenerabit: nam conscendens equus in coitu, colorum spectaculo detinetur, qui oculis aduersabitur, & talem dabit fœturam, vt tergoris diuersitas maculis euariet, totidemque visuntur colores quot in exemplo fuêre, plurimumque emaculato blandiuntur colore. Sic etiamnum

Pauones, reliquiúe pulli albi

Generantur: Si auiaria, vel caueas quibus concludun tur, eorumq; cubilia tectorio inalbentur opere, vel albis linteis & velaminibus protegantur, & exiguis cancellis præpediantur, quò minus ijs locis fugiant: recte pauimenta sunt euerrenda, ne nisi alba penitus cõspiciant: cùm coitum ineunt, excubant, ouaque fouent sic albicantem dabunt sobolem: idem in alijs facito. Hinc solerti euenit excogitatu, quonam pacto

Mulieres pulchros pariant filios:

Prodidit Empedocles mulieris in conceptione visionẽ fœtum cõformare, nam sæpe imagines & statuas adamarunt mulieres, quibus similes fœtus ediderunt, & sæpe scriptis proditur mulieres nigros & villosos peperisse filios & causam homines rimati, vbi multa diuexarunt ingenia, picturas in parietibus reperiêre ex aduerso existentes, quibus fœminæ dum venereo fungerentur munere, oculi detinebantur, eaque cogitatione animus affectus, similes fœturas referebant. Vnde quod vsu venit, memoriæ mandandũ iudico, & quod maxime salutare remur esse, & sæpe occurrens omnibus præcepi, vt in eorũ conspectu Cupidinis, Adonis & Ganimedis effigies pendeant, vel materia paren-

tur

tur solida: inde venerem exercentes mulieres, animo versent, & fortißima imaginatione animus rapiatur & grauidæ diutius contemplentur, & partus inde genitus eum imitabitur, quem ipsæ coëuntes mente cōceperint: nec parùm id profuturum scio. Cùm id sæpius præcepissem, audiuit mulier, statimq; candidum marmoreum puerum, beneq; formatū ante oculos sibi proposuit: talis enim exoptabat formæ puerū, coëūdo, & vterum gerendo quàm sæpißimè animo eum deuoluebat, enatumq; posteà fœtum ostēdit mater obesulū, nec à marmor eo simulachro dißimilem, ita pallentem vt verum imitaretur marmor: & veritatis experientia patuit: aliquæ artificio sunt laudatæ, succeßuque fauit: Ne sint præterea inordinati coitus, neue in latera, sursumque fiant: plerisque enim hoc in causa fuit, vt diuersa orientur monstra.

Monstra quomodo gignantur, & de vi mira putrefactionis CAP. XXIIII.

NEC ita facilior dabitur monstra producendi modus, quàm è suprà dictis. Si quis autem id summopere affectarit, multas patefaciemus talia producendi vias. Principiò putabat Democritus ex plurimorū commixtione seminum, cùm hoc antè, illud posteà iactatum vteri partes subingreditur, & simul confunduntur, dißidentque membris, vt biceps homo, & multimembra gignantur animalia. Empedocles autem responsa omnia præoccupādo verum concepisse visus est: Ipse enim ob seminis redundantiam, aut defectum, aut ob principium motus, aut in plura distributionem, aut ob imprægnationē mōstruosa ait animalia gigni. Stratō autem ab adiectione, ablatione,

ne, trāſpoſitione, aut ſufflatione id euenire tradit. At medici quidam id vuluæ aſcripſerunt, quæ ſæpe flatu imbuta, ſubuertatur. Natura ſagax in animalium efformatione membra primùm effingit, quæ in corpore principatum obtinent, poſtea ex impendenti materie, nunc parciùs, nūc profuſiùs operatur, vt ſe ſibi ſuggerit: ſic defectu coërcita , vel redundantia ſuperata ab incepto impenditur opere, vnde partus producit monſtrifica labe affectos: vt in arte ſæpiùs perſpicitur: nūc mutilata, vt claudos, monoculos, nūc ſuperflua, vt hermophroditas, quaternis oculis, totidem brachijs, totidemque pedibus, ſic quæ fortuitò vel arte ordinantur, adiuuat ipſa, & inchoatis dat finem. Tibi autem, qui cupidus arte quadam mōſtra in lucem prodire deſideras, vt ex exemplis condiſces, multa horum trademus principia: cogitato & exoriri, quæ conſequi poßibilia fuerint: ſubſcribet enim natura votis, opereq́; delectaberis, eaq́; euenient quæ nunquam putaueras, anſamq́; præbent conficiendi, quæ vetitæ deſcriptionis, & potius admirandi, quàm profani ſunt operis. Exuperantia primò, quonam fiat modo

Pullus gallinaceus quaternis alis enaſcatur, quaternisque pedibus,

Quod docet Ariſtoteles: Oua illa ſeligito, quæ bina cōperies retinere boleta, pellicula quadam non tenui intercurſante, ſed albumina cōtinuentur, quæ fœcundiores ſæpe gallini aſſolēt parere, ex magnitudine cognoſces, patetque intuentibus ſoli exponendo, exuberante iam materia productum, ex plurium ſeminum commixtu, ſemenque habeat pullorum, glocienti gallinæ iam excubāda ſupponas, vt ſuo inſeſſu foueat ea, elapſo iā

debito

debito tēpore tales excludet fœtus, pedibus, alisq́; qua
ternis, curabis vt commodè educentur. Si autem mem
brana disterminabitur, gemini discreti pulli generan-
tur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps na
scetur serpens, & animal omne quod ouo excluditur:
si tale euenerit non mediocris erit admirationis: sæpi⁹
enim monstra in prolificis animalibus & multiparis,
quàm in minus fœcundis, & in perfectioribus anima-
libus, in alijs verò facilitas generationis præualet: vn
de in vilioribus animalibus faciliùs monstra pro-
deunt quàm in nobilibus. Sic quoque aliter generare
possumus

Animal è diuersis commixtum,

Quod facilè eueniet, vti de fructibus docuimus: sed
hoc pactorem aggredieris: Animalia quære multipa-
ra, id est, quæ plures edāt vno nixu fœt⁹, et quæ maxi
me salacia sint, & in quibus vincat coëundi volūtas,
mares fœminis obsequia sollicitent, cōmisceri inter se
curabis, quibus par quoque sit corporis magnitudo, ge
stationis tempus æquū, vel sane non longe diuersum,
sic ex alienigenorum inter se animalium congressu, di-
uersa prodeūt semifera monstra, multiplici naturæ va
rietate. Ex lupo enim & cane generatur fera, quæ cro
cuta dici solet, producendiq́ue eius modum docet A-
ristoteles. Læena cum pardis coit, vnde ignobiles gene
rantur, leones, non iubati & maculosi fœtus, vt refert
Philostratus. Cum pātheris quoque coëunt lupi, sic a-
nimal gignitur bigenere, quod Thoes dicitur, maculosa
pelle pantheram refert, facie autem patrem, quod tra-
didit Oppianus, sic vulpe: lupo, & tygride, simia, leo-
ne, & similib⁹, vt crebro græce dici soleat, semper no-
ui ali-

ni aliquid Africam afferre, ob aquæ enim inopiam egestatemq́ siticulosis in regionibus, è longinquo coguntur bibendi gratia in vnum congregari, vi, aut voluptate ad commiscendum cogente, & inibi è varia seminum mixtura, varias subinde animalium nasci formas, nec tales fœtus Africæ regionibus tam prodigiosi habentur, cùm familiaris sit incolis eorũ partus, in nouis igitur procreandis exemplis vtitor ITEM *in Æliano legi, apud Sybarim pastorem fuisse nomine Crathin, qui cùm capellam omnium formosissimam deperire cœpisset, & libidinis œstro acriùs excruciaretur, eandem mirè inibat, ac vti amicam amplexabatur, nõ citra suauiationem crebram, idemq́ue capellarius amator, pabulum lætius amœniusq́ue obyciebat, vt illi suauior fieret anima, inde ex cõcubitu brutino natum ferunt infantem, cruribus matrem qui referebat, facie autem patrem.* PVLLVS *autem è diuersis commixtus sic eueniet: Marem palumbum cum gallina coire curabis, pullusq́ue emerget non iniucundus visu. Sic quoque è perdicibus, gallinis, phasianis eueniet, diuersisq́ue accipitribus & pauonibus. Dabit mixtum fœtum gallina, sibiq́ue similem admodum, eiq́, quo prolificum acceperit semen. At si defecerit matrix, sic dabitur*

Ouorum excubatio citra gallinam,

Vt docet Democritus: Columbarum vel gallinarum stercore tuso, atque in cerniculo subtiliter succreto, obruantur oua, non irrita tamen ne simul collidantur, substratis eorum pennis, & circumpositis cubilia extruantur: turbinatior ouorum pars sursum vergat, et vicenis quaternisq́ue horis, alternis vicibus innouato circum-

circumuoluendo, vt æquabiliter cõcalefiant, sic effœtæ efficere sunt solitæ, loco calido & tepente seruentur: vbi bis deni dies elapsi, & completi fœtus, & pulli rostrelis oua percudere inceperint, auscultanum pipiant. sæpe enim propter eorum putaminum craßitudinem erumpere nequeunt, vel rimis fatiscunt: testas tollito, & gallinam inducito. ET si collibuerit aliter potes: Oua tepido demergas fimo, senisq; diebus recens subijcito, ne senescat sed tẽpore suo foueat, & gallinæ calorẽ imitetur, vertendo semper, donec excludant, qui quæruntur pulli. Sic & tepente clibano. SI quis cognoscere affectarit marem progigni an fœminam, sic cognoscet: Aristoteles ait, & probat Auicenna ex orbiculari breuique ouo mas, ex oblongis acutisque fœmina progignitur, & suffragatur ratio, nam virtutis perfectio in masculis ouis æqualiter abit, & continet extrema: in oblongis à centro longiùs abit materia, in quo est vitalis calor. Nec inficior artificio ingenioq; enasci posse

Animal visu & tactu inficiens,

Ac si regulus vel catoblépa esset: cauetoque qui producere tentas, ne in te periculum recidat, quod facilè euenturum iudico, si illicò nefanda lues in lucem prodiens, vi tabidi aëris matricem iterfecerit: Fœcunda mergite oua, vbi arsenicum, vel serpentum virus eliquaueris, venenaque cætera mala, per dies aliquos im morari sinito: validiùs operatur intus, si ritè apposueris, glocis subijcienda curato, manibus ne cõquasses, ne inutile perdas, quod præualiturũ speras. Nec dabitur occasio maior monstra producendi diuersa, quàm ouis: et huiusmodi sæpe gallinæ partus inter cætera efficiũt,

atque

atque etiam ex se fiunt: Ideo Leontius ferri laminam aliquam, clauorum capita, lauriq́ue ramulos, vbi nidiculantur afferre iubet, ne prodigiosos & monstruosos edā partus. Fimo commodè vti possumus, est enim naturali calori simillimus, nec spernendam retinet putrefactionis vim, mirabilium rerum parens: totq́ genera ex putrefactione animalium proueniunt, quot ea, quæ putrefiunt: quod si quis rectè considerauerit, & mente perpenderit, non minimum eliciet secretorum principiū. Hæc tamen mirabili visa sunt. Menstruatæ enim mulieris

Capilli in serpentes,

Et vermiculos vertuntur fimo obruti, et tempore iam modico. Nec minus putræfactus è menstruorū sanguis rubetas siue ranas generare potest, facilè enim corrumpitur & conuertitur, & sæpe mulieres ex eodem cum humano fœtu bufones, lacertos, & ijs similia generāt. Et Salernitanas legimus mulieres conceptionis principio, cùm fœtus viuificari debent, tale animul apij & porrorum interficere solent succo. Cùm mulier quædā præter opinionē prægnans videretur, fœtus loco quatuor animalia ranis simillima peperit, & sæpe tali causa abortiunt, cuius monstrosæ conceptionis, nō est alia (credo) putanda causa. Ex corruptione quoq́ humani seminis, veluti vermes in intestinis. Alcippe elephantem perperit, & ancilla inter initia belli Marsici serpentem genarauit. Nec equorum minus è cauda setæ aquis iniectæ, animam recipere, & viuificari videntur. TVSVM *ocymū inter lateres humido loco Soli expositum scorpiones generat, quāquam Galenus neget.* ET *combustæ anatis puluis, si humido inter pati*

nas

nas seruetur obrutus loco, ingentē & maximam mirè generat rubetam. Faciliùs autē rana procreari potest illicò, si earum seruatur ortus, non enim illas dico, quæ legitimo naturæ ordine, scilicet ex coitu, in aquis suos natales habent, sed quæ per se nascuntur, & temporariæ dictæ sunt: & æstiuo tantùm imbre littorum & itinerum puluerulentis arenis generantur, earumque breuis est vita: vel sæpe ventorum ira, altis montiū iugis sæuientes, attollitur puluis, aquisque mixtus, nō solùm in ranas, sed in lapides cogitur: ranis enim aliquando pluisse author est Phylarchus, & Heraclides Lembus, circa Dardaniam et Pæoniam idem euenisse tradit, idque tam copiosè, vt domus & viæ replerentur. Et Ælianus cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter faceret, ranas perspexit, quarum pars quæ ad caput pertinet repebat, & duobus pedibus agebatur, altera nondum cōformata, cōcretioni limosi humoris similis trahebatur, & ex eodem corpore pars altera viuebat, pars altera tellus erat. Narrat Macrobius in Ægypto quòd ex terra & imbre mures nascuntur, & in alijs locis ranæ, serpentes, & similia, vnde facilis est earum procreatio. Quidam enim cùm spuisset, ex sputo statim rana creata est, et Daumatus Hispanus, quoties libuerat ranarum maximam ilicò producebat copiam. Sic verrinum & scrofarum ex coitu exceptum virus, & sanguinosum modo iam dicto, ineunte Sole capricorni principium, vt piscis exitu eijciant, dum affatim lacte & micis saturentur, subantes: perceptumq; illud quod apriam vocant, quod idē est, quod equis hippomanes, vitreo sub fimo vase conditum, & operculatū, ne surgens talos euolet, aliquibus lateat diebus, perceptumq;

opus plumbea conditum pyxide erit vsui: qui id rectè nouerit compore, non vulgare cernet experimentum. Si quis verò curiosiùs, quàm par sit, noscere concupiscet, quam nouimus ratione experimento fimo & mirabilem admodum mandragoram producendi. Sic enim humanam feram ex ouo enatam feneratitia iam nomen clatura vulgò appellari cœpisse audio, si cui collibuerit, & is ad exemplar gallis spermatis in ouo humanum & vitale aspersserit, virus, operculo coërcito. ne fœtuosum calorem coërcitum suspiret efferet semiferum animal, hinc humanam, hinc verò vernaculam gerens formam. Nec negat id Auicenna, si occasio dabitur, alibi paulò vberiùs: sat sit normã & fieri posse demonstrasse. Pleraque & maiora iam omittuntur, apud inscios et plebeios fide penitus caritura. De partu monstruoso, deque producendi per fimum vi hæc dicta sufficiant.

De Lyra, & miris quibusdã eius proprietatibus.
CAP. XXV.

NOnnullas in se vires Lyra retinet proprietates, & animaduersiones, quas in medium afferre operæprecium duximus: quanquàm nõ lateat gregarios & sciolos fidem non habituras. Etsi eorum aliquis hæc nostra putet delyria, arcanarum tamen literarum cultoribus me sommoperè placiturum scio, quique naturæ miris peruestigandis, animum penitus addictum habent, ignota non scribo. Rytmos & modulos in hominibus posse certum est, nec tã immite & efferatum esse cor, quin coaptis modulis, & cantilenis animum delinientibus remittatur, contrà indecentibus & incõcimnis angatur & restringatur. Car-

men prodit Muſeus dulciſsimam rem mortalibus eſſe: & à Platonicis dictum animaduertitur, à muſica mul ceri omne quod viuit, plurimique viſuntur effectus. Remugiunt in bello tympana, vt ſint hortamenta, & torpentes ſuſcitent, & ijs ſimilia ab antiquis factitata reperiuntur. Timothæus muſicus quoties libuerat Phrygiũ modulabatur cantum & Alexandri animũ, ſic accendebat, vt efferatus ad arma curreret, cumque aliter voluiſſet, mutato animoſitatem exhauriens, ſegnem efficiebat animum, & remollitum ab armis ad epulas, & conuiuia trahebat: & Plutarchus ait: Cùm ipſe audiuiſſet Antigenidam tibia modos incinentẽ, qui vocantur Harmatij, adeò inflammatum ſe eſſe, vt ſimul cum armis exurgẽs manus iniecerit in proximè aſsidentes. Refert Cicero Pythagoram adoleſcentem quẽdam Taurominitanum, vino madidum, ac meretricio amore irretitum, cùm riualis comburere domum quæreret, qua detinebatur ſcortũ, Phrygio modo concitatũ, ſpondæo reſonante pacatum, & mitiorem reddidiſſe. Idemq́; aiebat: Si tybiarum cantu impulſi adoleſcentes facinus aliquod aggrediũtur, tibicina ſpondæum canente diſtrahuntur, vt modorum grauitate eorum furens petulantia conſedetur. Empedocles, cũ eius hoſpitem, iurgijs, & conuitijs quidem laceſsitus inuaderet, canendi retorſit modum furentiſque iram temperauit. Theophraſtus ad compeſcendas animi turbationes, muſicos fertur adhibuiſſe ſonos. Et Agamemnon è patria diſcedens, ad Troiã profecturus, de Clitemneſtræ dubitans pudicitia, citharœdũ reliquit, qui ſono illã adeò ad continentiam & pudicitam incitabat, vt Ægyſtus non niſi occiſo citharœdo ea frui potuerit.

potuerit. Thracius Orphæus citharæ incentionibus efferatas gentes saxi instar nulla ratione molles inflexerit. Arion citharœdus rationis expertes delphinos sibi conciliauit, vt demersum sospitem in littus duxerint. Teneros infantium sensus permulcet sonus, & crepitaculis vagientes acquiescunt, & ipsi cõticescunt. Vnde Crisippum proprium nutricibus fertur carmen ascripsisse. Elephãtes ait Strabo tympanis allici, seruis sonis detinentur, & modulato carmine capiuntur, cygni hyperborei cithara & cantu cõuincuntur, auiculæ fistulis irretiuntur, & pastoralis fistula pastu progreßis quietem imperat gregibus. Immò vulnera, et morbos, (quod multò mirabilius est) modulis prudens cõsolata est vetustas, vt ex historijs percipitur. Terpãder atq; Ariõ Methimenæus Lesbios & Iones grauibus morbis curauêre. Asclepiades medicus turba surdis medebatur, cantuque populi seditiones compescuit. Hermenias Thebanus Boëthiorũ pluribus coxendicum dolores melodijs abstersit Xenocrates organicis sonis lymphaticos curauit. Thales Cretencis cithara pestilentiã fugauit, et ægrorum venas Herophilus musicis pensiculabat numeris, sic affectibus singulis singulas adhibuêre prisci melodias, vti Dorica prudentiam castitatem, & doctrinam largitur, Phrygia pugnas excitat, furorem inflammat, quod efficit & tibia : ideo Aristoxenus in fabulis quod Dorica efficere nõ valuit, ad Phrygiam deuenit harmoniam, quæ illis congruebat. Lydia intellectum acuit obtusis, terrenoque grauatis desiderio cœlestem inducit appetentiam, ab Aristotele in Politicis traditum. Nónne Lacedæmonibus fertur repudiatum pridem fuisse cromaticum genus, quod nimium

mium audientes effœminaret? et ijs ſimilia, vnde non à ratione alienum reor, ſi ſimplici id accidat lyra, citharáue, quod verò arte ingenioq; confectis euenit magis mirum, nemo eſt qui negare poßit. Ideo.

Lyra ſomnum concilians

Proditur, & à multis quoque expertum eſt, dulci ſuauique vt id eueniat harmonia, fiat igitur ſic: E lignis materiam parato mitioribus, vt ſuauiorem efficiat & remißiorem modulationem, vti abiete & hedera ex vno inferior, ex altero ſuperior compegitur pars, fides è tyris & ſerpētibus cōficiendæ, ſed ex inteſtinis, vel membrana ſpinalem medullam contingente, quam erues flumine currenti, capiteque ſuſpenſo, reliquum maceſcat, ijs fidiculam accommoda, cytharámue, quæ vbi digitis pulſata intonuerit, blandum, mollem, nec inamœnum efficit ſonitum, gratumque audientibus conciliat ſoporem, vt inuito claudent oculos, non miti ſomno. Quod mirum hoc videri non debet, ſi id quoq; Pythagoricos effeciſſe fertur, vt cū diuerſas reſoluere vellent in ſomno curas, quibuſdā cātilenis vterentur, vt leuis & quietus irreperet ſomnus, & experrecti ſtatim cubili exurgentes quibuſdam modulis alijs ſtuporem, ſomnique confuſionem purgarent, ad ſubeundum munus aliquod. Æolio euenire tradit, quòd animi tranquillet tempeſtates, ſumnumq; pacatis tribuat. Eſt & aliud mirabile valde, quod eius ſonitus fertur præſens atocium: dum enim per aures ad animum delabitur, vnde ab eius ſonitu expellantur, credentium arbitrio relinquatur, néue hæc aliquibus offendiculo ſint, conſultius fuerit omittere. Hæc autē de vulgari accipias experimentum

Lyra

Lyra, quæ pulſata alteram eiuſdem toni recubantem moueat:

Tendantur in vnum nerui, & ad idem & perfectum perueniat vnaquæque melos, ſi grauium vnam pulſa bis digitis, altera roboat, & mouetur grauis in ea, ſic acutarum: debita tamen approximatione: ſi id maximè non fuerit conſpicuum, paleam ſuprà inducito, & moueri videbis. Suetonius autem Trãquillus in libro ludicræ hiſtoriæ, neruos ait in fidibus brumali die alios digitis pelli, alios ſonare. Hinc quiſpiam poterit ignarus ſoni lyram accommodare ſi æquè tenſa altera, & ad harmoniam ducta requieſcat, alteram manibus intendendo, & relaxando; & pulſando quouſq; quieſcentis neruus moueatur, eiuſdem toni ſignum: ſic in cæteris. Si verò vt

Lyræ ſurdus audiat ſonum

Vis, vel manibus aures obde ritè, ne ſonũ audias, tunc capulum lyræ, vel cytharæ mordicus prehendito, pulſet eam alter, & concinnum in cerebro dabit ſonum, & fortaſſe ſuauiorem: Nec ſolùm capulum dentibus captans, ſed longiſſimã haſtam: quæ lyram tangat, & per eam clarè auditur ſonus, diciq; poterit non auditus ſenſu, ſed guſtu percipere. Remanet hoc, quod haut quaquam inamœnum reor, vt

Lyræ, citharæ, aliaq; inſtrumenta vẽto pulſentur,

Hoc ſic perficies: vbi vaſta fuerit ventorum porcella, è regione aduerſantia accommodabis inſtrumẽta, vti citharas, tibias, ſambucas, fiſtuláſue: adueniens enim vẽtus impetu ruit, leuiter pulſat, & biantes calamos percurrit: vnde ex omniũ ſonitu vicinis auribus ſuauiſſimum percipies conſentum, & lætaberis.

Insomnia clara, & iucunda, obscura, meticulosáque inducere. CAP. XXVI.

CIbus ex cōcoctione (quod pro explorato haberi debet) in vaporē soluitur, tabescitq́, quem caliditate iuncta in leue desciscere par est: cumq́ue natura in sublime feratur, aliquatenus attolli, & in cerebrum per venas redundare, vbi natura cerebri perpetuo obrugens rigore, adinstat imbrium generationis, vt in maiori mundo sæpe visitur, fit humificus, & nebulescit: sic intestina reciprocatione denuò redditum incapescit, & ad cor defertur principis sensus domicilium: interim caput opplet, grauedinosum reddit, vt profundo demergatur somno: Quòd si noctis conticinio magis soporari contingit, imagines descendendo aliorum occursu, interpollantur: vt præposteræ monstruosæq́ue videantur: Si matutino vbi excrementius, fœculentusq́ue sanguis, à puro, & frugi discretus & ipse refrixit, & deferbuit: meracæ, obsolutæq́ue visiones demonstrantur, & gratæ. Non ergo irrationabile duximus, cū immoderato tumefacta potu, virtus sopita langueat & natura edulij vapores attollantur, & ex ijs, quæ corpore abundant, in somno exultari, & immoderatè iactari, vt diuersa incendia, tenebræ, grandines, putredines: ex flaua atraq́ue bile, frigido putridoq́ue humore. Sic aliquem trucidare, vel impiè cruentari, sanguinis abundantiam habere. immò temperiei eiusdem præsagituram elici posse Hippocrati & Galeno placet. Vnde cibis vescētes flatuosis, eorum vi salebrosæ imagines, monstruosæq́ue, qui itidem attolluntur, si tenues, modicæq́ue exhalationis, gratis animum exhilarant simulachris, & incolumes

lumes videntur. Sic extrinsecus applicando simplicia, secum illius rei phantasmata infecta sensum principi deferũt: arteriæ enim nostri corporis (inquit Galenus) ad se intus quodcunque trahunt, proximè circundans eas, dum continuo dilatantur, sic ea somniemus, quæ præoptabimus. Vt non minus peruigiles, quàm soporantes lætemur, en

Somnia gratia excitandi ratio.

Cœnæ somno, cùm cubitum pergimus, si leniter mandimus hippoglossum, melysophyllon, quã alij citraginem vocant, ijsque simillima, consopiti varijs illudimur imaginibus, quibus lætiora non percuperet animus, agros, viridaria, arbores, flores, terram in virorẽ conuersam cernet, vmbrosis operculis opacatam, ac denique oculos circumlustrando, vernat vndique mundus, & arridet. Vel eleoselini succo, populnearum nouellarum frondium, acori vulgaris, solani hortensis, stramonij, aconiti, maximeque viridantium tempora perunxeris, collũ vel iugulum, per quem venæ ascendũt soporariæ, loca vbi maximè venæ sunt cõspicuæ, manibus, pedibusque. Confert & iecur perungere, nam à ventriculo sursum euaporãdo, permeat sanguis ad iecur, à iecinore ad cor subit: sic reciprocantes tinguntur vapores, eiusdemque coloris imagines referentes. At si quærimus

Somnia obscura & tumultuosa:

Fabas edim⁹, quia siccæ & flatuosæ, & ideo à Pythagoricis abhominantur, quòd talia pariant insomnia. Plerosque legisse memini, à fabis abstineto, eiusq; vsum interdixisse, & fere legumina omnia, phaseolos præcipuè quos smilaces vocãt hortẽses, lẽticulas, cras

ſum & melancholicum humorem excitantes, allia, cæpas, capitata, porra braßicã inter olaer, raphanos, & tandem radices ferè omnes: inter hæc vinum, quia ſpirituoſa, vapurolentaq́ ſunt, inflationem, calidũ, mordacem, & noxium humorem parientia, inſomnia ingerũt, in quibus phantaſmata deluxata, laceßita, tortuoſa turbida. Sic per aëra delatus, maria, fluentaque tranſnare videberis, ciuitates multas luſtrare, cauſus, mortes, tempeſtatũ ſæuitiam, nubilos dies videre, imbres decidere, Solis fulgorem infuſcari, cælum hyemare, ac non niſi meticuloſa omnia demonſtrari. Sic prædicta loca illiendo fuligine, vel omni aduſto, acetóque (quod ideò addimus, vt penetrandi vim medicamentum adſciſcat) ignes, incẽdia, fulgetra, corruſcationes, & omnia tenebris inuoluta. Nec ſiléntio præterierim poſt quàm in horum ſermonẽ incidimus, huic addere ſeriei, quæ fortaſſe iuuerit meminiſſe, vſuiq́ue fuerit legiſſe. Si velimus

Idem ſuffitu edere, & aliter,

Sic ſæpe factitare ſolemus: Interfecti vi recenter viri calcaneum in puluerem redigimus, cui magnetis parum addimus, porro ſimul commixta, ſi accenſis carbonibus inieceris, vt locis pluribus fumus domicilij culmina petat, dormientes laruarũ occurſaculis, deterrimus ſpectris, horribilibusq́ue afficies. SIC *quoque ſi dormientis capiti viuæ ſimiæ nuper extractũ cor ſuppoſueris, non niſi feras in ſomnis cernet, & ab eis dilaniari, vt terriculamenta, & timorem incutiant magnum.* IDEM *præſtabit oniches ſi collo ligaueris. Sed adeò dira cupido hominum mẽtes inuaſit, vt quæ natura mortalium commoditati elargita eſt abutantur, vt*

vt multis horum simul coaceruatis componant
Lamiarum vnguenta,

Quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamē vi euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim referam. Puerorum pinguedinem ahæno vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione vltimum, nouißimumq́; subsidet, inde condunt, continuoque inseruiunt vsui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel ALITER *sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinē, solanum somniferum, & oleum; & si diuersa commiscent, ab ijs non parùm dißidebunt, simul conficiunt, partes omnēs perungūt, eas antea perfricando, vt rubescant, & reuocetur calor, rarumq́ue fiat, quod erat frigore concretum: Vt relaxetur caro, aperiātur pori, adipem adiungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, vt succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorq́ue: id esse in causam non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri vidētur, conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum cōcubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis vis, impreßionū habitus, vt ferè cerebri pars ea, quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq́ue valde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impreßiones capessunt, vt spiritus immutentur, nil noctu diuq́ue aliud cogitantes, & ad hoc adiuuantur, cùm non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis, et leguminibus. Dum hæc pensiculatiùs perquirendo operam nauarem: ancipiti enim immorabar iudicio, incidit mihi in manus vetula quædam, quas astrigis auis nocturnæ similitudine*

striges

ſtriges vocant, quæque noctu puerulorum ſanguinẽ è cunis abſorbent, ſponte pollicita breuis mihi temporis ſpatio allaturam reſponſa: iubet omnes foras egredi, qui mecum erant acciti teſtes, ſpolijs nudata tota ſe vnguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundoque occubuit ſomno, foris ipſi patefacimus, multum vapulat, tantaque vis ſoporis fuit, vt ſenſum eriperet, ad locum foras reddimus, iam medelæ vires fatiſcunt, flacceſcuntque, à ſomno ſeuocata, multa incipit fari deliria, ſe maria monteſque tranſmeaſſe, falſaque depromens reſponſa negamus, inſtat, liuorem oſtendimus, pertinaciter reſiſtit magis. Sed quid de eis ſentiam? dabitur aliàs narrandi locus, ad inſtitutũ noſtra redeat oratio: ſatis enim polixiuſculi fuimus. Hoc prætera præmonendum cenſeo, ne facilè experientes dilabantur, non hæc æquè omnibus euentura: ſed inter cæteros malancholicis, cùm natura præalgida, algioſaque ſint, eorumq; vaporatio multa non ſit: rectè enim quæ vident percipiunt, & referre poſſunt.

Quomodo amor conciliari poſsit, deque rebus amatorij medicamenti vim retinentibus.

CAP. XXVII.

NOſtrum fuit ab operis initio conſtitutum, omnia tantum naturaliter operari, & preſertim, quæ magorum operibus impiorum eueniunt, ad eorum ſcientiã penitus peſſundandam: mortalium enim mẽtes his laqueis, & errorũ in volucris irretunt, cùm hominum pars magna huic inſiſtet, ac

fallaci ipsius illecebra multos diuexari videam, admiratione animos capi, & igenia ipsa ad perniciem elabi, que eleuata, ac discendi cupidiora sunt. Nos quæ ijs poterimus amorum illicia recensere non pigebit, à naturæ postliminio minimè discessuros: quæso legẽtes boni consulant. Vt igitur exordiamur, scitu iam dignum est, quod aliò non intenditur hominum mens, nisi vt hominum mulierúmue animis amoris igniculos accendere eos mitiores reddere, nostræque voluntati optemperaturos nititur, cumque rebus eueniat, in quibus efficiendi potestas latet, ijs vtamur: quorum aliqua à maioribus tradita, nobis experientia comprobata, multaque recẽtiorum industria comparata sunt: & primùm Hippomanes, antiquitus ad sidera laudibus elatum quanquam non defuerint, qui adstruxerint, muliercularum figmenta, & deliras esse fabulas, demonstrationibus fortasse addicti, nec prodigiosis naturæ miraculis, abditisq́ causis fidem adhibentes: quibus euidens experientia refragatur. Quod duplex statuunt vnum virus, ex equarum obscenis distillans, libidinis furore nimio obstimulatarum: noster in Georgicis Poëta sic cecinit:

Hinc demũ (Hippomanes verò, quod nomine dicũt
Pastores) lentum distillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ,
Misceriq́ue herbas, & non innoxia verba.

Vnde apud Tibullum.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nec instituto inefficax, eiusque vsum alibi tradidimus, & vires cùm poposcit locus: alterum autẽ caricæ est magnitudine, specie orbiculatum, latiusculũ, colore

iam

iam nigricãte, fronti naſcentis pulli adhæret, ſtatimq́, fœta partu edito, ſecundas deuorat, & laborum oblita per lambendo & abſtergendo eum conuellit, hippomanes appellatũ: quod ſi quis præripuerit, ad vbera partum non admittit, odit, & alienum tanquam à ſe fugat, nunquam amatura: quod idem rectè ſenſit in Æneidos vates:

Quæritur, & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Merito ergo ex carne illa amorem creari, & illius eſſe irreticulum non abſurdum putarunt, amatoriumq́, in naſci veneficium. Et vt tradit Pauſanias, nec Ælianus omittit, tantã in eo vim nouit Olympiæ Phormis Arcas quod illo æri mixto, & effuſo equam poſuit, ab ſciſſa cauda, vbi Hippomanes incluſerat, fabrica non tã accurata, vt ex ea equi eatenus fallerentur vt tantopere ad illius conſpectum furijs ſtimulari deberent: Sic enim eos alliciebat, tantaque inſania ducebãtur, vt ruptis frenis, in ipſam violẽtiùs, quàm in pulchrã equam & viuam inſilerent. Neque enim quod vngulæ, cùm æreæ ſtatuæ hærent, lubrico lapſu elidãtur, id circo coitum deſperant: immo ardentiùs multò hiante ore, imminenteq́ue adhinniunt, neque prius quàm flagris & magno ductorum robore abſtrahantur, ab æreo ſimulachro depelli poſſunt. Vnde nomen veneno inditum ἱππομανές, quod equinæ cupidinis ſimilitudine, hominibus amores inducit, & effrenatè furere in Venerem facit. Traduntq́, non minimæ authoritatis viri, quod hoc cognitum penitus paſtores habent, & ſi amatorias alicui inſidias parare velint, vt amoris flamma conflagret, & cupidinis tabe amatæ mulieris torqueãtur,

tur, & intereant, callidè equam, quæ ventrem gerat, parituram obseruant, statimque à partu præreptum hippomanes habent, & in equæ vngulam optimè conditum seruant, vt egentes in pollinem ritè redactum insidijs esculentis, vel poculentis immisceant & animum efferatum mitiorem reddunt, & fomitem amoris inducunt, ceu lasciui iuuenes veris assolent initio, continuo paulatimq; concrescentem, & adeò ad amoris cupidinem inflammant, vt ad omnem hominum ætatem libidinis oculos adijciant, sic excremento aliquo coarctant, & in eum animum inclinãt, cuius substantiam combiberint, & mutuum reciprocumque reddet amorem. Erat & echeneis veteribus veneficijs famis. Sic hyænæ vulua sinistro lacerto religata, si quis mulierem inspiciat, amatorium esse tam præsens, vt illico sequatur: id verum ne fuerit an falsum affirmare non ausim, ne quos reprehendimus, imitemur: difficilis enim hic esset, & penè impossibilis eorum captura. Docẽt & ALITER si libuerit huic simillimum componere, vt multorum exemplis noscere discant. Animalia respiciendo, quæ maximè in amorẽ furiunt: vt passeres, & columbæ: sed commoditatis gratia in catulis exemplũ detur: Ligetur catella semestris, vel annua, cũ ostẽdit, se maritari velle catulo, veris principio: eo enim anni tempore conceptum sitiunt maritum, cuius desiderio hiant: ita ligentur arctè, ne conscendant, & apte accommodentur, ætatemq; habeant coëundi, cibos posteà opipare exhibeatur, vt spermatis vbertate luxuriæ desiderio conflagrent, cùm catulire desiderant feruentique fuerint animo, furientes & vociferãtes, præcaue ne ad coitũ admittas, vt violen-

tiùs

tiùs inferantur. Cùm cognoueris in summum luxuriæ gradum fœminam peruenisse, vt genitalia pruriant, inflentur, turgeantq́, quod diei spatio eueniet, iugulant, eaq́ decerpunt membra, vbi maximè huiusmodi desiderium insidet, & cùm carnem gustauerint proiecta amatoria libine constrictiùs tenetur, vt vociferet & perbachetur, poculisq́ deuicta mens, libertate amissa Veneris insania exagitatur, vt extabescat corpus. Multa præterea sunt, ex quibus pauca meminimus tanquam suffectura. Satis enim diximus, & si vera dixisse pertesum est.

De Fascinatione, & quomodo per eam illaqueari posit, & fascinationis amuleta.

CAP. XXVIII.

IAM de fascinatione est differendum, quiq́ue effascinatores fuerint, nec silentio prætereundũ: nã si nobis priscorum monumenta percurrere libeat, comperimus huiusmodi multa posteritati prodita iam esse, cum noua recentioris æui euenta, antiquæ famæ non prorsus vanæ suffragentur. Nec historijs fidẽ denon rogare opus esse cẽsui, si veras rei causas validis rationibus aptare nequimus: præterea cùm plæraque sint peruestigationem penitus sommouentia. Quod autem ipse ex alijs operationibus senserim, in medium explicandum duxi: multa apud Theocritum & Vergilium reperies, vnde

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Isigonus & Memphrodorus in Africa terra familias quasdam produnt voce & lingua effascinantes, quæ si impensiùs fortè, quàm liceat admiratæ fuerint, vel laudauerint pulchras arbores, lætiores segetes, infan-

tes amœniores, egregios equos, pecudes pastu vel cultu opimas, arescere & emoriantur repente, hæc omnia nulli aliæ causæ obnoxia: quod Solinus quoq; scriptũ reliquit. Idem Isigonus Triballis, & Illirijs eiusdẽ esse generis qui pupillas binas in oculis habeant atq; visu exitialẽ effascinationẽ faciant vt interimant quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis tam nocenti visu sunt: & impuberes maximè noxam sentiant. Huiusmodi fœminas in Scythia esse, quæ vocantur Bithiæ tradit Apollonides Philarchus in ponto Thibiorum genus alterum, multosque alios eiusdem naturæ, quorum notas dicit in oculo altero pupillam geminam, in altero verò equi effigiem esse: quorum meminit quoq; Didymus. Nec dissimilis generis Damon prodidit pharmacum in Æthiopia, cuius sudor tabem contactis corporibis afferat, ac fœminas quoque omnes visu effascinare patet, quæ duplices pupillas habeant. Cicero quoque de ijs scribit, sic Plutarchus & Philarchus effascinatrices gẽtes Paletheobeorum pontum incolentes non pusionibus modo, quorum habitus sic imbecillis, sed adultis, qui solido concretioríque constant corpore, pestillentes esse, & intuitu, soloque habitu in morbos languere, quos perimant, & in tabem resoluant: nec solum qui continuo, sed hospites, & qui eorum commercio alienissimi concutiuntur, tanta oculis vis: & fascinum quanquam per contactum, & miscellam iniatur sæpe, per oculos tamen perficitur: vti exterminatio quædã per spiritus per oculos ad fascinati cor deueniens, totumque inficiens: Sic enim euenit, vt adolescens subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditus, tales det spiritus, cùm à

cordis

cordis calore à puriori ſanguine exoriantur, quia leuiſſimi in altiori corporis parte perueniunt, & per oculos procidunt, & iaculantur, qui maximè foraminoſi & venulenti ſunt, omniumque partium nitidißimi: & cum ſpiritu ipſo vnà vis quædam ignea radijs emittitur, vt rubentes oculos, & lippos ſpectantes obuios, ſimili cogantur laborare morbo: mihique accidens detrimentum attulit: inficit enim aërem, qui infectus alium inficit, ſic oculis proximus vnà ſecum vaporem corrupti ſanguinis deferens cuius contagione ſpectantis oculi rubore ſimili afficiuntur: Sic adimit lupus vocem, ſic regulus vitam, qui aſpectu venenum excitat & radijs virulentos infigit ictus, cum ſpeculo autem, reciproco iaculatu in ſui authorem retorquentur. Sic immundæ mulieris intuitum reformidat politum ſpeculum, vt affert Ariſtoteles, eiusq; aſpectu ſordeſcit, et furgor habetatur: quod euenit. quia ſanguineus vapor in ſpeculi ſuperficiem propter terſitudinem in vnitatem coit, vt quadam eluuiecula operiatur, & clarè demonſtretur: immo ſi nouitium ægerrimè elues, quod ideo in pãno vel ſaxo nõ euenit, quia in illo ſerpit, & in profundũ deſcendit, in hoc verò ex partiũ inconcinnitate dißipatur. At ſpeculum quia pertinax obſtat, quia terſum infractum reſeruat, quia frigidum coacto aëre guttulas gignit: tali ferme pacto ſi in clarum vitrum reſpires, facies ſaliuæ roris aſpergine regatur, tenuisq; euolans pars in ſaliuam relabitur, ſic ex oculis radiorũ profluuium, qui ſpirituũ vehicula, ad occurſantis oculos perueniens tranſuerberat, & percußi hominis interiora afficit, propriam quærens regionẽ, cùm è corde exoriantur: ſic ipſi in cordis marginibus

coguntur

coguntur in ſanguinem, peregrinus hic ſanguis ab effaſcinati natura viri diſcordans, reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus cōtagione ipſa permanēte, quatenus vis tabidi ſanguinis in membris viget, & cùm ſanguinis affectio ſit, ex nunquam interpollari contuetur febri, quæ ſi in bili, vel pituita eſſet, per interualla fortaſſe ſedaretur. Vt autem diſtinctiùs pateſcant omnia, id primo ſciendum: duplicem apud authores faſcinum reperiri. alterum amoris: inuidiæ, vel maleuolentiæ alterum. Si verò pulchri deſiderio, formæq; concinnitatis fuerit deſiderio irretitum, quanquam eminus iaculetur, per oculos venenū hauritur, & venuſta ſpectrum formæ amantis cordi reſidet, igniculos ſuccendit, vnde ſemper afflictari ſolet: & quia ibi molliſsimus amati ſanguis vagatur vult⁹ repræſentat, ſuiq; ipſius ſanguine relucet, in ſe nō quieſcit, & ſic ab eo trahitur, vt vulnerati ſanguis in vulnerantem labitur, rectè hoc ſic innuit Lucretius:

> Idq; petit corpus, mens vnde eſt ſaucia amore,
> Nanq; omnes plerunq; cadunt in vulnus: et illam
> Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
> Et ſi cominus eſt, os tum ruber occupat humor.

Si verò inuidiæ, vel maleuolentiæ fuerit quē tale virus infecerit, effaſcinatio noxia admodum maximeq; in vetulis reperitur. Nec valet aliquis inficiari, quin animo affecto malè habeat corpus, animusq; affectus corporis vires firmat, & potiores reddit: nec ſolū imimmutat corpus proprium, ſed alienum reddit, & tāto id quanto ardores interiores vindictæ, vel cupiditatis in corde cient. Nónne auaritia, mœror, vel amor, colores, & habitus immutat? Inuidia nónne corpus pal-

lore insigni, & extrema induit macie? Nonne prægnantis auiditas inficit tenerum fœtum rei agnatæ nota? Sic vbi flagrantes inuidia oculos, & truces deflexerit, & perniciosè nocendi cupido acrius micat ex oculis, & intestinus ardor proficiscitur ab eis, astantium corporibus maximè, speciosis malum inferunt, & oculorum acies vti telum transuerberat præcordia perurit, & maciei præbet causam, si cholerici, & sanguinei præsertim fuerint: nam pororum apertura, & humorũ subtilitate facilè depascitur morbus. Nec solùm ex passione tale fit corpus, sed venenum humano reperiri posse corpore facilè est, quod probat Auicenna: plerique tali sunt natura præditi: quod mirum videri nõ debet, si arte fieri posse sæpius visum est. Mittitur Alexandro ab Indorum Regina insignis speciei puella, serpentium veneno delibuta, & depasta: vt Aristoteles tradit, & auicenna Rufi testimonio scribit. Galenus autem alteram fuisse, quæ Hyoscyamun impunè sumeret, alia verò aconitum, vt nec gallina appropinquaret. Et frequenti eius vsu (vt ex antiquorũ monumentis accepimus) vsque adeò innoxium præbuit se veneno Mithridates Põti Rex, vt cũ vellet, veneno sibi mortẽ consciscere, ne se Romanis dederet, nullam ex assumpto veneno percepit noxam. Gallinæ anguium, & lacertorum carnibus obesæ, vel tritico eorum iure decocto, si accipitri glutiendas dabis, accelerat pennarum defluuium, multaque præterea fiunt, quæ longum esset recensere. Sic pleriq; viri suapte natura sunt qui tactu infirmitates aliquas curant, multi araneum & oleandrum comedentes, serpentumque morsus floccifaciunt, nec tabem sentiunt, si similẽ sortiuntur

tiuntur

tiuntur naturā, quorum obtutus, vel emanans spiratio non homines solùm, sed plantulas, herbas, cæteraq; emaciat, vt exarescant pœnitus: & sæpe vbi huiusmodi animalia resident, arentes segetes veneni participes factæ exiccatæ cernuntur, non nisi oculorum vi, & auram quandam eructantes. Nonne mulieres mēsium tempore cucumeres, & pepones tactu visuq; inficiunt vt macescant? nónne pueri innocentiùs viris, quàm mulieribus tractantur? & plures fœminas, quàm viros effascinatrices reperies cōplexionis ratione, fortiori enim lapsu à temperamento decedunt, plurimisque noxijs vescuntur, vt singulis mensibus superfluitatibus expleantur, & sanguis ebulliat melancholicus, vnde vapores orti, sursum elati, per oculos prolabuntur, & astantibus venenum expirant, et tali corpus explent. At si formosam deperis iuuenem, eiq; vis vel mulierem viro fascinum inducere, vt si fieri poßit in amorem coarctetur, hîc patet

Amatoriæ illaqueationis modus.

Sint oportet sanguinei, ex parte quadam cholerici, oculos habeant amplos, nitentes, & glaucos, & multum conducit castè viuant, ne frequenti coitu humorū succus exhauriatur vnde frequentißimo intuitu, diutissima imaginatione, debita approximatione, cum conamine facto, aciem aciei dirigant, radij radijs, & lumina luminibus coniungantur, sic ex intuitu vltrò citróque facto nascitur amor, & combibitur. Cur autem tui fascino detineatur, non aliorum, ex superiori, et ex hac videtur ratione: Euenit enim ex fascinantis intentione, qui quidē per spiritus, siue vapores transmittitur ad maleficium, & spiritu illo affectus ei similis efficitur:

ficitur: existente enim maximè in paßione illa, & imaginatiua virtute circa rem valdè fixa, habitus diu permanens, spirituum habet obedientiam & sanguinis: tunc exoptata re potest à virtutibus deuinciri, & inflammari. Quanquam animus (vt Auicennæ ascribitur: neque ab hac sententia illius abhorret authoritas) solo affectu, & imperio tales pruducere potest affectiones. Placet Musæo, quòd amoris fundamenta oculus iaciat: & præcipuè ad amandum illices sint, & ex aspectu amorem nasci dicit Diogenianus, vbi incõgnitum amari non posse dicit: & tanquam prodigij loco Iuuenalis de amante refert:

Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Nitidus enim oculorum obtutus visam ad insaniam compellit, amorisque allicitur per oculos rudimentum. Reliqua verò membra non verè dant causam, sed concitant, vt formæ lenocinio cernentẽ remorentur visis rebus illectus, & immorantem obtutu feriant, & ibi Cupidinem excubantem aiunt sua mittere tela: vt emissus ex oculis aculeus in astantis oculos cõfugiat, ac præcordia perurat. Apuleius: Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, accerimũ meis medullis commouent incendium. Iam nõ paruam tribuimus quærentibus radicem, ni penitus, malæq; mentis cõpos extiteris, multis corroborare poteris. Quod si aliquibus fortasse mirum fuerit, morbis perpensis, qui ex cõtagione eueniunt: vti pruritum, scabiem, lippitudinem, epidimiam, si tactu, visu, loquela, astantem inficiat, facileque tabem contrahat cur amatoria contagio, morborum omniũ grauißima pestis, non illicò homines inuadat ac penitus cõsumat? Nec in alijs solùm

sed

ſed in ipſos quoque relabitur, immiſſumq́; faſcinum ipſi alliciunt. Veteribus quoque ſcriptis proditur de Eutelida, qui refluxionibus aquis, ſpeculo vel fonte reſilientibus, in videntem imaginem retorquentibus, ſibi faſcini perniciem intulit, author.

Ευτελίδα καλὰ ἐβασκαίνεν ἰδὼν ὁ λόφιοης ἀίνης
Δινήεντι ποτα μῷ ἀδ᾽ ἄντικα νοῦσις ἀδίκοσ.

Adeo ſibi pulcher viſus eſt, vt eodem quo alij ipſe faſcino deciderit, ſic priſtinum corporis habitum deperdit, peculiariſq́; morbi pœnas dedit. Sic ſe proprio pueri vitiant faſcinatu, parentes verò veneficis & faſcinatoribus cauſam aſcribunt. Nunc autem morbi cape

Alexiteria remedia,

Multa enim ſunt, quæ prudens inſtituit vetuſtas. Si amoris faſcinũ amoliri conaberis, ſic aueruncabis: viſum abſtrahas, ne tui aciẽ oculis adigat neúe lumina luminib⁹ copulẽtur, vnde enim affici ſolet, inde cauſam amoue, cõſuetudinẽ interpollatim remoue, otiũ repelle, grauis animum adhibe curis, ſanguinẽ, ſudorẽ, & excremẽta omnia largè eijcito, vt vnà noxia eijciatur aura, & contraria primis extant quoque. Si inuidorum fuerit maleficium, illud ſic noſces: Colorem deperdet, difficulter oculos eleuat, ſemper inclinat, crebra iactat ſuſpiria, cor anguſtijs cohibetur, nec ſignum cõſpicitur mali alicuius, lachrymas effundit ſalſas & amaras. Ad ipſum exfaſcinandũ, quia aër contagioſus, & contaminatus eſt, odorata ſuffimenta ſubſtituantur, vt aërem inſtaurẽt, nec minus aquis irrorando, cynnamomum, garyophyllos, ciperum, xilaloë, moſchum, ambram. Ideo priſca æuum ad hunc noſtrum ſe propagauit conſuetudo, retinentq́ue hoc mulieres, ſi

noxam pueros cõtraxiſſe vident: ad expiandos thure eos ſuffumigant, & circumuoluunt: claro ſeruentur aëre, ij pendeāt è collo lapides, carbunculus, iacinthus, ſaphirus. aliſſum in domo ſuſpenſum, rhamnum, & phu opiferum putat amuletū Dioſcorides. Iſopum et lilium odorato. Anulus deferatur, ex onagari vel vngularum aſini domeſtici, ſatyrion, quæ orchis, & fœmina dicitur. Rutā ſua dote probat Ariſtoteles. Hæc omnia veneficiorum vires hebetant. Quæ autem experientia comprobata, & ad veritatē propenſiora viſa ſunt incerti generis experimēta, hoc ſcripſimus libro.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIÆ NATVRALIS LIBER III.

PROEMIVM.

IAM ad ea videor acceſsiſſe experimenta (dum ad varios rerum perſpiciendos ferimur effectus) quæ vulgus vocat chymica, nec parum cõtinent lucri, circa quod non ſolùm magna mortaliū pars hæret: ſed eius inextinguibili ſiti vniuerſus æſtuat mundus: vnde vt aliqua percenſeamus, coacti aggredimur. Eſt ſanè res non paruipendenda ſed expetenda præcipuè, qui Philoſophiæ ſtudijs nauant operam, ac naturæ perſcrutantur arcana: inuenient enim plura, quæ admirari poſſunt,

ſunt, & quæ noſtro vſui mirum in modum ſunt neceſſaria, dum multas perſpicient traſmutationes, & eas vidiſſe non parum lætabuntur: non metallorum tamen eorum, quę maximo diſtent interuallo, ſed quæ cognata & vicina ſunt, accidentibusque differunt aliquibus, quod maximæ authoritatis viros philoſophos fateri non puduit, vt in rebus alijs naturalibus quoque videmus, quas diximus. Nunc autem vana ſpe lucri, ac ſub eius continuæ voluptatis eſca, & illecebra tam rudes homines, & idiotæ accedunt, vt non ſine magno huius ſeculi opprobrio pertractentur, ac huius artis cultores inuiſos omnibus reddant. Dum enim ſophiſtico auro laborant præparando, vti horum principia penitus ignorantes, vbi bona decoxerunt in perniciem ruunt, & vana auri ſpe deludentur: vt rectè Demetrius Phalærius ait: Quod capere debuerant non cœperunt, quod autem poſsidebāt amiſerunt: & metamorphoſin, quam in metallis expectant, in ſe ipſos experiuntur, tūc (cùm hoc vnicum ſolamen inueniant) commentitijs fraudibus alios fallere, ac ſibi comites nituntnr efficere: ſic bonæ rei fidem in peiorem vſum conuertunt, ceu altioribus ſæpe rebus contingere videmus. Et adeo artis vel lucri deſiderium libros auxit & mendacia, vt nil fere aliud circunferatur, ac optimè Diocletiani iuſſu ſint omnes exuſti, & in cinerem verſi. Ipſe autem qui aliquid videre affectas, id ſcito in omnibus naturam imitari non poſſe, ritè metallorum primor-

dia pernoſcenda ſunt, & ſi ea transformari, vel penitus tingi quæruntur, in prima diſſoluito elementa, nec efficere ea coneris, quæ nec fieri poſſe cognoſcũtur. Aliqua hic nos opponemus, quæ in his videre contingit, nec laboris minimum in periclitandis, experiendiſque habuimus: horum exempla perdiſcito. Hic montes non pollicemur aureos, nec quem homines rentur percelebrem philoſophorum lapidem illum, multis ſeculis iactatum, & fortaſſe aliquibus compertum: nec poculentum aurum, quo homines ab interitu immunes tueantur: neceſſe eſt enim mundo hoc vertibili, & alterabili permutationibus omnia eſſe obnoxia. Talia autem promittere temerarium prorſus nec penſi habens quicquam fuerit: Vtilia tamen ad humani corporis tuendam valetudinem, atque prorogandam fieri poſſe non imus inficias. Quæ tradere intendimus hæc ſunt:

De extractionibus aquæ & olei, & operationibus quibuſdam, quę paiſsim operibus ſubingrediuntur. CAP. I.

PERATIONES quaſdã præmittere viſum eſt, quæ obiter in opere leguntur, vt quæ docētur ordinatè procedant, neúe alibi quærantur, & quanquam hæc aliquibus aliter operentur, nec fieri poſſe iudicent, opus tamen ſubintrant noſtrum, & ijs nos efficere conſueuimus, quibus ignoratis nõ facilè votum aſſequeris. Diſtillatio-

ſtillationis autẽ, vel apti diſtillationum vaſis, quia toto hoc meminimus opere, ne ignoretur, locus hic dicendi oportunus videbitur. Recentiorum quorundam inuentum eſt, aquam ex omnibus haurire, vt puram habemus aquam ſine terra (vt fieri tamen poteſt (vides enim diſtillatã aquã nullis redũdare fæcibus, & præſtantiùs à putrefactione liberãtur multa, vel ſi aliquid imbibere indigemus. Vas primò parant fictile, melius autem vitreũ concauũ, turgeſcens pilæ inſtar, vel potius turbinatum vti pyrum: ac collum oblongum habeat, cui pileum vitreum accommodatur, vt ſubiectis prunis res in vapores ſoluatur tenues, & vacua omnia repleat, & in ſublime feratur: vapida hæc craßitudo vbi pilei frigidũ tetigerit, & vitrũ occurſabit, illius marginib⁹ in rorẽ cogitur, inde per pilei fornices delabens, in aquã relabitur, & aperto quodã canali, quod ad illud pertinet, largis riuulis decurrit, ſubiectũq; receptaculũ ſtillatim eam recipit: hoc diſtillariũ, vel alenbic chymiſtæ vocant. Multi ne fumi nidor potores offendat in feruẽtis aquæ vos organũ locant, & tenuior elicitur aqua, balẽumq; dicũt. Tenuißimã quoque detrahes aquam, ſi vitrea: hæc vaſa in fictile aliquod concauũ accõmodaueris, vt foras promineãt colla: hinc calẽtis aquæ plenũ ſubijciunt ahænum, vt ſurgentis vi fumi, nec aliò permeantis eliciatur è rebus ingenioſè aqua, quæ è potabilibus præſtantior fuerit. In vacuam ollam aliqui hoc ligant vas vitreũ, vndique non contingens latera, & os obturant, relicto tantùm foramine, quo collum foras promineat, ſic incandeſcens olla, aëremque concalefaciens in vaſe res contẽtas in vapores ſoluit: ex ijs commodiorem elige modum

dum, ac sufficiat semel enarrasse. Multa sunt præterea vasa, quibus vtuntur, & penè infinita. Rem autem si inobediens & contumax fuerit distillationi, putrefacere, & macerare solent, nunc equino fimo, qui eiusdem semper sit caloris, innouando diebus quiuis, nunc soli opponunt speculi concaui ope, & sic etiã nos sæpe aquam extraximus, nunc vinaceis tumulando, vel cineribus, & accensis carbonibus iuniperi, nam cùm densum, et valde spissum sit lignum, multum accensum durat. Nunc autẽ ad operationes accedẽdum, & primò extrahatur quomodo

Talci oleum,

Quod apud multos arduum, mec ferè fieri posse indicent, sic tamen parabis, vbi fuerit opus: In sacculum immittito talcum cum littoralibus calculis, & qui in fluminibus paßim conspiciuntur, multùm exagitentur, dum in tenuißimum redigatur puluerem: vel id alia perficies industria: sic enim omnibus fieri consueuit: inde in crudam ollam accommodato, craßitudinis & roboris nimij, operculo inducto operi, & ferreis circulis munito, ac figularia creta vbi illeueris Sole resiccandum tradito, posteà in fornace lapidũ locato, vbi eluctãtur flammæ, vel alibi, dummodo violẽtißimus sit ignis: vbi fornax ardere desierit, eximito, & vas frange, si in calcem iam redactum optimè noueris: sin minus, iterum efficere ne pigeat, & parem operam impendas. cùm perfectè inalbuerit calx, porphyretico marmore terito, & in alium sacculum accommodato, vel in marmore humidißimo in loco, præalto puteo vel cisterna, diuq; immorari sinito, & nimia humiditate stillatim effluere cernes: seruato, & in vitreum

vas dictum inducito, quo vtuntur chymistæ, in oleorum & aquarum extractione, sic ignis vi optatum recipies liquorem, faciliùs enim & citiùs in aquã soluitur, si perfectiùs & diutiùs fuerit combustum, & in calcem versum: nam in calcem redactæ partes, magisque per ignem subtiles, cum aquis commiscentur, et in aquam conuertuntur. Si vis autem

Sulphuris oleum,

Vel aquam, sic extrahes: Vas viterum habeto oris ampli & concauum, in campanæ formam, vbi luto illeueris pede ferreo suspẽdatur filo, inferiùs autẽ amplum receptaculum locato, vt è marginibus campanæ extillans oleum recipiat, cuius medio terreum, vel ferreum accommodetur vas sulphure conditum: ignẽ tunc succendito, & dum comburitur, aliud recentius superindatur, nam dũ vritur consumeretur, erigens se fumus, vasisq́; feriens fundũ, humectis exhalationibus corporescit, & reciprocans in oleum coalescit, ac inde dilabitur. Hoc dealbandis, & expergificandis dentibus optimum ostẽdimus. In igneis verò mixturis ALIVD est: ignem enim admittit, & detinere potest: Viuum cape sulphur, nõ ignẽ expertum, ac iuniperi oleo portionibus æquis remisceto, & igne vitreis cucurbitis oleum elicito: in necessarijs vtitor. At

Ouorum oleum

Sic parabis: Supra ignẽ largo accommodato vase sartagine, vel alio in hoc boleta proijcies, spatha permiscẽdo semper, ac crebra diuerberatione ne crementur, vbi in puluerẽ versa, prælo exprimi curato, expreßũq́; oleũ pyxide seruato. Vel ea elixãdo indurabis, et sic exprimatur liquor. In incensiuis aũt mixturis ALIVD

sic parabis: Ouorum multa remisceto vitella, cum sulphuris medietate viui, ac sartagine accomodentur igni, vbi eluuies, vel oleosum quoddam per eorum superficiem enatabit, seruato: illud enim quæsitum erit oleum. Terebinthinæ resinæ, & mellis oleum, vti cætera efficies: Eam vasi inijciendo, & lento igni accõmodando: vehemens enim ascendere facit, & intus concipit ignem. Nunc autem laboriosam agrediamur operationem, quo nam modo exprimi poßit

Argenti viui aqua.

Sic tamen sedulò efficies: Fictile parato vas rotundo ventre, ac crasso, collo verò leniter turbinato, vt aptate capitis parti accõmodari poßit vitreum pileũ, inde figulorum luto circumlinito spiramenta, ne viuum argentum in tenues auras euanescens respirare poßit, aperto canali vas subijcito, vt liquorẽ suscipiat: sit vas postea peruium è latere, quo viuum argentum intromitti poßit, igne totum incandescat, & vbi incanduerit, infundibulo vel instrumento alio viuum argẽtum immittito, & extemplò cretam inducito, vt aptatæ parti par sit, vbi enim valde intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in vaporem solui, ac paulatim crassescens, in subiectam elabitur fideliam.

De sublimatione, in calcem reductione, & reliquis in hoc necessarijs. CAP. II.

Reliquum est quomodo sublimare, & in calcẽ reducere oporteat edocere, quæ res nostris operationibus necessariæ paßim cõspiciuntur, et præmissas quodammodo sequuntur, quas breuißimè narrabimus: Et primò

Sublimare quomodo debeamus

Auri-

Auripigmentum, vt huius similitudine discas, & alia. Quia videmus aliquando res prorsus corrūpi, denigrari, & fœdari, idq́ue secundum diuersitatem eorum euenit: fit enim aliquando propter partes eorum terreas nos sic defœcabimus: nec per aliud potest perueniri magisterium, quam per solam sublimationem, cū subtiles euolent partes, vnde peruium magis & perspicuum videbitur & per hoc ab adustione priuatur: Illud primo teratur, vt tenuius poterit, fictilē ollam intus vitream conijcias, & oleum infundatur, quod non minus dodrante superemineat, lignea rude miscēdo semper, ne fundo inhærescat, resiccatum terito, similemq́ impendas operam aceto & acri lixiuio, puluis demum cum tartaro, viua calce, ærisue ramētis in vase claudatur vitreo oblongo & concamerato, non ad summū vsq; labrum replendū sed mediotenus, rite vēter foras luto muniatur, & in solem conferto, finitoq́; in sole esse vsque dum resiccatum fuerit, & igni resistere valeat, clibano accommodabis, os ne claudas, ne occluso spiritu stranguletur, coërcitamq́ue suspiret auram, leuis verberet ignis fundū vasis, inde paulatim senis concrescens horis, igne tandem candeat, eiusq́; vi petat figitiua pars vasis cameras, ibiq́ue in argentum album congestum insideat: vas frange, detrahe, ad vsum recondito. Euenit idem in descensu, nam in præceps faciliùs fertur. Si verò fuerint corpora et grauia, alijs adiungantur leuioribus, vt facilius ascēdat: Sublimandi modum præbuimus, quo in reliquis vtitor: nō enim multum inter se euariant. Si verò vis

Argentum in calcem vertere,

Vel aliud, sic fiat: Ex agenti ramentis, & viuo argen

teo triplicato malagma confice, inde cõmuni ſale porphyretico marmore multum læuigabis, vbi ad perfectã vnionẽ perueniſſe ſcies, in obtorto vitreo vaſe locato, quod facilior ſit aſcenſus, igni appone, eiusq; vigore viuum argentum per fiſtularum colla in receptaculũ dilabatur, quod vaſis imò remanet fundo, dulci aqua confricato, nouam ſubinde affundens, dum nullũ ſalſuginis veſtigium excernatur, & amarorem omiſerit omnem, dulceſcente aqua iam calcem habebis. Eſt & parandi ALIA *ratio: Argentum forti aqua ſoluatur, vt aſſolent aurifabri, & fontis immiſceas aquam, quæ communem ſalem exederit, ſic argentum ad imas vaſis partes procumbere videbis, penicillis aquam exugito, & calcem teſtaceo vaſe flagrantibus carbonibus appones, detrahe, dulciq́ue aqua ſalſedinẽ amoueas, quod denuo ſemper exercebis, dum totum abijſſe cernes, & modus lauandi ſit, quem in priori redidimus. Sic argentum in calcem et ceram vertes: Eius ramenta cũ ſublimato viuo argento permixta vitreo apto condantur vaſe, & flagrantibus prunis exponantur, & vis ignis viuum argentũ expellat, & in ima vaſis parte fixum argentum vti cerã reperies, gemmis aptum, pyxidicula ſeruetur. At*

Plumbum & ſtannum

In calcem vertere, ſi volũmus: Stannũ vaſe liqueſcat aliquo, & in tenuiſsimum ſalem proijcito, corili caudice vertendo, vt adhærentes partes ſeparentur, & granulis milio proximis vertantur. vel eliquatum, per arcta cribri foramina traijcito in frigidã aquam, ac veluti vermiculos effinges, denuò opus repetendum, dũ tenuiſsimum efficias: inde puluerem in feruentem a-

quam

quam mergito, tātisper mutata aqua, et colata, donec victo sale dulcescat, & salsilago abierit tota, & in fictilem ollam condito, & laterum vel vitrariorum, fornaci cōdes diebus tribus, & in calcem redactū reperies totum. Vel ALIO *modo vt granulorum vicem expleat & docet Geber: Aperto liquescat cratêre oris ampli, vnco ferro superficiem erodendo, vt cutim detrahat superficialem excoriando semper, donec omne cinefactum, vel pulueratū habebis, ollæ imponitur, & fornaci inditur, & laxato obturamento visitur, dum in calcem vertatur cādidam. Vel* ALITER: *Fictili cratêre amplo, lutoque munito colliquetur plumbum, ferrea spatha versando per diei quadrantem, nulla dū in puluerē vertatur interpollatione, quod in ollā inijce, ac forti reuerberationis igni per diem apponito, & candicās reperies, setaceo cribro trāsmissum seruetur. Remanet autem vt doceamus, &*

Æs coquere,

Quòd à multis traditur, stibium tamen nullibi, quod sciam traditum est, taliq; expedies pacto: Æs fusorio in vase liquato, cū æquis stibij portionibus, simul colliquatis tantundē super addito stibij, et super planum marmor proijcias, vt in eius superficie frigescat, vt aptiùs in lamellas ducatur, duos deinde excauabis lateres vt intus commodè accommodari poßint laminæ: vbi accōmodasti operculetur alio, ac ferreis vinculis, & luto stipetur, resiccatum vitrariorū fornaci inditur, ibique per hebdomadam immorari sinito, vt perfectè cōburatur, detrahe, & ad vsum accommodato. Poßumus quoq;

Argentum viuum è plumbo extrahere,

Et in

Et in hunc modum: Tenuißima plumbi ramēta in ardentem aquā nullo phlegmate redundantē proijciātur, adiecto tartari & salis momento, vel quod medietatē æquet, & aqua super plumbum quadrante superemineat, os operculato, & per mensem sub fimo abruito, post detrahe, et vitreo in vase obtorto ne multū ascendēdo laboret, ignis subijciatur, & aquā extillās viuū argentum in guttulas versum ascendere cōspicies: vbi hæ notæ comites apparuerint, aucto igne recipias.

SAL *tartari sic fit: Eligēda est fæx à vino vetere, ea autem diligenter siccata, noua testa largo igni vratur, vsque dum penitus incendatur: experimentum legitimæ vstionis est, vt aërio nitore inalbescat, linguaq; tactu vrere videatur, id calida dissolues aqua & penicillo coletur, & noua olla lento igni euaporet tota, remanens in fundo est sal, quo in operibus vtimur. Vel*

ALITER *argentū viuum è plumbo vberiùs faciliori sic detrahes via: Sit fictilis ollæ fundū crebris foraminibus laceßitum, & exiguis, in aliam subintret ollā, ac tenaci luto cōmissuras stipabis, breui eiusdemq; capacitatis effoßa scrobe obruatur, sola vndiq; terra pedibus conculcata, superiorem vacuam mediotenus viua repleas calce, nec aquam experta, inde lima quæsitum plumbum, & tenue tritum disseminabis, viua calce reple totam denuo, vt in medio collocetur, plumbum, & puerorum vrinam expergificabis supra, sic operculo imposito, omniq; oblinito spiramento ignē adhibe vehementem, & vndiq; tumulabis, & per diē immoretur: fortißimi enim vi ignis per aperta fundi foramina in subiectum vas viuum decidit argentū, sextæ illius respondens parti. Nec dißimiliter nimium*

E stan-

E stanno spiritum elicere

Possumus, cùm volumus Stanni enim elimata scobs cum salnitri æquali pōdere, ollæ inditur, cui superius septem, vel multas pertusas accōmodabis ollas, ac spiramēta luto claudas, et munias, supra vitreū vas inuerso ore accōmodabis, vel aperto canali cū subiecta paropside: inde ignem adhibe, & incandescentis rumorem audies, euolat in fumo spiritus, & ollarum cameris, & vasis vitrei fundo compactū reperies. Temporis ne nimiū teras in elimando stanno, in liquatum stannum medietas viui mergatur argenti, & pila tundatur, & habes ilicò & citius euolat spiritus, & fixum argentum viuum habes. Organum si terreum à latere perforabis, commodius paulatim inijcies, & obturabis. Sic quoque

E stibio

Possumus extrahere. Stibium, quod seplasiarijs antimonium dicitur, tenuißimè manualibus molis subigitur et tritatur: inde noua olla carbonibus accensis cōdita rubescat tota, cui stibium, tartari duplum, salnitri quadruplum optimè tusa paulatim inijcies, cumq; tollitur fumus, operculo claude, ne surgens fumus euolet, tollito demum, & aliud proijcito, dum totus comburatur puluis, igni postea aliquātisper proroget moras, extracta refrigerari finito, & superextantes tollito fæces, & infundo insidens viuum argentum reperies, quod vocant chymistæ regulum, & plumbum præ se fert, facileque in hoc tranformatur: Si enim (Dioscorides ait) paulo magis concrematur, in plumbum vertitur.

N Quomodo

Quomodo friabile adimitur, in corpus reducitur, & color in cutim trahitur.

CAP. III.

QVædam quoq; dicendis necessaria subiungere visa sunt: in metallis enim fucandis, & adulterandis sæpe accidunt: vt instructus aperator ad ea accedat: Sic enim pulchriora & perfectiora spectabuntur. Primo autem

Friabile tollere

Docebimus, vt fieri poterit, in calcem redigito, sub fimo condito, post hæc facito cùm incanduerit igni, restinguantur, vel liquata proijciántur, vbi ardens aqua sæpe purgata, terebinthina resina, ipsius oleo, cera, sepo, euphorbio, mirrha, factitia chrysocolla, qua vtuntur aurifabri, vt celeritatẽ dent fundẽdo, aurięq; ferrumini, nam si inhabile metallum fuerit tundẽdo, quia vnctuosa sæpe corpora præmollire solent: si omnibus, vel aliquibus ijs liquora subacto in pastillos digerimus, & vbi metallum vi follium ignibus cædit, intus proijciemus. Vel hæc limi modo crassescant, & vti lutulenta reddantur, metallum igni apponito, vt accensis carbonibus ignescat, & exemptũ restinguatur, ac finito semissem horæ cõbibere. Vel canalicula perungantur, illaq; infundantur, & supprimẽt fragilitatis multum, & huius adminiculo malleo cædũt, et sus eo extenduntur, vbi priùs tacti in partes dissiliũt multas. At si volueris

Metalla in corpus reducere

Quia in calcem versa, non denuo leui inunguntur artificio, consentaneũ fore duximus edocere, cùm crebro in nostris operationibus vsu veniat. Hæc huiusmodi

retinent

retinet vim: chrysocolla, tartarum, alumen, ouorum vitella, sal alchali, ammoniacum, salnitrum, et quem saponem vocant, omnibus ijs, vel eorum quibusdam globulos effingimus, ac fusorio in vase vbi calces liquescunt igni, proijciuntur, & in pristinum reuertuntur statum: cum hoc probè noueris extrahito. Id tamē animaduersione dignum est, si calx auri fuerit, cum ouorum vitellis & similibus: cum albumine & tartaro argentum: amurca verò olei maximè in hoc prævalet, id ne ex corporum reductione coloris nitore defraudentur, sed magis concinnū præbeant. Nunc verò reliquum dicturum video, quonā modo poßit quis nobilius metallum

In cutim trahere,

Quod idiotæ dicunt chymistæ: putant enim partes in meditullio positas se impostis foras allicere, ac extrahere, & internatas partes ex solis vilioribus cōsta re. Sed à veritate discesdunt, quia in superficie tantū remißiores ex est partes, & aliquantulū viuū argentū foras allicitur. Res enim corrodunt omnes, quæ medicamentū subintrāt, duriores relinquuntur: expoliunt, & dealbant: antiquorum fortasse numismatū fide ducti, intus meracum æs foras autem simplex argentum conspicientes: sed hæc simul ferruminata sunt malleis tusa, tum demum typis excussa, id tamen artificio simili sic fieri posse penitus est arduum, nec fieri posse iudico. Quæ tamen expoliunt hæc sunt: cōmunis sal, alumen, calcanthum, sulphur viuum, & pro auro tantum ærugo, & sal ammoniacus: Cum opus obeundum est eorum partem in puluerem redigunt, & cum metallo vase aliquo intermittunt, fictili luto circūlito, &

to, et operculato, exili peruio spiramine lento igni accommodant, ac peruri permittunt, et ne metallum liquetur, ne follibus ignem vexes: cùm pulueres perusti resident, quod fumo dignoscunt, laxato obturamento visunt, sed metallum igni accenditur donec ignescat, & ignitum ijs immergunt. Vel ALITER: *Aceto accommodant dum strigmentosum fiat, et vbi circunlitum opus linteaminibus inuolueris, coniectum in fictile acetum continens diu decoquetur, extractum in vrinam conijcies, sale, & aceto ebullire finito, donec nulla prorsus sordes emergat, & fœdæ medicaminum maculæ aboleantur: & si candidissimum non deprehenderis, idem munus rursus obeundum, dum perficitur. Vel sic* ALITER *seriatim procedus: Opus cũ sale, alumine, & tartaro ex aqua in olla sinas ebullire, quũ tota superficies inalbuerit, finito paulisper: inde sulphuris, salnitri, salis, æquis portionibus ebulliant tribus horis, vt in eorũ pendeat medio, nec vasis latera cõtingat: eximito, & cum arenula perfricabis, dũ sulphuris vir⁹ euanuerit: demũ vt prius ebullias denuò & sic inalbescit, vt ab igne se tueatur, nec vti vitiosum improbabitur, vtile reperies, si rite peregeris, & gaudebitis, nisi in vestrã perniciẽ eritis abusuri.*

Quonam pacto ponderosius fiat metallum vnumquodque. CAP. IIII.

S*Æpe apud chymistas, eosq́, qui huiusmodi studio vacãt, quæritur quonã pacto fieri possit, vt in auri pondus argentum excrescat, & metallũ vnumquodque suum debitum superet pondus. Nos qui prouinciam hanc assumpsimus hic ea docere, quæ magnis eorum conatibus & sumptibus efficiũtur, facile*

cilè & parcè faciant, capiant conficiendi normam, & hinc perspicuè hauriant, quicquid occulunt alij, suorumque dogmatum mysteria fabularum inuolucris, & figurarum vmbraculis contegunt: eos tantùm rogatum velim, vt cùm necesse sit tantùm vtātur: ergo ita exordiamur. Sale aliqui, & antiquis testis argentum in tenues bracteas deductum igni detinent, vt ibi ab humiditate vindicent aliqua, & densentur partes, quæ pondus adducunt. At sic expeditius IDEM efficies: Argentum in subtiles lamellas ductum cinnabari, ac sublimato viuo argento vicißim inspergunt in vase igni contumaci, & suprà luto, & vinculis munito ne vim suspiret, carbonibus circumseptum per naturalis diei medietatē detineatur, & friabiles exemptas laminas in cineritium alueolum igne candicans, & in collicatum plumbum immittunt: & eximiè vi follium flatu, quod pessum it plumbum, ad receptaculi oras expellunt, vt secum contrahat sordes, & purgatum relinquat argentum: quæ solet probatio commentitia, vel cupellaria omnibus nominari, quòd commētum omne purgetur. Quòd si ponderosum non reperies multum, denuo rem perage, dum auri expleat pōdus. Possumus sic & ALITER argentū augere: Stillatitium, & forte acetum in labellum infunditur, confractum stibium, ac lima quæsitum plumbum tundantur, & succernantur, quicquid non transmeat, denuo in pilam repetitur & molitur, vt sic tenuius cribretur, in distillatum acetū inijcies, & sub fimo condi-tur, dum soluta cōspicias omnia, igni postea demittito vas, & opus intus extinguito sæpe. vel ex ijs aquam extrahito, & idē præstabit. Cum sulphure, vt docet

Geber, in calcem, & corpus reducendo multũ acquiret ponderis. Si exoptabis

Aurum excreſcere

Plurimum, & augeri: Si in vas fuerit efformatum, aliúdue, ſi ponderi magnitudo non reſpondet: Aurũ fluido argento manibus digitisúe perfricabis, dum illud bibat, donec quæſitum expleat pondus ſuperficiei cohæreſcens: dein validũ parato lixiuiũ ex ſulphure, & calce viuis, & cum auro in ollam patentioris oris conijce, leuibus ſubiectis prunis, tandiu indeſinenter bulliat, dum ſuũ iam colorem contraxiſſe perſpexeris: ſic eximito, & habebis. VEL ex ouorum boletis, lithargyrio aureo aquam valido exugito igne, & in eo ignitum aurum extingue. Si autem vnum quodque excreſcere volueris, ſic habes

Aliud optimum

Si ritè peregeris aurũ ſatis ponderoſum reddes, nec cælaturæ formæq; erit impedimento, ſedulus tamen eſto: Antiquorũ laterũ ruberrimi ſalis nobis vbiq; venalis, ac flagrantiſſimus calcanthi puluis paretur, aptoque inſpargas vaſe: Argentũ puluerabis, vel forti aqua, vel ex calce, vel leui artificio aliquo: inde aurum viciſſim cum puluere inſpargendo accõmodabis, ac præpoſtere vas explebis, & obturabis, igni accommodato per tertiam diei partẽ, nec ignem follium vexes ſpiritu, detrahe, & ſolis pulueribus ſine argenti calce inſarcies: Salnitro, ammoniaco ſale, calcantho, & laterculorum puluere, cum vrina ſtrigmentum facias, aurum operi, & lento condes igni. EST & laturæ genus aliud vti fieri conſueuit: Aceto ebullire curabis, ſale

sale ammoniaco, ærugine, tartaroq́ue dũ amissum recuperet colorẽ. Si fulgentißimum nitet, & remißiùs optas, remedio est, vt vrina madefactum in candentem laminam refrigerari sinas. SIC *calcanthum concremabis, vt flagrantißimũ reddas: In vas coniectũ, carbonibus obrutũ decoquatur, dum in florentißimũ & flagrantißimum colorem permutetur, eximito & recondito, nec in malũ suscipies vsum. Possumus æris ramentis* ALITER *opus explere argenti vicem explens, nimiumq́; põderis suscipiet. Et fit* ALITER: *Antiquos lateres ignitos in oleo restinguas, inde terito & cũ viuo argento remisceto, marmore simul læuigato, ac vitreo in vase ad ignem imponito, eliciatur oleũ, cuius igniti operis extinctione, augescit pondere.* ALITER *autẽ, & perfectius aurum augebitur: Si æris duplũ cum argẽto colliquetur, inde in tenues ducatur bracteas, ac paruulas, parato interea è fortis aquæ fæcibus puluerẽ salnitri scilicet, & calcanthi, ac forti in vase fusorio lamella, puluis, inde augendum aurum accommodetur, & præpostero ordine vas explebis, postremò os luto munito, et igni lento committito per diei medietatem, detrahe semper idem innouando dum ad statũ peruenerit pondus. Iam pondus augere docuimus, ne cælatura vel rei forma impedimentum accipiat. Nunc verò restat quomodo poßit & sine formæ quoque ac celaturæ damno*

Argentum, vel aurum diminui:

Forti aqua assolent multi, opus autem tuberculis, & depreßionibus scabrum reddit. Sic autem facies: Sulphuris puluere asperges opus, & circũ vndique candelam admoueto, vel sub opere incẽdes, paulatim ex-

ardeſcens conſumitur, malleo decute in aduerſam partem, & ſuperficies cadet, quantitatis eiuſdem, cuius volueris, vti ſulphure vtêris.

De Aëre, & illius medicinis primi ordinis.

CAP. V.

NOS ne ſcribendi ſeriem cõturbemus, metallorum tincturas aliquas cõſcripturi ſumus, poſtquam de eorũ præparationibus ſatis dixiſſe viſi ſumus: & ſecundum ordines tradere decreuimus, tum quia ſic poſceret ordo, tum quia id ab antiquis obſeruatum philoſophis cõperio, & id cæteros cõſecutos vſu inualeſcẽte, vt ſua quiſque retineat experimenta, quæ quantulacunque ſint, à nobis non omittentur, & eorum lectioni cupidus accedat, qua trahitur. Hîc ea docẽtur primò, quæ metallica colorant corpora, fucant, & adulterãt, non perpetuò ſed paulatim euaneſcẽtia, nec examinibus omnibus expoſita ſubſtinent ea, non concupiſcenda, nec omnino poſthabenda, & quia perpauci non ſunt libri qui huiuſmodi re ſcateant, & pleni ſint, multaque circunferantur, ea nos tantũ conſcribemus, quæ paratu facilia, ac perpulchra ſpectantur, vt ſplẽdore & formæ lenocinio optimatis cenſuræ oculos ſubinde fallant, nec diſcernãt vera, an falſa, eo tamẽ habeãtur, quo fuerint precio. Sed optimi expoſcunt artificis manus, qui verò tali defraudãtur experimẽto, optimos ſaltem conſulant, ne fruſtrentur. Dealbant æs præcipuè arſenicum, argentũ viuũ, argenti ſpuma: quam Græci lithargyron vocant pyritis, magnes, argẽtum viuum ſublimatum, tartarum, ſal ammoniacus, communis, quem vocant Arabes alchali, ſalnitrum, & alumen. Si omniũ, vel aliquorum diſſo-

dissoluto liquore æs igne inflammatum extinguatur, vel colliquatũ mergatur: aut in tenues lamellas didu ctũ, ijs in puluerem redactis fusorio in vase vicißim intermissum diutius igne detineatur, vt fluxũ reddatur: vel fuso metallo insparsum cumulatius in frustrũ (in puluerem verò caueto, ne ignis vi absumatur, & metallũ non inficiat) mirũ semper suscipit inde cando rẽ, vt mirũ videatur argẽtũ. Tu verò vt discas, et alia cõponẽdi occasio porrigatur, aliqua nũc apponem⁹

Exempla,

Facilior enim est ad intellectum per praxim via: ideo, quod sermo descripsit, operatio aßignet: Incãdescat olla fictilis viuis carbonibus exaggerata, plumbũ intus conijcito, & cum igne diffusum cernes, tertia arsenici pars, quod crystalli modo pellucet, inspargito, in puluerem redacta paulatim dũ vratur, ac olei instar per eius superficiem fluit, & partes aliquæ cõbustæ per fumum volens, sine quiescãt dũ extinctorum carbonum reliquiæ supersint aliquæ, vas deinde frange, & concretum oleum in eius superficie insidens, & cinerulum deradatur, tundito, & in fusum æs pondere triplicato, paulatim proijcito, ac dealbescet. nec obest si paulò plus impositum foret. At si argentosum peroptas, vt eximium recipiat candorẽ, cum æris maßula argentũ illequefacito, proijcito, & demum eximito, vt minus moræ in ignem proroget, alioqui euanescit, quod in ijs animaduersione dignũ est. Si enim in igne diutius manẽt, quàm fuerit opus, colorẽ expirãt, & vi efflata elanguescunt, vt in pristinũ reuertantur statim, quàm minus ergo poteris igne detineantur, sic albũ & mentitum dabit argentum. ALITER *si ex æris ramentis*

&

& viuo argento malagma conficies, vitreo vase indita, in igne euolet viuũ argentum, æs album remanet, si opus fuerit iterabis. Si salem ammoniacum, & oui cortices simul tritabis, & ex ijs aquam elicies, extinctum in ea ignitum æs, miram suscipit inde albedinem. Habebis sic quoque

Aliud

Cum Auripigmento, nec operando inefficax, & si tẽpore liuoris inficiunt notæ, abstergere conabimur: Sit auripigmentũ optimum, in squamas dehiscens, fissile, aureo micans colore, ter, quater sublimabis cũ elimata æris scobe, tartaro inspersо, & cũ eo pari pondere, vel descendere facies, vt perpetuò fulgeat, & splendidissimum perduret. Soluatur argentum forti aqua, quæ nullo phlegmate redundet, ac efferuescente vase siccetur, donec id septies, vel minus expleueris, simul per misce, ac porphyrite lapide læuigato, leui imbre, vel guttatim inspargendo tartari oleum, vel ammoniaci fixi salis: vbi verò feruidus Sol illuxerit, ei exponito, & siccetur, plus denuò suggeratur olei, & siccescat tantisper, donec argenti pondus expleat. Sic vitreo vase condito, & fimo supponito, quousque soluatur, solutum coaguletur, & super illud decem vel octo æris partes proijciantur, & peculiosè dealbat. EST *aliud: Si ex stimmi viuũ argentum extractũ, plumbi colore, quod omnes vocant regulum, super æs proieceris, dealbat æs, & multum. Extractionis modus iam patuit. Nec prioribus*

Dissimile

Habebimus experimentũ, maximeque æs dealbescit: Arsenicũ, sal, tartarũ porphyretico teres lapide, sæ-

pius distillato aceto imbibēdo: calenti Soli exponito, & exiccato, denuo madeat, & siccescat denuo inde vasis solio insternes, & ignis vis sublimet, vasis collo et cameris compactū inhærescat, quod bis senis eueniet horis: igne subinde factitiū liquescat calcanthum: liquefactionem enim non respuit, cui viui argenti medietas immergatur, lignea rude misceto, & extractū prophyritis attritu valido, aceto superinfuso, excrucietur, nec auripigmentū desit sublimatum, vti diximus: deinde argentum forti aqua soluatur, & calidis cineribus euaporet, tertia relicta parte, humido in nocte seruetur loco, cui tantundem ardentis aquæ adijcito, & sub fimo dissoluatur, tunc iā seruatas terito ac tartari oleo triplū adiungito, et sub Sole inarescat, vel furnulo lucernæ lumine, multoties ardenti aqua innouato, & æquali pondere cum argenti aqua immisceatur, mixtura sub sole arefacta calido condes loco, ne soluatur, cuius pars super æris viginti partes repurgati, vel triginta in calcem redacti, optimū dabit pseudogyron, quod dentiū apprehensu cedit sine asperitate, & sub malleo tunditur. Sic verò aliter optimū

Idem

Conficiemus ex aurichalco, auro simili, ei tamen inimico: nec enim valet illud conatibus imitari, vti rude putat vulgus: albū autē facile sic reddes: Aurichalceas bracteas per diem in aceto ebullias, & cum argenti viui æquali portione, sale, & tartaro infusa aqua, fictili & noua olla sinas ebullire, lignea rude semper miscendo, vel ex creta excocta, non tamen ferrea, vel alterius metalli, quod proinde maximè præcauendū: inficit enim tunc mixturā, vt nimium illius contrahat,

& tandiu coqui vult, donec candoris satis contraxisse videatur, & fragilitatis, detrahe viuum argentum, & refrigeratum ad vsum repone: Bracteolas autem in vas conijce igni cõtumax cum arsenico, & tartaro, vicißim insparsis, dum vas expleueris: os operculato, tenaciq́ luto stipato, ne halitum eructet: vbi enim hu iusmodi pulueres vel tenue aliquod subintrat, vincu lo suprà, & luto inhiberi oportet, ne surgens fumus euolet, & intactum relinquat metallum: obest enim multùm, vasis os inferiùs obuolue, vt minus euolans, effectus habeat acriores, per horam flagrantibus prunis candens peruratur, inualescat ignis, sic deinde carbonibus tumulatum per tres alias horas conquiescere sinito, & exemptas mortario terito: friantur enim at tritu facili, ac igni eliquatas super tres æris partes proijcito, & insignem recipient candorem. Magnetis quoq́ puluis dealbat æs. At si ALIVD *quæris optimum: In vas conijcito factitij arsenici, & salnitri pa ria pondera, claudatur os vasis ne respiret, & vratur carbonibus succensis, & in puluerem vertatur: cuius medietas cũ sublimati argenti viui pari portione misceatur, ac tartari pauculo in calcẽ redacto: vbi autem vi follium æs cædit liquefactum igni, proijcitur puluis, ac rude lignea mouetur, dũ purgetur, si id factum noueris, reliquum proijcito puluerem, ac viuo argento sublimato, super æris quadruplum in melle refrigerari sinito, & dealbescet. Si verò quæris*

Aes argenteum reddere,

Vel cyprium, vti sæpe pueri, & circulatores aßolent, vt ilico vasa argenti nitorem capiãt, conficiendi hæc est ratio: Ammoniacus sal, alumen, & salnitrum pari pon-

ri pondere misceantur, & modica argenti scobe lima quæsita igni admoueto, vt inferuescant, & vbi fumare desierint, respersa puluere vel saliua oris madefacta, vel paulatim adiecta digitis fricando tractabis & argenteũ colorem imitari videbis. Nitidiùs autẽ ALIVS conficiendi hic est modus. Argenti pusillum forti aqua soluatur, tartari tãtum mergito, & ammoniaci salis, dum strigmenti crassamentum imitetur, inde in orbiculos digerere, & inarescãt, sic eis æs, vel aliud consimile genus digitorũ tractatione crebra, ac saliuæ complexu frianti argenteum videbitur. Nec minus IDEM euenit argento viuo, mireq́ue dealbabitur. Seruentur hæc argentata, ne ab acribus noxam suscipiant, veluti vrina, aceto, limonum succo, & similibus, de facili enim colorem perdunt, coarguũtur, & deprehenduntur. SIC quoque si æs soluatur aqua forti, vel eius ramenta ferrum tangens in colorem tingitur æris, sic idem in auro & argento: & metalla diuersimodè colorabimus & fricabimus. SIC tactu argentũ possumus inficere, vt infectũ reijciatur: Manibus sublimatum argentum viuum pertractato, inde argentum, vel argẽtea numismata manibus versans inficies, vt nil penitꝰ valere videãtur. Hoc præterea indictum non abibit, quod præcipuum in colorandis metallis est, vt sint ea sæpius defæcata, elota, ac recrementis omnibus expurgata, & præstantiora erunt: vti aceto æs extinctũ, in calcem cum sale redactum, vt defœdantes tollantur partes, quousq; earum appareant notæ, & profundiùs fiat cõmixtio: sit vasis fundum crebris foraminibus lacessitum, & per ea colliquatum metallum descendat, vt recrementa, & spurcitias

citias

citias supra relinquat, nullaq́ extet scoria, eoq́ præstantiora fuerint, quo minus excrementi in eis fuerit, infrà purum dilabatur, cuius tamen meminisse semper oportebit.

De ferro, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VI.

IAM de ferri medicinis aliquid cōmentari monet ordo, id enim sapientes Indi magni fecerunt, cum in se boni retineat multum, & in nobiliùs facilè transmeet metallū, aliquibus verò, quod ægrè igni liquescat, ob fixū sulphur, & maximas partes terreas difficulter tractetur, ceu inutile reijcitur, nos ad eius liquefactionē moliendā, & colorandam dicimus, cùm ab æris medicinis nō parū distent. Primo scoriæ & rubiginis viru defœcabimus: terreū enim magis cæteris est metallis, ideo quoties excoquitur, toties excrementitias ex se sordes gignit: Sæpe forti lixiuio, & aceto tenuißimas restingues laminas, vbi cōmunis sal, & alumen ebullierit, donec candicent, eiusq́ ramenta ex sale in mortario teres mutato subinde sale, donec nullū nigredinis indiciū præbeat, ac ferri recrementū eluatur, cuius laminas sic albabis: Ex argento viuo et plumbum malagma confice, terito, eiusq́ puluerem testaceo in vase cū laminis interpones, claudatur, & luto muniatur, ne vllū relinquatur spiramentū, in igne per diē perseueret, vehementi demū liquescat, malagma enim & candorem & facilem colliquationē mo-lietur, denuo in lamellas duces, et denuo incœptū perages, dū candoris satis cōtraxisse conspicies, sic quoq́ si per vasis fundū liquescens descendat cū plumbo, pyrite, arsenico, & omni, quod in ære diximus: si argenti

partem

partẽ addideris, ei magis aſsimulatur: cõiũgitur enim facilè auro, & argẽto, nec per ſeparationis examẽ ſine magno labore, et induſtria ſeparari poteſt. Ex eo quoq;

Ferrum auri colore tingere

Sic poſſumus: ex eo enim crocum elicitur, quod croceo tinctu inficiat, ita, nuncupatum eſſe auguror: ferrũ tamẽ hoc optimè præſtat: Ferreas laminas fictili in olla vino intermiſſo ſulphure, & luto munita, igni concremabis, deinde extrahe, & friabiles reperies, terito, & in vas patuli oris ponito, vbi diſtillatũ acre acetũ infundatur, ſub caniculæ ſidus exponito, ſi ad ruborem nondum peruenerit, rurſus ſub ſole habendum: vel feruentis aquæ balneo, dum rubeſcat ſinito, pennicillo exugatur, vel in vas aliud tranſfundatur, rurſus acetum addatur, & eadem ſequantur, dum ferrum ſoluatur totum: per vitreum vas euaporet humidum, et reſidens puluis ſuper argentum, vel aliud album proiectus, auri colorem imitabitur. At

Ferrum in æs commutare

Si deſiderabis, vt nil ferri prorſus retineat: alumine et atramẽto ſutorio tingi poteſt. In Carpato enim mõte Pãnoniæ. Smolinitio oppido fertur puteum eſſe, in quo aqua in tres canales hauſta effunditur, ferrũ illis impoſitum vertitur in æs, & ſi tenuia erunt fruſtula, in lutũ tranſeunt, quod ignibus excoctũ in puriſsimũ æs trãſit. Sed ſic faciliter cõmutatur: Fuſoriũ in vas ferrum conijcito, dum vehemẽti occanduerit igne, & fluxũ fieri incipiet, viui ſulphuris aſpergine ſaturabis paulatim, remoue, & in virgas proijce, & teratur, facilè enim friatur, forti demum ſoluatur aqua, ex ſalnitro alumineq́ue confecta, calidis inferueſcat cineri-

bus

bus, dũ in vapores soluta euanescat, remanens puluis in corpus redigatur, & habebis.

De plumbo, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VII.

ARduum esset plumbum in nobilius metallũ commutare: id tamen commoditatis habet, quod in rubeum facile tingitur, vel aurum, at in verum aurum transmutari id penitus difficilè esset, cùm multùm ab auro nobilitate recedat. Igitur, vt ad tingẽdi normam accedamus, id de plumbo præcipiatur, vt priùs quàm aliquid cum eo aggrediare, lauetur optimè: multam enim terreæ partis exuberantiam habet, vbi optimè laueris, sic facilè

Plumbum in aurum tingere

Poteris: Combuстũ æs lapidea pila subtiliter pinsito, et tenuiter cribrato, identidem cryſtallinum vitrum, inde plũbi bracteis, alternis his inſperſis repleatur fictile fuſorium vas, vt vtrinq; combuſtum æs contingat, adhibe paulatim ignem: inde follium flatu liquescat, vbi autem refrixerit, adhærentias ſæparabis, & ter quaterq; eandem operam impendas, & colorabitur: inde cadmiam terram tenuiter tuſam, & rubeam habeas, ac paßis vuis, aridis ficubus, & dactylis remiſtis in vaſe ſubſternito, inde cyperi radicẽ, vel curcumam dictã adhibeto, & ſemicoloratas bracteas viciſſim inſpergito, ac operculo inhibeto, tenui tamen foramine peruio, tandiu lentũ adhibẽdo ignẽ, donec humiditatẽ exhalauerit, inde vi folliũ ignẽ vexãdo colloquetur, & in virgã proijciatur: nec auri patitur ſocietatẽ. CADMIA *aũt terra ſic purpuraſcet: Ferri ramẽtis, cũ in lebete igneſcunt ammoniacũ ſal inſpargito,*

remi-

remisceto, & in pilam proijce, & contere, deinde in ignem quater reuoca, & in vas demum proijcito, distillatum peracre acetum infundendo, per mensem fimo condito, acetum detrahe, & fecibus ijs cadmiam terram sæpius imbibas, & rubescet: in alijs vtitor. ALIVS *extat tingendi modus: Ferri, quod diximus, crocum habeto, in pilam calcanthi par pōdus inijcito, hæmatitis lapidis, & sulphuris, æquis portionibus tantundem, auripigmenti sesquitertium, cadmiæ terræ rubificatæ, sextum, omnia in minutißimas partes cōcidito, aptoq́ vase ignibus indito, dum euolet humiditas: vigorato postea, & vis ea sublimet omnia cuius pars vna, super plumbi quatuor, in auri colorem conuertet. Tantam verò plumbum cum stanno affinitatem habet, vt facilè poßimus con-*

Vertere plumbum in stannum.

Quod simplici euenit lauacro, dum enim sæpius lauabitur, vt pars illa aboleatur terrea, in stannū transmutari vidimus: argentum enim viuum illud, quo in puram reducebatur substantiam, & non fœdam, semper in plumbo remanet, vel eius pars, vnde facilè stridorem adducet, & in stannum conuertet.

De stanno, & eius medicinis primi ordinis.

CAP. VIII.

EST & plumbi species altera, & alba, quam stannum vocant, cum ab eo parū differat: vnde sæpe in plumbum vertitur: & plumbum in stannum: perfectius tamen plumbo est metallum. Est & argenti æmulum: simulq́ multùm colore communicant: hærentque: suapte natura stannum talem sortitur colorem, vt alia maximè dealbet corpora, sed

frangit, & friabilia reddit, præter plumbum: quique artificio aliquo commiſcere callet, non minimum nanciſcitur opus. Pro viribus ergo argentum imitari conemur, quod facilè præſtabitur, ſi quæ inficiunt, infirmitates aboleſcimus, ac funditus eruimus ſtridorē, videlicet, ſurditatem, liuorem, & molliciem: non enim prius ignitū liquatur, ſed igni adhæreſcens eximiè velox fluxum facit: has impingunt notas, nec in meditullio coniunctæ, ſed vti aduentitijs illud ſpoliare poſſumus, & primò docebimus

Stanni ſtridorem tollere, & molliciem.

Non deſunt, qui id euenire tradant cineribus, calce, oleis, & diſtillatis aquis, ſi colliquatum extinguitur, nec minus bullitionibus: at ſic perfectiùs, & commodiùs expedies: Igne ſtannum poſtquam fuerit ſolutū, argentum viuum inijce, amoue, & in vitrea cucurbita accommodato, cui venter in orbem turgeſcat, & collum in longum porrigatur, atq; curuetur, inferueſcat igni, eiusque vis argentum viuum ſublimet, & per vaſis collum ſuſpendatur, & deſcendat ſtillatim, vt prorſus abſumatur, remanet in fundo ſtannū, hoc identidem ter, quaterq́;, efficito, dum penitus, vti glacies, nullum exhibeat ſtridorē. Sic verò ALITER *rectiùs expedies In calcem redigito, vt docuimus, vt fugitiuam illam, & non fixam argenti viui ſubſtantiam deleat, vel ſulphuris potius illius cauſam: & ſi primam, & ſecundam poſt vicem non eueniet, viciſſim tertiò proſequere: in corpus cum debitis reducens, voti fies compos, & ſic dureſcit: vt prius igne candēs, videatur, quàm ſoluatur nam vehemens ignis viui argenti humidum conſumit, quod facilem præbet fuſionem,*

ſionem, vt durius igne ſoluatur, & ſic omnia poſſumus corpora mollia indurare, vt ignian̦tur, ſed manifeſtiùs in ſtanno, quàm in alijs metallis id experitur. Si vis autem

Stanno ſurditatem adimere:

Quia per ſe molle, eſt ſurdũ: cedit.n.percutienti, metallis verò reliquis aſſociatũ fit magis durum, & ſonorum. ſed hoc opus hic labor erit: conſortiũ enim peruicax omniũ reſpuit, niſi plũbi, & omne reddit fragile. Sed tali perficies artificio: Forti aqua ſolutũ fatiſcat, ſic argentũ rite purgatũ plũbo, aliúdue, vnà miſceatura aquæ, leui igne vas inferueſcat, & vi redundãtis caloris in vapore ſoluta ad ſumma elata deuolet aqua, reſiccatã extrahito, et in aliud trãsferatur vas: forti denuò infuſa tantiſper aqua, donec cõiuncta, ac per minima cõplexata videãtur: vel vtrunq; in aquã ex calce redigatur, & permiſceatur: ſpirituũ enim (vt aiunt) corporumq; fit mixtio. SI contingat ipſius lucẽ hebetari: Igne liquatum cyclamino demergatur: ſic dulce, ſonorum, fulgens, & optimũ, quod vocant, habebis album. Commiſceri quoq; poterit argẽto, & alijs ſtannum, per viuum argentum, quod aliquos ſenſiſſe video, & optimum parant pſeudargyron: IN liquatũ cum viuo argento ſtannum immiſcent argentum, & diutiùs igne detinent, detrahunt, & ſic fragile in figulariæ cretæ pilam inuoluunt, & per diem ſub igne detinent, vel calidis cineribus. Facile quoq;

Stannum in plumbum vertere

Quiſq; poterit, ſi ſæpius in calcẽ reducet, et præcipue, ſi conuenientem in reductione illi adhibuerit ignem: ſtridorem enim amittẽs, facile in plumbum vertitur.

De auro, & argento, eorumque medicinis primi ordinis. CAP. IX.

NEmo est, qui auro ijs operetur, cum nobilissimum sit metallum, sed omnibus illud imitari conantur, cùm raro quoque antiquitus misceretur: vnde si de eo medicinas aliquas apponerem, non nisi dicta repeterem, argento tamen sic illud imitari conabimur. Et

Argentum in aurum tingere

Dabitur sic facultas: Lixiuium primo tale parabis acre: Calx immittatur in ollam, cuius fundum crebris foraminibus sit solutum, tenuibusque: peruium supra lignū, vel tegulam accommodabis: inde puluerem, & aquam paulatim infunde calidam, ac per arcta fundi foramina in subiectam fideliam mundam defluat, ac iterabis, vt acerrimū fiat, in hoc tritum immittas stibiū, vt in tenues auras euolare poßit, ocioso igni ebullire sinas: nā vbi inferbuerit, purpurascet aqua, tunc per lineam laciniam, in purum vas exprimito, in residentes pulueres denuò lixiuium immittas, & in prunas sufferuefacias tantisper, donec non amplius cruentata videatur aqua, coloratum lixiuium conferuefacito subiectis ignibus, donec euanuerit aqua, residentem verò resiccatum puluerem, cum tartari oleo desiccato, & dissoluto, & ex auri, & argenti ponderibus æquis, lamellis fictili fusorio vase vicißim inspargito, carbonibus celato tātisper, et opus innouato, donec perfecti coloris prærogatiua aurum æmulari videbitur. ÆRE *combusto, sic aureum colorem effinges: si ex calcantho, salnitro, alumine, cinnabari, et ærugine fortem facies aquam ac solutum fatiscat in ea combustum æs,*

stum æs, in corpus reducendo, aurei coloris multum retinebit: Fit quoque cyano sæpius argentum inspargendo, & ignibus committendo.

De viuo argento, & eius medicinis primi ordinis. CAP. X.

IAM Hydrargyri operationes aggredi nõ intempestiuum videtur, & illius congelationes minimas, quod incõgelabile putaueram, veras autem posteriùs: nunc, quæ aliquibus factitari non inutiliter solent, cupientibus aperiemus, & primo

Argenti viui congelatio cum odore

Metallorum, & præcipue plumbi, & nunc eo efficere libet: Purgetur plumbũ, & à scorijs separetur, liquatum in foueam proijcito, vbi iam frigescere incipiet, ligni præfixa cuspide, & detracta, fluidum immittito argentum, & congelatur, pila tundito, & multoties reiterabis, vbi durum iam habes, sæpius colliquato, et in claram aquam immerso, tandiu opus iterabis, donec durum, & sub malleo ductile habes, nec tamen inutile fore censeas. Fit & alia

Argenti viui congelatio cum casside ferrea,

Vel patina, proijciendo cum eo aquam, qua fabri ignitum extingunt ferrum, ac illo duplũ immittatur ammoniaci salis, calcanthi, & æruginis: vehementique igne sinas ebullire, ferrea semper spatula versando, & si absumitur bullitione aqua, calida paretur alia, & proijciatur, ne sinat ebullire: sic diei quadrante congelatum habes, inde linteo fisco, vel corio strictè manib⁹ congelatum exugito, vt exudet quantulumcunque habet, expressum denuò congeletur, dum omne perficiatur, sic in prælotũ fictile dimittatur cũ fontana aqua

detractis, quod pessum ierant sordibus, in eandem fideliam misceto, & cõfundito, donec lotum, & clarum habeas, sub dio tribus noctibus apponito, & in testæ duritiem crassescit. Illud autem

Argentum viuum congelatum in aurum tingere

Si vis, & pulchrè: Infractis particulatim partibus, cũ cadmiæ terræ pulueribus alternis fusorium vas, et testaceum compleas, quibus mixtura mediet, è schidijs, & paßis vuis, & cyperi radice Indica illa, quam officinæ curcumã dicunt, contusis, & inuolutis: expletum vas luto circumlinias, & Soli exiccabis, vel igni, vt Solis vicem penset, sic igni appones, vt ferueat horis sex, & incandescat, inde vi folliũ profletur, & maximè vexetur, vt fluxũ faciat, & vbi fluxerit, frigescat carbonibus tumulatum, si aurum coloratum, & splendidißimum reperies. Et aliter

Argentum viuum cum æneis pilis

Fixum reddere possumus, & congelare: Aerea duo hemisphaeria fabricemus, vt se inuicem penetrent, ne expirare poßint: intus viuum argentum cum cryftallini arsenici æquali portione, & tartari ritè contusorum, & cribro succretorum immittantur, luto foras commissuræ perlinantur, ne respirent: si resiccescant, & carbonibus exaggerabis, & obrues quarta diei parte, postremo incandescat totum, inde extrahes, & aperias, & totum ænei vasis concauo coalitũ inhærescere videbis, malleo percussum decidet, liquato, & proijcito, & optimum dabit argenti colorem, difficileque ab eo secernitur. Si æri immiscere placet, cũ eliquato æris triplo immisceas, & sine argento optimũ ostendet album, dulce, & malleabile. Vel ALITER: *Fictili ollæ æneum*

læ æneum operculũ imponatur, ac accẽso igne mirè vi uum argentũ in operculo congestũ reperies, & mirabi lius cõgelabitur: alij è ferro, chalybe, argento, ac deniq; auro conficiunt, diuersisq; vtuntur modis, in aliquibus vtile fuerit sciſſe, nec meminiſſe obfuerit. Fit &

Argenti uiui congelatio cum oleo.

Alia, & sic factitatam à multis reperio, retinet tamẽ aliquid, & ingenioſa est valde: Ex argento, rubro arsenico, & aurichalco vas efformetur in sciphi speciem, quod ritè operculũ cooperiat, ne reſpiret, viuo argẽto reple, & iuncturæ luto muniantur aliquo, oui albumi ne, vel resina pini, vt fit, & in ollam suſpẽdatur, lini oleo plenam, & naturalis dies medietate sinas ebullire, extrahe, & exemptum corio, vel stramine exprimito, & si quid incongelatum fuerit, opus iterato, & coagulari cogito. Si vas tardè coagularet, quantũ pon deris amiſiſſe vides, ex aurichalco, & arsenico rependas, è pondere enim dignoſcere nõ poſſumus, et vtere. Iã poſcit ordo fixationes aliquas apponere, cũ semper coagulationibus subſequantur, quæ plus aliquando, minusúe retinent partium. Vnde

Argenti uiui coagulati fixatio.

Hæc sic procedit, nec abſque ratione: Testaceum vas, quod igni resistat, parato, cuius fundo sambuci radicũ rasuram substernas, manibus calcando & accommodando, aliud deinde sternito pauimentum è crystallino vitro, pila tuſo, & per incerniculum traiecto, & subtiliſsimo: inde piperis, zinziberis, & cinnamomi aliud, malagma illud, vel congelatum argentum viuum imponas, inde vas reple pulueribus eiſdem ordine præpostero, operculum imponito, ac luto munito, so

lique interdiu credendum, vt ad candorem reducatur. Sic vas inuertas, & leuib⁹ subiectis prunis supra primum incandescat, per horam, inferiùs posteà & colliquetur, & purum reperies argentum, si quid remanet alienum, omne non cōgelatum euolat, & ex omnibus, quas videre cōtingit, & experiri, fœlicißima hæc successit, omnibus vti poteris, vel in corpus illud fixat, quo fuerit congelatū. Est & ALIA *argēti viui fixatio, non vtilitate inferior, & vti poteris, si placuerit: Salnitrum, & tartarum triturentur, & in pollinem redigantur: igne intus admoto, flammam erigēs, comburitur, remanens in aquam vertatur, et leui flamma euolet humidum, & sal remanens cum chrysocollæ factitiæ combustæ (comburitur enim vt alumen) triplo permisceatur, salis alchali duplo, hoc congelatum inuolue vase duro, ignis supra admoueatur, inde circū, tandem inferius senis quibúsue horis, & partes retinet congelati aliquas.*

De medicinis secundi ordinis. CAP. XI.

D*Icemus nunc medij ordinis medicinas, illæ enim nobis dicuntur, quæ super diminuta aliqua proiectæ corpora, alterant sic corpus, vt parum ab omni absint complemento, minimisq́; diuersificantur differentijs, nec vltimis expositæ obstāt examinibus, sic primi ordinis medicinas superantes, vt à maioris ordinis medicinis superātur, parumq́; deficit, vt ad eas transeant. Sed quia difficillimæ sunt, & difficulter reperiuntur, nos pauculas probauimus, & apposuimus. Et primo*

Argentum in aurum tingere

Docetur, & tinctura tam completa, vt verè credatur aurum:

aurum: Ex argenti elimata ſcobe, cum argẽti viui tri plo igni malagma confice, ac vitreo in vaſe carbonibꝰ inferueſcat, dum illud argenti viui euolet, quo argentum ſuperatur, inde ſal ammoniacus, & viuum ſulphur æquali argenti pondere triturentur, ac vitreo in vaſe aliquo duas horas flagrantibus prunis immoretur, dũ eius vis ſalem ammoniacũ, ſulphur, inde viuũ argentũ ſublimet, & vaſis collo inhæreat, vas frãge, & argentum aureo colore inſignitum, ſuiq́ ponderis vel maioris ſeruato, talemq́ illicò parato aquam: Romanũ chalcanthum, cum duplo rubei, cyprij chalcanthi ſtillatitij, quod vocãt coparoſam, & optima ſit, nã hinc omne dependet: ſic ſalnitri triplo, æruginis parte tertia, ac cinnabaris ſexta, & vitreis organis aquam ſtillatim exugito, cuius partes duæ cum ſeruato argento per naturalem diem lento igni bulliant, inde aucto diſtillationis igne, aqua omnis euaporet, & quod in fundo remanet, cum chryſocollæ calce teſtaceo in vaſe fuſorio accommodetur, ore operto, & luto obſtructo, colliquationis ignem adhibeto, & habebis: luteſcit enim argentũ, maximè colore nunquã cariturũ, vel eũ permutaturũ, vt examinibus omnibus auri expoſitũ, coloris parum, vel nil amittat. Sic ALITER *colorem auri æmulabitur perfectè, & peculiosè: Meminiſſe iam debes è ſtibio confecti æris vſti, id cum argenti medietate colliquatum, perfectum auri dabit colorem, vt videri poſſit. Si auro commiſces, meliorẽ dabit, vt aliquorum patiatur examen.* ALITER *quoque fit optimè: Si argẽti viui congelationem, quam cum caſſide diximus, tertiæ argenti parti remiſcebis, argentũ aureo colore inſignitũ reperies, cũ æquali auri portiõe colli-*

colliquabis, in ollam impones, & per acre acetum fundas, at per diei quadrantẽ ebullire finas, & colore augebitur magis, hoc autem extremo impones auri examini, ex communi ſcilicet ſale, & laterũ puluere, addito tamen chalcantho, aurumq; ſic purgatum accipies, & examinibus obſtat omnibus, ac non ſolùm in ſecundùm, ſed in tertium migrat ordinem.

De medicinis tertij ordinis.

CAP. XII.

IAM tertij ordinis medicinas aggredi oportunũ fuerit: ſiquidem ſcio multũ animos ab huiuſmodi lectione detinuiſſe, cùm à libri initio nil aliud concupierint, ſic pecuniæ luxus irrepit. Nunc profundiora naturæ miſteria pandũtur, apud eos tamẽ, qui nummos exoptant, ſi ferè aliquis eſt, qui eos non depereat. Et ſi alias ab antiquis tertij ordinis medicinas tradidimus, cùm nobis non ſit eorum copia, in aliud tẽpus fortaſſe differre cenſuimus. Multi ſunt, qui multa pericli tauêre experimenta: quorum ea, quæ lucroſiora et expeditiora ſunt, trademus. Et ex ijs primò

Cinnabarim fixum reddere.

Qui id facere quæſierit, ita faciundum eſſe cenſeo: Cinnabaris confractæ partes ad magnitudinẽ iuglandium vitreo in vaſe capacitatis eiuſdẽ argenti pondere iam triplicato, vel maiori diſſeminatas cõdito, & viciſſim inſparſas, luto munias, & reſiccari ſinito, ſin minus in Solem, vt repetas oportebit, inde cineribus immerſum tandiu lento igni decoquas, quouſq; infractũ plumbeo colore liueſcit, quod ſi nec quidem, ingem operam impendas, dũ ad id peruenerit: inde plumbi duplo eluas, ac elotum examinibus omnibus expoſitũ, pertinacius obſtabit,

obstabit, maioris ponderis & virtutis: & quo leuiori vtêris igne, tantò fœliciùs res peragetur. SIC *verò animatur argentũ, et amissum resarcietur: Sublimato viuo argento ex aceto, distillato bulliat inde viuũ argentum remiscebis, & vitreo recuruo vase viuum argentum in ignem inferuefacto deuolet, & in receptaculũ dilabatur, & seruetur: ponderis (si sapis) parum amisisse comperies.* ALITER *sic, & citius, et lucrosius facies: Infractas cinnabaris partes ad tesserarum magnitudinẽ in oblongũ linteum sacculum accõmodabis, ollæ lateribus vndique distantem, inde lixiuium peracerrimum fundas ex alumine, tartari duplo, viuæ calcis quadruplo, & cineris roboris æquali portione confectũ, vti fieri solet, vel ratione aliqua parandũ: per diem ebulire sinas, exime, & ebulliat cum oleo, iugem operam impendas, & integram cum nocte diem finito quoq; illic esse, & exemptas ex oleo cinnabaris partes, oui albumine subacto perlinito, ac in tertia parte elimatæ argenti scobis reuoluto, in fundo apti vasis substernito, ritè figularia creta munitũ, vt diximus, ignẽ adhibe diebus tribus, & tam postremo augescat, vt igni cedat, & ferè liquescat, detrahe, & ex fæcibus extremo argenti examine perluito, & ad verum, & naturale deducito. Sic &* ALITER *fixum reddere possumus: Si testaceo in vase rotundo vndiq; clauso, vbi exili spiramẽto cinnabarim immiseris, glutino ex oui albore parato illinas, ne vis ignis carbunculet, igni accommodato, paulatim vigorando, vel lignorum serratura, quousque eundem contraxisse colorem cernes: ne festines, opus enim omne corrumpit, et sæpè à philosophis præceptũ nosces: sed hoc ministeriũ quærit maius.*

ius. Nec aliter inutiliter fixum redditur, vsto ære inſparſo fictili in olla, prius tamẽ chalcãtho diſſeminato, & calce expleta pertinaci muniatur luto, et triduo vitrariorum fornaci relinquatur, detrahe, & argentum æs retinebit, ſi rectè hæc animaduertes, non parũ nanciſceris lucri: omnibus enim anteſtat, qui tali parãtur arte, facultate & fructu: nec pauca dixiſſe pœniteat. Id autem ingenioſorum reperit diligentia, vnius pharmacopolæ exemplo, qui cùm cinnabarim cõficere quæreret, in argentum caſu optimè verſum inuenit. Vtilius fixum redditur, ſi cinnabaris arte conficitur, ſulphure non tã aduſtibili, ac maiori parte. ERIT quoque voluptuoſum, ſi cui placuerit, è fixo cinnabari argenteam barbam elicere: Si vaſe eodem accommodabis, igne ſolùm inferiùs lentè admoto, argentũ adhuc ſpirituoſum, nec plumbum expertum, vti ſylua erectũ cernes capillamentum, vt nil fuerit viſu iucundius. Quæritur & apud chymiſtas, non cinnabarim ſolùm fixum reddere, ſed

Aurum ex argento extrahere.

Nec tam parum, quin ſumptibus reficiens, multũ non ſuperlucreris: hæc eſt eius conficiendi norma: Tennis elimata ferri ſcops in fuſorium vas & durũ igni tandiu incandeſcat, dum ſoluatur: inde factitiam chryſocollam, qua auri ferrumini vtuntur aurifices, & rubeum arſenicum paulatim inſpargito, & poſtquam inſparſeris, æquali argenti pondere iniecto, exquiſitè purgetur, vaſe è cineribus parato & forti, iã excluſis ſordibus omnibus auri in ſeparationis aquam immergito, & aurum deorſum vaſis fundo procumbit, colliges, nec veridicum magis è multis, & peculioſum & labo-

laboriosum reperimus, laboribus ne parcito, & ritè ministrato, ne tempus & oleum teras.

De Phœbi & Pythonis pugna.

CAP. XIII.

Remoueatur suo loco ingẽtis corporis Pythõ, faciei horridæ, rutilis cristulis, maximoq́ veneno minax, latiori aculeorũ aceruo stipatus ex omnibus acrior, quæ mater tellꝰ producit, multũq́ loci conducit situs: vt hinc omne dependeat. Hic tabidi vi aëris, vipera virulẽtior, eminus duros infigit ictus: cum inimicum absorbuerit, cœco demergatur antro, vbi primùm obmutuerit, ne surgẽtis vi vaporis, strangulantemque halitum eructans, astantes interimat, vnde cõducit vesicis caput obuelẽt, si fuerit quoque tutum, sed tutius erit militãtes relinquantur: sic Phœbus suis paulatim cõfodiens sagittis, ingentẽ sternat Pythona, & sic in fine percutiet, vt exhausta sit pharetra, venenumque effusum, nec cæli desit clementia, sed longa imbrium procella sæuientem compescat, humoremque cupitum ipse hauriat, multaque humiditate intereuntem, detineat: sic Phœbi Pythonisque, per diei quadrãtem immoretur bellũ, vel plusculum, quod nil referre arbitror, dummodo victoriã referat: sic populatis visceribus, prostrato hoste, ex hausto exinanitoque veneno, ira Phœbi cesset, & si amplius reuiuiscit, aditus vitam repullulandi resecetur, & tantùm pugnet, dum pugnando occumbat: tunc Phœbus frondibus & corollis caput redimitum, ferat insignis victoriæ præmium, nec lasciuum puerum iniurijs lacessat, & sat fecisse sciet. Neque hoc tamen me clam est perpaucos esse, quos æquus amabit Iupiter, eisq́ propitia-

propitiabitur: si ad clausum sensum eruẽdum prouehit inuestigatio, facilis tamen præ alijs, veris doctrinæ filijs patet: semel tantum in serijs ludere placuit.

Corallium in formulas digerere, & è multis fragmentis vnum efformare. CAP. XIIII.

SÆpe vsu venit, vt multa fingãtur, ex corallio gestamina, & nonnunquam ex assulis in plures formas digestum reddatur, vt vasa efformẽtur, cæteraque concretitia, vt in testæ duritiem transeãt, nec minimi consurgũt prætij, ideo ritè rationẽ parandi exhibeamus, cùm à multis huiusmodi cõpositiones flagitentur, si optimè curabis, à marino parũ differre scito: Optimi coralli, qui eximiè rubent, ramenta, vel schidia pila tundãtur, vel mola, incerniculo succreta, quæque non transmeant, denuo in pilam repetantur, dum in tenuißimum redigantur puluerem, vt ægrè tangantur, & in auras euolent, quàm diligentißimè valebis, & docebimus: vt autem omni abstergatur, spurcitia, feruenti in aqua sal alchali demergatur, vt liquescat, & in humorẽ transeat, in amplum cratêra effusa aqua, vbi pulueres inieceris, diligenter manibus exagitentur, ac probe versentur: et vbi considere desierint excolato, & priore effusa, alia superinfundatur, manuque expansa denuò exagitentur, vsque dũ sordes omnes, abierint, inde copiosa aqua perfusa simplici tractentur tandiu, donec sal abeat totũ, & aqua salsilaginem non resipiat: cum hoc cognoueris, ahæno transferas rebus vnà maximè tingẽtibus, vt proniores ad colorandũ reddantur, qualis est cinnabaris, sanguis draconis, minium, æmatites, bolus armenus, rubricæ, coccus baphica, sandulum, brasile, eritrodani radices,

radices, & ijs similia, vel quæ huius vicem exhibeāt, largè effuso limonū succo, quē pri⁹ parato, et purgato, vel pennicillis, vel vitreis chymistarum organis, coquito simul, dum aliquid habuerint humoris, sæpe rudicula vel cocleari vertendo, vt permisceātur, in vitreum deinde tranferto vas, cum reliquo succo, vt ipsius acrimonia soluatur, lōgo collo, lato alueo, vt promineat foramen in medio, quod fere pertingat mixturā, rectè permiscendo, vas fimo condito, ac innouato, dum dissoluantur, quod huiusmodi argumento percipere licet dum guttatim oleū rubicundissimum emergere conspicies in dies: vbi abundauerit vas inclinando oleum decapulatur, seruato, & mixturam manibus tractabilem & mollem accipe, manus autem munire primò lardo, vel adipe aliquo oportet, nam inhærescens pertinaciter, vix conuellitur. Tunc vas efformato, imagines, aut ramosissimū effinge, primoq; rude ratu deformatū calenti Soli expone, caueto, ne puluere, ventoq; infestentur, vel superficiē deturpent, vel phialis fimo condito, seruato semper oleo perungēdo, puniceum enim illum colorem cōciliat, ac paulatim lapidescens, in duritiem redit pristinam, & sonum, nitorem induces expoliēdo, vel leuiter læuigando, sic facilè peculiari, natiuæq; constitutioni restituemus.

Margaritas itidem confractas in vnam cōglobare.

CAP. XV.

NEC minus in margaritis adhibenda est diligentia, si maximè omnibus, & præcipuè mulieribus expetantur, vti luxus, vel diliciarū irritamenta, & collo magnitudine insignes, & semūciales lapillorum orbiculi, vti crotala gestentur, & adeò

deo adulterata concinnam formam mētiuntur, vt tales indicus non mittat oceanus, nec quæ in conchis nascuntur proximis. Vt institutum autem opus exequamur, primò ne labe aliqua vel sordibus deturpentur, sic exaluminatos reddes: In sacculo, cum smiri, pumicis, sæpiæ oßis pulueribus inijciantur, & ex aqua manibus tractentur, dū elotas & politas cognoueris, resiccato, & in pollinem redigito, vti diximus, & dissoluantur, vel limonum succo, vel huiusmodi vapore surgenti, pendētes è vitrei vasis collo per diē, vel forti aqua, nō vulgari tractabiles fiant: melius ergo sub fimo condito, quinis semper diebus innouando, dū solutas noueris, & pingue quoddam, vel oleum per humoris superficiē enatare videbis, optimè excipiatur, vel ventris foramine, vel argenteo cocleari: inde remollitum puluerem manibus sumptitabis, & tractando in orbes digere, vel vti pyra turbinata: siq; tua nō respōdet ars: ex argēto parato typos, vel alio metallo auratos, & si pertusas velis porci seta, vel argentea acu perforētur, seruata semper pinguedine, perungēdo è filo pendētes, tereti vase vitreo claudito et Soli exhibeto pauculis dieb⁹, vt assentur, ne latera cōtingāt, vt à vēti, pulueris, aliorumq; iniurijs vindicemus, ne innubilētur, & varijs obnoxium maculis margaritū reddant, cum duritiem contraxisse vides, ex milij vel hordei pinsita farina pistorio opere in panificio ducta circumlita, & cōdita, furno coqui sinito, vel palumbis margaritas cōmanducandas præbeto, quibus purgata sint viscera, & ventriculum, vel ieiuni sint, vel ijs aluus sit subducta, vbi deglutierint, sinito aliquantisper, tum è ventre trahito, vel filo suspēsos, vel interficito:

ficito: *Vel lacte ficus, ebulliant, & praeciosum habebis margaritũ.* Si ALITER *placuerit: Vbi succo, vel forti aqua sunt dissoluta, clara lauabis lympha vel distillata, lotisq; manibus, ne tractando sordescant & palleãt, sic lacteo fici succo, coclearum aqua, feruenti balneo distillata, aut oui albore glutinabis, perforabis, et resiccare curabis, argentea lauãdo semper aqua & commiscendo.* AQVAM *argenti sic parabis: Forti aqua solutũ fatiscat purgatum argentũ, leuibus prunis euolet aqua, tertiũ relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, dein sub dio noctu relinques, donec glaciet, et argentũ in crystallini lapilli speciẽ reperias, ritè ablues fontis aqua, vt lucidiores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo soluere sinas, quo mergas factitios vniones, & immorari sinito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies.* EST *artificiũ, quo maculae ab vnionibus abolẽtur, & inter multa facilè, & praestantißimũ reperi: Maio mense in lactucis rorẽ accipias sparsum, quo vniones immergas per diẽ, & perlinito, & fulgidum euadet margaritũ, nec absq; ratione inuentũ reor: rore enim nascuntur. Nam certo anni tempore luxuriante conceptu sitiunt rorem, veluti maritum, cuius desiderio hiant, & cùm maximè lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorẽ cupitũ, sic concipiunt, grauidaeq; fiunt, ac de saginae qualitate reddunt habitum vnionum, nam si purum fuerit, candicant lapilli, si turbidum, pallore languent et rubescunt.* ALII *sunt adulteras & decerptorias ementientes sic: Piscium oculos emundatos acri aceto detinent, dum mollescant, eosque effingunt, ac durescere sinunt, sed pallore lan-*

guent. Sic candore, leuore, magnitudine, pleniori orbe, & pondere vnionis insignes habebis.

Cryſtalli, & vitri operationes, quibus in adulterandis gemmis vtimur. CAP. XVI.

IAM ad precioſorum lapidum cõpoſitiones eſt accedendum, de quibus priſca non parum laudatur ætas: nec fraus eſt (inquit Plinius) vitæ lucroſior. & ſic æris deſiderium luxuriæ facẽ excitauit, vt ſæpe horum cẽſores optimi haud fuerint tuti. Vitro, aliqui criſtallo, alijsq́ rebus parant, decẽti quadam prærogatiua, vt naturales videantur. Nos quibus imitari poßint, recenſeamus. Nũc aliqua præmittamus, quæ ijs ſunt neceſſaria, & primò

Cryſtallus, vt fuſilis fiat,

Docebimus, nec parum aliquibus impedimẽtum erit liquefactionis mora, nec illud efformare poterimus, quod cordi fuerit: ſic tamen id aggrederis: Chryſtallũ terito, & incerniculo in tenuißimum puluerem ſubcernito, cum tartari ſalis medietate ex aqua orbiculos effingas, & crudo fictili validißimo fornacis igne tota candeat nocte, nec liqueſcat, apto deinde vale colliquetur, ſed omnibus longè ſordibus: ſi enim fœtulentus fortaſſe fuerit, arguitur, et dolus detegitur, ſed inoffenſa interniteat perſpicuitate. quod ſi ſalis pluſculũ ſuggeratur, celerius liquefit. Sal iam patuit. Aſſolent multi cryſtallũ præparare ALITER, *vt facilius liquetur ſic, & operi aptior eſt: Ferreum cocleare capiunt magnum, luto muniunt, & in fractas cryſtalli partes igni cõmittunt, dum illæ incandeſcãt, inde tartari oleo reſtingũt, id multoties innouãt, & æreo mortario terunt, vt facilius puluis colliquetur. Fit etiã-*

num

num pro adulterandis gemmis

Vitrum fictitium,

Et illud ex oui albumine parant, quod alij ex harena fluuiorum quorundam, & herbarum cineribus conficiunt, sic efficies: Multa ouorum albumina simul exagitabis, ijs vesicam impleas, inde in ollam aquæ plenā feruentis immittas, ac diu coqui sinas, detrahe, & per multos dies resiccari curabis, loco tamen non puluerulento, nam non relucēs vituperatur, & sic lapidescet, vt in vitri duritiem trāseat. Si aūt coloratū reddere quæsieris, coloratis aquis ebullire sinas, si topaziō, aqua croco in ea dissoluto, si pyropū, brasilis rasura, sic alios tingito. At si vitri pondus, vel gemmæ non explent, ponderosos immisceto colores, vti cinnabarim, argenti viui vbertate nō leuem, sic vitri pondus imitabimur, non tamen duricie tam robustißima vt scalpturis pertinaciter resistat, nec radi abnuat lima.

Quomodo diuersis modis Gemmę adulterentur. CAP. XVII.

ANtequam sua cuique aßignentur gemmarū cōpositio, quædā eorū placuit apponere experimēta, vt hinc quisq; assequi liceat, quicquid ad eas fucandas, & adulterandas attinet: ex vnoquoq; enim horum alia componendi datur methodus, vt vnius exemplo in omnibus vtantur, & periculum naturæ sumant. Quarum primam se offert

Hyacinthus,

Nec à verò multum aberrabit, et huiusmodi semper meminisse oportebit: Fictili olla, & dura plumbum immittatur, ac vitrariorum fornacis igne accommodetur, immoreturque per mensem, & dimidium, sic

vitrum & hyacinthinum colorem imitabitur naturalem, multumque gloriaberis, nec factitia dignoscitur, locoq; inter has habetur principe. Si autem

Carbunculus,

Vel quem vocãt Rubinum, placuerit, sic mentieris ludi gratia: friabiles enim sunt, multumq; cædunt, & in particulas dißiliũt, Tritum auripigmentum in rotundam immittes phialam, & igni accõmodato, eiusque vasis collo reperies optimos, & colore flagrãtißimos, multumq; suffunduntur cocci rubore, rutilos emittentes ex sese radios. Sic vero

Succinum

Imitaberis, si masticben in olla liquidã per colum traieceris, vt sordibus expurgetur, & lucidior interniteat, parum deinde radicis curcumæ dictæ, cum ea remisceto, & imagines efformato. Sic, si in cryst allum liquefactum tartarum vini albi crudum immittitur, et in vas ore circumlito, per naturalem diẽ igni detineatur. Sic quoq; fiant omnes

Gemmæ fictitiæ,

Primo cryſtallũ, berillos, vel lapides alios ignobiliores rotis læuigant lateribus æqualiter quadris, vel quã quærunt inducunt formam, inde tictură, parant, smaragdum ærugine, carbunculum cinnabari et brassile, saphyrum cyano, chrysolitũ auro intermixto auripigmento: ne tamen perspicuitatem arceant, ijs mastiches lachrimam, vel gummi tingunt, & gemmam hinc inde diuisam lento igni super laminam accommodant, taliq; inficiunt, & ceu glutinum quoddam vnit, & sic tenaciter adcorporantur, vt dimoueri non possint, quòd si meracius rubent, aquam, si dilutius colo-

rem

rem addunt, & ad decorem proficit, subtus autem bra-ctearum quadrulas accommodant, cumq́ anulo insignita est, & in orarum extremis coloris tinctura non deprehenditur, quo omnes arguuntur, nec aliquibus fucum subolent. Varioq́ue huius colore mirè variatur gemmæ color. At si placeat

Saphyrum in adamantem vertere:

Saphyrum eũ inuenito dilutioris coloris, vt ferè albedinem retineat, in ferri elimata scobe, fusorio in vase obruito, ac validißimo igne vbi excanduerit, ne tamẽ colliquetur, visere ne parcas, ne plus, quàm deceat, igni detineatur, vbi perfectum recepisse colorem, ac de adamante multum fuerit mutuatus, detrahe, & in vsum transferto. Albus autem

Sardonix,

Quem alij cameum vocant, si cordi fuerit, imitariq́ue eum vis, cape modum: Conchas terito multas, paruas illas, quibus mulieres facies fucant, & expoliunt ornamenti causa, & limonum purgato succo, impones, ac dies decem fimo obruito, & lotam mixturam oui albore porphyrite teres, & quam vis imaginem effingito, & resiccari curato, eam quoque anulo insignire poteris, vti libuerit.

Gemmarum compositiones aliquæ.

CAP. XVIII.

GEmmarum cõpositiones aliquas apponemus, quales plerisque locis factitantur, si earum aliquando egens fueris. Nunc primò quomodo fingatur Adamas *Docere lubet: Primum optimum parabis cryſtallum, ac olla vitrariorũ fornaci per noctẽ inditur, in aquam*

restingue, tum minutissimè commolito, & terito, & cum tartari sale remisceto, & ex aqua pilulas digerito, per noctē feruentissimo immorētur igni candentes, ne tamen colliquentur, inde detrahe, & in aliud contumacius igni vas dimittantur, binisque immorentur diebus, & optimum habebis. Nec minus

Smaragdus

Effingitur: si tali eum parabis opere: Æs optimū fornaci tres dies cōburitur, detrahe, & pila contundatur, & succernitur, vase alio iterum fornaci imponitur: igni vero imbecilliori, per quatuor immoretur dies cū duplo arenæ, ex qua vitrū cōficitur, duro vase remissiori igni detineatur per diei medietatem, & crassius virentem reperies, visu iucundissimum, vt suauitate oculos alliciat. Fiat nec dissimili industria

Saphyrus,

Facilisq; talis est tinctura: Si vitri puluis cū cærulea terra illa, quā figuli zapharū vocāt, portionis semisse mixtus, fornaci inditur, & triduo, requiescere pateris vase forti, perficitur. At carbūculi speciē, quæ Græcis

Pyropus,

Nobis Rubinus dicitur, & magis fusci, quæ granatæ dicuntur, sic efficimus, & vt purpuream emicet alacritatem, aut meraciore suffunditur, cocceo rubore per omnem intimam sui partem, & si puram feceris, inoffensam admittit perspicuitatē: Crystallum fusorio in vase forti, ad colliquefaciendū fornaci imponimus, cui miny parum addimus, & per diem immorari sinimus, postera die detrahe, & refrigerari sinito, tūc pila tundatur, & cribro excutiatur, quibus quam minimum in calcem redacti æri addimus, igni iterum imponimus,

ponimus, et in colliquatum huius pulueris parum addimus. Igni fuſum ſtannum triduo detineatur, et croceum, quod peſſum ierit, ne amplius eluuies illa innatet, remiſceto, & per naturalem diem ferro verſato, & nunquam ceſſa, quin verſes, quouſque refrixerit, ſic languidius, & liuidius omnes rutilabunt; vti libuerit. Ipſe tamen

Topazion

Si vis componere: Arenam ſumito, quam diximus, et cum ſui quadruplo combuſtum immiſceas ſtannum, et teſtaceo duro vaſe lento fornatium igni adhibe, et per diem igni detineatur indeſinenter: valde enim arena fuſibilis eſt. At

Chryſolitus

Sic fiet: In colliquatum cryſtallum ſexcuplum ferri ſtercoris, vel recrementi permiſceas, & pertinacior igni vas triduo crucietur. Sic quoque

Praſius

Mentitur: Cryſtallus colliquetur, cui duodecima immiſceatur ferri, & æris in calcem bis redacti pars, per artificialem diem igni ferrea rudicula permiſceto ſine intermiſſione, & ſmaragdo eueniet ſimilis, ſi dilutioris peroptas coloris, ſextũ immiſceas plumbi calcis & ſtanni, poſt verſato, & igni per naturalem diem relinquito, mox ab igne amotum vas, vbi refrixerit, praſium dabit. Sic

Calcedonius

Eueniet: Cum igni ad colliquefaciendum cryſtallum immittes, argenti calcis parum remiſceto, per diem fornaci immorari ſinito, ſic pars internitebit, pars autem innubilabitur, & hebes erit. Lapis autem

Cyanus

Si effingi velit: In liquefactum cryſtallũ terræ illius puſillum immittas, quam in ſaphyro diximus, ritè ferrea rudicula permiſcendo, dum combibat, & per diem relinquatur, paria deinde argenti calcis pondera remiſceto, per conſimile tempus igni detinendo. Si vis lapidem, quem vocant vulgo.

Smaltum,

Et album, ſic fiat: Plumbi cinis cum cryſtallini pulueris duplo permiſceatur, in pilulas conglobato, & per noctem lento imponas igni, præcaue tamen, ne res inhæreat vaſi, ferrea ſpatha permiſceto, & colliquationis ignem auge, & fiet. S I *hinc interniteat, hinc vero albeſcat vis, è dicta terra cum vitri duplo, ex aqua globulos effingito, ac per noctem reciprocationis igni apto vaſe liquetur, rude aliquando ferrea permiſcendo, ſic tranſlucidæ partes, & hebetes paruo eius orbiculo deprehenduntur.* S I *vis autem viride, quo ſolẽt parietes incruſtari. Vbi album effeceris, cum terræ cæruleæ illius puſillo miſceas, & colliquetur, rude ferrea verſato per noctem, & fiet. Horum exemplo reliquos tuo marte effingere poteris, vt ſi iaſpidem, antiqui lateris puluere, ſi lacteo colore calce, et gypſo. Omnes hæ tamen gemmæ ſi languidius micant, vel nube aliqua circunfunduntur, angulis atterantur pluribus, vt nubilus color angulorum repercuſſu excitetur, & ad nitelam incendant pinguiorem. Hæc de chymicis, & de adulterione gemmarum viſa ſunt: supereſt de ſpeculis, & de gemmarum inſcalpturis, quod proximo Libro faciendum erit.*

FINIS TERTII LIBRI.

IO-

IOANNIS BAPTISTÆ PORTÆ NEAPOLITANI MAGIÆ NATVRALIS LIBER IIII.

PROOEMIVM.

NIVERSVM tunc hoc negotium me abſoluiſſe reor, cum experimenta Catoptrica quædam, quæ ſuperſunt, enarrauero: ſatis enim, vt cenſeo, attigimus Chymica, vt eorum aliqua rudibus innoteſcere poſsint principia, nũc ea docere ſatis præſens exigebat locus. Eſt enim quędã Geometriæ pars, quæ ὀπτική, id eſt perſpectiua appellatur, ad oculos pertinens: multa enim huiuſmodi demiranda facit experiméta, vt imaginem nunc extra porrigat, nunc nihil imaginet, nunc aliorſum tranſlata imagines faciat, Item quoque rectius ſpeculum inſpectando pedes ſurſum, caput deorſum videntur, & cætera, vti latius in ſequentibus perſpiciuntur: id tamen ſcito, quòd ſi diuerſitatem aliquam es effecturus, à plano recedas, & ſemper à vero diuerſum ſpectabis. Reddere tamen eorum cauſas, alienum puto, cum diſciplina ea affatim ſatisfaciat: multique eas reddiderint: quas qui præoptarit, conſulat Archimedem Syracuſanũ, Euclidis Opticam, & Catoptricam, Ptolomæum, Vitellionem, & reliquos, quorũ multa deſumemus, multaq; denuò excogitata

gitata adijciemus: vt hinc quisque posit in infinitum ea propagare: vt in omnibus euenit experientijs. Postremò quomodo ipsa formentur specula, ac polian tur, vti commodè à nobis fieri poterit, pertractabimus. Post autem speculares apparitiones, ne quid omisisse videatur, vel aliquid nostris historijs desiderari posit, de physicis ligaturis, vel colli suspensionibus, de gemmis, deq; figuris eis insculpendis, & earum virtutibus exponemus: ne autem legentium animos nimia sermonis prolixitate diutius immoremur, consultiùs fuerit ad eorum operationes accedere.

Quomodo interdiu astra contueri liceat.
CAP. I.

MNIBVS iam est planum, exiguum lumen potiori, viuidiorique propinquum euanescere. Si facem vel flammam aliquam luculento apposueris soli, dissipatur lumen, & marcescit, delitescunt interdiu stellæ Solis fulgore nimio, cùm æquè diu noctuque splendeant: eas igitur intuituri, remedio non fuerint destituti. Die magno Solis defectu, cum lumine orbatur, & profunda tegitur caligine terra, nec oculi offenduntur luce, sideribus cælum disseminatum conspicitur: quod suis accidisse temporibus Thucidides memoriæ mandauit, nostroque sæpe patuit æuo, nec oculi solùm vehementi caligant luce, sed offenduntur, vti de Xenophontis militibus legitur, & de

de Dionysio Siciliæ tyrãno, qui splẽdidissima luce, carceribus tetris obductus occæcabat: cùm enim oculorũ acies Soli obsistere nequeat, nec ferat, hebetatur illicò: quiq́ue fuerint aliqua conspecturi, ad cilia manus obtẽdunt, vel propugnaculum aliud. Hinc auspicamur, qui ea cõspicere affectabit, vti è Galeno & Philopono docetur: In præaltum descendat puteũ, vel huiusmodi simile, vt per tenebras multumq́ue interuallum cælum contueatur serenum, vtique nec obtectum nebulis, inconniuentibus oculis, & sine nictatione clara intueatur astra & lucentia. Plurimæ enim ibi tenebræ (noctis instar) visum congregant, nec à lumine superfuso dissipari sinunt: non id tamen periclitaberis Sole meridianum occupante: magno enim impedieris lumine: & si profundiùs descendes, clariùs conspicies, & celerius: sin minus, obscuriùs & tardiùs. Sic profundo cœcoq́ue aliquis demersus antro in Sole candelam ardescere conspiciet, quod tamen splendidissimæ lucis occursu repẽtino non euenit: quia â maiori Solis vetatur lumine. Sic quamplurimos haud minimæ authoritatis viros hallucinatos reperi, vti sæpe legisse & audiuisse memini, si diu astra conspectari nequeũt, tali ea contẽplari aggrediũtur artificio: Speculo aquæ immerso in meridie cælo stellas se contueri fixas credunt ostenduntq́ue. Perpendiculares enim Solis radij in aquæ superficiem incidentes, speculum obliquè feriũt, & ex eiusmet superficie ad spectãtis oculos bene locatos intorquentur, Solisq́; repræsentant figuram, at radij obliquè aquam percutientes, inde refracti speculum & visum feriunt, videbitur eiusdẽ figuræ, & minor, propter densioris medij refractionem, astrumq́ue

que

que videre putabis, Solis corpus insequẽs, quòd patet in Opticis. Ideo Stilbon illud putant multi, cùm parùm à Solis corpore recedat, eumque semper consequi conspiciũt: Canicula aliqui sidus, et æstiuis ideo dieb⁹ visere properãt: quod si minus demonstrationi fidem adhibes, sed experientiæ sensuiq; magis credis: verum illius in æquinoctiali requirito interuallũ, nec eandem semper reperies distantiam, vt nunc remotiora, nunc verò propinquiora sidera videãtur: quod speculo eandem semper distantiam monstrat, si æquè apposueris: non tamen inficior tali ope non modo Orientem, Occidentémue Solem, sed Meridianum occupantẽ liberiùs nos posse cõtueri, præterea luminarium defectus: cùm enim oculi imbecilli, cominus solem conspicere nõ sustineant, nimio lucis splẽdore, sic clara luce, robore nullo, ac disci cernes similitudine, nec minus nigro panno, vel papyro, paruo foramine peruio.

Quomodo in tenebris ea conspicias, quæ foris à Sole illustrantur, & cum suis coloribus.

CAP. II.

SI quis id videre affectarit, fenestras omnes claudat oportet, proderitq;, si spiramenta quoq; obturentur, ne lumen aliquod intro irrumpens, omne destruat: vnam tantum terebrato: ac foramen rotundæ pyramidis formã habeat. cuius basis Solem, conus verò cubiculum aspiciat, è regione parietes albos, vel linteis, & papyro tectos oppones. Sic à Sole illustrata omnia, & deambulantes per plateas (vti antipodes) spectabis, quæq; dextra sinistra, commutataque omnia videbuntur, & quò lõgiùs à foramine distabunt, tantò maiorem sibi adsciscunt formam, & si papyrũ, vel

tabulam

tabulam appropinquabis, ea visuntur minora. Aliquantisper tamen immorando, non enim illicò simulachra apparebunt: Quia simile validum maximam cũ sensu nonnunquam efficit sensationẽ, talemq́; inuehit affectionem, vt nõ solùm cum sensus agunt, sensorijs insint, eaq́; lacessant, sed etiã cùm ex operibus discessẽre, diutius immorentur: quod liquidè potest perspici-nam per Solem deambulantes, si ad tenebras conuertimur, comitatur nos affectio ea, vt nil vel ægerrimè cernamus, cùm adhuc in oculis seruetur affectio ipsa à lumine facta, inde paulatim euanescẽte, clarè in tenebris aspicimus. Nunc autem enunciabo, quod adhuc semper tacui, & tacendum putaui vti

Omnia cum suis coloribus

Videre si quæritur: E regione speculum apponito, non quod disgregando dißipet, sed colligendo vniat, tam accedendo remouendoque, quousque ad suam veræ imaginis quantitatem cognoueris, debita centri appropinquatione, & si attentiùs perpenderis inspectator, vultus gestus, motus, hominumque cognosces vestes, cælum nubibus dispersum, cyaneo colore, & volantes volucres: quòd si ad verum perueneris, non parùm lætaberis, mirumq́; cognosces, obuersa omnia, quia centro speculi vicina sunt: si enim extra centrum elongabis, maiora erecta, vti sunt, cõspicies. Vt clarius appareat: feriat Sol vultus, sin minus, speculũ dirigẽdo solis reflexione iaculetur, vt insigni fulgore illustretur, debita tamen distantia, tandiu sitũ variando, dũ verũ te assecutũ eße cognosces. Hinc Philosophis & medicis patet, quo fiat in oculis visus loco, ac intromittendi dirimitur quæstio sic agitata, nec alio præstantius

tius

tius vtrunq; artificio demonstrari poterat: intromittitur enim idôlum per pupillam fenestræ instar, vicemq; obtinet speculi parua magnæ spheræ portio, vltimo locata oculi: quòd si quis distantiam mensurauerit, centri loco fiet visus. quod scio ingeniosis maximè placiturum. Hinc euenit, vt

Quisque picturæ ignarus, rei alicuius effigiem stylo describere posit,

Dummodo solùm colores aßimulare discat, hoc in subiectam tabulam vel solidiusculam papyrum imagine repercussa: erit enim perito facillimum: si Sol defecerit, id alio imitaberis lumine: pleraque alia eueniunt, & cognosces, quàm vt enarrare poßimus, præcipuè, si diligens inspector pertractauerit. ET *hinc rei conscio quispiam occultè narrãdi auspicari poterit principia, & quæ voluerit, & remotè carceribus occluso, nec leues poterunt imaginare technæ, distantiam speculi emendabis magnitudine. sat habes: qui se id fecisse iactarunt, non nisi meras nugas protulerunt, nec aliquibus adhuc inuentum putarim.*

Iris quomodo videri posit.

CAP. III.

M*Vltis id euenire poterit modis, cõmodiùs tamen è crystallo paretur, vel ex Iride quoq; gemma, sexangulo chrystallo simili, quã sic maiores appellauêre, cùm Solis subdita radijs, summa tecti laquearia subiectumq; planum tremula verberet vmbra, iridiq; colores similes ostendat. Sic enim nascitur hexagona, sin minus, arte paretur trigona, lõngitudine dodrantali, latitudine diuorum digitorũ, inde rota expoliatur, & concinnetur. Cùm ergo iridem*

videre

videre quæsieris: crystallinum, vel vitreum prisma manibus sumes, & in longitudine oculis accommodabis, si per infernam superficiem intueberis, omnia diuersè colorata è puniceo, viridi, xantho, & cæruleo: item si ad supernam superficiem oculos flexeris, permutatur colorum situs, cùm permutentur perpendiculares, & hoc clariùs Solis luce, nec contemnendum rei specimen erit, si hortos inspexeris vndique tapetis sparsos, floribus & corollis ornatos, & ambulantes homines, vti angeli visuntur vestium fimbria ijsdem coloribus redimita, si secũdum latitudinem oculis accommodabitur, in latum colores videbis: si supra vel sub oculos inuertes, inuersa & erecta absq; coloribus vides spectans verò quaternis inspicietur oculis, omnia tamen inflexa, ob oculorum conuexitatem, aliquã inde cera superficiẽ opacando, & sæpe per oculos resoluendo ea videt, quæ potius sunt fastidientis, quàm voluptuosæ narrationis pertractare. IDEM quoque sic videre possumus: Si in peluim aquæ plenam speculum immergatur, diligens intuitur in parietum marginibus iridis colores generatos reperiet: & pulchriores. ALITER vitreum vas, vel pellucidũ aliquod rotundum, foris aqua perfusum Soli oppones: radijs enim Solis ictũ, rutilo aëris repercussu in subiecto plano cælestis arcus speciem imitabitur, per varias Solis inflexiones. SIC Soli aquam obiciẽdo stillatim, è regione nigra in superficie dissultãs Iris spectabitur, vt sæpe remigantibus, euenit aquarum motu, idem quoq; euenire conspicitur circa lucernas Austro flante, & maximè humidos oculos habentibus.

Quo-

Quomodo res multiplicata videri poſsit. CAP. IIII.

INter ludos qui circũferuntur, non parum iucunditatis eſt ſpecillum inſtrumentum vitreum illud quod oculis apponimus, vt cõmodius aliquid intueamur, neq; enim ex his, quæ oculos fallunt, potior reperiri poterit via, quàm medio, eo enim permutato, permutantur omnia, illud ergo è ſolidiori vitro maiorię; craßitie paretur, vt aptiùs in facies rota verti poßit, in plures ergo facies, & angulos accõmodetur, quibus aliquid numerare volumus: in eorum tamen medio anguli metam habeant, & oculorum congruat aciei, vt diſgregetur viſus, ne verum cõſpicere poßit. è pluribus ergo ſuperficiebus iã paratis, oculis apponi, & ſi alicuius faciem vicinius intuebimur, Argum vel oculatum totum, ſi naſum, non niſi naſum, ſic manus digitos, & brachia, vt non hominem, ſed poëtis fictum Briareũ, ſic nummum videre contigerit, multos non vnũ conſpicies, vt nec manibus tangi valeat, ſed tangentem ſæpe ludat: meliusq; fuerit cum eo dare quàm accipere, ſi in trireme longius intuearis, armata videbitur claßis. ſi ambulantem militem, exercitus agmine facto incedens, fitq;, vt res geminari videatur, & duplices cernas hominum facies, binaq́ue corpora: & hinc fiunt diuerſi cõſpiciendi modi, vt res vna, alia videatur, quæ omnia quærentibus & explorantibus patefiunt.

Speculis planis, vt caput deorſum, pedes ſurſum videantur. CAP. V.

Si

SI quis planes speculis, sursum pedes, caput verò deorsum spectare cõspiciet (quanquam id representandi proprium concauis speculis sit) planis tamen sic efficere conabimur: Specula plana bina secundum eorum longitudinẽ collocabis, vt simul hæreant, ne hinc inde agiliter dimoueri poßint, rectumq́ efficiant angulũ: vbi ritè paratum fuerit, secundum longitudinis cohærentiã faciei opponatur, vt in vno media, in alio reliqua videatur facies, tunc speculo læuo, vel dextero inclinabis latere rectius inspectando, & caput intorqueri videbitur, cùm secundum eorum latitudinem faciem dissecabũt, fiet imago huiusmodi, vt caput infrà, pedes verò suprà locati videantur, quod si amplum fuerit, totus spectabitur inuersus homo. id autem mutua, & multiplici euenit reflexione: ex vno enim in aliud resilit, vt obtortum videatur.

Speculum è planis, in quo vnius rei imagines plures appareant. CAP. VI.

SPeculum autem è planis compactum, cui si vna res demonstrabitur, plura illius det simulachra, prudẽs inuenit vetustas, vt è Ptolemæi scriptis percipitur: cuius talis est cõpositio: Plana tabula vel loco, quo tale erectum quæris, hemicyclus disponatur, & hunc secundum imaginum numerum æquè diuidas per ũctis, ijs cordas subtẽdas, & absides abscindãtur: inde similis latitudinis paralelogrãma erigas plana specula, & altitudinis eiusdem, firmiter glutinentur, & accommodentur, ne conuelli poßint, secundum longitudinem adiuncta, & super planam superficiem erecta. postremo spectãtis oculus circuli locetur cẽtro, vt vniformẽ ad omnia visum habeat, singulis singu-

las ſpectabit facies, & in circulum diſpoſitas, vti in choreis ſæpe viſitur, vel theatrali ſpectaculo: Ideo ab eis Theatricum, vel Theatrale dicitur: è centro enim faceſſentes lineæ perpendiculares omnes, ſuper eorum ſuperficiem incidunt, in ſe ipſas ergo reflectuntur, ſic oculo imagines afferunt, depromens vnaquæque ſuã, ſic deuoluendo diuerſeque ſitum euariando, varios & diuerſos monſtrat ſimulachrorum ſitus.

Speculum multiuidum conſtruere.

CAP. VII.

SPeculũ conſtruitur, quod polythathõ, id eſt, multorum viſibilium dicitur: illud enim aperiendo & claudendo ſolius digiti viginti, & plura demonſtrat ſimulachra, ſic igitur id parabis: Aërea duo ſpecula, vel chryſtallina rectãgula ſuper baſim eandẽ erigantur, ſintque in hemiola proportione vel alia, et ſecundum longitudinis latus vnum ſimul colligẽtur, vt libri inſtar apte claudi & aperiri poßint, & anguli diuerſentur, qualia Venetijs factitare ſolent: faciẽ enim vnam obijciens: in vtroque plura cernes ora, & hoc quanto arctius clauſeris, minoriq́; fuerint angulo, aperiendo autem minuentur, & obtuſiori cernes angulo, pauciora cõſpicientur numero. Sic digitum oſtendens, non niſi digitos cernes, dextra inſuper dextra, et ſiniſtra ſiniſtra conuiſuntur, quod ſpeculis contrariũ eſt, mutuaque id accidit reflexione, & pulſatione, vnde imaginum viciſsitudo eſt.

Speculum è planis componere, in quo imago vna veniens, in altero recedens conſpiciatur.

CAP. VIII.

At

AT speculum, in quo imago vna veniens in altero recedens conspiciatur, è planis componere sic facilè poteris: Plana duo sumes specula, quorum longitudo latitudini dupla, vel sesquialtera erit, & id commoditatis gratia: nil enim eorum refert proportio: sint tamen lõgitudinis eiusdem & paria, & super stylum inuicem inclinata vniãtur, eriganturque super planum aliquod perpendiculariter, vnde super mobile latus fixa moueantur specula, nõ dubium sanè est, quin & in vno accedi, & regredi in altero inspicias, & quantò hæc appropinquabitur, elongabitur illa tantò, vt simul in hoc veniens, in altero discedens videatur.

Speculis planis vt ea cernantur, quæ longè, & alienis in locis geruntur. CAP. IX.

SIC sanè poterit quis occultè, & sine suspitione ea intueri, quæ longè & alienis in locis tuto geruntur: quod aliter fieri nõ posset: sedulus tamẽ esto in speculorum situ: Statuatur in domicilio locus, vel alibi, quo aliquid spectare libeat, et è fenestræ vel foraminis regione speculum accommodetur, quod faciem spectet tuam, & bene erectum, si fuerit opus, vel perietibus figatur, vndiq; mouendo, & inclinando, quousq; quæsitum imaginet locũ, quod oculos admouendo, & accedendo assequeris: & si arduum fuerit, Dioptra vel alio instrumẽto minimè falles, & super lineam perpendiculariter erigatur, angulum secantem, & reflexionis & incidentiæ linearum, & ea intueberis, quæ loco in illo geruntur, & clarè. sic & in diuersis eueniet locis. HINC *euenit, quod si vno minus fuerit commodum speculo, idem pluribus spectare*

 poteris:

*poteris: vel diſtãtia nimia viſile deperdatur, vel pa-
rietibus & mõtibus interiectis dirimatur: Speculu
ſuper accommodabis, ex alterius regione ſuper line
erectam, quæ angulum diuidat rectum: ſin aliter, ne
tiquam id eueniet, & locum cõſpicies optatum, vnu
enim in aliud imaginem remittens, per decem, & mi
tis eliſa imago, oculo euolat, eaq; cernes, quæ primu
offenderint, dum imago perectas profertur lineas, ne
locorum vel parietum anfractu cohibetur viſile: fa
lisq; fuerit conſtructio: Sic ſæpe ſimulachra transfer
re conſueuit. At ſi* ALITER *faſtigioſum aliquod v
erectum ſpectare quæſieris, quod neutiquã viſus cer
nere poſsit: Secundum longitudinem bina adiunge
ſpecula, vt diximus, & ligno, vel parietis culmine fi
metur, alterum, vt promineat, et rem habeat obiectã
reliquum verò funi, vt apte dimoueri poſsit, quand
libuerit, & cùm primo nunc obtuſum, nunc acutum
cauſet angulũ, vti vſus expoſtularit, dum viſæ re li
nea ſecundi ſpeculi medio viſui refringatur, & inci
dentiæ & reflexionis pares ſint anguli, & ſi alta vi
dere quæris, erige: ſi infirma, deprime, donec refringa-
tur viſui. tum demum ſpectabitur, ſi manibus alteri
habebis, inſpecto illo faciliùs eueniet.*

Speculum quomodo conſtituatur, vt nil ima-
ginet, niſi quę volueris. CAP. X.

C*Onſtituitur ſic quoq; ſpeculũ, vt eo inſpecto
aliquis imagine non viſa ſua, alienã videat
rei ſpeciem, nec vndique circumſpectã: Pla-
num ſpeculum in pariete firmabis, ſuper planum per-
pendiculariter erectum, & ſub notam anguli portio-
nem capite inclinetur, è regione cuius parietẽ ſcindas,
ſub*

sub certã picturæ vel idôli alicuius quantitatẽ: eamq; ei apponas secundũ portionis quantitatẽ, ac operias, vt spectantẽ lateat, & res mirabilior videbitur, nec ad illud accedere poßit. Speculũ constituto loco imaginem refringet, vt visu & visibili per speculũ ictus fiat reciprocus, & ibi locetur oculus, quẽ locum reperies, vt superiùs docui. Incedẽs ergo inspector, nec sui imaginem, nec quicquã cernet vnquã, cùm ei opponitur, et ad statutũ peruenerit locũ, picturæ vel alterius rei simulachrum cernet, quod nec alibi spectare valet:

Speculum è planis quomodo constituatur, quo imaginem in aëre volitantem aspicias.

CAP. XI.

NEC erit minoris cõstructionis, et voluptatis speculũ illud è planis compositũ, quod humi iacens homines volitantes ostendit, nec sine miraculo intueberis. Si quis id aßequi velit, facilis sic erit cõstructio: Bina iungãtur ligna, vt gnomonis figurã imitẽtur, et fixa vndequaq; constituant angulũ, vt orthogonij trianguli, & isocelis figurã habeant, firmetur: inde in vnoquoq; pede speculũ magnũ vnũ æquè sibi è regione aduersans, et æque ab angulo distãs, pro sternatur eorũ alterũ, iaceatq;, quorum medio locetur spectator è terra eleuatus aliquantulũ, vt faciliùs calcanei formã accedẽdo, & recedendo cernat, ilicò enim cernes, si in recta linea te cõstitues angulũ illũ secãte, sitq; orizõti æquidistãs. Sic imaginans speculũ illud in aliud trãsuerberat, ꝙ spectat, intuitor, manꝰ & pedes agitet, & iactet, vt volãtes plumigeræ solẽt, sic videbit suã imaginẽ in altero volitantẽ, vt semper moueatur, dũmodo è reflexiõis loco nõ facessat, nã vetaretur.

Speculo cylindrico conuexo quis intuens, alterius rei pensilem imaginem in aëre videat.

CAP. XII.

Habet & columnare speculũ conuexum, vel eius hemycilindrũ (quod parum referre arbitror) talẽ situm in domicilio, vel loco alio constitutum, vt clarè rei simulachrũ in aëre non sine miraculo pendulum imaginet. quod si videre affectabis sic parabis: Cylindricum segmentum, media domo supra tabulam vel tripodem erectũ firmetur, vt perpendiculariter solum feriat, inde è foramine aliquo vel rimula, à speculo aliquantulũ distanti oculus collocetur & sit fixus, ne hinc inde moueri poßit: è speculi deinde regione rumpatur paries, ac fenestræ instar accommodetur, pyramidis formã habeat, intus conus, foris verò basis existat, vti fieri solet, vbi pictura vel imago aliqua collocetur, vt oculo spectari poßit, sed à superficie columnaris speculi reflectatur: vt pictura illa extra collocata, quæ ex oculi foramine videri nõ potest, in aëre pensilis videatur, quod non sine admiratione intuebitur. efficit id quoq; speculum pyramidale conuexum, si sic accommodabis, vt eandem referat imaginem. Fit quoq; eo modo, quem inferiùs explorabimus.

Sphærico concauo vt pensilis quoque imago videri poſsit. CAP. XIII.

Potest & facilius eiusdem rei imago reflexa in aëre videri, quàm conuexo cylindrico, & clariùs cõcauo eueniet speculo sphærali, mirabilius tamen in eius segmẽto, à speculo enim lõge videbitur, cùm in sphæræ cẽtro appareat: Illud obscuro aliquo cõstitues loco, & vbi aliquantulũ ab eo distabis, inuersum

ſum cernes caput, tu fixis oculis, & inconniuentibus centrum aſpicias, donec ad tuas deuenerit acies vltra ſpeculũ in aëre reflexa ſpecies, ſemota penitus, dummodo oculares radij per ſpeculi cẽtrum acti, ſpectrum ſimulachrumq́, in ſpeculo quoque videas, inde vicinius viſum appropinquando maior ſit, vt manibus tangi videatur. Quòd ſi magna fuerit ſpeculi portio, non eſt, qui non miretur: nã ſi propius accedet, ab imagine terretur, & videbitur naſus naſo obuiare, et diſrumpi, ſi quis verò ſtricto mucrone inuaſerit, videbitur ab altero inuadi, manus perfodi, vt retro manus agat, & ſi quis dum aliquis inſpexerit, pugnum retro demõſtrauerit, videbitur & inſpector colapho affici, vt timeat, faciẽ retorqueat & inclinet. Vt tandẽ faciliùs cẽtrum noſcas, hac vtere norma, ne ad Mathematica diuertaris: Pagina vel cera portionis arcum capias, vt vtrinq́, cordam inducas, & perpendiculariter bifariam ſecato, & in cõcurſantibus lineis, vel ſemidiametris neceſſariò centrum reperies, quod in concauis omnibus cognoſci poteſt. ſunt & concauorum experientiæ multæ, quas in ſequentibus trademus.

Speculi concaui imaginationes & operationes.

CAP. XIIII.

CEntro concaui hemicycli iam inuẽto diuerſitates omnes cognoſcere facilè erit, cùm ex eo omnia regulẽtur & noſcãtur. Si vis ergo inuerſum ſpectare caput extra ſpeculi centrũ, caput habeto, & inuerſum ſtatim inſpicies, & pedes ſurſum. Si perfectũ non fuerit hemiſpheriũ, ſed eius ſegmentũ, intra caput faciliùs accõmodare poteris, & ingẽtes conſpicies facies immanis Bacchi, & digitum brachij craſ-

crassitudine reddet. Talia fecit cõcaua specula Hosti*, vt refert Seneca, vt redderet maiorẽ iusto imaginẽ, qui quadra fuit libidinis magna, sic specula disponens, vt dũ draucum pateretur, sui admissarij motus omnes auersus videret, taliq; falsa membri crassitie se ipsum fallẽs oblectaretur. Sed ijs omissis, dextra sinistra videbũtur. Et paulatim caput elõgando, maior efficitur facies, cũ centro vicinum fuerit: facies binas & quaternos cernet oculos, qui in latus speculũ mouendo videbuntur, vel caput: speculi enim paruitate simul videri nõ possunt. Cùm oculus in centro fuerit, nõ nisi se ipsum cernet, eo transacto & duplicatas facies, & inuersa bina cernet capita, dummodo linea per centrum acta oculorũ intercapedinẽ feriat: omnia tamẽ in contrariã partẽ moueri videbũtur, inspector forti cernat intuitu per oculares duos axes, vt geminata videat omnia, quemadmodum sæpe & ratione accidit, vt res vna plurimis modis duplicari videatur. Sic quoq; speculum in terra vel tabula aliqua iaceat, & æquè ab eo distent, & inuicẽ intueantur, os strictũ & longum, & deformis cõpressa multũ apparebit facies. Hoc tamen optimi inter cætera tale retinet speculũ, quod eminus ignẽ iaculatur, nec combustionẽ causatur paruam, qui verò periculũ facere concupierit, splendentis Solis radijs speculũ opponat, & fomitẽ, vel accendibilẽ rem centri loco collocet, quod accedendo, & remouendo inuenies, lucisque conus ostendit, & inducit illicò flammã. quod si diu perseuerarit, plumbũ vel stannũ colliquefacere potest: quanquã aurum, & argentum alios colliquasse me legisse memini. Si verò maioris sphæræ fuerit segmentum, per maiorem accendit distantiam.

De

De Parabolæ ſegmento, & de ſpeculis alijs vſtorijs. CAP. XV.

QVod ſpeculū valde perurat, ſæpiꝰ retulimus, nunc verò quod maximum, & eminus ignem iaculetur, ſpeculum conſtruere fuerit oportunum, poſtquam horū meminimus, quale Galeni & multorū teſtimonio Archimedem conſtruxiſſe legimus, & hoſtiū triremes incendiſſe. Scito Paraboleam ſectionē inter cæteras maximè perurere, radios enim violentius congregat, & in vnū coarctat. Sectio hæc rectangula vel parabola dicitur. Vt verè cupientibus pateat fabrica, ſpeculū tale conficiendi cape normā: Sit diſtātia nota, ad quā radios emittere & cōburere quæris, eā dupla, & tali diametro rectangula rotunda pyramis erigatur: ſed cōmoditatis gratia è cera vel cretá fiat, inde plana ſuperficie axi æquidiſtās pyramidis abſcindatur portio, & parabolica dicetur: ſi verſus faſtigiū in amblygonio hyperbolē, verſus baſim in oxigonio ellipſim habebis, nos parabolen quærimus. Sit tū portio minor, vt faciliùs excauetur ſpeculū, et mirabilior res videatur: abſciſſæ portionis ſuperficiē, plana tabula, vel ferri lamina, vt inferiꝰ docebitur, figurā imitaberis, inde per faſtigiū, et baſis mediū axē inducito fixā, & materiā aliquā excauabis chalybeā vel ferreā, vel (ſi mauis) mixturā aliquā, qua parabis archetypū: tale ſic efformatū ſpeculum parabola dicitur, & ſecundū datā diſtantiā violēter Soli appoſitū, vt ipſius axis ſit contra Solem, cōburet: incidētes enim radij ſpeculo, & perpendiculariter ferientes, ſimul in vnū reflectuntur & cōcidunt, vt omnes vnius radij vicē gerant comburētis multū: ideo nulla eſt inter

ter

ter sectiones alia, quæ longiùs & valentiùs ignẽ immittat, quàm parabola. ALITER, quæ accendunt multa specula parãtur, nec sine ignitione forti, vti ex planis multis simul coordinatis: ex vno enim hoc fieri nõ posset, vt constat geometricæ rationis examine. Sic tamẽ è planis vstoriũ fabricabis speculũ: Sphæricum aliquod concauũ materiæ paretur qualibet, et simul in caua superficie ordinẽtur, vt se inuicẽ tangãt, nec vacuum relinquant, sintq́; speculi segmenta hexagona, quadrangula, vel trigona, & fuerit præstantius, vt multarum superficium numero radij numerentur, sic Soli oppositum, circa centrũ accendit ignẽ. Referebat Attenius ex septem hexagonis speculis in vnũ colligatis ignem accendi, nec experientia succedit, nisi aliquantulũ inclinetur, & ex omniũ reflexione ignis accendatur. Nec ALITER ex pluribus quoq; globosis tumentibus speculis ignẽ accẽdi posse inficior, vt multorum numero fiat in vnoquoq; radiorum congressus: ex vno tamen impoßibile, nec sine labore huiusmodi talium compositio fieret. Potest quoque IDEM fieri, multorum speculorum concauorum cõpositione & intersecatione, nec sine laboriosa operãtis industria, sed opus efficacius, expedirẽt, nec min⁹ intersectione multorũ speculorũ pyramidaliũ. Nec iniucũdi erit visus

Ignem accendere phiala aquæ plena

Soli opposita, rotũda, & vitrea: cùm enim directè Soli opponitur, retro in linea vitreã amphorã pertrãseunte per centrũ, cõbustibile aliquod ignis amicũ constituatur, vbi pertrãseuntes radij coincidant, quod lumĩnoso quodã noscitur, illicò ignẽ inducit nõ sine spectantiũ miraculo, cùm ex aqua ignẽ excitari videant. Sic

Ignis

Ignis cryſtallo rotundo quoque

Accēditur, vel ſphærula perfectè rotunda, vel ſi planum vitrum paretur, vti ſpecillum, & aliquantulum Soli oppoſitū retro partē in aduerſam radios vniens, vſtulat: tandiu enim materiam illam igniū conceptricem remouebis, & appropinquabis, dum radiorum reflexorum conum inueneris, inde paulùlum immorādo ignis emicat inde. & præcipuè mirabimur, ſi parua magnæ extet ſphæræ portio. Medici tradunt, quæ in corpore vrenda ſunt, non vtilius poſſe, quàm cryſtallina pila aduerſus Solis radios oppoſita.

Speculum conſtruere, quo multæ imaginum diuerſitates videantur. CAP. XVI.

N*Vnc ſpeculum conſtruere conabimur, in quo multæ apparebunt imaginum diuerſitates: & ſi tale difficilis fuerit cōſtructionis, imaginum tamen diuerſitate, & occurrentia rependet. vt ad eius fabricam accedatur: Circulū capies arctæ vel eximiæ capacitatis, qua ſpeculū volueris, et hinc inde abſidis portiones abſcindas duas, ex pentagoni quantitate vna, altera ex hexagono, quo patuit modo in mathematicis: inde pentagoni arcus tabula quadam, vel ferro intus excauetur, vt ſuo gremio perfectè recipiat, vt ex ea reſecatus videatur, cōtrariæ autē diſpoſitionis hexagoni erit latus, nā illius quātitas cōuexa excipiatur tabula, vt inſtar illi⁹ arcus promineat, inde cerea vel plumbea accipiatur bractea conuenientis ſoliditatis, latitudine arcū hexagoni, & longitudine vtroſq; ſuperās, ſic deinde incuruetur lamella, vt ritè in excauato inſideat ligno, ne intercapedo vel rimula relinquatur vlla, & conuexa ſuperficies ſeruata prominens*

minens

minens, tunc intrinsecus applicetur secundum eius latitudinẽ, ne concauitatis forma aduersetur conuexitati: sed lamella eadẽ vtrasque sine impedimento recipiat portiones: sic parato archetypo, chalybis, vel alterius rei mixtura speculum construatur, vti docebimus, & per politũ multas ostendet imaginũ diuersitates. Primò dextra dextra videbuntur, & sinistra sinistra cum planorũ omnium speculorũ paßio sit, vt oculis qui fuerit dexter, hic læuus, et è læuo mutuo fiat dexter. Si verò retro gradus tuleris, commensuratum videbitur idôlum, & imago anteriùs prominebit: si conuexæ magis accedes superficiei, turpis fiet imago, & quantò magis hæres, eo fiet deformior, & equino capiti magis aßimilare videberis, quòd si speculũ inclinabis, inclinabitur & ipsa, et variando sitũ & speculũ variationes conspicies diuersas, nunc caput deorsum, & pedes sursum, & multa cõspicies, quæ in præsentia recensere opus esse non censui: nam super volubilẽ sedem locatũ, vt vtrasque poßit facies ostendere, antè & retrò per se omnia intuitor, cernet. SPECVLVM *quoque ex omnibus dictis cõponimus, vt eo solo imagines omnes videantur, quæ in omnibus, plura ora, nunc maiora, nunc minora, nunc dextra, nunc sinistra, hæc propiùs, illa remotiùs, & æqualia, si loco vno sinuosum, alio concauũ, in medio planũ locetur, magna imaginũ diuersitas spectabitur.* SPECVLO *cylindrico conuexo ore opposito, quantò longitudine difformis, eò gracilitate turpis videbitur, si eius longitudo faciẽ transuersam secet, humilẽ vultum, & compressum vti rana demonstrat, vt non nisi dentes spectentur, eodẽ fermè pacto, qui in ense spectabitur, vel*

ferro

ferro alio polito & longo, si illud inclinabis antè, frōs maxima, mentum verò paruum, & gracile equi effigie. CONTRA *verò retro, si in cauo intus inspicies, plures vnius rei conspiciuntur idòli vicē gerens prælati speculi. Si centro oculū apposueris, tota cernes eū speculi latitudine, sic frontē, os, & reliqua: si tale inuertes, speculū, vt latè faciē secet inuersum caput cernes illicò, et cætera quæ in concauo retulimus.* SI *conuexum pyramydale inspicies, acuta frons, largū verò mentū, si contrà, larga, frons, longißimus verò nasus,* MVLTA *autem concauo inspicies ora, si secundum cauum illud plures planorum speculorum portiones accōmodaueris: intuēs enim aliquis, secundum speculorum numerum numerabit ea, eiusdemq́ motus omnia, & tandem qualecunque fuerit speculum, vtpote nō planum, semper diuersum ab idòlo spectabitur.*

In speculum excauatum idolum quomodo foras emineat. CAP. XVII.

R*Ecentiorum quoque industria nactum est, vt speculo in eodē plura cernātur, ora, vel vnius rei simulachra, sine primi impedimento: retro enim excauant speculum, et concauum paruum effingunt, vnde foliolo inducto, vti docebimus, & rite cōcinnato, alterius vicem foras exhibebit. Hinc optime inuentū prouenit, vt speculo quis intuēs, alterius rei imaginem erectā cernat, vt non sine spectantis admiratione, manibus corripiens, nil nisi aërē tangat, sæpe vidisse memini, & sic res se habet. E chrystallo in speculum paratum, sed melius ex iride gemma, vti semper vidi, retro idòlum vel imaginē excauant, qua potuerint diligētia, folium inde accommodant supra, &*

in

in ſede locant, quantum enim profunditatis habebit, tantũ extra ſuperficiem eminebit, nec tibi ſatisfacies, niſi manibus tetigeris, an verè promineat, ſic literæ ritè leguntur, vt argento fictæ videantur, nec tanta erit viſus acies, quin reſpiciendo hallucinetur.

Speculis bracteola quomodo inducatur, & vitrea terminentur. CAP. XVIII.

IAM apparitionis omnes in ſpeculis, quas nouimus narraſſe viſus ſum, nũc aũt reſtat, vt pauca et nõ prætereunda dicã, vt perfectã tradam eorũ ſcientiam. Primò ſpeculorũ terminatio, quæ è cryſtallo & vitro parantur, inde aliorum mixturas & polituras, vt ſciẽs artifex & noſcere & componere ſciat, nam quanquam inter multa, quæ rerum referunt imaginem, velut aqua, gemmæ quædam politumque metallum, nil æquè perſpicuè reddit ſimulachra, quàm plumbum vitro ſublitum. Perſpicua ſpecula, aut cryſtallo, aut vitro parãtur, cryſtallinis planis folia quædã retro inducuntur, cauis verò, & conuexis vitreis mixtura quædã inducitur, qua tota perlinuntur. Cryſtallina ſpecula, vbi plana & adæquata ſunt, quãtitatis eiuſdem artifex ſtanneam efficit bracteam planã & tenuem, qua poterit diligentia, ſi enim cryſtallum vel vitrũ non ſublineretur plumbo, ob ſui vigorem, naturæq; denſitatem, non ſiſteret impreſſam imaginem, ſed dilabi ſineret, quia vitrum rarum, & pellucidum ob ſui pellucentiam non contineret, vnde euaneſceret in eo ſimulachrum, vt in Sole lumen: inde ſupra hanc bracteam viuum argentum digitis extricabis, vt ea totum combibat, & vbi in ſuperficie cernes hærere, & argẽtea videbitur, tu hãc manibus capies,

et speculi à parte aliqua inducere incipies, paulatim totum occupato & circumplectito lamina, ea diligentia non sine parua, ne aërem intro concipiens, irritum faciat laborem, nec eijci amplius possit, vbi hoc accõmodaueris, super planum aliquod locato, ac supra pondus inducito, & per diem sic requiescat. Hinc natura rerum omnium parẽs, oculũ speculi instar composuit, quippe à tergo pellucentibus partibus, nigrorem quendã apposuit, quo sublato, & tolleretur videndi facultas. ALITER *possumus conuexa specula terminare sic: Ingens formato vas è vitro rotũdum pilæ instar, vti vitrariorũ fornacibus fieri solent, & igne cãdens in ventre perforetur, vel apto instrumẽto, vel aliter, colliquato iam vitro vas tangat, & inflator suo fungatur munere, in locum illum rumpitur inflatũ, foramineq; illo prijcitur mixtura, quam prius parabis, & colliquatum in vas aliud commodum transferas, paribus ponderibus scilicet stibij & stanni cõtusi, & elimati vndiq; operator per spatiolum reuoluat, permouens opus, vbi circumlitum fuerit cõcauum omne, eodem foramine superfluum emanet, & frigescat, inde in bina vel plura secabis specula, quod rectè proficies smiri lapide: talem enim sortitur naturam, vt vitrũ tactu & crystallum secet, sic lucida & terminata habebis specula.*

Specula quomodo conflentur, & speculorum mixtura & politura. CAP. XIX.

SI concauum conuexum, diuerseque efformatum speculum formare quæsieris, & parabolam sectionem, quam antea retulimus: cera archetypũ parabis: aptiùs enim manibus accõmodatur, in diuersam

ſam reducitur formam, & aptiùs erit operi, vbi quæſita ſpeculi figura cereum archetipum habes, ſequenti terra, ritè præparata tenui penicillo illinas, dũ aliquã habuerit craßitiem, inde ſupra craßiùs tritum aliud manibus accommodabis, talisq́; ſoliditatis, vt fuſum ſubſtentet metallum, ne vi ignis frãgatur, & in partes plures dißiliat, paruo tamen foramine relicto, quo cera detrahatur, & metallum immittas, Soli reſiccandum committas: nam igni inferueſcens fluitat cera, ſic in calidum cauum illud colliquatum immittito metallum, & refrigerari ſinito, & quæſitam ſpeculi habes formam. TERRÆ *enim, quibus vti poterimus, multe ſunt vti ſmiri, tripoli vocato, pumice, lapillis, ſæpiæ teſtibus, antiqui lateris puluere, dum mutuo perfricantur, hirci combuſtis oßibus, ferri rubigine, & multis. hæc ritè tundãtur, tenuiq́; ſuccernãtur incerniculo, ſic denuo in pilam repetantur, & tritentur, igni deinde vaſe incandeſcere ſinũt, & porphyreo læuigãt marmore, & tandiu operantur, quandiu in tenuißimum vertatur puluerem, vt ferè tactum effugiat, & in auras euolare poßit, inde aqua, vel corio ſubtiliorẽ efficiunt, omnes vel ex his aliquos tali madefaciunt aqua, quam mẽſtruum vocant. viuis carbonibus ollã ſale plenam exaggerant: vbi ſal crepitare deſierit, in aquam diſſoluunt. Si tu ardenti aqua madefacies, in frigidam adhuc terram proijcere metallum poteris: id enim maximò refert, vt terra colliquatũ recipiat metallum, vti tripoli vocatũ aurũ ſubſtinet, lapilli plumbum, & argentum, æs molarum puluere, ijs non ſolũ in ſpeculis vti poteris, ſed in alijs.* MIXTVRA, *qua in ſpeculorum efformatione vtimur, ita ferè cõmuniter*

ter ab omnibus efficitur: Æs cum ſtanni triplo, tartari paulum, & arſenicũ, vt fluat, & in-ſimul adcorporentur: alij cum ſtanno æris triplum, & ſtibij tantillum, argentum, vel pyritem album adiungunt, alij ex plumbo cum argenti duplo: alijſq; efficitur metallis, ſed vbi in teſtaceum vas, igni contumax fuerit fuſum, in typos immittunt, ſic et aliter ſpecula temperãtur, ſed horum meminiſſe ſufficiat. IAM ſpeculorum conſtructiones retulimus, nunc polituras ſupereſſe video, vt poſtquam conflata & constructa fuerint, læuigentur, & præpoliantur, vt ex eo reſiliens radius ſimulachrum redundet, fluat, & imaginet ſpeculum, multumque leuor, & partium concinnitas refert. Si verò leue minimè fuerit ſcinditur ſimulachrum, & vt hinc maior, minor appareat figura, & diuerſa. Rude autem poſtquam fuerit ſpeculum rotæ accommodetur vbi arma expoliuntur, & ad partium lenitatem, & æqualitatem reducatur omnium, ſi concauum, vel conuexum polies, ne rotæ motus ſpeculum frangat, lignum dolabis, ea ad ſpeculi formam reduces, & pice glutinabis, ne moueatur, inde ſmiri ſubtiliter infracto, panno, vel corio valde perfricabis, inde pumice in pollinem redacta (facilè enim puluerаſcit) ritè pumicabis vt accommodetur, & leuorem inducas, vel vbi fixum adhæreat tabulæ, ſtanni calx, tripoli immittatur, & extricetur: in extrema autem politura tartaro, fuligine, ſalicis vel iuniperi cineribus vti poteris, & maximè prænitebit. Smiris autem ſic præparatur, optimus quæratur conteres, et per pannum incernes, aqua madeat. Hæc autem de ſpeculis eorumq; operationibus dicta ſufficiant.

De Phisicis ligaturis.

CAP. XX.

INter naturalia quoq; versantur experimenta Physicæ ligaturæ vel vt malint aliqui, colli suspensiones: debet enim, vel collo suspēdi, vel alijs locis ferri, vt insitā gerētibus clargiātur virtutē, hæc enim ex Indorum, Græcorū scriptis, præcipuè Hermetis, Costabenlucis, cæterorumq;, transferre placuit: naturaliter enim operantur, & quā retinent vim operationemque, vel à virtute habent quam vocat Zeno vniuersalē, vel ab ipso cælo, nec operationes illas alicui perspiciendi dabitur facultas, nisi vt Plato, & Socrates ait, conuenientibus membris, & locis adligentur, & defferantur, aiuntque prodesse multum posse (vti omnes vno fatentur ore) & animæ cogitationem certamq; effectus fidem. Inquit enim Plato, si humana mens aliquam rem non iuuātem sibi prodesse pro certo habet, ex sola mentis intentione sibi prodesse potest: ex timore enim & lætitia non solum incolumen mutatur corpus, sed in vētris solutionem, & in diuturnas maximè paßiones incidere potest, & si hæc iuuant, per naturalem solum causam iuuant: aliæ enim vitæ incolumitati, quædam robori, sapientiæ, hæ hilares, tristes, infelices, & infortunatos faciunt, pigros, vel timidos. Vnde si quis viperam serpentē collo suspenderit, eamque præfoces lineo filo, & maximè marinæ purpuræ donec moriatur, valet filum colli suffocationi, & fauciū apostematibus, si collo cuipiā aduinces. Sic si torquem viridis iaspidis collo suspēderis, vt stomachi os attingat, ventriculi os non leuiter confirmare Galenus prodidit. Canini dentes, cum hominem

momor-

momorderint, in frustulis eorum ligati, armoq́; suspensi, à canis rabidi morsibus suspendentem defendunt. Peoniæ radix collo suspẽsa pueris sanat comitiale morbum. Sic quoque dissectis cressente luna pullis hirundinis, qui primo partu exclusi sunt in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnũ colore albũ, alterũ colore variũ eximes, ij priùs, quam terrã attingerint, in iuuẽcæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adligati comitialibus prosunt, & sæpe prorsus recreantur, vt ait Discorides. Auricularis digitus abortiui, si mulieris collo suspendatur, illa non concipit dum in collo habuerit: idemq́; adalligata asparacis radix facit. Est & aranei genus, quod candidã, tenuem, densamq́; telam orditur, in aluta ligatum, & lacerto appensum quartanis circuitibus medetur. Corallus rubeus stomachum confirmat, & ad cordis paßionem valet, si supra illud ligetur. Aëtites lapis sinistro brachio alligatus grauidis, continet partus, cùm lubricæ sunt vuluæ, parumque tenaces. Sed parturientibus si fœmoribus alligetur, facit vt sine dolore pariãt, sed è brachio amoueatur. Onix collo suspẽsus auget tristitias in somno, vt diximus, & hominem ad ægritudinem conuertit. Saphirus ardorem interiorem refrigerat: nam in febribus incensiuis refrigerium præbet, si iuxta cordis venas pulsatiles suspẽdatur. Smaragdus collo suspensus fugat hemitritæum, & defendit ab epilepsia, vnde nobilibus mandatur filiorum collis illum suspẽdendum, vt ab eis defendat. Amethystus è collo dependens ad ventriculi os, ab ebrietate liberat. Hyacinthi genus quodcunq; si à collo pendet, vel digito geratur, pestiferæ regionis noxas non senties, sitq; illius

 vigin-

viginti granorū pōdo. Et pes Testudinis dexter ligatus super dextrū podagrici pedē, dolorē sedat, & sinistro sinister iuuabit, nec obesse poterit manus manui. Lupi stercus ossa comedētis, quod in terrā non deciderit, si vinculo suspēditur, nō quolibet, sed lanæ laniatæ ouis à lupo, quòd si ea nō adesset lorū tum quod cingeret inguina, tum alterum, quo stercus contineretur, parari præcipiunt, prodest multùm coliacis: Sed efficaciores præhibent sapientes hos lapidum effectus, si lapides habueris Phæbeos, vel Lunares, hos argenteo filo, illos aureo collo suspenderis, semper aiunt Solis vel Lunæ radijs vegetari. Selenitis enim non modo Lunæ figuram imitatur, sed motum, quia cum ea circuit, collo gestatus, lunarem efficit spiritum, Lunæq; virtutes influit. Sic Helioselino nominatus, qui luminarium amborum coniunctionem præ se fert, gestatus vtriusque virtutis compotem facit, id in cæteris obseruato. Hæc sunt, quæ ex antiquorum libris decerpsimus, quibus sæpe indigentes vsi sumus, vti in toto conspicitur opere.

De gemmarum viribus, & earundē imaginibus.

CAP. XXI.

CVM alterius sit negotij de imaginibus, gemmis insculptis, et earundem virtutibus transcribere aliò trāferre decreuerim, vti nō purè naturaliter operantibus, quo tamē vberiori doctrina occultarum operationum præauidis satisfaciā, hic apposuimus. cùm quoque conspicerē, quos demonstrāt effectus, naturali euenire virtute: horis, configurationibus et cælestibus characterib⁹ adiutæ, corroborateq; cum lapidum virtuti cōformibus signis describantur:

Iam

Iam & ab antiquis multæ posteritati relictæ sunt, et prætermisse, nec minimum in mõstris interprætandis earumque virtutibus intelligendis recentior insudat ætas, sed antequã quæ dicenda sunt præcepero, plurimos, qui horum meminerint, memoria repeto. Ptolemæus affert, huius seculi facies cælestibus vultibus subiectas esse, quibus mira sapientes operabantur imagines construentes & describentes. & Hali Aben Rhodam Sapiẽtem quendam Ægyptium scorpionis sigillo thure impresso sanasse, qui scorpiõis morsu affli ctaretur, ille anulo scorpionis imaginẽ deferebat, & insculpi iusserat cæli medium, vel ortus cardinẽ occupante, & cum Luna iuncto, quod & à serapione simile narratur. Vtilem quoque aduersus serpentes, imaginem effici posse Porphyrius autumat, cùm Luna cælestem intrat serpentem, vel cùm fœliciter aspicit, & multa, quæ breuitati parcentes omittimus. Hic breuiter recencebimus operationes, configurationesq́; debitas. Vt rem igitur exordiamur, multiplici de causa ab antiquis scriptas reperim⁹, vti nostra se extẽdi potuit cognitio. Primò anulis claudebãtur, vt tali literæ clauderentur sigillo, atque ex eo, qui literas dabat, facies agnosceretur. quod Suetonius Trãquillus de Augusto protulit, qui in diplomatibus, libellisq́; & epistolis signãdis vsus est sphynge, mox magni Alexandri imagine, nouißimè sua, Dioscoridis man⁹ sculpta qua signare insequuti quoq; principes perseuerauerũt. idẽ Ouidius quoq; retulit in tristib⁹: Et sæpe, quæ apud nos reperiuntur, & in manus incidunt, diuersis hominum faciebus scriptæ visuntur, atq; è sardoniche potißimum fieri consueuerunt, quòd solus ceram non

conuellat. Reperiuntur quoque contra diuersa accidentia scriptæ, & lapidum virtuti decentibus figurationibus corroboratæ, vt potior viuidiorq́; existat lapidis operatio: inter cætera enim, quæ cœlestes influxus recipere possent, idoneæ sunt gemmæ, non nanquam cœlestibus muneribus capiendis duriores videantur, vbi tamen accipiunt, tenacius & diutius retinent, quod Iamblico quoq; placitum video. Sic sæpe anulis, quibus insigniuntur & decorantur, obuersas inuenimus gemmas, intus enim quod nudam tangebat digiti carnem inscriptæ imagines, characteres, & diuersarum literarum notæ, verbaque conspiciuntur, statis horis oportunisque temporibus conscripta, quorum figurandi & scribendi modum latè in sequentibus intelliges: Nunc autem lapidum virtutes, nostro operi idoneas breuiter perscribemus, vt res exemplis meridiana luce clarior fiat.

De lapidum virtutibus.

CAP. XXII.

NVnc lapidum virtutes recensebimus, non tamen omnium virtutes omnes me referre putes, laboris potius, quàm ingenij & subtilitatis esset: sed eas tantùm, quæ frequentius reperiũtur, & experientia probauimus, earumq́; figuræ lapidum proprietati correspondent, & ad nostrum opus necessariæ videntur, facilè tamẽ eis plena multa reperies volumina, vt nil aliud tractent. Et primò Achates, qui Achatis fluminis ripis reperitur, niger est, albis interlitus zonis, & aliquãdo intermicantibus guttis illuitur: cõtra scorpionũ serpentumq́; morsus valet, facundum facit hominẽ, gratum, & regum amicitiam conciliat.

ciliat. Ideo Ismeniam Choraulem multis & fulgentibus vti consueuisse legimus, & in Persia eorũ suffitu tempestates auertuntur, & flumina sistuntur, argumentũ eius esse, si in feruẽtes cortinas fuerint proiecti, eas frigefaciunt, hic autem irritæ tales sunt vires. Alectorius è galli ventre extrahitur, qui quatuor spado annis vixerit, nos autem è gallinæ ventriculo veteris extraximus: Is ore detentus sitim extinguit, huius gerulus inuictus erit, ille etiam honores acquirere facit, & facundum reddit, vxorem marito gratam facit, sic extrahitur à grue geranites, à dracone droconites, siue drachetias, à buffone borax: qui à veneno liberat, sic chelidonius è dissectis hirundinum ventribus, sed nisi viuentibus abscissus sit, nunquam gemmascit, nam si obeat prius serpẽs vel animal, simul euanescit et ipse, sic extractis lapidibus adhuc & viuentibus ipsis retinẽt lapides eosdem effectus, quos et stellæ quibus subijciuntur: Alectorius enim potestatem solarem habet, vnde gestantes inuictos reddit, sic chelidonius ex hirundinibus erutus curat melancholiam, & amabilem facit, cùm iouialis sit, & in cæteris idem obseruabis. Aëtites lapis quassatus, sonat in eius ventre lapillus: Confert prægnantibus ne abortiantur, sedat & caducorum paßiones. Amethistus purpurei, & violacei est fulguris. dictus quasi non ebrius, ebrietati resistit in compotationibus, ex ebrio prudentem reddit et literis operã daturum iuuat, quia sculpi facilè potest, multæ in eo scriptæ figuræ reperiũtur, vti dicetur, hominem facit vigilem, bonumq; ferẽti præbet intellectum. Corallus in multis prodest, ideo corallorum gestamine amoliendis periculis & fascinationibus maximè vtuntur

tur omnes, ideo è corallo ſurculi pueris adligantur pe-
ctore. Confert Calcedonius gerenti, vt cauſas vincat,
corporis virtutes vegetat, cõtra dæmonum illuſiones,
& phãtaſticas cogitationes ex melãcholia exortas va
let. Corneolus animorũ callentium mollit impetus, &
tumentes iras mitigat, ſanguinis cõpeſcit fluorem, &
præcipuè mulierũ mẽſtruis laborantiũ. Heliotropius
quòd deiectus in vas aquæ Solis radios accendentes
percuſſu ſanguineo mutet maximè, dictus, Solem ecly
pſet, & obſcurũ reddat, quod nobis adhuc inexpertũ,
vel quod imbres excitet: Geſtatus bonã famam acqui
rere facit, ſanguinẽ ſiſtit profluentẽ venena pellit, nec
geſtantem ſinit falli, incolumen ſeruans. Hyacinthus
venena fugat & peſtilẽtes tractus, & tradunt Punici
eum, qui hyacinthũ, geſtat eſſe à fulgure tutum. Iaſpis
caſtum reddit, ſanguinem ſiſtit, & menſtruum fluẽs,
prodeſt quibus aqua intercus ineſt, & quos febris adu
rit, victorioſum, & potentẽ contra inimicos facit, ſto-
machũ roborat, ſi collo rudis ſuſpẽſus, os ſtomachi tan
gat, is tamẽ qui viridis: ſunt & alij degeneres, nomi-
nis tantùm authoritate gaudantes. Iris in ſexangulũ
mucrorem vtrinque leuiter turbinatus deſinit, ſub te-
cto ſi Solis radios oponitur, et pars vmbra detineatur,
cæleſtis arcus ſimilitudinem parietibus oſtendit, quod
forma euenit, ne ex ſe id aliqui putẽt euenire, hinc au-
xiliatur parturienti. Lapis cyanus contra melancho-
liã, quartanã, & ſincopin valet. Saphyrus, cui aureus
puluis ineſſe videtur aureiſq; punctis collucet, vegeta
conſeruat membra, inuidos ſuperare facit, nec timore
afficietur gerulus, febres refrigerat, inflammationem,
anthraces, & frigida tactu ſanat apoſtemata: vim cõ-
tra

travenenũ habet, sanguinem reprimit naso fluentẽ, si temporibus opponatur. Smaragdus viridi colore insignis oculorũ visus viriditate refocillat, vnde hãc oculis spectasse prodest, præcipue quos alterius gẽmæ fulgore retuderit, rarò sculptus reperitur, nec temerè sic placuit, ne offensum decus imaginum lacunis corrumperetur, cùm difficiliter incidatur, oportet castè ferri, nam coitũ non sustinet, vt scribit Albertus Vngariæ Regẽ in congressus hora cum vxore in partes dissiluit, & fractus est. Proditur Neronẽ in smaragdo gladiatorum pugnas spectasse, ipse opes auget, et verba persuasoria. Topazius lunaticam sanat passionem, auget diuitias, sanguinis eo fluor stringitur, & gestatus gratiam acquirere facit, & si concauus, et cæteri obiectum idólum conuersum ostendit.

De cæli & Planetarum imaginibus.
CAP. XXIII.

HÆC sunt planetarum cæliq́; imaginum figuræ, quas sæpe intuens lapidum virtuti cõformes inscriptas reperies, vti Mercuriũ gracilem iuuenẽ, caduceũ ferentem, capite pedibusúe talaria. Martem autẽ loricatum, militẽ bellicosum, vexillum, hastam, vel scutum secum ferentẽ. Venerem aũt nudam mulierem, speculum & secum cupidinem puerum habentem, lasciuo actu: sic Iouem solio sedentem, virga imperantem: falciferum senem Saturnum: radijs insignitũ Solem. Nec minus octauæ sphæræ configurationes crebrius in lapidibus ijs perspicere licet, simiæ, vrsæ, coronæ, cigni, aquilæ, alati equi, serpẽtarij, reliquarũq́;. Sic signa omnia, arietes, tauros, geminos, cancros, leones, & cætera, & ex Stellarũ naturis planetis

netis conformibus operationes eliciunt. Sunt & aliæ imaginũ configurationes, quibus lapides veteres effigiabant, iuxta Indorum, Aegyptiorum, Magorũ, & aliorũ astrologorum sentẽtias, non tam visibiles quã imaginabiles, vt in prima Arietis facie, hominẽ aiũt ascẽdere nigrũ, corporis ingentis, rubeos habẽs oculos, pannoq́ præcinctus albo, ascẽdit in secũda mulier clamyde cooperta lintea, viridibus pannis cincta, vnum retinens pedẽ. In tertia verò ascendit homo rubeis indutus vestibus, armillam habẽs manibus auream, cupiens & bonũ facere, nec potest, sic in cæteris alijs sunt ascriptæ, quas qui quæsierit, eorũ quærat libros, longũ enim & nimis fastidientis esset lectionis eorũ opiniones recẽsere, quæ & inter se diuersantur, ideo diuersis & varijs insculptæ imaginibus reperiuntur. Sunt & alij aliter operantes, rem enim hominibus & gestibus exprimunt, vt, si gratia exempli, amorem inducere cupiunt, dulces cõplexus, gestus, & loquelas exprimunt, & osculantes. at si odium vel irracundiam, terga obuersantes, se insimul fugientes, & abhorrẽtes, sic animi paßiones omnes quas inducere exoptant, figuris exprimunt, sed lapidum virtuti conformibus, aptis quoq́ insculpunt figurationibus, quæ quomodo aptari, & reperiri debeant in sequentibus aperiuntur.

Quibus imaginibus effigiari debeant lapides, vel gemmæ. CAP. XXIIII.

LApidum virtutum iam meminimus, & quæ sint configurationes inscribendæ, ad cælestem fauorem aucupandum, reliquũ est doceamus, ipsis aptari quomodo debeant. ac oportunum tempus eligendi normam. Amethysto sæpe insculptus iuuenis repe-

reperitur, caducifer, galeratus & pedibus talaria, & manu aliquando sinistra gallum tenens, quem Mercurium esse norũt omnes, nec à lapidis virtute discordat, vnde sapientiam & intellectũ gestantibus pollicetur, & multa cùm versatilis sit eius natura. Achati scripti scorpiones reperiuntur, aranei, serpẽtes, animalia cætera venenosa, nunc hominẽ serpẽtibus insidentem, quẽ serpentarium cælestem Æsculapium esse noscunt, vnde veneno, & scorpionum morsibus medetur, & Siculo nascitur Achate flumine, vbi maximi gignuntur scorpiones, & per eos scorpionũ eius prouinciæ pestis extincta est, horumq; virtute natura defectum rependit. Inscribitur & anguifer in hæmatite: legi enim Magos Persarum Regi suo consuluisse, vt hunc lapidem ferret, & contra venenum putant, vt Haly scribit. Iaspidi sæpe leones, galli, aquilæ, trophæa, loricæ, nunc Martem, nunc armatum militem serpentes pedibus conculcantem, & in collo scutum insculpunt, & lapidis duriciei, & virtuti respondentẽ hominem, sæpe victorem, belligerum, & inuictum reddunt. Nechepsos autem Rex ad stomachi remediũ, huius enim virtute vegetatur, draconem radios emittentẽ inscribi iussit. In Magnete sæpe cynosuræ figura visitur, cũ maximè illius sideris amore detineri videant, cõtactu enim ferrum ad illam vergit, ac cẽpotem virum illius virtutis efficit, vt pote Saturnalis. In Selenite lapide semper Lunæ imago reperitur, & qui argẽteo filo circundatã tulerit, lunaris efficitur. Saphyro variæ imprimuntur animaliũ figuræ, vt eorum morsus sanet. Hyacintho fulgura, vt ab eius flagrore gerẽtes reddat tutos. Corneolo variæ diuersæq; ob variam & diuersam

ſam eius virtutem & operationẽ, qui lapis facilis eſt ſculpturæ & inuentionis, vnde filios Iſrael in deſerto horum multitudinem ſculpſiſſe fertur. Iam exempla retulimus, quomodo aptis lapidũ operationibus, aptæ cælorum configurationes ſcribi debeant. Sunt quoque qui anulos, quibus clauduntur lapides, è metallis effingant, addictis planetæ illi, vt faciliorem contrahant operandi facultatem: vti Saturni è plumbo, Solis ex auro, Lunæ argento, vt ſaturnius gerens, ſolaris vel lunaris euadat, quod non niſi profuturum exiſtimo.

Electiones inſcribendis lapidibus neceſſariæ.

CAP. XXV.

SED maiorem è cælo virtutẽ ſuſcipere, & præripere dicunt, ſi ſtatis temporibus & oportunis inſcribantur, ſic enim animantur magisq́; ijs influunt ſidereæ configurationes: & hoc fundamentum, & radicem ſtatuunt omnium, nam ſi amorem excitare cupis, aptis & beneuolis aſpectibus, ſi odium accendere, iniquis & deſtruentibus vtere, affectuque cognito tẽpus præparatur: nam ſi Veneris vel Saturni imagines facere conſtituunt, hanc Taurum, Librã, alterum Aquarium vel Capricornum ſubire expectant, & vt veritas pateat, in eorũ ſculpturis in Leone Solem, in Cancro Lunã, in Geminos & Virginem Mercurium reperimus. Sic in Leonis vel Cancri figuram inſcribere volunt, in eis Solem & Lunã vagari cernunt, & illicò inſcribunt, præcipuè id tamen cauent, vt Luna immunis, & ab omni ſit impedimento libera, vt pote Martis, Saturniq́;, ſic Solis combuſtionis. Præterea mentẽ adhibẽt, ne curſu vacua, ſed creſcens,

cens, et velox, nec in signi calce reperiatur (sæpe enim infortunarum termini sunt) in felici sede, conspiciant eam fortunæ trigono, vel hexagono ascendens in ortus cardine, vel cæli culmine, non in cadentibus, non sit declinans, dolet enim tunc planeta & torpet, ascendentia signa diurna in die, noctu verò nocturna, vt facilius re potiatur, nec impedimentum afferre possit. Contrà præposterè procedas, si odium vel infirmitatē inducere molieris, cum signorum figuram inscribere quærunt, non minus per triplicitates sequentes inuenies: nam ex Ariete, Leone, & Sagitario prima constat triplicitas, quorum in die Sol dominus, in nocte Iupiter, in crepusculis autem frigorificum Saturnis sidus: & talibus signis, & sculpturis frigidis medebātur ægritudinibus, hyropisi, & paralypsi, sic secundū reliquas triplicitates reliqua inscribunt signa, alijs medentia infirmitatibus. Id tamen non omittā, quod testantur omnes, seculorum turba, eorum virtutem elanguescere, & extingui. Ideo quæ à maioribus factitata, nunc irrita prorsus & vana conspiciuntur.

Iam PHILIPPE *Rex optime Naturalis Magiæ pensum absoluimus, vti nostra valuit infirmitas, & ab hoc genere post hac feriabimur, in quibus non tam mira, quàm vera scribere visum est. Si quid intentatum remanet, vel inconcinnè dictum, & negotij difficultati, & temporis breuiati à scribatur, Hec enim sunt dicendorum præludia, sublimiora enim & secretiora conscripturi sumus, si diuina fauerint.*

FINIS.

HÆC, QVOD ALIOQVI PAGINA VACASSET, ADDIDIMVS EX PICTORIO.

Scito ſtatim reualeſcere ebrium, atque ſanari, etiamſi caput adeo doleat, vt ſenſus titubent, ſi teſtes in aquam ponat frigidam, vel aceto diluat.

Vinum fœtidum emendatur, ſi pro vaſis magnitudine iuſtam proportionem tritici mundi per ſacculum in vinum ſuſpēdas: quicquid enim fœtoris in vino eſt, attrahit, & mire clarificat.

Vinum ſublimatum, in quo modicum ſalis immiſcueris, ſi accendatur in patina, extinctis alijs luminibus, mirum quàm perterritos reddat homines: rubeſcit etiam cancer viuus hoc vino, etiam ſale non impoſito.

Si coagulo modicum de muſtellæ addatur cerebro, fit vt caſeus non putreſcat, etiam trimeſtris: neque mures talem arrodant.

Si ſitulæ aquæ fiſtularis immergantur ſalis nitri libras duas, illicò frigebit aqua.

